

ВКДП 7(3)-00(01).01

КЕРІВНИЦТВО

“ДІ В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ”

(за досвідом проведення ООС
(раніше АТО))

ЧЕРВЕНЬ 2019

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:

обмежень для розповсюдження немає.

**ЦЕНТР ОПЕРАТИВНИХ СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ
ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З
ГОЛОВНИМ УПРАВЛІННЯМ ПІДГОТОВКИ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

ВКДП 7(3)-00(01).01

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Головного управління
 підготовки Збройних Сил України –
 заступник начальника Генерального
 штабу Збройних Сил України
 полковник

“19” 06 2019 року

О. ТАРАН

КЕРІВНИЦТВО**“ДІЇ В УРБАНІЗОВАНІЙ
МІСЦЕВОСТІ”**

**(за досвідом проведення ООС
(раніше АТО))**

**Військова керівна
деталізована публікація
командирам підрозділів
(військовослужбовцям)
з порядку дій в урбанізованій
місцевості**

ЧЕРВЕНЬ 2019**ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:**

обмежень для розповсюдження немає.

**ЦЕНТР ОПЕРАТИВНИХ СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ
ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО
З ГОЛОВНИМ УПРАВЛІННЯМ ПІДГОТОВКИ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

ПЕРЕДМОВА

Ця військова керівна деталізована публікація “Керівництво “Дії в урбанізованій місцевості” (за досвідом проведення ООС (раніше АТО) (далі – Керівництво) розроблено робочою групою офіцерів Центру оперативних стандартів і методики підготовки ЗС України спільно з Головним управління підготовки ЗС України та погоджено з заінтересованими органами військового управління ЗС України, структурними підрозділами Генерального штабу ЗС України.

Це Керівництво застосовується під час підготовки військових частин (підрозділів, військовослужбовців) до дій в урбанізованій місцевості.

Усі питання, що стосуються цього Керівництва, надсилати на такі адреси до:

управління бойової підготовки Головного управління підготовки Збройних Сил України на такі адреси: 030168, м. Київ, Повітрофлотський проспект, 6, Головне управління підготовки Збройних Сил України, ТКМ “Дніпро” usvir@usvr.dod.ua, ТКМ “Седо-М” – індекс 348 (контактний телефон розробників для надання зауважень та пропозицій – 62-22-297)

або Центру оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України на такі адреси: 10014, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 17а, Центр оперативних стандартів і методики підготовки Збройних Сил України, ТКМ “Дніпро” standart@kvdv.dod.ua, ТКМ “Седо-М” – індекс 360 (контактний телефон розробників для надання зауважень та пропозицій – 68-32-066).

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	2
	ВСТУП	7
	ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	8
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	9
1	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	11
1.1	Тенденції що впливають на бойові дії в урбанізованій місцевості	11
1.2	Передумови формування конфлікту в урбанізованому середовищі	12
1.3	Характер сучасних бойових дій на урбанізованій місцевості	13
2	ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УРБАНІЗОВАНОЇ МІСЦЕВОСТІ ЯК ОБЛАСТІ БОЙОВИХ ДІЙ (БОЮ)	15
2.1	Характеристики урбанізованої місцевості	15
2.2	Основні властивості ландшафту	18
2.2.1	Елементи та характеристика будівлі	19
2.2.2	Планування вулиць	23
2.2.3	Токсичні промислові матеріали	25
2.3	Розташування підземних мереж на території міста	26
2.4	Погодні умови та їх вплив	28
3	ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДІЙ ПРОТИВНИКА	28
3.1	Особливості дій збройних сил Російської Федерації в обороні	29
3.2	Особливості дій збройних сил Російської Федерації в наступі	30
3.3	Особливості дій незаконних збройних формувань з досвіду останніх локальних конфліктів	33
3.4	Особливості тактики дії НЗФ у районі проведення ООС (раніше АТО)	35
4	ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ТА ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКАМИ В ХОДІ ПІДГОТОВКИ ДО ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ (БОЮ) В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ	37
4.1	Військовий процес прийняття рішень у батальйоні	37
4.1.1	Отримання завдання	37
4.1.2	Аналіз завдання	42
4.1.3	Розробка варіантів дій	52
4.1.4	Аналіз варіантів дій (Воєнна гра)	63
4.1.5	Порівняння варіантів дій	73
4.1.6	Затвердження варіанту дій	77
4.1.7	Розробка наказів	79
4.2	Процес управління військами у роті (взводі)	82

4.2.1	Отримання бойового завдання	82
4.2.2	Підготовка та віддання попереднього бойового розпорядження	85
4.2.3	Розробка попереднього плану бою (дій)	86
4.2.4	Початок пересування	86
4.2.5	Проведення рекогносцировки	87
4.2.6	Завершення складання плану бою (дій)	87
4.2.7	Підготовка та віддання бойового наказу	87
4.2.8	Контроль та перевірка	88
4.3	Особливості проведення рекогносцировки	89
4.4	Особливості організації взаємодії	90
4.5	Особливості організації всебічного забезпечення	91
4.6	Підготовка до бою (дій)	94
4.6.1	Підготовка штабу	95
4.6.2	Підготовка особового складу та підрозділів	95
4.6.3	Підготовка району майбутніх дій	96
4.6.4	Практична робота командира у підпорядкованих підрозділах	96
5	ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БОЮ (ДІЙ) В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))	97
5.1	Ведення оборони	97
5.1.1	Загальні положення	98
5.1.2	Організація оборони	98
5.2	Варіанти ведення оборонного бою (дій)	107
5.2.1	Оборона населеного пункту	107
5.2.2	Оборона міського кварталу	110
5.2.3	Оборона ключової ділянки місцевості	111
5.2.4.	Оборона площі	113
5.3	Ведення наступу	114
5.3.1	Загальні положення	114
5.3.2	Завчасно підготовлений наступ	114
5.3.3	Наступ на населений пункт з ходу	116
5.3.4	Дії штурмових загонів (груп)	120
5.4	Варіанти ведення наступального бою (дій)	123
5.4.1	Наступ на населений пункт	123
5.4.2	Наступ на квартал або групу будівель	124
5.4.3	Захоплення ключової ділянки місцевості	125
6	ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БОЮ (ДІЙ) ПІДРОЗДІЛІВ РОДІВ ВІЙСЬК ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ВІЙСЬК В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))	126

6.1	Механізовані (мотопіхотні, гірсько-піхотні, гірсько-штурмові)	126
6.2	Танкові	128
6.3	Ракетних військ і артилерії	129
6.4	Протиповітряної оборони	131
6.5	Десантно-штурмові, аеромобільні, повітрянодесантні	132
6.6	Розвідувальні	135
6.7	Інженерні	139
6.8	Радіаційного, хімічного, бактеріологічного захисту	140
6.9	Зв'язку	141
6.10	Радіоелектронної боротьби	143
6.11	Матеріально-технічного забезпечення	145
6.12	Медичного забезпечення	146
7	ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СНАЙПЕРІВ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))	148
7.1	Можливості снайпера	149
7.2	Контрснайперська боротьба	155
8	ОСОБЛИВОСТІ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ДІЙ В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))	159
8.1	Загальні положення	159
8.2	Організація бойової підготовки	159
8.3	Загальні принципи та особливості проведення занять	160
8.4	Індивідуальні (базові) бойові навички під час дій в урбанізованій місцевості (за досвідом проведення ООС (раніше АТО))	162
8.4.1	Загальні тактичні прийоми	163
8.4.2	Переміщення в населеному пункті	169
8.4.3	Рух паралельно будинку	169
8.4.4	Перетин відкритих ділянок	170
8.4.5	Рух підрозділу у населеному пункті в пішому порядку	171
8.4.6	Рух по вулиці підрозділів з бойовою технікою	172
8.4.7	Проходження повз вікон будинку	173
8.4.8	Подолання кута будинку	174
8.4.9	Подолання стіни	175
8.4.10	Захоплення будівель	177
8.4.11	Пересування у будівлях та ближній бій у приміщеннях	182
8.4.12	Вогнева позиція	196
8.4.13	Дії гранатометника в умовах урбанізованої місцевості	202
8.5	Особливості колективної підготовки підрозділів	207

8.5.1	Методика підготовки та проведення тактико-стройових занять	208
8.5.2	Методика підготовки й проведення тактичних навчань	219
8.5.3	Аналіз проведених дій	225
Додатки:		
1	Варіант екіпіровки	226
2	Організаційно-штатна структура штурмового загону, штурмової групи (варіант)	227
3	Протитанкова оборона (варіант)	228
4	Побудова ротного опорного пункту (варіант)	229
5	Рота в обороні населеного пункту	230
6	Бойовий порядок та бойові завдання в наступі на населений пункт (варіант)	231
7	Схема дій штурмового загону (варіант 1, варіант 2)	232
8	Штурм будівлі мр підсиленою танками (варіант)	234
9	Смуга перешкод в умовах міста (варіант)	235
10	Тренажер для відпрацювання техніки проведення індивідуальних дій та дій бойових груп в складі двійок, трійок	236
11	Чотирисекційний багатокімнатний макет	237
12	Тренажер для відпрацювання навичок стрільби з гранатомету	238
13	Навчальне місце з відпрацювання техніки наступу та оборони будівель	239
14	Навчальне місце з відпрацювання дій в підземних комунікаціях	240
15	Графічний план відпрацювання дій взводу в умовах наступу	241
16	Графічний план відпрацювання дій взводу в умовах оборони	242
17	Графічний план відпрацювання дій роти в наступі	243
18	Графічний план відпрацювання дій роти в обороні	244
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	245
	ДЛЯ ЗАМІТОК	246

ВСТУП

Актуальною воєнною загрозою для України є збройна агресія Росії, що включає тимчасову окупацію Криму та агресію в окремих районах Донецької і Луганської областей. Крім того, РФ продовжує нарощування військової потужності в безпосередній близькості до державного кордону; здійснює мілітаризацію тимчасово окупованої території; підсилює військовий контингент у Придністровському регіоні Молдови; робота спецслужб спрямовану на активізацію розвідувально-підривної діяльності з метою дестабілізації внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні, залякування населення, порушення функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, важливих об'єктів промисловості та інфраструктури.

Урбанізована місцевість у якій тривають збройні конфлікти, характеризується складним (комплексним), багатовимірним простором. В минулому, ми прагнули відокремити цивільне населення від поля бою, і таким чином вступити до бою, знищити противника та оволодіти територією. В реальній дійсності цивільне населення часто стає частиною цієї території, а тому їх підтримка є принциповим чинником успіху.

В Керівництві детально викладено основні положення, щодо порядку дій в урбанізованій місцевості для успішного виконання визначених (поставлених) завдань.

Командири повинні розуміти, що Керівництво може тільки інформувати їх щодо того, як підготувати, організувати та вести бойові дії в урбанізованій місцевості, але не в змозі надати точний план дій (бою) підрозділу.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Урбанізована місцевість – це місцевість, частина (ділянка), район території з усіма її компонентами (населеними пунктами, цивільним населенням, промисловістю, соціально-культурними об'єктами та шляхами сполучення).

Урбанізація – це багатогранний глобальний соціально-економічний процес, пов'язаний з поширенням міського способу життя на всю мережу населених пунктів.

Субурбанізація (урбанізація передмість) – це процес “якісного вдосконалення” урбанізації, що зумовлює переселення міських жителів до менших поселень поряд з метрополісом з кращими умовами життя (чистіше довкілля, менша щільність населення, приватний будинок тощо), а також зумовлений швидким розвитком приміської зони великих міст, зростанням щільності населення та перенесення сюди деяких видів економічної діяльності з центру агломерації.

Іррегулярне (озброєне) формування – організована на різних засадах, недержавна військова організація (формування), яка відрізняється від регулярних військ порядком комплектування, підготовки та застосування.

Незаконне збройне формування – іррегулярне озброєне формування, створення та діяльність якого суперечить існуючому національному та міжнародному законодавству.

Партизанське формування – іррегулярне озброєне формування, яке веде партизанську боротьбу.

Терористична група – група з двох і більше осіб, які об'єдналися з метою здійснення терористичних актів.

Рух опору – дії вмотивованого населення, що готується, організовується та підтримується визначеним складом сил оборони і спрямовується на перешкоджання порушення державного суверенітету та територіальної цілісності України.

Опитування місцевих жителів – спосіб добування розвідувальної інформації шляхом прихованого, цілеспрямованого опитування місцевих жителів в районі проведення операції (ведення розвідки).

Інженерне життєзабезпечення сучасного міста – це складна система інженерних комунікацій, споруд та допоміжних спеціальних устаткувань, призначених для створення необхідних санітарно-гігієнічних умов і високого рівня обслуговування міського населення, потреб промисловості, а також підприємств соціально-культурного побуту.

Колектори – це закриті канали, в яких прокладають різні трубопроводи та кабелі.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення та умовні позначення	Повне словосполучення та поняття, що скорочуються
1	2
АГС	Станковий автоматичний гранатомет
АЗ	Аналіз завдання
АТО	Антитерористична операція
ББМ	Бойова броньована машина
БМ	Бойова машина
БМП	Бойова машина піхоти
БТР	Бронетранспортер
ВД	Варіант дій
ВДВІ	Важливі деталі власної інформації
ВКІ	Вимоги командира щодо власної інформації
ВППР	Військовий процес прийняття рішень
ВТЗ	Високоточна зброя
ВУП	Вогневе ураження противника
ЗВРез	Загальновійськових резерв
ЗЗР	Загін забезпечення руху
ЗМУ	Зброя масового ураження
КШМ	Командно-штабна машина
КПП	Контрольно-пропускний пункт
КСП	Командно-спостережний пункт
НАТО (NATO)	Організація Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organization)
НЗФ	Незаконні збройні формування
ОВТ	Озброєння та військова техніка
ООС	Операція об'єднаних сил
ПЗРК	Переносний зенітно-ракетний комплекс
ПТРК	Протитанковий ракетний комплекс
ПММ	Паливно-мастильні матеріали
ПНБ	Прибор нічного бачення
ППО	Протиповітряна оборона
ПУ	Пункт управління
МВЗ	Мінно-вибухові загородження
МГП	Міжнародне гуманітарне право
МТЗ	Матеріально-технічне забезпечення
РЕБ	Радіоелектронна боротьба
РЕГ	Ремонтно-евакуаційна група
РПГ	Ручний протитанковий гранатомет

1	2
РРБД	Розвідка району бойових дій
РСЗВ	Реактивна система залпового вогню
САУ	Самохідна артилерійська установка
СОП	Стандартні операційні процедури
СП	Спостережний пост
ТакМД	Тактичний морський десант
ТакПД	Тактичний повітряний десант

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Тенденції що впливатимуть на бойові дії в урбанізованій місцевості

Урбанізація, це історичний процес підвищення ролі міст, міського способу життя та міської культури у розвитку суспільства, пов'язаний з просторовою концентрацією діяльності у порівняно нечисленних центрах і ареалах переважного соціально-економічного розвитку. Термін урбанізація з'явився вперше у зарубіжній літературі в 1867 році в Іспанії, а в українській мові цей термін почав використовуватися в науковій літературі з кінця 1960-х років.

На сучасному етапі урбанізація характеризується такими тенденціями: швидко зростає кількість міського населення та рівень урбанізації (переважно за рахунок країн, що розвиваються); особливо швидко ростуть міста-мільйонери; формуються міські агломерації, людність яких перевищує мільйон осіб, а в багатьох країнах скупчення агломерацій мільйонерів творять мегалополіси; поряд із процесами урбанізації у розвинених країнах відбуваються процеси субурбанізації.

Сучасний тип урбанізації – це вже не стільки швидке зростання частки міського населення, скільки особливо інтенсивний розвиток процесів субурбанізації та утворення на цій основі нових просторових форм міського розселення – міських агломерацій, мегалополісів.

Умовно рівні урбанізації місцевості поділяються: низький рівень урбанізації – менш 20%; середній рівень урбанізації – від 20% до 50%; високий рівень урбанізації – від 50% до 72%; дуже високий рівень урбанізації – понад 72%.

Частка міського населення в Україні почала стрімко зростати протягом останніх десятиліть. Удосконалювалася міська інфраструктура, поширювався міський спосіб життя. Проте у більшості міст нашої країни зберігався старий спосіб життя. Загальні риси урбанізації по-різному виявляються у регіонах. Це передусім залежить від рівня і типу освоєння території. Для України, в якій традиційно високий рівень розвитку мають сільське й лісове господарства, характерний аграрний тип освоєння. Із розвитком видобувних і обробних галузей промисловості цей тип трансформувався у більшості регіонів в аграрно-промисловий (Київська, Львівська, Полтавська, Харківська області тощо), а у деяких у промислово-аграрний (Донбас, Придніпров'є тощо).

Україна належить до країн з високим рівнем урбанізації, адже кількість міського населення в нашій державі становить 68,7%. Проте, кількість та людність міст України в різних регіонах неоднакова. Це виявляється, насамперед, у різних темпах урбанізації. У регіонах з інтенсивним промисловим і транспортним будівництвом, їх більше, ніж в аграрних. Розвиток промисловості це найважливіший чинник урбанізації в сучасний період. Хоча відомо, що виникнення міст і їх розвиток тривалий час були зумовлені іншими чинниками: торгівля, оборонні функції тощо. У високо-індустріальних регіонах процес

урбанізації проявляється у виникненні нових містечок, великих міст і поширенні міського способу життя майже на всій території регіону.

Близькість міських поселень між собою приводить до поширення несільськогосподарських видів діяльності у сільській місцевості, значна частина сільських жителів беруть участь у маятникових трудових поїздках, користуючись при цьому соціальними послугами у містах. У таких регіонах значно вищий рівень благоустрою у сільській місцевості, забудова сіл має деякі риси міської, тобто міський спосіб життя поширюється і на сільську місцевість.

Найвищий рівень урбанізації в Україні спостерігається в м. Києві (100%), так як він є окремою адміністративною одиницею. Разом з тим, в Донецькій, Луганській, Харківській, Дніпропетровській та Запорізькій областях рівень урбанізації складає 90%. Досить своєрідним є той факт, що рівень урбанізації в Сумській, Чернігівській та Кіровоградській областях є вищим, ніж у Львівській, Київській та Житомирській. Це пов'язано, відповідно, з більшим чи меншим відтоком сільського населення у міста в середині областей. Середній рівень сільського та міського населення – 50% має Вінницька область.

Сільське населення домінує над міським лише в п'яти областях України: Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Тернопільській та Рівненській. Усі вони розміщені в Західній Україні. Найбільша частка сільського населення у Закарпатській області 63,2%, тож вона найменш урбанізована.

У регіонах з густою мережею міських поселень ймовірність появи великих і середніх міст зростає, тому тут формуються агломерації. В Україні є: моноцентричні (навколо міст-мільйонників та найбільших міст) та біцентричні (Донецько-Макіївська, Горлівсько-Єнакіївська, Дніпропетровсько-Дніпродзержинська) види агломерацій.

В результаті урбанізації посилюються виклики відносно забезпечення та підтримки зростаючого населення в містах, економічний розвиток, базове обслуговування населення, доступ до ресурсів перевантажують системи, створенні в індустріальну еру. В урбанізованому середовищі більш швидкими темпами розвиваються кримінальні організації, екстремістські мережі, приватні корпоративні угруповання.

У підсумку, урбанізоване середовище є сукупністю умов, обставин та факторів, що впливають на застосування підрозділу. Це проявляється у окремих тенденціях, що впливають на нестабільність та тривалий стан конфлікту. Окремі тенденції впливатимуть на бойові дії та включають: глобалізацію, технології, демографічні зміни, урбанізацію, використання ресурсів, кліматичні зміни та природні катаклізми, розповсюдження зброї масового ураження.

1.2. Передумови формування конфлікту в урбанізованому середовищі

Рушійні сили, тенденції та фактори, описані вище, утворюють передумови, на яких формуються конфлікти в урбанізованому середовищі. Наука та технології, інформаційні технології, транспортні технології, прискорення глобального економічного суспільства, підйом громадянського суспільства,

об'єднаного мережею – все це впливає на урбанізоване середовище.

У своїй суті, урбанізоване середовище буде ареною, на якій цілі досягатимуться не тільки застосуванням летальної сили, але й тим як швидко буде встановлено стан стабільності та довго він триматиметься. Урбанізоване середовище залишатиметься брудним, жахливим, фізично та емоційно спустошливим, таким, в якому смерть та руйнування будуть результатом умов навколишнього середовища, що створюватиме гуманітарні кризи, і власне, конфлікти. За винятком кіберпростору, всі операції проводитимуться “серед людей”, а результати вимірюватимуться наслідками їх дії на населення.

Засоби масової інформації, не маючи доступу до районів ведення бойових дій можуть значно впливати на те, який вигляд мають бойові дії в уяві суспільства. Буде важко втримувати таємність, що вимагатиме більшої уваги забезпеченню безпеки операцій, ніж будь коли. Складні культурні, демографічні та фізичні фактори навколишнього середовища, також будуть присутніми і робитимуть картину війни туманною. Такі фактори включають гуманітарну кризу, етнічні та релігійні розбіжності, складність забудованих районів, що часто стають центром тяжіння та притулком для потенційних загроз. Урбанізоване середовище буде взаємопов'язаним, динамічним та мінливим.

Бойові дії у збройному конфлікті розгортатимуться “серед людей”, а не “навколо людей”. А це фундаментально змінює способи застосування військовослужбовцями сили для досягнення успіху. Противник шукатиме населення, серед якого ховатиметься і використовуватиме як щит від атак та засобів викриття, готуючись до атак проти суспільства, використовуючи населення як схованку від атак, та як ресурс для поповнення своїх рядів. Війна залишиться битвою волі – змаганням за домінування над населенням.

1.3. Характер сучасних бойових дій на урбанізованій місцевості

В урбанізованому світі ми не зможемо уникнути боїв в міській місцевості різного масштабу. Міста завжди були центрами тяжіння, а тепер вони ще більше привабливі, ніж в минулому. У них зосереджені населення і влада, комунікації і системи управління, знання і можливості. Вони являють собою сучасний еквівалент лісів і гір – оплот жебраків і непримиренних.

В ході бойових дій в урбанізованій місцевості доведеться одночасно вести: напружені бойові дії проти регулярних військ противника, специфічні бойові дії проти іррегулярних формувань партизан, сепаратистів і операції по стабілізації обстановки (миротворчі функції).

Місто являє собою систему, що складається з трьох взаємопов'язаних елементів: місцевість, населення та інфраструктуру, яка з'єднує елементи в єдиний міський простір бою.

На відміну від площинного уявлення про класичне “поле бою” (фронт, тил, фланги), бій в місті ведеться в просторових вимірах. До характеристик довжини і ширини додається висота і глибина. Сформований таким чином “міський

простір бою” буде включати в себе: повітряний простір над містом; дахи будівель і споруд; внутрішні приміщення будівель і споруд; поверхню землі, вулиці, площі і поверхню водойм; підземні і підводні споруди та об’єкти. У цих умовах вкрай важко буде управляти боєм, отримувати своєчасну інформацію про обстановку що склалась.

В місті доведеться зіткнутися з величезною кількістю небезпек і проблем. Місцеве населення, зовсім не обов’язково вороже налаштоване до нашої присутності, неминуче буде заважати веденню бойових дій. В ролі противника крім військових підрозділів виступатимуть кримінальні банди, засоби масової інформації, напіввійськові формування, політичні організації та об’єднання місцевого населення. Дуже важко буде відрізнити ворога від друга або від того, хто дотримується нейтралітету.

Військовослужбовців чекають психологічні стреси і моральні навантаження. На їхніх очах будуть гинути невинні люди – в основному це жінки і діти – з числа місцевого населення. Постійна небезпека буде наступати звідусіль, в тому числі зверху і знизу. Противник може просочуватися в глибоке розташування наших військ, вдаватися до найжорстокіших терористичних акцій з метою залякати і деморалізувати військовослужбовців. У цілях створення “живого щита” або виконавців терактів можуть використовуватися мирні жителі.

Дії в містах вимагають відповідної організаційної структури військових частин і підрозділів: вони повинні бути самостійними, здатними протягом досить тривалого часу діяти ізольовано від головних сил. У боях в місті високо зростає роль і значення молодших командирів. Бойові дії можуть вестися в одній будівлі і складатися з декількох ізольованих боїв і сутичок на різних поверхах, в різних коридорах і приміщеннях.

Підвищені вимоги будуть пред’явлені до фізичної підготовки особового складу при веденні бойових дій в місті. Важливе значення надаватиметься спеціальній (альпіністській) підготовці, тобто навичкам переміщення серед міських руїн, подолання завалів, руху в тривимірному просторі, тобто вгору – в будівлях, спорудах і вниз – в системи міських підземних комунікацій. Відповідно, більш легким по вазі має бути спорядження, що включає в себе спеціальні пристосування для подолання міської інфраструктури.

Бойові дії в містах неминуче приведуть до значних втрат серед військовослужбовців. Причому, ці втрати будуть не стільки від прямих дій противника, скільки від непрямих причин: травм від завалів будівель, епідемічних захворювань в результаті погіршення санітарно-епідемічної обстановки в зруйнованому місті тощо. Тому, готуючись до майбутніх збройних зіткнень в урбанізованій місцевості, необхідно, зокрема, передбачити відповідну комплектацію індивідуальних аптечок першої допомоги.

Вкрай необхідно забезпечити військовослужбовця додатковим зручним захистом: шоломом, бронежилетом, протекторами для колін та ліктів, тактичними перчатками і окулярами тощо.

Стрілецька зброя для дій в місті має бути максимально легкою, мати невелику прицільну дальність стрільби. Важка піхотна зброя, артилерійські

системи будуть застосовуватися в обмежених масштабах, за винятком мінометів. Засоби зв'язку, в тому числі і індивідуальні, можуть мати менший радіус дії, проте забезпечувати вищу якість зв'язку (здатність подавлення перешкоди, несхильність екранування і впливу величезної кількості металоконструкцій).

Конкурентом артилерії при веденні бойових дій в місті може і повинна стати армійська авіація.

Головним вогневим засобом ураження на полі бою стане бойова броньована машина з потужним озброєнням, призначеним для стрільби прямою наводкою в будь яких складних погодних умовах (сніг, дощ, туман тощо). Це може бути танк або, бойова машина, яка має на озброєнні сучасне модульне озброєння.

Дуже багато труднощів виникне в матеріально-технічному забезпеченні військових частин (підрозділів), які ведуть бойові дії в урбанізованій місцевості. Відсутність тилу як такого в міських умовах робить шляхи постачання військ вкрай уразливими від дій противника.

2. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УРБАНІЗОВАНОЇ МІСЦЕВОСТІ ЯК ОБЛАСТІ БОЙОВИХ ДІЙ (БОЮ)

Досвід проведення Операції об'єднаних сил (раніше Антитерористичної операції) (далі – ООС (АТО)) переконливо свідчить про те, що в бойових діях на території Донецької та Луганської областей значне місце займала боротьба за населені пункти, пов'язана або з їх обороною, або з оволодінням ними в ході наступу. Населені пункти і у подальшому будуть зберігати виключно важливе значення у сучасному збройному конфлікті.

Бойові дії, що ведуться по визначених напрямках, які пов'язані дорожньою мережею, перетворюються звичайно в боротьбу за населені пункти. Населений пункт, перетворений у вузол або пункт опору, вирішує результат бою на тій або іншій ділянці, а захоплення великого вузла доріг, промислового або адміністративно-політичного центру відіграє іноді вирішальну роль у результаті тактичних дій.

До основних властивостей міст, що впливають на організацію і ведення бойових дій у них, відносяться: розміри, конфігурація, структура міської території, характер планування і забудови, якість міських будівель, наявність підземних споруджень і комунікацій, наявність річок і каналів, чисельність і соціальний склад населення, особливості місцевості в межах міста і на підступах до нього, а також політичне і економічне значення міста.

2.1. Характеристики урбанізованої місцевості

Незалежно від свого місцезнаходження, розмірів та особливостей для військових фахівців всі міста світу мають багато спільних рис. Це, перш за все, штучне утворення: місцевість яка освоєна і значним чином перетворена людиною. Це – будівлі та споруди різного призначення, збудовані людиною відповідно до певної логіки.

Кожне місто має центральну частину – місцевий центр, центр периферії, комерційний район, житловий район, індустріальний район, висотні райони економічні, соціальні та інші об'єкти. У багатьох містах світу важливим елементом є квартали для незаможних громадян, декласованих верств населення. Міста спочатку створювалися як центри промислового виробництва та торгівлі, і тому у всіх сучасних містах є такі важливі об'єкти, як заводи, фабрики, електростанції, а також склади і сховища (рисунок 2.1).

Рисунок 2.1 – типове планування міста.

У більшості міст центри піддалися більш сучасному розвитку, ніж центри периферії. В результаті ці два райони часто досить різні. Типові міські центри сьогодні складаються з висотних будівель, які досить відрізняються по висоті. Сучасне планування населеного пункту враховує більшу кількість відкритого простору між будівлями, ніж в старих міських центрах або в центрах периферії. Віддалені висотні райони ще більш відкриті, ніж міські центри (рисунок 2.2).

а.

б.

Умовні позначення:

а – центр міста; б – віддалена міська зона.

Рисунок 2.2 – типове планування районів міста.

Комерційні райони складаються з складів, цехів і ресторанів, які побудовані обабіч головних вулиць, що проходять через населені пункти. Звичайна ширина таких вулиць – 25 метрів або більше. Будівлі заввишки два – три поверхи (рисунок 2.3 а).

а.

б.

Умовні позначення:

а – комерційний центр; б – центр периферії.

Рисунок 2.3 – типове планування районів міста.

Центр периферії складається з вулиць шириною від 12 м до 20 м із безперервним фронтом цегляних або бетонних будівель. Висота будівель досить однорідна – 2 або 3 поверхи в маленьких селищах і від 5 до 9 поверхів в більших містах (рисунок 2.3 б).

Житлові райони і віддалені індустріальні райони складаються з низьких будівель заввишки від 1 до 3 поверхів. Будівлі розташовані окремо один від одного і розміщені безсистемно вулицями при наявності великої кількості відкритих просторів (рисунок 2.4).

а.

б.

Умовні позначення:

а – житлові райони; б – віддалені індустріальні райони.

Рисунок 2.4 – типове планування районів міста.

Оцінка місцевості для бою в місті (населеному пункті) значно відрізняється від оцінки для бою на відкритій місцевості. Особливості міського середовища повинні враховуватися, хоча аналіз погоди для міського бою, головним чином, той же самий, що і в інших операціях.

2.2. Основні властивості ландшафту

Кілька особливих моментів мають значення при оцінці місцевості і повинні враховуватися при розробці тактичного плану бою. Повинні бути розроблені спеціальні документи по ландшафту, включаючи спеціалізовані карти і плани. При оцінці місцевості обов'язково повинні враховуватись: прохідні, частково прохідні, непрохідні ділянки, перешкоди, підступи, ключові ділянки місцевості, сектори спостереження і вогню, перекриття і укриття.

Військові карти – зазвичай основний тактичний інструмент оцінки місцевості, але вони не забезпечують достатню детальність під час оцінки місцевості в населених пунктах. У селищах і містах постійно додаються нові будівлі і знищуються старі. Тому будь-яка карта населеного пункту, включаючи міські карти або плани, видані підприємствами державної (приватної) поліграфії, будуть неточні.

Бій може радикально змінити ландшафт в населеному пункті за короткий час. Непередбачене або навмисне руйнування будівель може змінити топографію області і знищити орієнтири, створити перешкоди руху та забезпечити додаткові позиції для оборони.

Карти і схеми систем колекторів, систем підземки, систем водопостачання, паливне та газове постачання, склади, електростанції та аварійні системи, засоби масової інформації і зв'язку (радіо, телефон) мають ключову важливість під час планування бойових дій у місті. Колектор і системи підземки забезпечують потайне проникнення і шляхи підходу. Службові системи життєзабезпечення – ключові цілі для регулярних військ противника, незаконних збройних формувань, кримінальних елементів, терористичних угруповань, іррегулярних формувань, руйнування яких ускладнює оборону міста.

Деякі громадські будівлі повинні бути ідентифіковані під час оцінки місцевості на стадії планування. Лікарні та клініки важливі, тому що закони війни забороняють ведення бойових дій на їх території, якщо вони не використовуються для військових цілей. При порушенні централізованого постачання протягом міських операцій, лікарні стануть важливим джерелом медичного забезпечення військ. Розташування засобів цивільної оборони, бомбосховищ і місць продовольчого постачання мають важливе значення в операціях, в місті в частині забезпечення безпеки цивільного населення (некомбатантів).

Стадіони, парки, спортивні поля та шкільні (дитячі) майданчики можуть використовуватись як зони збору цивільних осіб, центри опитування місцевих жителів, області фільтрації та збору військовополонених, а також місця забезпечення продуктами харчування, медикаментами тощо. Ці відкриті області

також можуть використовуватись як тимчасові вертолітні посадочні майданчики. Вони можуть бути галузями матеріального забезпечення і дозаправки, так як часто розташовуються в центрі міста.

Заводи, комерційні організації та залізничне господарство служать первинним джерелом матеріалів для створення інженерних загороджень, у випадку коли перешкоди (руйнування) створити неможливо, або їх недостатньо. Додатково перешкоди (руйнування), також можуть встановлюватися інженерними підрозділами з використанням різних інженерних загороджень для посилення існуючих перешкод зі зруйнованих будівель, наприклад: використання протитанкових їжаків для посилення блокування дороги.

Дороги, річки, канали та мости забезпечують швидкохідні шляхи руху.

Громадські лазні, басейни і системи зберігання запасів води корисні в забезпеченні особистої гігієни військ. Вони також можуть використовуватись як додаткове джерело води в разі відключення водопостачання.

Тісний зв'язок та робочі відносини повинні бути встановлені з посадовими особами місцевих органів самоврядування. В доповнення до інформації щодо елементів особливого інтересу, вони можуть забезпечувати інформацію щодо:

- населення;
- розміру і щільності населеного пункту;
- спроможності боротьби з вогнем;
- розташування небезпечних об'єктів (матеріалів);
- поліції та сил громадської безпеки;
- планів цивільної евакуації і ключових громадських будівель.

2.2.1. Елементи та характеристика будівлі

Командири підрозділів які ведуть бойові дії в урбанізованій місцевості повинні визначити основні характеристики будівель у межах району виконання завдання. Це дасть змогу зрозуміти: яку використання зброю (вибухові речовини), який буде її вплив на будівлі, як мінімізувати руйнування. Будівлі міста призначені в основному для: підприємств, органів місцевого самоврядування, мирного населення, шкіл, дитячих садків і центрів розвитку підлітків та молоді, культурних центрів та об'єктів які забезпечують нормальні умови житєзабезпечення (діяльності) міста тощо. Зведення до мінімуму нанесення їм шкоди, зменшує труднощі забезпечення нормального функціонування міста (населеного пункту) і призводить до більш швидкого повернення його до нормального життя.

УВАГА! Женевська конвенція передбачає: *“Будь-яке знищення власності, що належить приватним особам, державі, іншим державним органам або соціальним чи кооперативним організаціям, забороняється, крім випадків, коли таке знищення є абсолютно необхідним шляхом виконання військових завдань”.*

Хоча противник і може знаходитися всередині будівлі, так само там можуть бути і невинні цивільні особи, необхідно ретельно розглянути повний

спектр наслідків перед знищенням будівлі, в якій знаходиться противник.

2.2.2.1. Елементи будівлі. Основними елементами будівлі є:

- а) Фундамент.** Фундамент витримує навантаження будівлі і забезпечує стійкість.
- б) Конструкція.** Конструкція витримує весь вантажі і розподіляє його на фундамент.
- в) Зовнішні стіни та дахи.** Зовнішні стіни і дахи можуть або не можуть бути частиною несучої конструкції.
- г) Несучі стіни.** Несучі стіни тримають вагу будівлі.
- д) Ненесучі стіни.** Ненесучі стіни – це каркасні конструкції, які не несуть навантаження.
- е) Дахи.** Дахи, як правило, підтримуються несучою стіною або рамою.
- ж) Внутрішні стіни.** Внутрішні стіни можуть бути або не бути частиною несучої конструкції.
- к) Системи екологічного контролю.** Системи екологічного контролю включають опалення, вентиляцію, кондиціонування та освітлення.
- л) Вертикальне транспортування.** Вертикальне транспортування включає в себе ліфти, ескалатори та сходи.
- м) Системи зв'язку.** Системи зв'язку включають внутрішні, зовнішні, публічні адреси та телевізійні системи.
- н) Водопостачання і каналізація.** Водопостачання і каналізація включають водонагрівачі, туалети, раковини та відкриті труби.

2.2.2.2. Характеристика будівель. Чотири взаємопов'язаних аспектів характеризують всі будівлі: призначення, розмір, висота, матеріали.

За призначенням будівлі поділяються на чотири категорії:

- а) Житлові.** Житлові включають одноповерхове, багатоповерхове та багатоквартирне житло.
- б) Громадські та муніципальні.** Громадські та муніципальні об'єкти включають урядові та церковні будівлі, школи та спортивні зали, аеропорти, мости, парки та площі, стадіони тощо.
- в) Комерційні.** Комерційні включають готелі, ресторани та магазини.
- г) Змішаного використання.** Змішане використання включає поєднання комерційних і житлових будівель.

За розміром будинки поділяються: малі, середні, великі і масивні. Ці чотири розміри не мають чітких розмірів і часто відносяться до призначення будівлі та розмірів інших споруд у навколишньому районі забудови. Житлові будівлі, зокрема одноповерхові будинки, класифікуються окремо від інших будівель.

Принято класифікувати будинки за такими розмірами:

- малі будівлі мають розмір менше 180 м²;
- середні будівлі від 180 м² до 2000 м²;
- великі будівлі від 2000 м² до 4000 м²;

масивні будівлі перевищують 4000 м².

Висота. Висота приміщень надземних поверхів громадських будинків від підлоги до стелі відповідно до технологічних вимог, повинна бути не менше 3,0 м. У коридорах і холах в залежності від об'ємно-планувального вирішення будинків при врахуванні технологічних вимог допускається зменшення висоти до 2,5 м; в допоміжних коридорах і складських приміщеннях – до 2,2 м, а в окремих приміщеннях допоміжного призначення без постійного перебування людей – до 1,9 м. Висоту приміщень громадського призначення, що вбудовуються у житлові будинки, якщо їх місткість не більше 40 осіб, а закладів роздрібної торгівлі торговельною площею до 250 м² допускається приймати за висотою приміщень житлових будинків за умови забезпечення нормативних показників мікроклімату, що підтверджені розрахунком.

За висотою будинки поділяється на:

малоповерхові – як правило до 3-х поверхів включно, з висотою будівлі до 9 м;

багатоповерхові – як правило до 9-ти поверхів включно, з висотою будівлі від 9 м до 26,5 м;

підвищеної поверховості – як правило до 16-ти поверхів включно, з висотою від 26,5 м до 47 м;

висотні – як правило понад 16-ть поверхів, з висотою понад 47 м.

Матеріали будівництва. Знання про основний метод та матеріали будівництва мають важливе значення для виконання завдання в умовах міської забудови. Командири повинні розуміти основні наслідки, які виникають у конструкціях після використання вогнепальної зброї по них, вибуху чи пожежі. Командири також повинні розуміти ймовірність пожежі або розповсюдження вогню, а також потенційний вплив пожеж на тепловізори, інші прилади нічного бачення, здоров'я військовослужбовців і місцевого населення. Історія будівництва характеризується тенденцією до підвищення довговічності будівельних матеріалів. Загалом є чотири категорії будівельних матеріалів:

а) Деревина. Деревина обмежується своїми легкозаймистими характеристиками, коли інші менш горючі матеріали легко доступні в будівництві громадських, цивільних і комерційних будівель.

б) Цегла (блок, камінь). Цегла забезпечує більшу несучу здатність і вогнестійкість. Цегла використовується для житлових будинків, в той час як блок використовується в комерційних цілях. Камінь для культурно важливих будівель.

Цегляні будівлі. Товщина стін між будівлями, зазвичай, складає 3 цегли (капітальної стіни – 6 цеглин). Стіни верхніх поверхів є більш тонкими, ніж стіни нижніх, тому легше проробляти проходи в стінах на верхніх поверхах. Якщо дахи прикриваються вогнем і немає достатньої кількості вибухових речовин для утворення проходів у стінах між будівлями, зачистка з тильного боку будинків більш безпечна, ніж з фронту. У більшості випадків будинки мають однакове планування поверхів, тому зачистка першого поверху здійснюється в тому самому порядку, що і зачистка верхніх поверхів.

Будівлі з коробчастими стінами. У таких будівлях важко проробляти проходи через наявність арматури.

Тому найкращим способом проникнення є підрив дверей або одного з бічних вікон. Плани поверхів таких будинків є однотипними, зачистка кімнат, зазвичай, проводиться з основного коридора (рисунок 2.5).

Рисунок 2.5 – типовий план поверху будівлі з коробчастими стінами (варіант).

в) Залізобетон. Залізобетон є основним будівельним матеріалом у більшості будівель. Використовується у всіх фундаментах і зазвичай використовується як опорні колони, несучі та ненесучі стіни, внутрішні стіни та дахи. Залізобетон дуже міцний, стійкий до вітру, підземних поштовхів. Завдяки своїй твердості і зміцненню сталевими прутами стає важко пробивним.

Внутрішні стіни також виконані із залізобетону і в силу цього створюють труднощі для здійснення в них проходів. Під час зачистки сходові клітки в обох кінцях будівлі повинні охоронятися.

г) Сталь або метал. Сталь або метал є основним будівельним матеріалом у більшості каркасних будівель. Багато громадських, цивільних та комерційних будівель використовують сталеві каркаси через великі прольоти і потреби змін будівлі в майбутньому.

Каркасні будинки з важкими стінами. У стінах таких будівель можна відносно легко виконати проломи за допомогою танкових снарядів. Планування поверхів таких будинків орієнтовано навколо сходової клітки або шахти ліфта, які повинні охоронятися в ході зачистки. У внутрішніх стінах можна проробити проломи за допомогою вибухових речовин (рисунок 2.6).

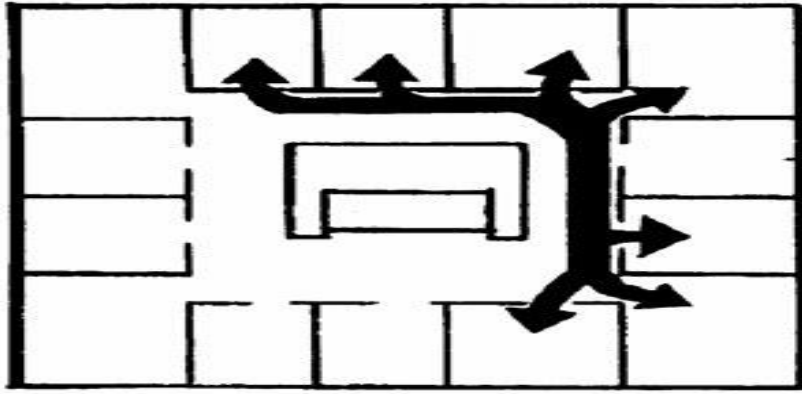

Рисунок 2.6 – типовий план поверху будівлі каркасного будинку з важкими стінами.

Каркасні будинки з легкими стінами. У таких будинках методика зачистки зазвичай така сама, як і в попередніх: охорона центральної сходової клітки і зачистка по колу. Стіни таких будівель досить тонкі, прорізання в них проходів можна виконати за допомогою сокири (рисунок 2.7).

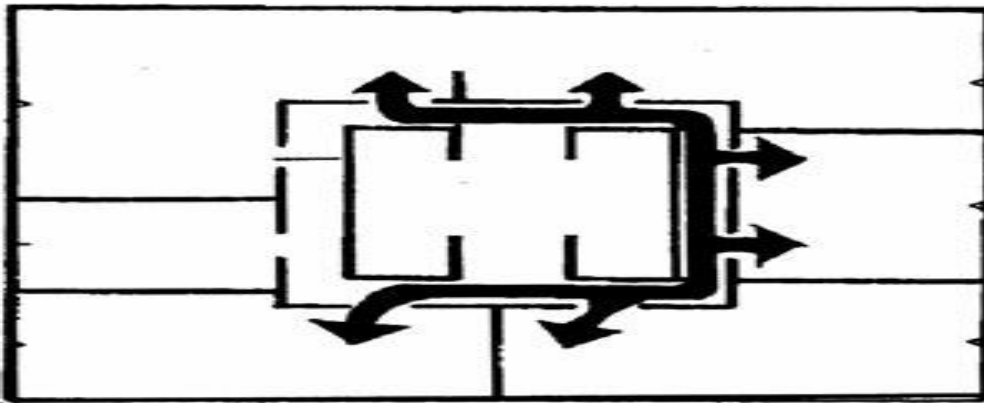

Рисунок 8.18 – типовий план поверху будівлі каркасного будинку з легкими стінами.

2.2.2. Планування вулиць

Конфігурацію вулиць у міському середовищі можна пояснити продуманим дизайном, природними особливостями, антропогенними структурами та мінливими потребами мешканців. Райони міської забудови можуть відображати будь-яке з трьох основних планувань і їх комбінації: сітчаті, променеві і неправильні (таблиця 1).

Знання щодо планування вулиць, їх ширини дає командирам гарне уявлення про коридори для пересування військової техніки, про можливість широкого застосування гусеничної техніки, полегшують виконання завдання з постачання.

Планування вулиць міської забудови та їх значення

Форма	Планування	Характеристика
	Прямокутне	Вулиці сіткоподібні, з паралельними вулицями, перетинаються перпендикулярними вулицями.
	Випромінене	Вулиці розгалужуються під різними кутами від заданої точки і проходять через менше, ніж 360 градусів.
	Проміневе	Основні вулиці з жвавим рухом транспорту проходять від центральної точки, що можуть простягатися на 360 градусів навколо центральної точки або в межах дуги з точки вздовж природного бар'єру, такого як берегова лінія.
	Променево – кільцеве	Петлі або кільця оточені послідовно більшими петлями або кільцями, які зазвичай зустрічаються у поєднанні з більшими променевими плануваннями. Променеві кільця включають елементи як променевих, так і кільцевих або концентричних форм.
	Контурне формування	Основні вулиці, що ідуть паралельно ліній технічного контролю, з пересічними дорогами, що з'єднують їх. Виражений рельєф місцевості впливає на спорудження проїзної частини уздовж ліній висот.
	Неправільне	Неправильне планування вулиць спеціально розроблено без геометричних візерунків для естетичних або функціональних причин.
	Поєднане планування	Будь-яке поєднання зазначених вище.

Форма	Планування	Характеристика
	Лінійне планування	Основна вулиця зі жвавим рухом транспорту, що проходить по центру з будівлями по обидві сторони.

2.2.3. Токсичні промислові матеріали

Існування промислових об'єктів та їх вид діяльності в районах міської забудови визначає наявність токсичних промислових матеріалів. Токсичний промисловий матеріал – це токсична хімічна або радіоактивна речовина в твердій, рідкій, аерозольній або газоподібній формі, яка може призвести до забруднення або опромінення особового складу, навколишнього середовища, території або будь-якого конкретного об'єкта. Військовослужбовці повинні мати наявну інформацію для ідентифікації позначок і написів, пов'язаних з токсичними промисловими матеріалами, а також мати засоби захисту.

2.2.3.1. Загальновідомі поняття. Токсичний промисловий матеріал транспортується повітряним, водним, автомобільним, залізничним і трубопровідним транспортом. Великі складські приміщення, транспортні засоби та контейнери сприяють перебуванню токсичних промислових матеріалів практично в будь-якому місці. В ході ведення бойових дій в населеному пункті командири повинні вміти реагувати на наявність токсичний промисловий матеріал, точно визначати тип матеріалу, оцінити загрозу та забезпечити негайну охорону.

2.2.3.2. Найбільш поширені токсичні матеріали є подразнюючі гази, особливо хлор, діоксид сірки, аміак і хлористий водень. Ці речовини мають відносно високу токсичність при вдиханні і виробляються, зберігаються та транспортуються у великих обсягах. У випадку витoku пари цих речовин, як правило, залишаються сконцентрованими в напрямку вітру від точки викиду в природних низинних районах. Їх викид найнебезпечніший вночі, тому що нічні погодні умови створюють високу концентрацію, яка залишається біля землі протягом тривалого часу. Токсичні промислові хімікати часто є корозійними і можуть пошкодити очі, шкіру, дихальні шляхи та обладнання.

Рідкий пропан та інші види палива також становлять серйозну загрозу. Пожежі на місцях зберігання, або поблизу них, небезпечні. У зв'язку з тим, що вогонь перегріває резервуар, виникає кипляча рідина, що в свою чергу призводить до вибуху з викиданням величезних шматків резервуару на відстань до 100 метрів, у підсумку маємо своєрідний саморобний вибуховий пристрій. Невеликі ємності для пропану також можуть використовуватися як частина саморобного вибухового пристрою.

2.2.3.3. Місце знаходження. Токсичні промислові речовини можуть бути розташовані у будь-якому районі міської забудови. В таблиці 2 наведені стандартні промислові об'єкти та пов'язані з ними токсичні промислові матеріали.

Таблиця 2

Місце знаходження та види токсичних промислових матеріалів

Місце знаходження	Види токсичних промислових матеріалів
Аеропорти	Авіаційне паливо і паливо для реактивних двигунів
Фермерські та садівничі склади	Пестициди
Перевалочні бази	Наливне паливо та хімічні речовини
Навчальні лабораторії	Органічні хімічні речовини і радіоактивні матеріали
Виробники електроніки	Миш'як та хлорид миш'яку
Райони обробки і зберігання продуктів харчування	Аміак
Заводи виготовлення скла і дзеркала	Фтор та фтористоводнева кислота
Трубопроводи та резервуари для зберігання пропану	Аміак, метан і пропан
Виробник пластмас	Ізоціанати та ціанідні сполуки
Ландшафтний бізнес	Ріцин (харчова та водна отрута)
Медичні установи	Радіоактивні ізотопи та ртуть
Рудники з твердих порід	Калій і ціанід натрію
Пестицидні заводи	Органофосфатні пестициди
Резервуари для зберігання палива	Бензин та дизельне паливо
Дистриб'ютори фотопродукції	Ціаніди і важкі метали
Лнії залізничних та автомобільних перевезень	Безводний аміак, сірчана, фосфорна і соляна кислоти, легкозаймисті рідини
Заводи хімічного виробництва	Хлор, пероксиди та інші промислові гази
Електростанції та трансформатори	Поліхлоровані біфеніли

2.3. Розташування підземних мереж на території міста

Інженерні комунікації бувають підземними, надземними та наземними і являють собою сукупність систем водо-, електро-, газо-, теплопостачання і каналізації, які забезпечують безперервне функціонування та подальший розвиток міста. Крім того, до окремих систем належать організації збору, переробки, транспортування і знешкодження твердих побутових відходів.

Підземні інженерні мережі, які використовують в містах, є одним з найважливіших елементів інженерного благоустрою міських територій. До них належать трубопроводи, кабелі та колектори.

Трубопроводи використовують для водо-, газо-, теплопостачання, каналізації, міських водостоків, облаштування поливального водопроводу, а також дренажів, паропроводів, нафтопроводів, пневматичних систем та інших спеціальних трубопроводів.

Трубопроводи поділяються на транзитні, магістральні, розподільчі та розвідні. Магістральні трубопроводи обслуговують місто, великі житлові райони, промислові та комунально-складські зони. Розподільчі трубопроводи обслуговують мікрорайони, квартали і є елементами кожної міської вулиці. Розвідні трубопроводи прокладають на території житлових мікрорайонів, кварталів, парків та інших локальних територіях міста різного функціонального призначення.

На міських територіях розміщують напірні та самопливні мережі. До самопливних належать мережі водостоків, каналізації, дренажів. В деяких випадках на окремих ділянках ці мережі можуть бути напірними.

Кабелі включають електричні мережі високої та низької напруги, кабелі слабих струмів. Електричні мережі високої та низької напруги призначені для електропостачання міста, в тому числі зовнішнього освітлення та забезпечення електротранспорту. Кабелі слабих струмів призначені для телеграфного, телефонного зв'язку, радіомовлення, сигналізації спеціального призначення, диспетчеризації тощо.

Колектори – це закриті канали, в яких прокладають різні трубопроводи та кабелі.

Підземні мережі розрізняють також за глибиною закладання – глибокого та мілкового. До мереж глибокого закладання належать мережі, що розташовані нижче розрахункової глибини проникнення в ґрунт нульової температури, тобто нижче рівня промерзання ґрунту. Це – мережі водопроводу, каналізації, водостічної мережі тощо. Мережі мілкового закладання розміщують в зоні промерзання ґрунту відповідно до технології їх експлуатації. Це – тепломережі, кабелі різного призначення.

Інженерні мережі, переважно прокладають під вулицями, дорогами і майданами міста, утворюючи складні підземні системи. Для цього в поперечних профілях вулиць й доріг передбачають місця для їхнього укладання: на смузі між червоною лінією й лінією забудови прокладають кабельні мережі (силові кабелі, кабелі сигналізації та диспетчеризації); під тротуарами – теплові мережі або прохідні колектори; на розділових смугах – водопровід, газопровід і господарсько-побутову каналізацію, деякі підземні мережі прокладають у прибудинковій смузі, а зливну каналізацію – під проїзною частиною вулиці. При ширині вулиць у межах червоної лінії 60 м і більше передбачають прокладання мереж водопроводу і каналізації по обидва боки вулиці. Підземні мережі бажано розташовувати за межами проїзної частини вулиць (під смугами зелених насаджень, тротуарами, в технічній зоні).

Підземні мережі прокладають паралельно осі вулиці чи червоній лінії, прямолінійно, з перетином мереж на різних рівнях на перехрестях і вводах в мікрорайони.

Існують наступні способи розташування підземних мереж: в ґрунті, в каналах, колекторах, технічних підвалинах будинків.

В сучасному містобудуванні рекомендують розміщувати підземні інженерні мережі в колекторах. Розташування мереж у колекторах має низку переваг порівняно з прокладанням мереж у ґрунті.

Для прокладання підземних інженерних мереж у мікрорайонах застосовують спрощені варіанти колекторів, так звані напівпрохідні, непрохідні канали та канали зв'язку.

2.4. Погодні умови та їх вплив

Нижче наведені деякі атмосферні фактори специфічні для урбанізованої місцевості. Дощ або сніг що тоне, часто затопляють системи підземки та підвали. Це відбувається особливо інтенсивно, коли автоматичні насосні системи позбавлені електроенергії. Дощ також робить небезпечними або непрохідними штормові та інші системи колекторів. Хімічні речовини змиваються в підземні системи і осідають там, в результаті цього в них концентрація отруйних речовин набагато вище, ніж на поверхні. Ці ефекти стануть більш явними при поглинанні речовин цегляними або бетонними стінками колектору.

Багато великих міст розташовані вздовж каналів або річок, які часто створюють в низинах туман. Індустріальні або транспортні райони найбільш схильні до туманів із-за їх близькості до водних шляхів.

Шари смогу звичайні над містами, особливо при розташуванні міста в низині або в річковій долині. Смог складається з пилу, хімічних реагентів та інших забруднюючих речовин часто створює парниковий ефект, який веде до підвищення наземної та повітряної температури.

Нагрівання будівель протягом зими, відбиття і поглинання річної теплоти роблять населені пункти теплішими, ніж відкриті області навколо міста. Ця відмінність може бути дуже великою, від 10 градусів до 20 градусів, та може додавати додаткові вимоги до матеріального забезпечення міського бою.

Холодний вітер не є проблемою в населених пунктах. Однак конфігурація вулиць, особливо в закритому кварталі і в висотній області, може викликати прискорений рух вітру уздовж вулиці в напрямку, який не збігається з основним. Це збільшує ефекти впливу вітру на вулицях, які паралельні напрямку вітру, в той же час перехресні вулиці залишаються відносно добре захищені.

Дані освітлення мають особливе значення протягом бойових дій (бою) в урбанізованій місцевості. Ніч та періоди зниженої видимості сприяють: застосуванню фактору несподіванки; непомітному просочуванню в місто; проведенню детальної розвідки; атаки через відкриту місцевість; захопленню опорних пунктів. Однак труднощі нічного переміщення на обмеженому міському ландшафті, без орієнтирів та поруч з противником, вимагають від командирів усіх рівнів застосування простого маневру з легко розпізнавальними об'єктами.

3. ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДІЙ ПРОТИВНИКА

Процеси урбанізації і глобалізації, як вважають військові фахівці, неминуче відіб'ються на умовах і характері ведення бойових дій. Війни минулого, коли противники уникали прямого зіткнення і прагнули “вийти в чисте поле”, щоб помірятися силою, пішли в минуле. У військових публікаціях декларується, що урбанізована місцевість буде найбільш вірогідним районом проведення військових операцій.

В провідних країнах світу застосовується концепція “війни трьох кварталів”. Її суть зводиться до того, що в ході бойових дій в урбанізованій місцевості збройним силам доведеться вести одночасно три типи операцій: бойові дії високої інтенсивності проти регулярних військ противника, специфічні бойові дії проти незаконних збройних формувань (іррегулярних формувань) і операції по стабілізації обстановки (миротворчі операції).

3.1. Особливості дій збройних сил Російської Федерації в обороні

Оборона в населеному пункті створюється на підступах до нього і безпосередньо в населеному пункті. Усі населені пункти готуються до кругової оборони. Для цього обладнуються зовнішні і внутрішні кільцеві оборонні позиції, а також створюються окремі вузли оборони і опорні пункти. Невеликі населені пункти, як правило, включаються в систему оборонних позицій і районів оборони з'єднання (військової частини).

При обороні населеного пункту з'єднанню (військовій частині) призначається смуга (ділянка) оборони:

дивізії – до 15 км по фронту і до 10 км в глибину;

бригаді – до 8 км по фронту і до 5 км в глибину;

полку – до 6 км по фронту і до 4 – 5 км в глибину.

Мотострілецькі полки (батальйони) зазвичай виділяються в перший ешелон. Танковий полк (батальйон) застосовується, як правило, в другому ешелоні (загальновійськовому резерві) для знищення противника, що обходить населений пункт та для боротьби з його десантом. Частина танків застосовується для дій у вогневих засідках та у складі підрозділів, що обороняють опорні пункти і вузли оборони.

На підступах до населеного пункту система оборонних позицій і районів оборони створюється, як і в звичайних умовах. Побудова оборонних позицій у великому населеному пункті залежить від його типу і щільності забудови, конструкцій будівель і споруд, системи підземних комунікацій і планування. Основу їх можуть складати вузли оборони. Кожен вузол оборони зазвичай включає декілька опорних пунктів, підготовлених до кругової оборони. Особлива увага приділяється обороні будівель що прикривають найбільш важливі магістралі і об'єкти населеного пункту, системи наземних і підземних комунікацій.

Безпосереднє вогневе ураження противника при обороні населеного пункту наноситься в ході вогневої підготовки відбиття наступу, вогневої підтримки військ, що обороняються, і систематичним вогневим впливом на противника. В цілях підвищення ефективності вогневої дії на підступах до населеного пункту і безпосередньо в населеному пункті створюється система вогневого ураження противника. Основу системи вогневого ураження в населеному пункті складає поєднання флангового і перехресного вогню стрілецької зброї, танків та інших вогневих засобів, виділених для стрільби прямою наводкою, вогню артилерії, ударів авіації і загородженням усіх видів. Особлива увага приділяється вогню усіх засобів уздовж вулиць, по перехрестях, підходам до мостів і шляхопроводам, підступам до водних перешкод, виходам до площ, в проміжках між будівлями. Велика частина артилерії надається батальйонам (ротам) і застосовується переважно для стрільби прямою наводкою. Інша частина артилерії, переважно реактивна, знаходиться в безпосередньому підпорядкуванні командира з'єднання (військової частині) в готовності до ведення вогню на будь-якому загрозливому напрямку.

Протитанкові засоби переважно використовуються в менш забудованих районах населеного пункту і ешелонуються в глибину уздовж вулиць і бульварів. Протитанкові резерви зосереджуються на околицях, а при необхідності і в глибині населеного пункту поблизу перехресть вулиць, в провулках та в дворах.

Основні зусилля військових частин (підрозділів) протиповітряної оборони зосереджуються на прикритті військових частин (підрозділів) на підступах до населеного пункту. При обороні безпосередньо в населеному пункті стартові (вогневі) позиції військової частини (підрозділів) протиповітряної оборони вибираються, як правило, на околицях, площах, перехрестях вулиць, бульварах, стадіонах і в парках, а переносні зенітні ракетні комплекси на дахах висотних будівель.

Військові частини (підрозділи) противника, що намагаються обійти населений пункт, знищуються ударами авіації, вогнем артилерії і інших видів зброї у поєднанні з радіоелектронним придушенням та інженерними загородженнями, контратаками другого ешелону (загальновійськового резерву) з'єднання (військової частини).

Контратаки зазвичай проводяться невеликими силами в цілях повернення захоплених окремих будівель і опорних пунктів, для проведення яких створюються штурмові групи.

Усі пункти управління при обороні в населеному пункті наближаються до військових частин і підрозділів. Командний пункт з'єднання (військової частини) розташовується в місці, що забезпечує надійне управління діями полків (батальйонів) першого ешелону, а в окремих випадках може знаходитися в найбільш важливому районі (ділянці) оборони батальйону (полку). На висотних будівлях організовуються спостережні пункти.

3.2. Особливості дій збройних сил Російської Федерації в наступі

Оволодіння великими населеними пунктами (промисловим районом) здійснюється, як правило, з ходу, якщо це не вдалося, він оточується і блокується спеціально виділеними військами і силами. При необхідності організовується оволодіння населеним пунктом штурмом.

Зона відповідальності (смуга наступу):

дивізії при наступі у великому населеному пункті може включати частину великого міста або місто в цілому до 10 км по фронту;

бригади – три-п'ять магістральних вулиць або один район до 4 км по фронту;

полку – дві-чотири магістральні вулиці або район до 3 км по фронту.

батальйон – одну – дві магістральні вулиці з прилеглими кварталами, при цьому ширина району відповідальності (смуги наступу) може складати 1 – 2 км.

Глибина бойового завдання військовій частині при оволодінні населеним пунктом визначається залежно від його розмірів, планування, характеру забудови, підготовленості до оборони, складу противника, що обороняється.

Для захоплення великих споруд або важливих об'єктів населеного пункту, підготовлених до оборони, у бойовому порядку з'єднання (військових частин) створюються штурмові загони (штурмові групи) в складі до посиленого мотострілецького батальйону (мотострілецької роти). Крім того, можуть створюватися спеціальні групи для ведення бойових дій в підземних комунікаціях населеного пункту.

Перед початком штурму артилерія при підтримці авіація в ході вогневої підготовки наступу знищують гарнізони в опорних пунктах і будівлях, а також руйнують фортифікаційні споруди і будівлі, які пристосовані до оборони. Гармати, виділені для стрільби прямою наводкою, і протитанкові ракетні комплекси руйнують будівлі, пристосовані до оборони, знищують вогневі засоби і спостережні пункти, розташовані в них.

Пророблення проходів в загородженнях, завалах і руйнуваннях на напрямках дій штурмових груп здійснюється групами розгородження, до складу яких включаються підрозділи інженерних військ, посилені підрозділами родів військ для прикриття їх дій.

Після захоплення важливих об'єктів і перехресть вулиць проводиться закріплення на досягнутих рубежах.

Бойовий порядок з'єднання (військової частини) при оволодінні населеним пунктом штурмом створюється в два або три ешелони. Для оволодіння населеним пунктом з ходу бойовий порядок може створюватися в один ешелон з виділенням загальновійськового резерву. При цьому особлива увага приділяється забезпеченню самостійності дій полків (батальйонів) в їх смугах наступу.

Захоплення міста (району) з ходу здійснюється стрімкими діями військових частин (підрозділів) першого ешелону. Військові частини (підрозділи), що наступають, повинні прорвати підготовлені на підступах до міста (району)

рубежу (позиції), обійти місто (район) та ізолювати його гарнізон від підходу резервів. Військові частини (підрозділи), що виділяються для безпосереднього оволодіння містом, проривають рубіж, підготовлений на околиці міста, вриваються в місто, захоплюють центральні і інші важливі райони, окремі об'єкти (адміністративні організації, промислові підприємства, електростанції, вузли зв'язку) і завершують знищення сил що обороняються.

Штурм міста здійснюється після вогневого придушення вогневих точок противника з одночасними ударами з декількох напрямів з розрахунку розділити противника, що обороняється, ізолювати та послідовно знищити їх по частинах. Військові частини (підрозділи), що наступають, повинні оволодіти кварталами або важливими об'єктами оборони, із захопленням яких порушується стійкість оборони міста в цілому. Штурмові загони (групи) можуть вводитися з початком бою або просуватися за першим ешелonom і вводитися у бій при неможливості оволодіння будівлею (об'єктом) військовими частинами (підрозділами) першого ешелону. Штурм ведеться безперервно вдень і вночі до повного оволодіння населеним пунктом.

У місті з прямокутним плануванням наступ ведеться уздовж вулиць по коротким напрямкам до протилежної його околиці. У містах з радіально-кільцевим плануванням ударів завдаються переважно по концентричним напрямкам від околиць до центру і уздовж головних магістралей. Особливо міцні вогневі споруди і великі будівлі повинні блокуватися і підриватися разом з тими, хто їх обороняє. Для виходу в тил тих, хто чинить наполегливий опір, використовуються підземні комунікації. Невживані ділянки підземних комунікацій мінуються або завалюються.

Одночасно з штурмом міста військові частини (підрозділи), що наступають за його межами, завдають поразки відповідним резервам противника в цілях зриву спроби деблокувати оточених.

Способи дій з'єднання (військових частин) при оволодінні промисловими районами визначаються з урахуванням їх розмірів, складу військ, що обороняються та інших умов обстановки. Зазвичай при боротьбі за промислові райони основні зусилля повинні спрямовуватися на послідовне захоплення тих, об'єктів що входять до складу найбільш крупних міст, індустріальних центрів.

Після оволодіння населеним пунктом в ньому залишаються лише необхідні сили і засоби для завершення знищення тих хто обороняється і охорони важливих об'єктів, інші сили з нього виводяться.

При бойових діях в місті військові частини (підрозділи) протиповітряної оборони (далі – ППО) переміщуються за полками (батальйонами) першого ешелону або в їх бойових порядках і розгортаються, як правило, на його околицях, площах, широких вулицях, стадіонах, набережних і в парках, а переносні зенітні ракетні комплекси – на дахах будівель, мостах, віадуків тощо. При необхідності зенітні установки можуть застосовуватися для придушення вогневих точок противника.

Військова частина (підрозділ) радіоелектронної боротьби (далі – РЕБ) розгортається, як правило, поза населеним пунктом, а при необхідності розміщення засобів РЕБ в них – на магістральних вулицях, височенні, на площах, стадіонах та у парках.

Військові частини (підрозділи) інженерних військ, окрім дій у складі підрозділів розвідки, штурмових загонів і груп, проробляють проходи в загородженнях та руйнуваннях, підривають будівлі, прикривають загородженнями підземні комунікації.

3.3. Особливості дій незаконних збройних формувань з досвіду останніх локальних конфліктів

Основна тактика дій незаконних збройних формувань (далі – НЗФ) є раптовий напад невеликими групами. Напади, як правило, проводяться несподівано, в короткі терміни, маючи на меті нанесення як можна більшої шкоди або захоплення заручників. Обстріл адміністративних центрів, державних установ, пунктів дислокації військ, аеродромів і вертолітних майданчиків, промислових об'єктів, блокпостів найчастіше проводяться в нічний час і ведуться, як правило, з усіх видів зброї, що перебуває на озброєнні групи, одночасно з декількох напрямів з метою нанесення найбільшого збитку і відвертання можливості ведення вогню у відповідь. Нападам на військові гарнізони може передувати систематичний масований обстріл з різних видів зброї з метою психологічного впливу на особовий склад. Найуразливішими об'єктами нападу є контрольно-пропускні пункти (далі – КПП) і блокпости.

Напад на населені пункти передують ретельна підготовка. Перш за все, бойовики НЗФ організують збір даних про розташування постів охорони в тих або інших населених пунктах, де вони мають інформаторів з числа місцевих жителів, співробітників місцевого самоврядування і поліції. Потім здійснюється підготовка, в ході якої в даному населеному пункті в садах і дворах місцевих жителів скрито обладнуються тайники (схрони), в яких завчасно створюються запаси зброї і боєприпасів. У випадку захоплення того або іншого населеного пункту і наміру закріпитися в ньому, бойовики здійснюють заходи щодо підготовки до ведення оборонних дій. Для цих цілей вони, залучають місцевих жителів, обладнують вогневі позиції, розробляють систему вогню, мінують підходи до населеного пункту. На дахах будинків виставляють спостерігачів, в глибині приміщень обладнуються місця зберігання боєприпасів і вибухових речовин. Для кулеметів, мінометів і ручних протитанкових гранатометів (далі – РПГ) готуються декілька вогневих позицій. При наближенні військ бойовики відкривають зосереджений вогонь, а потім вирушають у глиб населеного пункту, на новий рубіж оборони. При нальоті авіації та обстрілі артилерії вони ховаються в спеціально обладнаних укриттях. Після закінчення обстрілу повертаються на свої вогневі позиції.

Довідково за досвідом чеченської компанії:

Так, при веденні бойових дій в Чечні (Гудермес), НЗФ зайняли позиції по рубежах на значну глибину і створили окремі вузли опору, в яких встановили важку зброю. Окремі райони міста завчасно обладналися в інженерному відношенні. Уздовж вулиць відривались траншеї, ходи сполучень, обладнувались бліндажі, довготривалі вогневі точки з декількома амбразурами. Підступи до вогневих точок, вулиці і провулки мінувалися протитанковими і протипіхотними мінами. У будинках, не зайнятих бойовиками, встановлювалися міни – пастки (на дверях, вікнах, предметах домашнього побуту).

Напади і захват населених пунктів мають за мету: створити напруженість серед жителів, підірвати їх віру в здатність влади вести ефективну боротьбу проти бойовиків, змусити їх поповнити ряди бойовиків або вирушати в сусідні райони.

Нападу частіше піддаються блокпости, які створюють серйозну перешкоду для переміщення НЗФ. При організації засідок проти військових підрозділів або невеликих автотранспортних колон, сили і засоби які залучаються, як правило, ешелонуються. У першому ешелоні (безпосередньо група (групи) захоплення) розташовуються бойовики, озброєні стрілецькою зброєю ближнього бою, які скритно підходять до об'єкту нападу на близьку відстань (50 – 100 м), після чого несподівано відкривають вогонь з усіх видів зброї, підтримуючи максимальний темп стрільби і здійснюють його захоплення. При наближенні колони до місця засідки спеціально виділені стрілки-снайпери відкривають вогонь по водіях і старших машин.

Другий ешелон складають обслуги РПГ, що забезпечують безпосередню вогневу ураження броньованим або іншим великим цілям. Вони розташовуються за групами захоплення на видаленні 50 – 150 м від об'єкту нападу. Третій ешелон складають групи, що забезпечують вогневу підтримку і прикриття груп захоплення. Їх позиції розташовуються на видаленні 500 – 1000 м від перших двох ешелонів. На озброєнні вони можуть мати безвідкатне озброєння, міномети, великокаліберні кулемети. В окремих випадках створюються відволікаючі групи, завдання яких полягає у відвертанні частини сил і засобів охорони від дій групи захоплення і забезпеченні останнім, виконавши своє завдання, піти без втрат. Також, ця група перешкоджає висуненню резервів в район засідки.

Характерним способом проведення диверсій є підрив вибухових пристроїв в різних будівлях, установах, залізниці тощо. Захоплення заручників з метою отримання за них грошового викупу або обміну на захоплених або засуджених бандитів практикується НЗФ зазвичай в населених пунктах. При цьому дії їх не відрізняються різноманітністю. Як правило, бойовики під'їжджають на автомобілях, захоплюють заручників і ховаються в заздалегідь підготовленому місці.

Артилерія НЗФ, як правило застосовується по житлових кварталах для формування серед цивільного населення незадоволеність діями регулярних підрозділів збройних сил. Також такий обстріл має провокаційний характер і направлений на чинення психологічного впливу на жителів населених пунктів, прилеглих до лінії розмежування сторін, а також щоб змусити відкрити вогонь у

відповідь. Використання житлових кварталів міст для ведення вогню є головним елементом тактики артилерії НЗФ.

Урбанізована територія також широко використовуються для зберігання артилерійського озброєння на об'єктах міської інфраструктури (автотранспортних підприємствах, складських територіях і приміщеннях, в промислових зонах тощо). Крім того, промислова інфраструктура міст дозволяє НЗФ створювати і поповнювати необхідну ремонтну базу, склади артилерійських боєприпасів. Також вона сприяє здійсненню прихованого широкого маневру артилерією, в основному не підрозділами, а окремими гарматами (мінометами) і виконанню завдань одночасно з декількох напрямів, істотно не демаскуючи місця розташування вогневих позицій.

Основними способами дій НЗФ є:

обстріл адміністративних будівель, державних установ, пунктів дислокації військ, аеродромів, вертолітних майданчиків, місць зберігання озброєння і військової техніки, промислових об'єктів, контрольно-перепускних пунктів і блокпостів із застосуванням різних видів стрілецької зброї, включаючи гранатомети, також може здійснюватись обстріл з мінометів;

озброєні напади і нальоти на об'єкти народного господарства, розташовані в населених пунктах, невеликі військові гарнізони і військові городки, контрольно-перепускні пункти і блокпости, дії з засідок;

диверсійно-терористичні дії в містах, на промислових об'єктах, державних установах, проти представників і прибічників влади;

здійснення вибухів і підпалів в місцях масового скупчення людей (на вокзалах, базарах, площах, в магазинах тощо);

захоплення важливих об'єктів і насильницьке утримання заручників з метою отримання грошового викупу, обміну на захоплених або засуджених бандитів.

3.4. Особливості тактики дії НЗФ у районі проведення ООС (раніше АТО)

Сепаратисти в Донецькій та Луганській областях в своїй тактиці в більшості використовують класичні прийоми бойових дій у населених пунктах, які застосовувалися НЗФ у російсько-чеченському та інших локальних конфліктах, а саме:

по-перше, під час оборони населеного пункту основним способом ведення бойових дій є вогнева засідка (тактика “наліт-відхід”). НЗФ ведуть бойові дії невеликими групами по 15 – 20 чоловік, а для виконання окремих завдань використовуються дрібні групи, які мають у своєму складі снайпера, гранатометника, кулеметника. Всі групи обов'язково оснащені великою кількістю протитанкових засобів та можуть діяти, як вдень так і вночі;

по-друге, з підходом наших військ до населеного пункту сепаратисти відкривають зосереджений вогонь, після чого відходять у глибину населеного пункту та займають новий рубіж оборони, як правило в житлових кварталах,

ведуть розвідку та намагаються при просуванні військ розчленити їх та нанести удар з флангів;

по-третє, загони НЗФ широко застосовують ручні гранатомети. В умовах нестачі артилерії на РПГ покладається додаткове завдання – артилерійської підтримки бойових дій, яка іноді здійснюється більш ефективно, ніж вогнем артилерії. В НЗФ з цією метою створюють спеціальні групи гранатометників для ведення зосередженого вогню. Особливістю тактики дій таких груп є те, що бронетехніка знищується послідовним зосередженням вогню 2-3-х і більше РПГ по одній бойовій машині (далі – БМ) з відстані 20 – 50 м. Від такого вогню не рятує навіть динамічний захист і додатково встановлені екрани. Засоби захисту збиваються першими пострілами, після чого гранатометники вражають техніку в уразливі місця (*дана тактика сепаратистами використовувалась під час штурму населених пунктів Ямпіль, Красний Ліман*).

по-четверте, за досвідом, гранатометники НЗФ активно використовують РПГ для ведення вогню по відкрито розташованій живій силі. Навіть при використанні кумулятивних боєприпасів особовий склад уражається осколками і вибуховою хвилею у радіусі, що дорівнює дії осколочних ручних гранат. Можливі випадки використання саморобних осколкових гранат, коли головну частину кумулятивних гранат обмотують дротом або обкладають закріпленими ізолюючою стрічкою осколками (металевими кульками тощо). Крім того, вогонь з РПГ по живій силі надає деморалізуючий ефект;

по-п'яте, широко застосовуються снайпери. Снайперські позиції готуються та займаються завчасно, як правило в темний час доби, віддалено від позицій своїх підрозділів, з метою ведення флангового вогню та зменшення можливості бути ураженим мінометним вогнем;

по-шосте, основними об'єктами ураження є засоби зв'язку, командно – штабні машини (далі – КШМ), а серед особового складу – командири, гранатометники, снайпери та кулеметники, екіпажі БМ;

по-сьоме, позиції зенітних установок та переносних зенітно-ракетний комплексів (далі – ПЗРК), які прикривають позиції бойовиків розташовують, як правило, на териконах, дахах висотних будинків, однак вогонь на ураження відкривається після виходу цілі на мінімальну відстань з ПЗРК – вдогонку літальним апаратам;

і останнє, бойовики НЗФ використовують місцеве населення, як “живий щит”. Вогневі позиції і місця свого базування сепаратисти часто облаштовують в школах, лікарнях, дитячих садках, дворах житлових будинків, що унеможливорює застосування нашими військами всієї потужності техніки та зброї, широкого маневру силами та засобами, а також робить неможливим застосування артилерії та авіації, через небезпеку ураження мирного населення;

Як особливість бойових дій слід відмітити:

професійно обладнані в інженерному відношенні (з використанням можливостей місцевих заводів залізобетонних конструкцій) фортифікаційні споруди сепаратистів (блок-пости, опорні пункти), які обладнанні конструкціями

великої міцності (дворядними бетонними блоками по фронту та залізобетонними перекриттями), ходами сполучення, укриттями тощо;

після захоплення нашими військами району (житлового кварталу) бойовики намагаються здійснити маневр в тил наших військ для нанесення несподіваних ударів;

для здійснення відходу бойовики використовують невеликі групи прикриття у складі: 1 – 2 мінометних обслуги, 2 – обслуги великокаліберних кулеметів, 2 снайпери, 2 гранатометники, 1 – 2 обслуги АГС-17.

Таким чином невеликий гарнізон бойовиків здатний стримувати наступ значного угруповання штурмуючих військ.

4. ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ТА ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКАМИ В ХОДІ ПІДГОТОВКИ ДО ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ (БОЮ) В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ

4.1. Військовий процес прийняття рішень у батальйоні

Військовий процес прийняття рішень (ВППР) – це методологія ітеративного планування, яка інтегрує діяльність командира, штабу, підпорядкованих штабів: для розуміння обстановки і бойового завдання; для розробки і порівняння варіантів дій; для вибору варіанту дій, який дозволить найкращим чином завершити виконання бойового завдання та для розробки оперативного плану або наказу на виконання бойового завдання.

ВППР допомагає командирі батальйону та його штабу вивчити ситуацію на полі бою та дійти логічних висновків (рішень). Цей процес допомагає застосувати досконалість, чіткість, вірність суджень, логіку та професійні знання для того, щоб дійти рішення.

Військовий процес прийняття рішень включає 7 кроків.

- 1 крок – Отримання завдання.
- 2 крок – Аналіз завдання (далі – АЗ).
- 3 крок – Розробка варіантів дій.
- 4 крок – Аналіз варіантів дій (воєнна гра).
- 5 крок – Порівняння варіантів дій.
- 6 крок – Затвердження варіантів дій.
- 7 крок – Розробка наказів.

Кожен крок процесу починається з деяких вхідних даних, що базуються на попередніх кроках. Кожен крок, в свою чергу, має свої вихідні дані, які задіяні в наступних кроках. Помилки, допущені на початкових кроках (етапах) процесу, будуть впливати на наступні кроки (етапи).

4.1.1. Отримання завдання

Процес відпрацювання рішення командиром батальйону починається з отриманням завдання. Воно може надійти у вигляді наказу вищого штабу або виникнути з ситуації що склалась у даний момент. Зазначене нове завдання може бути сформульоване у наступних документах, що отримуються з вищого штабу (штабу бригади, тактичного угруповання тощо):

- попереднє розпорядження;
- бойове розпорядження;
- бойовий наказ;
- вказівки командира щодо планування;
- оперативний план (план виконання поставленого завдання).

4.1.1.1. Одразу з отриманням нового завдання оперативна секція (рисунок 4.1.), видає попередній наказ штабу батальйону, в якому до всіх секцій доводиться інформація про майбутній процес планування.

У наказі має бути чітко визначено: які конкретні особи задіяні для проведення аналізу завдання, хто їх заміщує у випадку відсутності та де (в якому місці) всі відповідні особи мають зібратись.

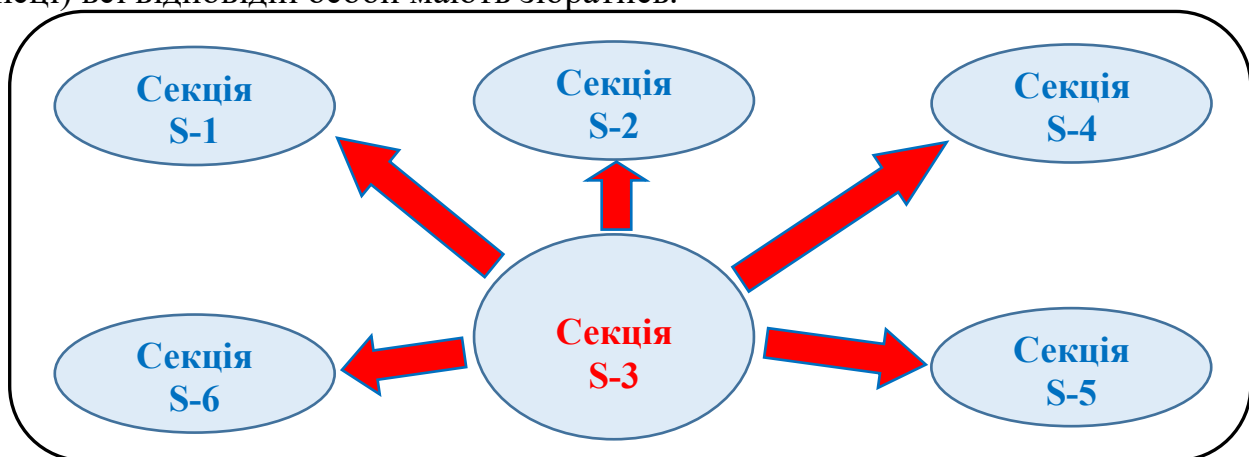

Рисунок 4.1 – приведення штабу в готовність

4.1.1.2. Збір матеріалу, необхідного для аналізу завдання. негайно після отримання від оперативної секції наказу про отримання вказівки на планування операції всі секції штабу розпочинають готувати матеріал для проведення аналізу завдання та оцінки обстановки. Офіцери штабу батальйону по своїх напрямках повинні розробити списки вимог по підготовці до аналізу завдання.

Необхідно усвідомити, який матеріал є в наявності та який матеріал необхідно підготувати для ефективного проведення аналізу завдання та оцінки обстановки:

- наказ (план), графічні документи штабу бригади (при можливості кожна секція штабу отримує копії основного наказу чи плану штабу бригади, організаційно-штатної структури, відповідних додатків та графічні документи);
- карти районів проведення бойових дій;

стандартні операційні процедури – свої та штабу бригади;
 відповідні бойові статuti, настанови (керівництва);
 вже існуючі штабні оцінки, розрахунки;
 інші необхідні матеріали та засоби.

4.1.1.3. Вдосконалення штабних оцінок та розрахунків. Після того, як зібрані всі наявні засоби та матеріальна база, необхідні для проведення аналізу завдання та оцінки обстановки, кожна штабна секція проводить уточнення та оновлення існуючих оцінок та розрахунків, особливо що стосується стану своїх підрозділів та озброєння (рисунок 4.2).

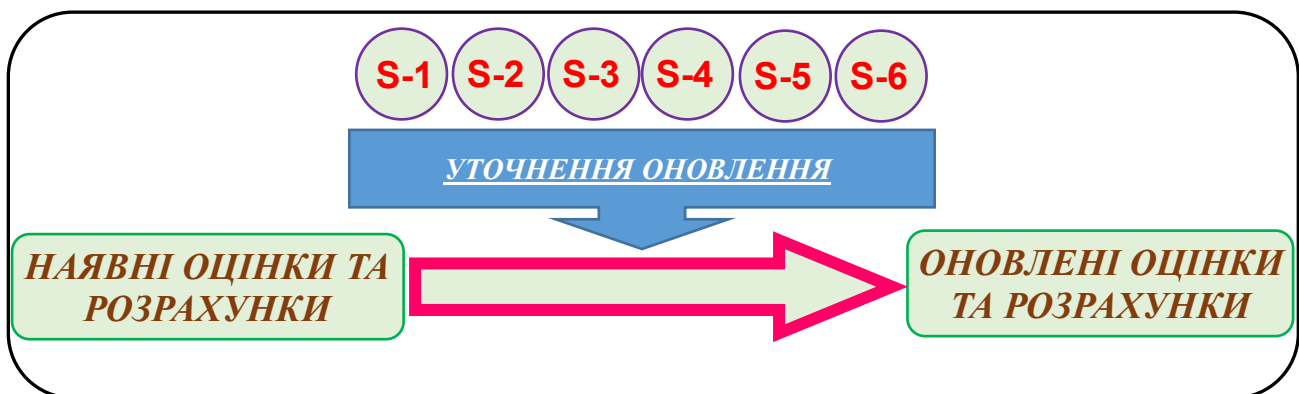

Рисунок 4.2 – процес вдосконалення штабних оцінок.

4.1.1.4. Здійснення командиром та штабом первинної оцінки. Командир батальйону та штаб батальйону повинні провести невідкладну первинну оцінку а саме:

визначити загальний час, що є в наявності (від моменту отримання завдання до його безпосереднього виконання);

визначити час, необхідний для планування та підготовки до виконання завдання, як для штабу батальйону, так для підлеглих підрозділів;

розглянути первинні розвідувальні відомості відносно району проведення бойових дій (бою);

переглянути наявні штабні оцінки та визначити оцінки, що потребують оновлення;

визначити час, необхідний для розміщення важливих елементів, включаючи місця розгортання пунктів управління (далі – ПУ);

оцінити рівень досвіду офіцерів штабу, їх сумісність, моральну та фізичну готовність.

Найбільш важливим елементом цього кроку є визначення первинного оперативного розрахунку часу. Цей розрахунок часу включає розподіл наявного часу на виконання трьох пунктів – планування, підготовку та безпосереднє проведення операції.

Важливим компонентом оперативного розрахунку часу є розрахунок часу штабного планування. Начальник штабу батальйону повинен визначити, скільки загалом часу необхідно штабу для відпрацювання кожного етапу ВППР окремо.

Підготовлений ним розрахунок часу планування зазначає, хто та коли має підготувати відповідний матеріал, час та місце проведення брифінгів. Командир батальйону та начальник штабу мають постійно контролювати дотримання секціями штабу зазначеного розрахунку часу.

Командир батальйону дотримується правила “1/3 – 2/3” (одну третину наявного часу на власне планування та дві третини часу своїм підлеглим) для розподілу наявного часу на планування і підготовку.

4.1.1.5. Первинні вказівки командира батальйону включають:
 первинний оперативний розрахунок часу;
 пояснення, в якій мірі та яким чином необхідно скоротити процес планування (за необхідністю);
 питання координації, які необхідно відпрацювати, включаючи необхідність організації роботи офіцерів з координації та зв'язку;
 дозволені розміри маневрування (включаючи розміщення пунктів управління);
 додаткові задачі штабу;
 початкові інформаційні потреби або вимоги командира щодо інформації (далі – ВКІ).

4.1.1.6. Останнім етапом першого кроку ВППР є видання та доведення попереднього розпорядження №1 у підлеглі підрозділи батальйону.

Попереднє розпорядження як мінімум повинно включати:
 вид операції;
 загальне місце проведення операції;
 первинний оперативний розрахунок часу;
 вказівки на початок пересування;
 початкові інформаційні потреби або вимоги командира щодо інформації;
 задачі на проведення тактичної розвідки.

4.1.1.7. Обов'язки посадових осіб при проведенні першого кроку приведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Обов'язки посадових осіб при проведенні першого кроку

Посада	Дії, що виконуються
Командир батальйону	отримує Бойовий наказ в штабі бригади; з'ясовує завдання батальйону; переглядає Бойовий наказ командира бригади; віддає первинні вказівки.
НШ батальйону	проводить оповіщення штабу; переглядає Бойовий наказ командира бригади; здійснює первинний розрахунок часу; керує підготовкою штабу до планування.

Посада	Дії, що виконуються
S1	переглядає Бойовий наказ командира бригади; готує робоче місце; розпочинає аналіз завдання.
S2	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи; переглядає Бойовий наказ командира бригади з відповідними додатками; підтримує зв'язок та координує свою роботу з S2 бригади; готує робоче місце; збирає необхідний для проведення аналізу завдання матеріал; розпочинає аналіз завдання; розпочинає розвідувальний цикл; розпочинає виконувати заходи згідно з планом розвідки; оповіщує та віддає вказівки розвідувальним підрозділам.
S3	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи; переглядає Бойовий наказ бригади з відповідними додатками; готує робоче місце; збирає необхідний для проведення аналізу завдання матеріал; готує та віддає попереднє розпорядження №1.
Офіцер з питань вогневої підтримки	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи; переглядає Бойовий наказ командира бригади з відповідними додатками; підтримує зв'язок та координує свою роботу з начальником артилерії бригади; збирає необхідний для проведення аналізу завдання матеріал; розпочинає аналіз завдання.
Офіцер з питань інженерного забезпечення	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи; збирає необхідний для проведення аналізу завдання матеріал; переглядає Бойовий наказ командира бригади з відповідними додатками; здійснює попередню оцінку наявного часу; розпочинає оцінку місцевості разом із секцією S2.
Офіцер з питань протиповітряної оборони	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи;

Посада	Дії, що виконуються
	переглядає Бойовий наказ бригади з відповідними додатками; збирає необхідний для проведення аналізу завдання матеріал; розпочинає аналіз завдання.
S4	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи; переглядає Бойовий наказ бригади з відповідними додатками; готує робоче місце; збирає необхідний для проведення аналізу завдання матеріал; розпочинає аналіз завдання.
S5	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи; переглядає Бойовий наказ бригади з відповідними додатками; готує робоче місце; розпочинає аналіз завдання.
S6	присутній на брифінгу щодо розгляду наказу в складі групи; узагальнює заходи з дотримання безпеки зв'язку та контролю радіопереговорів; переглядає Бойовий наказ бригади з відповідними додатками; розпочинає аналіз завдання.

4.1.2. Аналіз завдання

Аналіз завдання є найважливішим для ВППР. Цей крок дозволяє командирі батальйону розпочати роботу, щодо вироблення замислу майбутньої операції. Результатом аналізу завдання є визначення тактичних проблем та початок визначення можливих рішень. Крок включає 17 етапів, не обов'язково послідовних, та закінчується формальною доповіддю начальника штабу командирі батальйону.

- 1) Аналіз наказу, поставленого командиром бригади.
- 2) Проведення первинної розвідки району бойових дій (далі – РРБД).
- 3) Визначення основних, допоміжних та необхідних задач.
- 4) Огляд наявних сил та засобів.
- 5) Визначення обмежень.
- 6) Визначення важливих фактів та припущень.
- 7) Проведення оцінки ризиків.
- 8) Встановлення первинних вимог командира щодо інформації та важливих деталей власної інформації.

- 9) Відпрацювання первинного плану ведення розвідки.
- 10) Уточнення оперативного розрахунку часу.
- 11) Написання сформульованого завдання.
- 12) Проведення брифінгу з аналізу завдання.
- 13) Затвердження сформульованого завдання.
- 14) Відпрацювання первинного замислу командира.
- 15) Віддання вказівок командира щодо планування.
- 16) Віддання попереднього розпорядження.
- 17) Огляд фактів та припущень.

4.1.2.1. Аналіз наказу, поставленого вищестоящим штабом. Командир батальйону та його штаб ретельно аналізують наказ командира бригади з метою встановлення як завдання батальйону буде вписуватись у систему завдань бригади. Метою має бути – визначити як батальйон виконанням своїх відповідних задач буде сприяти виконання завдання, замислу командира бригади, концепції операції вищого штабу (оперативно-тактичного угруповання військ, об'єднаних сил).

Командир батальйону та його штаб повинні намагатися повністю зрозуміти:

- елементи планування штабу бригади;
- завдання сусідніх підрозділів (як з фронту, так й з тилу), підрозділів, що забезпечують, та їх відношення до плану бригади (вищого штабу);
- район проведення операції батальйону;
- завдання батальйону в контексті та у відношенні до завдання та замислу командира бригади.

4.1.2.2. Проведення первинної розвідки району бойових дій. Розвідка району бойових дій – це систематичний безперервний процес щодо аналізу загроз та середовища у конкретному географічному районі. Розвідка району бойових дій призначена для надання допомоги у підготовці відповідних штабних розрахунків та оцінок та у проведенні процесу прийняття рішення. Результати розвідки надають допомогу командирі батальйону та його штабу щодо підготовки штабних розрахунків, оцінок і пропозицій, визначення цілей та прийняття рішення. Розвідка району бойових дій включає в себе чотири кроки (таблиця 4).

Таблиця 4

Кроки розвідки району бойових дій

Крок	Зміст
Характеристика середовища району бойових дій	Визначення аспектів, що впливатимуть на дії своїх військ та сили противника.
Описання факторів впливу району бойових дій	Включає в себе оцінювання всіх аспектів середовища. Під цими аспектами розглядаються фактори впливу місцевості, погоди та різноманітні цивільні аспекти в районі проведення бойових дій.

Оцінка загроз	Включає в себе аналіз розвідувальної інформації для визначення здатності противника вести бойові дії, та яким чином він буде їх вести у реальних умовах.
Визначення загрозливих варіантів дій.	Визначає начальник розвідки вірогідні загрозові варіанти дій. Ці варіанти дій відображаються у вигляді ситуаційної схеми та включає всі бойові аспекти, які противник може застосовувати.

В штабі батальйону процесом РРБД безпосередньо керує секція S-2.

В результаті первинної розвідки району бойових дій створюються наступні вихідні продукти:

- удосконалений об'єднаний оверлей перешкод;
- ситуаційні схеми дій противника;
- список першочергових цілей противника.

Крім того первинна розвідка повинна визначити “білі плями” у розвідувальній інформації, відповідно до яких командир батальйону буде встановлювати першочергові вимоги до розвідки. Усі ці вимоги зібрані у первинному плані розвідки.

В подальшому начальник розвідки з урахуванням консультацій з офіцерами інших секцій на основі ситуаційних схем створює первинні схеми подій. Ці схеми подій не представляються на брифінг з аналізу завдання, проте повинні бути розроблені до етапу розробки своїх варіантів дій. Схеми подій допомагають визначити на якій стадії та де можуть відбуватись конкретні дії противника, найбільш вірогідні та найбільш небезпечні варіанти дій противника. Додатково, розвідка району бойових дій визначає першочергові цілі противника, що в свою чергу є частиною так званого процесу визначення цілей.

4.1.2.3. Визначення основних, допоміжних та необхідних задач. Штаб здійснює аналіз наказу командира бригади для визначення основних та допоміжних задач. Зі списку основних та допоміжних задач, штаб визначає необхідні задачі для їх включення у формулювання завдання батальйону. Зміст основних та допоміжних задач наведений в таблиці 5.

Таблиця 5

Зміст основних та допоміжних задач

Основні задачі	Допоміжні задачі
задачі, які конкретно поставлені підрозділу командиром бригади та визначаються параграфами 2 й 3 наказу (плану); задачі, що стосуються бойового забезпечення та матеріально-технічного забезпечення, як правило, відображаються в параграфах 4 й 5; задачі які можуть бути відображені в додатках та на оверлеях.	задачі, які не зазначаються у тексті наказу командира бригади, але мають бути виконані для досягнення основної задачі; задачі які впливають з детального аналізу наказу командира бригади, елементів тактичної обстановки щодо противника, його варіантів дій та місцевості.

Після цього штаб визначає конкретні задачі (задачу), які мають бути виконані для виконання завдання в цілому. Ці конкретні задачі (задача) називаються необхідними задачами, які штаб представляє командир батальйону на затвердження під час проведення брифінгу з аналізу завдання.

Довідково:

Необхідні задачі – це ті основні чи допоміжні задачі, які повинні бути реалізовані для виконання завдання.

4.1.2.4. Огляд наявних сил та засобів. Командир батальйону та його штаб перевіряють та визначають:

підрозділи для поповнення (підсилення) або виведення з поточної організаційно-штатної структури;

систему забезпечення;

оцінюють стан (можливості та обмеження) підрозділів;

співвідношення між необхідними, основними та допоміжними задачами та наявними силами й засобами.

Командир батальйону та штаб розглядають можливість виконання всіх задач тими силами й засобами, що є в наявності. Якщо в ході оцінки стає відомо, що власних ресурсів недостатньо, командир та штаб повинні визначити які додаткові сили й засоби необхідні для успішного виконання завдання.

4.1.2.5. Визначення обмежень. Командир бригади зазвичай встановлює деякі обмеження дій для підлеглих командирів. Ці обмеження примушують діяти або не діяти, відповідно обмежують свободу дій підлеглого командира при плануванні операцій. Обмеження можуть мати форму вимоги робити відповідну дію. Основні обмеження які необхідно врахувати під час дій в урбанізованій місцевості наведені в таблиці 6.

Таблиця 6

Обмеження

Вогонь не прямою наводкою
Як правило, використання вогню непрямою наводкою набагато більш обмежене на забудованій місцевості, ніж на відкритій місцевості. Під час розгляду питання застосування вогню непрямою наводкою має бути визначено ступень впливу його на забудовану місцевість та цивільних осіб, особливо коли діють надзвичайно обмежені правила ведення бою. Якщо ведення вогню не прямою наводкою дозволено, то вогонь повинен бути застосований у максимальній масі, щоб досягти бажаного впливу. Руїни будинків (споруд), що викликані масованим вогнем непрямою наводкою, негативно впливають на здатність підрозділу противника маневрувати під час атаки.
Цивільні
Якщо там є цивільні перемішані з військовослужбовцями, можливість використовувати всю доступну вогневу міць може бути обмежена.
Прилади нічного бачення
Командири повинні враховувати вплив, якій міське освітлення, пожежі та фонове підсвічування, мають на прилади нічного бачення. Ці елементи можуть обмежувати ефективність нічного бачення та зробити теплову ідентифікацію зображень важкою.
Зв'язок

Засоби зв'язку не можуть працювати з максимальною ефективністю через щільність у будівництві. Розумне використання способів управління, розуміння задуму командира та підтримка ситуаційної обізнаності на всіх рівнях стає все більш важливим для виконання завдання.

4.1.2.6. Визначення важливих фактів та припущень. Штаб збирає інформацію щодо поставлених задач по двох категоріях – факти та припущення.

Довідково:

Факти – це викладення безумовно реальних відомих даних відносно обстановки, включно місця дислокації сил противника та своїх військ, наявних підрозділів, їх чисельності та готовності бойової техніки.

Припущення – це гіпотези (уяви) про наявну ситуацію чи майбутній перебіг подій, які можуть бути вірними за умов відсутності позитивного підтвердження та які крайнє необхідні командирю в процесі планування для завершення оцінки обстановки та прийняття рішення щодо вибору варіанту дій.

Припущення є відповідним, якщо воно задовольняє вимогам достовірності та необхідності. Достовірність передбачає, що припущення максимально правдиве. Припущення необхідно змінити на факти як можна скоріше. Штаб визначає інформацію, необхідну для конвертації припущень у факти та представляє її у відповідну секцію як інформаційні вимоги. Розвідник включає їх у первинний план ведення розвідки.

4.1.2.7. Проведення оцінки ризиків. Управління ризиками – це процес розпізнавання, оцінювання та контролю за ризиками, що виникають завдяки оперативним факторам, та прийняття рішень, які збалансують ціну ризику із загальним корисним результатом виконання завдання. Управління ризиками включає п'ять кроків (таблиця 7), які виконуються на протязі всього часу ведення бойових дій (бою).

Таблиця 7

Порядок проведення оцінки ризиків

Кроки	Заходи які виконуються
1 крок	розглянути усі аспекти факторів відносно поточної та майбутньої обстановки; оцінити потенційні втрати, які можуть виникнути у зв'язку з присутністю противника чи небезпечними умовами для своїх підрозділів.
2 крок	оцінити усі фактори які несуть серйозну небезпеку (використовуючи базу даних, інтуїтивний аналіз, матрицю оцінки).
3 крок	для кожної фактору небезпеки визначити важіль управління: хто, що, де, коли та як буде робити.
4 крок	визначити, як кожний важіль управління буде приведений в дію та його вплив на особовий склад, що його застосовує.
5 крок	контроль за важелями управління; оцінювати ефективність кожного важелю управління в зменшенні або виключенні ризиків.

4.1.2.8. Встановлення первинних вимог командира батальйону щодо інформації та важливих деталей власної інформації. Встановлення первинних вимог командира полягає у визначенні інформації, яка необхідна йому для забезпечення його бачення поля бою та для прийняття важливих рішень,

особливо для визначення або приведення в дію напрямку розвитку подій (рисунок 4.3).

Рисунок 4.3 – зміст інформаційної потреби командира.

Ключовим питанням є: “Що повинен знати командир батальйону у конкретній ситуації для того, щоб вчасно виробити відповідне рішення?”. Командир батальйону персонально вирішує, яка інформація є важливою, базуючись на власному досвіді, завданні, замислу командира бригади та даних із штабу.

4.1.2.9. Відпрацювання первинного плану ведення розвідки. Первинний план ведення розвідки – є ключовим для початку корегування зусиль по збору інформації та допомагає відповісти на вимоги щодо інформації, необхідні для відпрацювання ефективних планів. Сили та засоби підрозділів розвідки повинні якнайшвидше отримати задачі та бути відправлені за призначенням. План ведення розвідки (таблиця 8) може бути доведений до командира підрозділу розвідки як частина попереднього розпорядження (бойового розпорядження, бойового наказу).

Таблиця 8

Складові первинного Плану ведення розвідки

<p>Райони ведення бойових дій (бою). Задачі на ведення розвідки. Засоби забезпечення зв'язку, логістики та вогневої підтримки. Організаційно-штатна структура підрозділу що залучається до розвідки. Розвідувальні цілі. ВКІ. Час проходження вихідного рубежу чи лінії бойового зіткнення. Райони особливої уваги. Маршрути руху в район ведення бойових дій та інструкції щодо проходження через бойові порядки своїх військ. Елементи контролю ведення вогню та елементи контролю повітряного простору. Порядок забезпечення медичної евакуації.</p>

Секція S-3 за допомогою S-2 застосовує план ведення розвідки для постановки задач та керівництва наявними розвідувальними підрозділами.

4.1.2.10. Уточнення оперативного розрахунку часу. Командир батальйону разом з начальником штабу уточнюють розрахунок часу на планування штабом. Уточнений розрахунок часу включає:

- тематика, час та місце проведення брифінгів;
- час проведення нарад сумісного планування та місце їх проведення;
- час, місце та форми розіграшу варіантів дій.

4.1.2.11. Написання сформульованого завдання. Формулювання завдання – це опис основних труднощів, які перешкоджають командирам у досягненні очікуваних кінцевих результатів. Начальник штабу батальйону, або S-3 відпрацьовує проект сформульованого завдання батальйону, відпрацьованого на підставі аналізу завдання поставленого вищим штабом.

Сформульоване завдання складається з п'яти елементів кожний з яких як правило відповідає на питання:

Хто буде проводити операцію (підрозділ)?

Що буде виконуватись або яка стоїть перед підрозділом задача (тактична задача)?

Коли операція розпочнеться (по часу) або яка тривалість операції?

Де буде проводитись операція (район проведення, об'єкт, координати)?

Для чого підрозділ буде проводити операцію (з якою метою або за якої причини)?

Наприклад:

Не пізніше 11.00 03 липня 2019 року (*Коли*) 1 механізований батальйон (*Хто*) атакує противника та захоплює (*Що/Задача*) об'єкт БРАВО (*Де*) з метою не дати противнику переправитись через річку БЛАКИТНА (*Для чого/Мета*).

4.1.2.12. Брифінг з аналізу завдання. Якщо час дозволяє, начальник штабу батальйону доповідає командирі батальйону по проведеному аналізу завдання в ході брифінгу.

Під час брифінгу з аналізу завдання розкриваються наступні питання:

Завдання та замисел командира бригади (вищого штабу).

Завдання, замисел командира батальйону, концепція операції та план введення в оману чи план введення в оману вищого штабу (на один рівень вище).

Огляд первинних вказівок командира.

Результати первинної розвідки, включаючи удосконалений об'єднаний оверлей перешкод, ситуаційні схеми.

Факти та припущення, що розглядаються при плануванні.

Основні, допоміжні та необхідні задачі.

Обмеження.

Наявні сили.

Первинна оцінка ризиків.

Рекомендовані первинні вимоги командира щодо інформації та важливі деталі власної інформації.

Рекомендований розрахунок часу.

Рекомендовані наради сумісного планування.

Рекомендоване сформульоване завдання.

Це брифінг з прийняття рішення, в результаті якого затверджується сформульоване завдання, замисел командира батальйону та його вказівки щодо планування.

4.1.2.13. Затвердження сформульованого завдання. Негайно по закінченню брифінгу з АЗ командир батальйону затверджує сформульоване завдання. Після затвердження завдання стає безпосереднім завданням для підрозділів батальйону.

4.1.2.14. Відпрацювання первинного замислу командира батальйону. Замисел командира – це чітка, стисла заява того, що військам необхідно зробити для досягнення успіху з урахуванням противника, місцевості та бажаного кінцевого результату. Замисел, як правило, формулюється у чотирьох – п'яти реченнях і є обов'язковим у всіх наказах. Замисел повинен бути зрозумілий командирами підрозділів на два рівня нижче.

Замисел командира батальйону включає в себе три компоненти які наведені в таблиці 10.

Таблиця 10

Зміст компонентів замислу

Компоненти	Зміст
Основна мета	окреслює більш широкі обставини, за яких виконується завдання.
Ключові завдання	це такі, які підрозділи повинні виконати, або умови, які повинні бути задоволені для досягнення визначеної мети (параграф 2 бойового наказу або оперативного плану).
Кінцевий результат	положення, яке за умовою досягнення, цілком виконає поставлене завдання.

4.1.2.15. Віддання вказівок командира батальйону щодо планування. Конкретні вказівки щодо планування необхідні для своєчасної розробки та аналізу варіантів дій. Вказівки командира батальйону, щодо планування концентруються на необхідних задачах. Вони акцентують в більш широких по суті словах, а саме: коли, де та як командир батальйону має намір застосувати свої підрозділи для виконання завдання в межах замислу командира бригади.

Вказівки командира щодо планування включають порядки пріоритетності для всіх операційних систем бою. Також вони можуть бути написані або віддані в голосовому режимі. Вказівки командира бригади щодо планування, як мінімум включають:

Зміст вирішальної операції (чого необхідно досягнути).

Визначення вирішального пункту чи пунктів.

Потенційні ключові рішення.

Конкретні ВД для розгляду (або ні) як для своїх підрозділів, так й для військ противника.

Первинні вимоги командира щодо інформації.

Вказівки з розвідки (спостереження, пошуку).

Ризику.

Заходи введення в оману.

Вогневі засоби.

Переміщення.

Дії з внутрішньої безпеки.

Порядок пріоритетності для операційних систем бою.

Оперативний розрахунок часу.

Тип наказу (розпорядження), який буде відданий в кінці планування.

Наради (брифінги), які можуть бути проведені в ході проведення планування.

Чи розпочинати переміщення підрозділів (включаючи командні пункти).

Тип розіграшу (репетиції), що буде проведений.

Люба інша інформація, яку командир батальйону хоче, щоб штаб розглянув.

4.1.2.16. Віддання попереднього розпорядження. Негайно після того, як командир віддав вказівки щодо планування, штаб (секція S-3) відправляє в підлеглі підрозділи попереднє розпорядження №2.

Як мінімум, попереднє розпорядження №2 повинно включати:

замисел командира батальйону;

затверджене сформульоване завдання батальйону та підрозділам;

зміни в організаційно-штатній структурі (за необхідністю, якщо такі відбулись), підрозділи підсилення чи підрозділи що виведені з наявних сил;

район проведення операції підрозділом (схема, оверлей або інше зображення);

ВКІ та ВДВІ;

вказівки щодо ризиків;

інструкції з проведення розвідки;

інструкції з проведення первинного переміщення (пересування);

заходи внутрішньої безпеки;

вказівки щодо дій з введення противника в оману;

вказівки з питань переміщення;

особливі пріоритети;

уточнений оперативний розрахунок часу;

вказівки по проведенню заходів сумісного планування та розіграшів.

4.1.2.17. Огляд фактів та припущень. Протягом ВППР командир та штаб батальйону періодично переглядають всі факти та припущення. Нові факти можуть змінювати вимоги та вимагають повторного аналізу завдання.

4.1.2.18. Обов'язки посадових осіб при проведенні другого кроку приведені в таблиці 11.

Таблиця 11

Обов'язки посадових осіб при проведенні другого кроку

Посада	Дії, що виконуються
Командир батальйону	присутній на брифінгу з аналізу завдання; віддає вказівки щодо планування (затверджує сформульоване завдання); доводить свій замисел; ухвалює первинні ВКІ.
НШ	керує проведенням аналізу завдання; координує роботу штабу з питань підготовки до проведення брифінгу з АЗ; здійснює огляд фактів та припущень; готує сформульоване завдання; уточнює розрахунок часу; представляє отримані відомості (з вищого штабу) в ході проведення брифінгу з АЗ; контролює дотримання встановленого розрахунку часу.
S1	здійснює аналіз отриманого наказу (розпорядження); планує необхідні переміщення; розмножує накази та додатки до них.
S2	визначає структуру сил противника, їх розміщення, сильні сторони, можливості; відпрацьовує доктринальну схему, встановлює варіанти дій противника, створює ситуаційні схеми, формує списки першочергових об'єктів ураження противника; відпрацьовує схему подій та матрицю подій; визначає задачі на ведення розвідки та спостереження, обмеження, наявні сили та припущення; визначає та керує системою інформаційних вимог та ВКІ; розробляє первинний план ведення розвідки; забезпечує необхідною інформацією секцію S-3 для проведення брифінгу з АЗ та віддання попереднього розпорядження; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ.
S3	аналізує завдання та намір старшого командира (на 2 рівні вище) та концепцію операції (на 1 рівень вище); визначає задачі, що стоять перед батальйоном, обмеження, наявні сили і засоби, можливості та припущення; визначає та здійснює аналіз ризиків; надсилає інформаційні вимоги до секції S-2; готує план проведення рекогносцировки; об'єднує весь матеріал штабу в одну презентацію та готує проведення брифінгу з АЗ; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ; відпрацьовує попереднє розпорядження.

Посада	Дії, що виконуються
Офіцер з питань вогневої підтримки	<p>надає допомогу секції S-2 в ході проведення розвідки; визначає задачі вогневої підтримки, обмеження, наявні сили і засоби, можливості та припущення; забезпечує необхідною інформацією секцію S-3 для проведення брифінгу з АЗ та віддання попереднього розпорядження; надає інформаційні вимоги до секції S-2; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ.</p>
Офіцер з питань інженерного забезпечення	<p>відпрацьовує удосконалений об'єднаний оверлей перешкод, матрицю метеоумов, таблицю стану освітлення; надає поради та рекомендації стосовно інженерного забезпечення противника; визначає задачі інженерного забезпечення, обмеження, наявні сили і засоби, можливості та припущення; забезпечує необхідною інформацією секцію S-3 для проведення брифінгу з АЗ та віддання попереднього розпорядження; надає інформаційні вимоги до секції S-2; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ.</p>
Офіцер з питань протиповітряної оборони	<p>визначає задачі ППО, обмеження, наявні сили і засоби, можливості та припущення; відпрацьовує оверлей повітряних трас авіації противника; визначає місця можливого розміщення засобів ППО та радарів на удосконаленому об'єднаному оверлей перешкод; забезпечує необхідною інформацією секцію S-3 для проведення брифінгу з АЗ та віддання попереднього розпорядження; надає інформаційні вимоги до секції S-2; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ.</p>
S4	<p>визначає задачі логістичного забезпечення, обмеження, наявні сили і засоби, стан логістики та припущення; забезпечує необхідною інформацією секцію S-3 для проведення брифінгу з АЗ та віддання попереднього розпорядження; надає інформаційні вимоги до секції S-2; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ.</p>
S5	<p>аналізує фактори зовнішнього середовища, пов'язані з місцевим населенням, можливості країни, де розміщені війська, щодо забезпечення силами і засобами; визначає вплив чинників бойових дій на місцеве населення та навпаки; визначає задачі військово-цивільного співробітництва, обмеження, наявні сили і засоби, можливості та припущення; забезпечує необхідною інформацією секцію S-3 для проведення брифінгу з АЗ та віддання попереднього розпорядження; надає інформаційні вимоги до секції S-2; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ</p>
S6	<p>встановлює задачі зв'язку, обмеження, наявні сили і засоби, можливості та припущення;</p>

Посада	Дії, що виконуються
	забезпечує необхідною інформацією секцію S-3 для проведення брифінгу з АЗ та віддання попереднього розпорядження; надає інформаційні вимоги до секції S-2; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ.

4.1.3. Розробка варіантів дій

Розробка варіантів дій включає в себе 6 основних етапів:

- 1) Порівняльний аналіз бойових потенціалів.
- 2) Створення можливих варіантів.
- 3) Побудова бойовий порядок підрозділів, наявних в даний момент.
- 4) Розробка концепції операції.
- 5) Призначення органів управління.
- 6) Підготовка формулювань (схем) варіантів дій.

4.1.3.1. Порівняльний аналіз бойових потенціалів. Бойовий потенціал – це загальні засоби, які військовий підрозділ (формування) може застосувати проти противника в даний момент.

Основну відповідальність за проведення аналізу бойових потенціалів несуть секції S2 та S3. Аналіз бойових потенціалів важкий, він вимагає використання як військового мистецтва, так й науки. Порівняльний аналіз бойових потенціалів ґрунтується на оцінці *матеріальних факторів*, таких як спорядження, системи озброєння, підрозділи та *нематеріальних факторів*, таких як рівень морально-психологічного стану та рівень підготовленості.

Порівняльний аналіз бойових потенціалів також розглядає фактори (завдання, противник), які прямо чи непрямо впливають на потенційний результат операції. Хоча використовуються деякі чисельні співвідношення, аналіз бойових потенціалів – це не математичне співвідношення підрахунків військ, що вимагалось колишньою радянською методикою, це скоріше розрахунок, що поєднує як об'єктивні, так й суб'єктивні фактори. Порівняння найбільш значних сильних та слабких сторін при обчисленні бойових потенціалів надає офіцерам, що здійснюють планування, здатність зрозуміти:

- можливості своїх підрозділів, що мають відношення до поточної операції;
- яким чином та де конкретно противник може бути вразливим;
- яким чином та де конкретно можуть бути вразливими свої підрозділи;
- додаткові ресурси, що можуть бути необхідними для виконання завдання;
- яким чином розподілити наявні ресурси.

Порівняльний аналіз бойових потенціалів включає в себе визначення співвідношення військ та порівняння сильних та слабких сторін своїх підрозділів та сил противника.

Визначення співвідношення військ. Офіцери, що здійснюють планування, розпочинають порівняльний аналіз бойових потенціалів з виконання простої оцінки співвідношень військ.

Наприклад:

В батальйоні порівнюються всі типи підрозділів батальйону з еквівалентними підрозділами противника. Також можуть вивчати в деталях особовий склад та озброєння з кожної сторони.

Порівняння сильних й слабких сторін своїх підрозділів та підрозділів противника. Після вирахування співвідношення військ штаб аналізує нематеріальні аспекти бойового потенціалу. Техніка цього аналізу – порівняння сильних сторін своїх підрозділів проти слабких сторін підрозділів противника. Через порівняння сильних сторін проти слабких сторін противника виводяться вразливості обох сторін, які можуть бути використані або можуть вимагати захисту.

Визначення реально можливих форм операцій. Офіцери які здійснюють планування операції об'єднують чисельне співвідношення військ з результатами аналізу нематеріальних факторів для визначення відносного бойового потенціалу своїх підрозділів та підрозділів противника. Вони визначають які форми операцій є реально можливими через порівняння між співвідношеннями військ та встановлених співвідношень для бойових операцій, що розглядаються, та оцінювання в яких межах нематеріальні фактори впливають на відносний бойовий потенціал. Якщо по штабних розрахунках, відносний бойовий потенціал військ відтворює результати встановлених співвідношень, така операція рахується реально можливою.

Приклад аналізу нематеріальних факторів приведено у таблиці 12.

Таблиця 12

Приклад аналізу нематеріальних факторів.

Елементи бойового потенціалу	Сильні/слабкі сторони противника	Сильні/слабкі сторони своїх військ	Перевага	
			Свої війська	Противник
Маневр	<u>Сильна сторона:</u> Механізовані роти зі значною кількістю протитанкових засобів. <u>Слабка сторона:</u> Недостатньо відремонтована техніка. Втрата мобільності між бойовими позиціями.	<u>Сильна сторона:</u> Тактична група озброєна стрілецькою зброєю.	X	
Вогнева підтримка	<u>Слабка сторона:</u> Вразлива відносно мінометного вогню.	<u>Сильна сторона:</u> Перевага у повітрі, необмежена безпосередня авіаційна підтримка, ракетне та гарматне озброєння.	X	
Захист	<u>Сильна сторона:</u> Повністю обладнана оборонна позиція з зенітним прикриттям.	<u>Сильна сторона:</u> Наявність приладів нічного бачення, зброї дальньої дії. <u>Слабка сторона:</u> Легкоброньована техніка та піхота без техніки (спішена).		X

Елементи бойового потенціалу	Сильні/слабкі сторони противника	Сильні/слабкі сторони своїх військ	Перевага	
			Свої війська	Противник
Керівництво	<u>Сильна сторона:</u> Дуже дисциплінований елітний підрозділ. <u>Слабка сторона:</u> Втрата ініціативи у підлеглих.	<u>Сильна сторона:</u> Перевірений в боях підрозділ. Командна атмосфера орієнтована на агресивні та наступальні дії.	X	
Інформація	<u>Сильна сторона:</u> Повна підтримка місцевого населення та з боку регіональної преси. <u>Слабка сторона:</u> Управління та зв'язок слабо захищені від засобів РЕБ противника.	<u>Сильна сторона:</u> Системи управління та зв'язку надійно захищені та безвідмовні. <u>Слабка сторона:</u> Протилежною стороною й місцевим населенням війська сприймаються як агресори та окупанти.		X

4.1.3.2. Створення можливих варіантів (рисунок 4.4). Варіант дій представляє собою спосіб, за допомогою якого командир та штаб батальйону планують виконати сформульоване завдання. Необхідною умовою для розробки ВД є завчасне відпрацювання та наявність наступних графічних та текстових документів:

- карти району майбутніх бойових дій;
- розрахунок сил і засобів для проведення операції (організаційно-штатна структура);
- удосконалений об'єднаний оверлей перешкод;
- найбільш вірогідні варіанти дій противника (ситуаційні схема);
- схема подій та пов'язана з нею матриця подій.

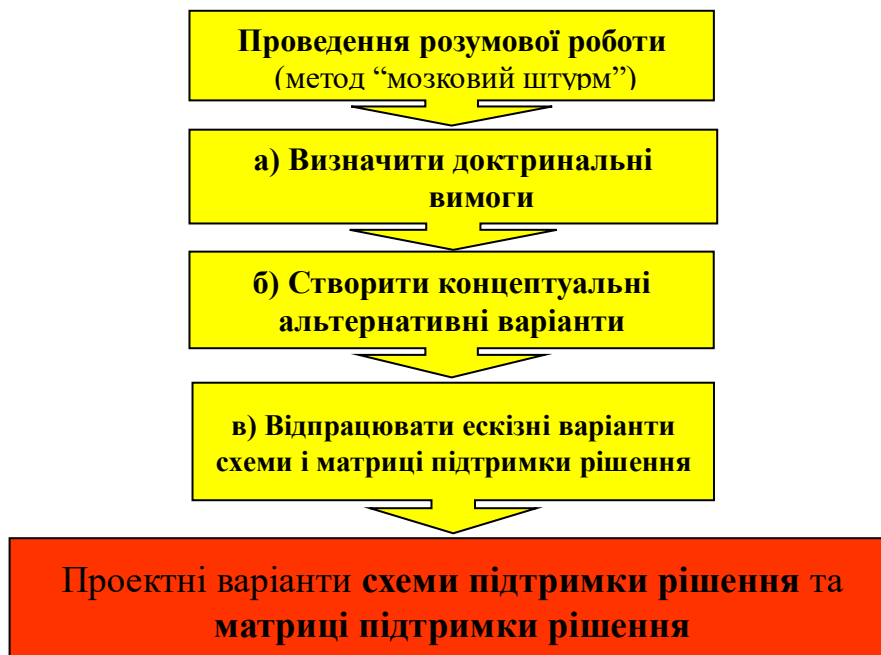

Рисунок 4.4 – порядок дій при створенні альтернативних варіантів дій.

На основі вказівок командира та результатів роботи в ході минулих кроків ВППР, штаб створює альтернативи (варіанти) для ВД.

Найбільш переважним прийомом створення варіантів є “мозковий штурм”. Штаб повинен бути неупередженим та сприйнятливим у оцінці пропонованих варіантів, офіцери штабу можуть швидко визначити очевидно неправдоподібний порядок дій у їх конкретних напрямках експертизи.

Визначення доктринальних вимог. Розроблюючи порядок дій, офіцери штабу повинні визначити доктринальні вимоги для кожного виду операції, яку вони розглядають для постановки доктринальних задач підлеглим підрозділам.

Наприклад:

Ретельно спланований наступ вимагає призначення підрозділу, що буде створювати наступ, підрозділу, що буде забезпечувати наступ та підрозділу, що буде здійснювати штурм.

Створення концептуальних альтернативних варіантів. При створенні концептуальних альтернативних варіантів перш за все штаб визначає вирішальні моменти операції, якщо такі не були визначені командиром. Такими є місця, де підрозділи зосереджують дії переважаючої бойової сили для досягнення результату з урахуванням місцевості, противника та часу, що діють на користь підрозділів. Це будуть основні зусилля. Далі, штаб визначає допоміжні зусилля – задачі, що відрізняються від основних зусиль і виконуються для забезпечення їх успіху. Далі штаб визначає мету основних та допоміжних зусиль. Мета основного зусилля безпосередньо відноситься до задачі підрозділу; мета допоміжних зусиль безпосередньо відноситься до основного зусилля. Потім штаб визначає головні завдання основного та допоміжних зусиль для досягнення їх мети.

Вирішальна операція – це операція, яка безпосередньо скерована на виконання завдання. Вона встановлює підсумок основної операції, бою чи зіткнення. Вирішальна операція – це центральна точка, навколо якої командири відтворюють проведення загальної операції.

На основі найбільш вірогідних варіантів дій противника та наміру командира штаб відтворює альтернативні варіанти для виконання ключових задач. Розроблення альтернативи розпочинається з розгляду вирішальної операції, визначеної у вказівках командира щодо планування.

Штаб визначає мету вирішальної операції (якщо вона не встановлена командиром батальйону) та розглядає шляхи зосередження складових бойового потенціалу для досягнення мети вирішальної операції. Мета вирішальної операції безпосередньо пов'язана з виконанням завдання підрозділу.

Підтримуючі операції створюють та зберігають умови для успішного проведення вирішальної операції. Ці умови встановлюються через проведення відповідного впливу на противника, місцеве населення та місцевість.

Надалі штаб розглядає підтримуючі операції. Штаб встановлює мету для кожної підтримуючої операції, які створюють умови для успіху вирішальної операції.

Приклади підтримуючих операцій:

- дії які призначені обмежити свободу дій противника, а саме недопущення можливості зосередити противнику свої підрозділи;
- дії які направлені на сковування противника;
- знищення потенційних можливостей противника;
- інформаційні операції (включаючи дії щодо введення в оману).
- операції у сфері цивільно-військових відносин.

Відпрацювання ескізних варіантів схеми підтримки рішення та матриці підтримки рішення. Цільовий район інтересу – район (пункт) місцевості, де буде зосереджуватись нанесення удару по противнику. Всі ці райони графічно наносять на схему подій для координації дій загальновійськових підрозділів щодо нанесення ударів по кожному району. Цільові райони інтересу призначаються для зосередження ударів вогневих засобів та встановлення перешкод. Кожен такий район повинен мати чітко визначену мету.

Наприклад:

- Знищити розвідку противника;
- Змінити напрямок руху передового батальйону противника;
- Нанести ураження батальйону другого ешелону або блокувати дії батальйону першого ешелону противника.

Крім цього, такі цільові райони інтересу мають бути визначені також для резерву батальйону.

Через встановлення цільових районів інтересу штаб використовуючи замисел командира батальйону розпочинає процес визначення цілей. Раніше призначені райони особливої уваги як правило перетворюються у цільові райони інтересу. Після нанесення цільових районів інтересу на схему подій офіцери що планують операцію отримують ескізний варіант так званої схеми підтримки рішення.

Схема підтримки рішення визначає: *коли, де та за яких умов* найбільш вигодоно командир буде необхідно приймати рішення під час проведення операції.

4.1.3.3. Побудова бойового порядку підрозділів, наявних в даний момент. Для визначення варіанту побудови бойового порядку підрозділів необхідно розглянути:

- замисел командира бригади та концепцію операції;
- сформульоване завдання підрозділів, замисел командира батальйону та вказівки щодо планування;
- повітряні та наземні шляхи підходу;
- як можна більше вигодоно ВД противника, наскільки дозволяє час, починаючи з найбільш можливих та включаючи найбільш небезпечні.

Процес побудови бойового порядку підрозділів складається з визначення сил і засобів, необхідних для виконання задачі. Під час визначення сил і засобів необхідно врахувати переваги які має противник.

Наприклад:

Історично підтверджено, що сторона, що обороняється, має більш ніж 50%-ву можливість перемогти сторону, що наступає. Сторона, що обороняється, має багато переваг, а саме: повне використання захисних та маскувальних властивостей місцевості, вибір ділянок місцевості для ведення бою, пристрілка зброї для максимальної ефективності, можливість відкрити вогонь першим та використання перешкод.

Визначення прогнозованого переднього краю (в обороні) або вихідний рубіж (в наступі). Розгляд дій щодо введення в оману, а саме тих аспектів дій по введенню в оману які можуть впливати на розміщення підрозділу та основні елементи операції по введенню в оману до розробки любих ВД.

Побудова попереднього бойового порядку своїх військ **включає:** розстановку своїх підрозділів, починаючи з бойових підрозділів з усіма приданими закінчуючи підрозділами забезпечення. Як правило розставляються підрозділи на два рівні нижче. Якщо кількість розставлених підрозділів більша ніж кількість наявних, а різниця не може бути компенсована в межах батальйону, штаб визначає чи є даний ВД допустимим. Шляхи поповнення недостач включають запит на додаткові ресурси, прийняття ризику у відповідній зоні району проведення операції, або виконання задач необхідних для ВД скоріше послідовно, ніж одночасно.

4.1.3.4. Розробка концепції операції. Концепція операції описує як розставлені сили будуть виконувати завдання в межах замислу командира батальйону. Вона лаконічно відображає як, з точки зору бачення поля бою командиром, (його візуалізації) та керує розробкою допоміжних планів чи додатків до бойового наказу. Штаб розробляє концепцію операції для кожного ВД.

Довідково:

Концепція операції – це виклад, який вказує, яким чином підлеглим підрозділам слід взаємодіяти, щоб виконати бойове завдання і встановлює послідовність дій, яку вони будуть виконувати для досягнення кінцевого стану.

Графічне оформлення елементів обстановки застосовується для узгодження елементів операції та наявного відображення положення своїх військ відносно сусідів, противника та елементів місцевості.

Схема ВД яку відпрацьовують, включає в себе розстановку підрозділів та графічні знаки елементів обстановки, а саме:

- розмежувальні лінії підрозділів, різноманітні рубежі та лінії;
- бойові порядки свого підрозділу (без зазначення бойових порядків підлеглих підрозділів) та маршрути руху;
- основні напрямки наступу підрозділів та напрямки прольоту авіації;
- дії розвідки та дії по забезпеченню безпеки;
- райони зосередження, бойові позиції, опорні пункти, райони бойового зіткнення та об'єкти (цілі);
- перешкоди;

графічне зображення тактичних задач;
 елементи контролю ведення вогню;
 місцеположення командних пунктів;
 відоме положення противника чи його схематичне позначення;
 місцеві предмети чи елементи місцевості: річки, дороги тощо.

Концепція операції включає в себе три компоненти: схему маневру, концепцію вогневого забезпечення та інші основні елементи операції. Якщо більш детально хто конкретно відпрацьовує складові концепції, то виходить наступне розподілення обов'язків:

Схема маневру – секція S3.

Концепція вогневого забезпечення – Офіцер з питань вогневої підтримки.

Інші основні елементи концепції операції:

Концепція розвідки та спостереження – секція S2.

Схема інженерних операцій – офіцер з питань інженерного забезпечення.

Концепція ППО – офіцер з питань ППО.

Концепція логістичного забезпечення – секція S4.

інше за необхідністю.

4.1.3.5. Призначення органів управління. При встановленні системи управління командир батальйону визначає межі повноважень та обов'язки підлеглих командирів. Командир може визначити, яким чином використовувати підлеглі підрозділи, через застосування наступних критеріїв:

З якою метою (Чи може він визначити конкретне завдання)?

Якщо завдання (мета їх застосування) не в межах його компетенції, чи може він ставити ним задачі в межах обраного завдання (чи може він управляти виконанням задач)?

Чи може він змінювати структуру підрозділів чи йому слід зберігати їх цілісність?

Чи є будь-які обмеження застосування приданих підрозділів (наприклад: тільки для цих бойових дій чи на визначений термін часу)?

4.1.3.6. Підготовка формулювань (схем) варіантів дій. Офіцер оперативної секції готує формулювання ВД та допоміжну схему для кожного варіанту дій. Формулювання ВД чітко зображує як підрозділ буде виконувати завдання та пояснює концепцію операції. Схема надає картину маневрених аспектів концепції операції. Разом, формулювання та схема визначають: *хто* (загальна / типова організаційно-штатна структура), *що* (задачі), *коли, де, чому* (мета) для кожного підлеглого підрозділу. Командир приймає рішення щодо ризиків відносно них в ході затвердження ВД.

Формулювання варіанту дій та схеми (оверлею) варіанту дій вважається виконаним коли:

Завдання – відпрацьовано (“Відпрацьовано запропоноване сформульоване завдання”).

Замисел командира – відпрацьований (“Відпрацьований та виданий попередній варіант наміру командира”).

Концепція операції – відпрацьована (“Сформульовано концепцію операції”).

Схема/оверлей ВД – відпрацьована (“Графічно відпрацьовано схему ВД (оверлей)”).

Процес повторюється з кожним іншим варіантом дій.

Фактично сьомим етапом третього кроку є оцінка кожного ВД шляхом протиставлення його критеріям відбору. Штаб при розробці ВД перевіряють, щоб вони відповідали критеріям відбору:

Реальний. Підрозділ повинен бути спроможний виконати завдання в межах наявного часу, простору та ресурсів.

Прийнятний. Тактична перевага досягнута в результаті виконання ВД, повинна оправдувати затрати в ресурсах, особливо людські втрати. Це оцінювання значно суб’єктивне.

Придатний. ВД повинен виконувати завдання та дотримуватись вказівок командира щодо планування.

Відрізняємий. Кожен ВД повинен відрізнитись суттєво від інших ВД. Цей критерій також значно суб’єктивний. Суттєві відмінності включають різницю у: використанні резервів; організаційно-штатній структурі; виборі часу (вдень чи вночі); схемі маневру.

Завершений. ВД повинен демонструвати: яким чином вирішальна операція виконуватиме завдання; підтримуючі операції будуть створювати чи підтримувати мови для успіху вирішальної операції; забезпечувальні операції створять можливість проведення вирішальної та забезпечувальної операції.

Оптимальний. ВД встановлює у задане положення війська для майбутніх операцій та забезпечує гнучкість при зустрічі непередбачених подій в ході проведення операції. Він також надає підлеглим максимум свободи для ініціативи.

4.1.3.7. Брифінг з розгляду варіантів дій. Після розробки ВД штаб робить їх коротку доповідь командирі батальйону. Спільна нарада може сприяти плануванню підлеглими.

Брифінг з розгляду ВД включає:

уточнені результати розвідки;

вірогідні ВД противника (схеми подій);

формулювання завдання підрозділу;

замисел командира батальйону та замисел командира бригади;

формулювання та схеми ВД;

логічне обґрунтування кожного ВД, включаючи: розгляд факторів, що впливають на ВД противника; важливі факти для кожного ВД; логічні висновки, виведені в результаті аналізу відносної бойової потужності; причина, чому підрозділи вишикувані саме таким чином, як вказано на схемі; причина, чому штаб використовував такі обрані графічні знаки; уточнені факти та припущення;

критерії оцінювання, що рекомендуються.

4.1.3.8. В кінці брифінгу командир батальйону здійснює відбір або вносить зміни у варіанти дій для подальшого аналізу, після чого віддає вказівки з планування. Якщо всі запропоновані ВД названі непридатними, штаб розпочинає розробку ВД заново. Якщо один чи більше ВД прийняті до відома, офіцери штабу розпочинають аналіз ВД. Командир може створити новий ВД через включення елементів одного чи більше ВД, розроблених штабом. Тоді штаб розпочинає готувати військовий розіграш цього нового ВД. У своїх вказівках командир також повинен зазначити критерії оцінки для ВД, які він вважає основними.

Після командира батальйону вказівки штабу віддає начальник штабу. В них він повинен зазначити:

- метод проведення розіграшу ВД;
- важливі події (ситуації), які мають бути обіграні;
- метод запису результатів розіграшу ВД;
- розрахунок часу.

Брифінг з розгляду варіантів дій. Після розробки ВД штаб робить їх коротке викладення командирі. Спільна нарада може сприяти плануванню підлеглими.

4.1.3.9. Обов'язки посадових осіб штабу при проведенні третього кроку приведені в таблиці 12.

Таблиця 12

Обов'язки посадових осіб при проведенні третього кроку

Посада	Дії, що виконуються
Командир батальйону	проводить рекогносцировку; присутній на брифінгу з розгляду ВД; віддає уточнюючі вказівки (критерії оцінки ВД).
НШ	контролює та зосереджує зусилля штабу на процесі розробки ВД; здійснює контроль за уточненням інформації; присутній на брифінгу з розгляду ВД; віддає вказівки на проведення розіграшу ВД під час проведення брифінгу з розгляду ВД; контролює дотримання встановленого розрахунку часу.
S1	аналізує можливості особового складу (укомплектованість, моральний стан) по відношенню до кожного ВД; відпрацьовує план переміщень (пересувань): здійснює контроль над плануванням заходів медичної евакуації; визначає проблемні питання щодо укомплектованості; розпочинає відпрацювання додатку I; присутній на брифінгу з розгляду ВД.

Посада	Дії, що виконуються
S2	<p>керує потоком інформації; удосконалює ситуаційні схеми, схеми подій; приймає участь у аналізі бойового потенціалу; удосконалює первинний план ведення розвідки, відпрацьовує концепцію ведення розвідки та надсилає її до секції S-3; здійснює координацію дій з іншими секціями; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з розгляду ВД, готує необхідний для проведення розіграшу інструментарій.</p>
S3	<p>проводить рекогносцировку; здійснює порівняльний аналіз бойового потенціалу; відпрацьовує проектні варіанти схем підтримки рішення та матриць підтримки рішення; відпрацьовує формулювання (схеми) ВД, проектні варіанти синхронізаційних матриць та загальну організаційно-штатну структуру для кожного ВД; перевіряє ВД на відповідність до критеріїв відбору; здійснює координацію ВД з іншими секціями; приймає участь у підготовці та безпосередньо присутній на брифінгу з розгляду ВД.</p>
Офіцер з питань вогневої підтримки	<p>проводить рекогносцировку; відпрацьовує систему вогневого забезпечення для кожного ВД та надає її до секції S-3; координує порядок вогневої підтримки з іншими секціями; визначає проблемні питання, необхідні ресурси; розпочинає відпрацювання додатку D; знаходиться в готовності представити систему вогневого забезпечення під час проведення брифінгу з розгляду ВД; готує необхідний для проведення розіграшу інструментарій.</p>
Офіцер з питань інженерного забезпечення	<p>проводить рекогносцировку; відпрацьовує схему інженерних операцій для кожного ВД та надає її до секції S-3; координує порядок інженерного забезпечення з іншими секціями; визначає проблемні питання, необхідні ресурси; розпочинає відпрацювання додатку F; знаходиться в готовності представити схему інженерного забезпечення під час проведення брифінгу з розгляду ВД; готує необхідний для проведення розіграшу інструментарій.</p>
Офіцер з питань протиповітряної оборони	<p>у тісній координації із секцією S-3 відпрацьовує концепцію застосування засобів ППО для кожного ВД та надає її до секції S-3; координує порядок організації ППО з іншими секціями; розпочинає відпрацювання концепції ППО для бойового наказу батальйону (параграф 3b); визначає проблемні питання, необхідні ресурси; знаходиться в готовності представити концепцію застосування засобів ППО під час проведення брифінгу з розгляду ВД; готує необхідний для проведення розіграшу інструментарій.</p>

Посада	Дії, що виконуються
S4	проводить рекогносцировку; відпрацьовує концепцію логістичного забезпечення та надає її до секції S-3; координує порядок тилового забезпечення з іншими секціями; розпочинає відпрацювання додатку I; визначає проблемні питання, необхідні ресурси; знаходиться в готовності представити концепцію логістичного забезпечення під час проведення брифінгу з розгляду ВД.
S5	надає до секції S-3 необхідну інформацію стосовно впливу на кожний ВД факторів військово-цивільного співробітництва; розпочинає відпрацювання додатку Q; присутній на брифінгу з розгляду ВД.
S6	проводить рекогносцировку; відпрацьовує концепцію організації зв'язку для кожного ВД та надсилає її до секції S-3; координує питання організації зв'язку з іншими секціями; розпочинає відпрацювання додатку H; визначає проблемні питання; знаходиться в готовності представити концепцію організації зв'язку під час проведення брифінгу з розгляду ВД.

4.1.4. Аналіз варіантів дій (Воєнна гра)

Аналіз ВД дозволяє штабу узгодити по часу (синхронізувати) системи забезпечення поля бою для кожного ВД та визначити варіант дій, який найкраще виконає завдання.

Аналіз варіантів дій (Воєнна гра) включає вісім основних етапів:

- 1) Воєнна гра. Призначення. Порядок проведення.
- 2) Збір інструментів.
- 3) Внесення в список всіх своїх військ.
- 4) Складання списку припущень.
- 5) Складання списку відомих важливих ситуацій та точок прийняття рішення.
- 6) Визначення критеріїв оцінювання.
- 7) Вибір методу проведення воєнної гри.
- 8) Вибір методу запису та виведення на екран результатів воєнної гри.
- 9) Воєнна гра та оцінка результатів.

4.1.4.1. Воєнна гра. Воєнна гра – це моделювання військової операції шляхом застосування різноманітних засобів та використання специфічних правил, даних, методів та процедур.

Призначення воєнної гри:

- тестувати варіант дій в умовах, наближених до реальності;
- викрити будь-які слабкі сторони;

уточнити деталі проведення операції, та встановити непередбачуваний розвиток подій;

Воєнна гра допомагає командирю та штабу:

визначити як збільшити до межі ефект бойової потужності одночасно захищаючи свої підрозділи та як зменшити супутнє ураження;

більш розвинути візуалізацію поля бою;

упередити небажані бойові ситуації;

визначити умови та ресурси, необхідні для успіху;

визначити коли та де застосовувати можливості підрозділів;

зосередити розвідку на сильних та слабких сторонах противника, та на очікуваному кінцевому результаті;

встановити координаційні питання, необхідні для відтворення узгоджених по часу результатів;

визначити найбільш гнучкий ВД.

Під час воєнної гри штаб бере кожен ВД та починає розробляти детальний план поряд з визначенням його сильних та слабких сторін. Воєнна гра перевіряє та вдосконалює ВД. Командир та штаб (підлеглі командири й штаби), якщо розіграш проводиться сумісно можуть змінювати існуючий варіант дій чи розвивати новий ВД після встановлення непередбачених ситуацій, задач, вимог чи проблем.

Загальні правила воєнної гри. Особи, що здійснюють військовий розіграш, повинні:

залишатись об'єктивними, не дозволяючи особистому ставленні чи їх відчуттю того, "що хоче командир", впливати на себе;

точно помічати переваги й недоліки кожного ВД одразу після їх виявлення;

увесь час оцінювати кожен ВД на реальність, прийнятність та придатність;

відхиляти привабливі передчасні висновки та ухилятися від збирання фактів, які підтримують подібні висновки;

не допускати порівнювання одного ВД з іншим під час військового розіграшу (це здійснюється під час порівнювання ВД).

4.1.4.2. Начальник штабу керує штабом щодо збору інструментів, матеріалів, та інформації, необхідних для проведення воєнної гри. Підрозділи проводять воєнну гру з топографічними картами, рельєфним макетом місцевості, комп'ютерним моделюванням чи іншими інструментами, які точно відображають природу місцевості.

4.1.4.3. Командир батальйону та його штаб розглядають всі підрозділи, які можуть бути залучені до проведення операції, звертаючи особливу увагу на залежність від забезпечення та обмеження. Список своїх підрозділів залишається постійним для всіх ВД.

4.1.4.4. Складання списку припущень. Командир батальйону та його штаб перевіряють попередньо зроблені припущення, чи продовжують вони

відповідати вимогам достовірності та необхідності. Список припущень вивіщується на видному для всіх офіцерів штабу місці. Під час проведення військового розіграшу ні в якому разі не змінюють припущення.

4.1.4.5. Складання списку відомих важливих ситуацій та точок прийняття рішення.

Важливі ситуації – це ті, що безпосередньо впливають на виконання завдання. Вони включають ситуації, що приводять в дію значні міроприємства чи рішення (такі як блокування резерву противника), складні міроприємства, що вимагають детального вивчення (такі як проходження через бойові порядки своїх військ, та необхідні задачі).

Точка прийняття рішення – це подія, район чи пункт в бойовому просторі (середовищі), де та коли командир підрозділу буде приймати важливе рішення. Точки прийняття рішення можуть також бути пов'язані з підрозділами та статусом поточних операцій. Точка прийняття рішення буде пов'язана з ВКІ, що зображують інформацію, якою повинен володіти командир для прийняття упереджувального рішення.

Приклади важливих ситуацій та точок прийняття рішення приведені в таблиці 14.

Таблиця 14

Приклади важливих ситуацій та точок прийняття рішення.

Наступ	Оборонна
Проходження через бойові порядки своїх військ (Передові та тилові).	Нанесення поразки підрозділам першого ешелону.
Подолання основної смуги інженерних загороджень.	Нанесення поразки наступним ешелонам противника.
Прорив оборони.	Здійснення контратаки чи застосування резерву.
Протидія контратаки противника.	Придушення вогневих засобів противника.
Форсування водної перешкоди.	Перешкоджання висуванню противника ударами вертольотів армійської авіації.
Захоплення об'єкту.	Введення в бій підрозділів другого ешелону.
Застосування резервів.	
Придушення вогневих засобів противника.	
Артилерійська та авіаційна підготовка бою.	
Застосування ударних вертольотів.	

4.1.4.6. Визначення критеріїв оцінювання. Критерії оцінювання – це показники, які штаб застосовує для визначення відносної ефективності та дієвості одного ВД відносно інших ВД після проведення воєнної гри. Критерії оцінювання повинні бути обраними командиром батальйону під час проведення брифінгу з розгляду ВД чи брифінгу з аналізу завдання.

Приклади критеріїв оцінювання для наступальних та оборонних операцій включають:

- виконання завдання в межах прийнятних втрат;
- норми ведення бойових дій;
- теоретичні основи для типу й форми операції, що буде проводитись;
- вказівки та замисел командира батальйону;

рівень тактичного ризику;
критерії виконання.

Приклади критеріїв оцінювання приведені в таблиці 15.

Таблиця 15

Приклади критеріїв оцінювання.

Бойові функції	Принципи війни
Розвідка. Переміщення та маневр. Вогнева підтримка. Захист. Життєзабезпечення. Управління.	Цілеспрямованість. Наступальний характер дій. Масовість. Економія сил і засобів. Маневреність. Єдиноначальність. Постійна охорона. Раптовість. Простота.
Властивості наступальних операцій	Властивості оборонних операцій
Раптовість. Зосередженість. Збереження темпів наступу. Відважність. Підтримання постійного контакту з противником.	Підготовка. Охорона. Розбиття противника по частинах. Зосередження сил і засобів на певних напрямках. Гнучкість.

4.1.4.7. Вибір методу проведення військового розіграшу. Існують три методи, рекомендовані для воєнної гри: поясів; проходу у глибину; прямокутників.

Метод поясів. Метод поясів ділить район операцій на пояси (зони), протяжні на всю ширину району операції. Метод поясів найбільш ефективний, коли місцевість розділена на чітко визначені поперечні відділення, в ході поетапних операцій, таких як форсування річок, повітряний штурм чи повітрянодесантні операції, або коли противник розгорнутий в чітко визначених поясах чи ешелонах. Пояси можуть бути розташованими поряд або перекриватись один одним.

Метод проходу у глибину. Метод проходу у глибину зосереджується на одному шляху підходу в часі, співпадаючому з вирішальною операцією. Цей метод добре підходить для наступальних ВД або в обороні, коли місцевість з системою каналів чи водоводів перешкоджає взаємній підтримці.

Метод прямокутників. Метод прямокутників – це детальний аналіз важливої ділянки місцевості, такої як район зіткнення, місце форсування водної перешкоди або майданчик приземлення.

4.1.4.8. Вибір методу запису та виведення на екран результатів військового розіграшу. Метод запису та виведення на екран результатів воєнної гри здійснює начальник штабу в ході проведення брифінгу з розгляду ВД. Для запису та виведення на екран результатів використовуються два методи: синхронізаційної матриці та ескізної замітки.

Метод синхронізаційної матриці дозволяє штабу скоординувати ВД через час та простір по відношенню до ВД противника. Перший елемент (запис) – це час або фази операції. Другий елемент – це найбільш вірогідні дії противника. Третій елемент – це пункти прийняття рішення для ВД своїх військ.

Метод ескізної замітки використовує короткі примітки відносно важливих місцеположень чи задач та намірів. Ці примітки посилаються на конкретні місцеположення чи мають відношення до загальних розглядів покриваючих широкі зони. Командир та штаб помічають місцеположення на карті та на окремому робочому аркуші (щиті) для воєнної гри.

Загалом порядок підготовки штабом розіграшу ВД виглядає наступним чином:

Командир батальйону:

Під час проведення брифінгу з аналізу завдання зазначає які варіанти дій противника необхідно обіграти в ході розіграшу ВД.

Начальник штабу:

Під час проведення брифінгу з розгляду ВД визначає метод проведення розіграшу ВД, важливі ситуації, метод запису результатів розіграшу, розрахунок часу.

Розподіл дій щодо збору інструментарію:

Складання списку припущень – начальник штабу.

Підготовка карт, удосконалених об'єднаних оверлеїв перешкод, ВД противника, символів підрозділів, первинних вказівок командира щодо інформації – секція S2.

Схема проведення розіграшу ВД приведена на рисунку 4.6.

Рисунок 4.6 – схема проведення розіграшу ВД (воєнної гри).

Підготовка проектних варіантів схем підтримки рішення і матриць підтримки рішення, варіантів дій своїх військ, проектних варіантів синхронізаційних матриць та розрахунків сил і засобів (організаційно-штатної

структури) для кожного ВД своїх військ, робочої таблиці проведення розіграшу – секція S3.

4.1.4.9. Воєнна гра та оцінка результатів. Воєнна гра слідує за циклом “дія – протидія – зворотна реакція”. Дії – це події, проведені активною стороною (як правило військами у наступі). Протидії – це дії іншої сторони у відповідь. Зворотні реакції – це дії першої сторони у відповідь протидіям. Ця послідовність “дія – протидія – зворотна реакція” продовжується до тих пір, поки важлива подія (ситуація) не буде завершена або поки командир не визначить, що він має застосувати інший ВД для виконання завдання.

Розіграш ВД здійснюється у чотири прийоми:

- 1) Організація розіграшу ВД.
- 2) Розіграш першого варіанту дій:
 - Цикл 1;
 - Цикл 2 та далі.
- 3) Розіграш наступних ВД.
- 4) Завершення (Брифінг з розгляду результатів воєнної гри).

Прийом 1: Організація розіграшу ВД. Перш за все начальник штабу встановлює початкову та кінцеву позиції. Він розпочинає розіграш з перегляду результатів аналізу завдання, припущень, командирських критеріїв оцінки та порядку проведення розіграшу (метод, час та обмеження). Група проведення розіграшу розглядає задачі на один ступінь нижче та сили і засоби / дії на два ступені нижче. Гравці розставляють на екрані (карті) свої війська згідно зі схемою маневру та планами первинного розміщення.

Прийом 2: Розіграш першого ВД. Розпочинається з короткого роз’яснення начальником секції S2 варіанту дій противника та встановлення наявних чи здатних до впливу сил противника. Секція S2 повинна “воювати” за противника в жорсткій агресивній манері. Щодо своїх військ здійснюється коротке роз’яснення начальником секції S3 варіанту дій своїх військ, надається список відомих важливих ситуацій, часових показників, точок прийняття рішення та розрахунків сил і засобів. Після цього обирається перша важлива ситуація.

Цикл 1. Дія – Протидія – Зворотна реакція.

Дія. Сторона-ініціатор описує заплановані дії своїх військ включаючи цілі, шляхи підходу та свій елемент зосередження основних зусиль. Після зазначеного переміщує (активізує) відповідні підрозділи.

Протидія. Протилежна сторона описує свою протидію на дію ініціатора та зазначає переміщення власних підрозділів. Після цього переміщує (активізує) відповідні власні підрозділи.

Зворотна реакція. Сторона-ініціатор описує свою зворотну реакцію на протидію протилежної сторони. Розглядаючи різні дії, гравці приходять до загальної думки та узгоджують нове місцеположення підрозділу та чисельний склад, що використовуватиметься у наступному циклі розіграшу. Поряд з розглядом найбільш вірогідної обстановки повинні розглядатись вірогідні погані

ситуації для відпрацювання наступних дій та рішень стосовно цих ситуацій. Перед переходом до наступного циклу гравці вносять відповідні поправки чи деталізують інформацію у синхронізаційних матрицях, розподілі сил і засобів (організаційно-штатній структурі), списку цілей особливого значення та ін. Впродовж цього процесу гравці не забувають про критерії оцінки, встановлені командиром. Начальник штабу постійно оцінює кожен ВД на його реальність та розпочинає збирати переваги і недоліки варіантів дій.

Конкретно в результаті кожного циклу розіграшу повинні бути виконані дії які приведені в таблиці 16.

Таблиця 16

Дії учасників розіграшу ВД

Учасник	Дії
Секція S2	Розглядає вимоги для додаткових або поправки (удосконалення) для вже визначених районів особливої уваги, пріоритетних задач розвідки. Коментує, які першочергові цілі, або цілі особливого значення важливі в тому чи іншому циклі розіграшу, та вносить зміни у список цілей особливого значення.
Секція S3	Розглядає відповідність часових розрахунків та чинників простору, виведених в ході оцінювання, точки прийняття рішення, цільові райони інтересу та коментує, які цілі особливого значення важливі в тому чи іншому циклі розіграшу. При оцінюванні потенційних втрат та тривалості діяльності повинні застосовуватись найбільш вірогідні підрахунки. Коментує яка дія чи протидія противника може привести в дію виконання плану дій в надзвичайній ситуації, вплинути на зміну розподілу сил і засобів (організаційно-штатної структури) чи структуру та задачі бригадного резерву. Записує результати циклу розіграшу у таблицю розіграшу. Записує коментарів гравців для винесення на брифінг щодо прийняття рішення чи внесення поправок до оперативного оверлею.
Секція S1/S4	Вдосконалює оцінки і розрахунки логістичного забезпечення та оцінює стан класів забезпечення, відпрацьовує план логістичного забезпечення та встановлює важливі проблеми у питаннях логістики, виявлені у тому чи іншому циклі розіграшу.
Решта гравців	Здійснюють аналіз тої системи забезпечення поля бою, до якої мають відношення, надають коментарі стосовно того, яким чином краще забезпечити виконання схеми маневру та застосувати власні ресурси.

Приклад питань начальника штабу в ході відпрацювання циклу:

Противник, що ви робите в даний момент?

Свої війська, яка ваша протидія?

Противник, яка буде ваша зворотна реакція?

Офіцер, що фіксує результати, ви записали все це?

Добре, інженери, що ви зараз робите?

Офіцер з питань вогневої підтримки, які ваші основні дії на цьому етапі?

Непоганий варіант.

Офіцер, що фіксує результати, перевірте, що ви все це внесли у схему підтримки рішення та синхронізаційну матрицю!

Цикл 2 та далі. Дія – Протидія – Зворотна дія. Розіграш ВД продовжується через стільки циклів, скільки необхідно для виведення ясного висновку, та триває до ситуації, в якій буде застосований батальйонний резерв. Додатково необхідно провести розіграш варіанту, при якому припускається, що одна з рот батальйону застосовується штабом бригади у потребах бригади. Розіграш триває до тих пір, доки начальник штабу не збере всі необхідні результати.

Приєм 3: Розіграш наступних ВД. Здійснюється перерозподіл сил та розпочинається розіграш наступних варіантів дій. Порядок його проведення повторює цикл попереднього прийому. Необхідно уникати порівняння з попередніми ВД та виведення поспішних висновків.

Приєм 4: Завершення (Брифінг з розгляду результатів воєнної гри).

Після розіграшу всіх обраних ВД штаб здійснює наступне:

Всі поправки (корективи) секція S3 вносить у різні документи (також у синхронізаційну матрицю).

Секція S3 відпрацьовує матрицю рішення з використанням критеріїв оцінки, встановлених командиром, та метою оцінки сильних і слабких сторін кожного ВД. Оцінка ВД здійснюється за участю всіх гравців розіграшу (начальник штабу може визначити конкретних осіб). Крім того проводиться заключне порівняння, результат якого буде представлений на брифінг з прийняття рішення.

Начальник штабу підсумовує усі результати в ході проведення брифінгу з розгляду результатів воєнної гри.

4.1.4.10. Брифінг з розгляду результатів воєнної гри. Якщо час дозволяє, штаб проводить брифінг, щоб перевірити розуміння кожним результатів військового розіграшу. Як правило цей брифінг проходить без командира. Штаб використовує брифінг для перегляду та перевірки, що всі важливі пункти військового розіграшу охоплені для представлення командиром (начальнику штабу / заступнику командира) під час брифінгу щодо обрання ВД. При сумісному плануванні на брифінг можуть залучатись відібрані підлеглі штаби.

Формат брифінгу з розгляду результатів воєнної гри включає:
 завдання вищого штабу, замисел командира та план введення в оману:
 уточнені результати розвідки (свої та противника ВД, що були розіграні,
 включаючи: важливі події (ситуації); можливі дії (протидії) противника; зміни у
 ВД; сильні та слабкі сторони; результати військового розіграшу);
 припущення;
 застосований метод проведення військового розіграшу.

4.1.4.11. Обов'язки посадових осіб при проведенні четвертого кроку
 приведені в таблиці 17.

Таблиця 17

Обов'язки посадових осіб при проведенні четвертого кроку

Посада	Дії, що виконуються
Командир батальйону	присутній при проведенні розіграшу ВД; отримує результати розіграшу ВД від начальника штабу
НШ	безпосередньо керує проведенням розіграшу ВД; визначає сильні й слабкі сторони кожного ВД; постійно оцінює важливість кожного критерію відбору; визначає дії в непередбачених ситуаціях та заплановані дії після проведення поточної операції; доповідає командирі результати розіграшу ВД; контролює суворе дотримання розрахунку часу; присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.
S1	здійснює розрахунки потенційних втрат особового складу в ході проведення операції; записує результати розіграшу ВД; присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.
S2	готує необхідний для проведення розіграшу інструментарій; приймає участь в розігрі ВД в ролі противника (визначає ВД противника); визначає та деталізує райони особливої уваги та вимоги щодо інформації; удосконалює ситуаційні схеми, список першочергових об'єктів противника; застосовує розвідувальні органи за відповідною командою; завершує відпрацювання плану розвідки та контролює його відповідність з іншими планами; доводить встановлені відомості в ході брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.
S3	готує необхідний для проведення розіграшу інструментарій; приймає участь в розігрі ВД в ролі своїх військ (визначає ВД своїх військ); записує результати розіграшу ВД; удосконалює проектні варіанти схем підтримки рішення та матриць підтримки рішення;

Посада	Дії, що виконуються
	<p>доводить встановлені відомості в ході брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД;</p> <p>удосконалює формулювання (схеми) ВД, проектні варіанти синхронізаційних матриць та загальну організаційно-штатну структуру для кожного ВД;</p> <p>об'єднує весь матеріал штабу в одну презентацію та готує проведення брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД;</p> <p>доводить встановлені відомості в ході брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.</p>
<p>Офіцер з питань вогневої підтримки</p>	<p>застосовує засоби вогневої підтримки згідно з планом за відповідною командою;</p> <p>надає поради яким чином краще забезпечити виконання схеми маневру та як краще застосувати засоби вогневої підтримки;</p> <p>перевіряє, щоб система вогневого забезпечення відповідала іншим планам;</p> <p>корегує виявлені слабкі сторони;</p> <p>надає до секції S3 пропозиції з удосконалення ВД; присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.</p>
<p>Офіцер з питань інженерного забезпечення</p>	<p>застосовує інженерні засоби згідно з планом за відповідною командою;</p> <p>надає поради яким чином краще забезпечити виконання схеми маневру та як краще застосувати інженерні засоби;</p> <p>перевіряє, щоб схема інженерного забезпечення відповідала іншим планам;</p> <p>корегує виявлені слабкі сторони;</p> <p>надає до секції S3 пропозиції з удосконалення ВД;</p> <p>присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.</p>
<p>Офіцер з питань протиповітряної оборони</p>	<p>застосовує засоби ППО згідно з планом за відповідною командою;</p> <p>надає поради яким чином краще забезпечити виконання схеми маневру та як краще застосувати засоби ППО;</p> <p>перевіряє, щоб концепція застосування засобів ППО відповідала іншим планам;</p> <p>корегує виявлені слабкі сторони;</p> <p>надає до секції S3 пропозиції з удосконалення ВД;</p> <p>присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.</p>
<p>S4</p>	<p>застосовує засоби тилового забезпечення згідно з планом за відповідною командою (особливо в питаннях евакуації поранених);</p> <p>перевіряє, щоб концепція логістичного забезпечення відповідала іншим планам;</p> <p>корегує виявлені слабкі сторони;</p> <p>надсилає до секції S3 пропозиції з удосконалення ВД; присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.</p>

Посада	Дії, що виконуються
S5	інтегрує фактори цивільного середовища у ВД; звертає увагу на підтримку місцевих органів влади та надання допомоги переміщеним особам (біженцям); розглядає фактори впливу військових операцій на дотримання громадського порядку та безпеки, потенціальні можливості щодо допомоги постраждалому цивільному населенню, акції щодо евакуації осіб, що не є комбатантами, наявність служб невідкладної допомоги та захист значних культурних пам'яток; надає до секції S3 пропозиції з удосконалення ВД; присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.
S6	застосовує сили та засоби зв'язку згідно з планом за відповідною командою (особливо в питаннях евакуації поранених); перевіряє, щоб концепція організації зв'язку відповідала іншим планам; корегує виявлені слабкі сторони; надає до секції S-3 пропозиції з удосконалення ВД; присутній на брифінгу з розгляду результатів розіграшу ВД.

4.1.5. Порівняння варіантів дій

Порівняння варіантів дій включає три основних етапів:

- 1) Оцінка переваг та недоліків варіантів дій.
- 2) Порівняння варіантів дій.
- 3) Розвиток пропонованого варіанту дій.

4.1.5.1. Оцінка переваг та недоліків варіантів дій. Порівняння ВД розпочинається з аналізування та оцінювання всіма офіцерами штабу переваг й недоліків кожного ВД, виходячи з їх перспективності. Кожний офіцер штабу представляє на розгляд іншим власні отримані відомості. Використовуючи критерії оцінки, розроблені до розіграшу ВД, штаб описує кожен ВД, висвітлюючи його переваги й недоліки. Порівняння сильних й слабких сторін ВД визначає їх переваги та недоліки з повагою до кожного.

4.1.5.2. Порівняння варіантів дій. Штаб порівнює реальні ВД, щоб встановити один з найвищою можливістю успіху проти найбільш можливого та найбільш небезпечного ВД противника.

Відібраний ВД також повинен:

- представляти мінімальний ризик для підрозділів та виконання завдання;
- ставити підрозділи в краще положення для майбутніх операцій;
- забезпечувати максимальну свободу ініціативи для підлеглих;
- забезпечувати найбільшу гнучкість для зустрічі неочікуваних загроз та благоприємних можливостей.

Справжнє порівняння ВД є крайнє необхідним. Штаб може використовувати любую техніку, яка сприятиме досягненню кращої рекомендації та прийняттю командиром кращого рішення. Найбільш загальною технікою є матриця рішення, яка застосовує критерії оцінки для оцінювання ефективності й результативності кожного ВД.

4.1.5.3. Призначення вагової оцінки критерію. Начальник штабу як правило визначає ваговий коефіцієнт для кожного критерію виходячи з їх відносної важливості та вказівок командира. Командир може надавати вказівки, в результаті яких буде створений вагомий конкретний критерій. Офіцер штабу, відповідальний за свою сферу діяльності, веде обчислення кожного ВД, використовуючи ці критерії. Помноження числа на ваговий коефіцієнт приводить до величини критерію. Офіцер штабу після цього додає всі величини.

Хоча він має бути точним не описуючи суб'єктивні висновки, як результати кількісного аналізу. Порівняння ВД по розділам більш точне, ніж порівняння загальних в підсумку величин. Зразок матриці рішення №1 – “Чисельний аналіз” приведено в таблиці 18.

Таблиця 18

Зразок матриці рішення №1 – “Чисельний аналіз”

Критерії	Ваговий коефіцієнт	ВД №1	ВД №2	ВД №3
Маневр	3	2 (6)	3 (9)	1 (3)
Простота	3	3 (9)	1 (3)	2 (6)
Вогневі засоби	4	2 (8)	1 (4)	3 (12)
Розвідка	1	3 (3)	2 (2)	1 (1)
ППО	1	1 (1)	3 (3)	2 (2)
Мобільність / Живучість	1	3 (3)	2 (2)	1 (1)
Логістика	1	2 (2)	1 (1)	3 (3)
Управління	1	1 (1)	2 (2)	3 (3)
Остаточний ризик	2	1 (2)	2 (4)	3 (6)
Інформаційні операції	1	2 (2)	1 (1)	3 (3)
ВСЬОГО (РАЗОМ)		20 (37)	18 (31)	22 (40)

Методика проведення:

1) Штаб призначає чисельну оцінку для кожного критерію після розіграшу варіантів дій. Оцінка свідчить про відносні переваги чи недоліки кожного критерію для кожного ВД. Найменше число є найкращим.

2) На початку поставлене число помножується на ваговий коефіцієнт та отриманий добуток записується в дужках в колонці. Коли застосовується зважена оцінка, найменша оцінка свідчить про кращий вибір.

3) Підраховані числа надають суб'єктивну оцінку кращого ВД без помноження на ваговий коефіцієнт одного критерію відносно іншого. Підраховані добутки надають кращий (найменша чисельна оцінка) ВД відповідно до вагових коефіцієнтів, призначених командиром. Хоча найменша оцінка свідчить про найкраще рішення, це найкраще рішення може бути більш суб'єктивним, ніж показники об'єктивних чисел.

4) Матриця повинна бути ретельно перевірена.

Наприклад:

ВД №2 є “найкращим ВД”, хоча він не може бути прийнятним з позиції ППО. Приймаючий рішення командир батальйону повинен визначитись чи він буде залучати додаткові сили та засоби підтримки, чи повинен змінити або взагалі відмовитись від цього ВД.

Матриця рішення №2 – “Суб'єктивний аналіз”. Зразок матриці рішення №2 – “Суб'єктивний аналіз” приведено в таблиці 19.

Таблиця 19

Зразок матриці рішення №2 – “Суб'єктивний аналіз”

Варіант дій	Переваги	Недоліки
ВД 1	Вирішальна операція діє в обхід основних перешкод на місцевості. Достатній маневровий простір для вирішальної операції та резерву.	Вирішальна операція зустрічається з сильним опором на початку проведення.
ВД 2	Вирішальна операція має вигоду у передчасному хорошему спостереженні. Підтримуюча операція забезпечує захист з флангу для вирішальної операції.	На початковій стадії резерв може бути розгорнутий в районі проведення підтримуючої операції. Вимагає детальних та відпрацьованих засобів управління.

Матриці рішення №3 – “Основні розділи”. Зразок матриці рішення №3 – “Основні розділи” приведено в таблиці 20.

Таблиця 20

Зразок матриці рішення №3 – Основні розділи

Фактори	Варіант дій	
	1	2
Розрахунок втрат	+	-
Шляхи медичної евакуації	-	+
Зручне місцеположення для медичних засобів	0	0
Наявність місць для утримання військовополонених	-	+
Прийнятні місцеположення командних пунктів	-	+

Фактори	Варіант дій	
	1	2
Маршрути фельд'єгерського зв'язку та розсилки повідомлень	-	+
Остаточний ризик	+	-

4.1.5.4. Розвиток пропонованого варіанту дій. Використовуючи результати порівняння, штаб рекомендує ВД командирю як правило під час проведення брифінгу щодо обрання ВД. Якщо важко досягти взаємної згоди, начальник штабу особисто вирішує, який варіант дій рекомендувати командирю батальйону на затвердження. Штаб рекомендує варіант дій командирю батальйону, як правило під час проведення брифінгу щодо обрання варіанту дій.

4.1.5.5. Обов'язки посадових осіб при проведенні п'ятого кроку представлені в таблиці 21.

Таблиця 21

Обов'язки посадових осіб штабу при проведенні п'ятого кроку

Посада	Дії, що виконуються
Командир батальйону	заслуховує штаб в ході проведення брифінгу щодо обрання ВД; вирішує який ВД обрати для подальшого його розвитку.
НШ	визначає ваговий коефіцієнт для кожного критерію оцінки; вирішує який ВД буде запропонований командирю
S1	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД з погляду залучення особового складу (чисельність, морально-психологічний стан та ін.); порівнює ВД виходячи від своїх аспектів; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД.
S2	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД; порівнює ВД та готує рекомендації щодо обраного ВД виходячи з аспектів розвідки; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД.
S3	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД та порівнює їх використовуючи критерії оцінки; записує отримані результати в матриці рішення; визначає ВД з максимальною можливістю успіху; об'єднує весь матеріал штабу в одну презентацію та готує проведення брифінгу щодо обрання ВД.
Офіцер з питань вогневої підтримки	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД, порівнює їх та готує рекомендації щодо обраного ВД виходячи з аспектів вогневої підтримки; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД; продовжує відпрацювання додатку D.

Посада	Дії, що виконуються
Офіцер з питань інженерного забезпечення	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД, порівнює їх та готує рекомендації щодо обраного ВД виходячи з аспектів інженерного забезпечення; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД; продовжує відпрацювання додатку F.
Офіцер з питань протиповітряної оборони	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД, порівнює їх та готує рекомендації щодо обраного ВД виходячи з аспектів протиповітряної оборони; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД; продовжує відпрацювання концепції застосування засобів ППО для бойового наказу батальйону (параграф 3b).
S4	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД, порівнює їх та готує рекомендації щодо обраного ВД виходячи з аспектів логістичного забезпечення; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД; продовжує відпрацювання додатку I.
S5	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД, порівнює їх та готує рекомендації щодо обраного ВД виходячи з аспектів впливу цивільного середовища; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД; продовжує відпрацювання додатку Q.
S6	оцінює сильні та слабкі сторони кожного ВД, порівнює їх та готує рекомендації щодо обраного ВД виходячи з аспектів зв'язку; надає інформацію до секції S-3 для проведення брифінгу щодо обрання ВД; продовжує відпрацювання додатку H.

4.1.6. Затвердження варіанту дій

Затвердження варіанту дій включає три основних етапи:

- 1) Рекомендація штабом варіанту дій (брифінг щодо обрання ВД).
- 2) Рішення командира.
- 3) Заключні вказівки командира з планування.

4.1.6.1. Рекомендація штабом варіанту дій (брифінг щодо обрання ВД). Після закінчення аналізу й порівняння ВД штаб встановлює варіант дій, якому надається перевага, та висуває його у вигляді рекомендованого. Якщо штаб не може досягти рішення, начальник штабу вирішує, який ВД запропонувати. Після цього штаб організовує для командира брифінг щодо обрання ВД.

Брифінг щодо обрання ВД включає:

замисел старшого командира (на два рівні вище);

положення підрозділів;

поточні результати розвідки;

варіанти дій, що розглядаються: зроблені припущення; результати штабних оцінок й розрахунків; коротке викладення розіграшу для кожного ВД, включаючи важливі події (ситуації), зміни в будь-якому ВД та результати розіграшу; переваги й недоліки (включаючи ризики) кожного ВД;

обраний варіант дій, що пропонується до затвердження.

4.1.6.2. Рішення командира. Після брифінгу командир вибирає ВД, який на його думку краще виконає завдання.

Командир батальйону може:

обрати рекомендований ВД;

обрати інший з представлених ВД;

відхилити усі представлені ВД;

змінити чи трансформувати ВД;

запропонувати абсолютно новий ВД.

Якщо командир забракує всі ВД, штаб розпочинає розробку ВД заново. Якщо командир вносить зміни у запропонований ВД, або надасть штабу ВД, що цілком відрізняється, штаб розіграє новий ВД та представляє результати командиру з рекомендаціями.

4.1.6.3. Заключні вказівки командира з планування. Після обрання ВД командир віддає заключні вказівки з планування. Ці вказівки включають в себе уточнений замисел командира (якщо необхідно) та нові ВКІ для забезпечення виконання завдання. Вони також включають будь-які додаткові вказівки щодо пріоритетності дій систем забезпечення поля бою, підготовці наказів, тренування та підготовки. Ці вказівки включають пріоритетність щодо ресурсів, необхідних для збереження свободи дій та гарантування безперервного тилового забезпечення.

Командири включають в заключні вказівки ризики, які вони готові прийняти. Відповідно з рішенням командира та заключними вказівками з планування штаб віддає попереднє розпорядження у підлеглі штаби. Це розпорядження містить в собі інформацію, необхідну підлеглим підрозділам для уточнення їх планів. Попереднє розпорядження, випущене після затвердження ВД, як правило містить в собі:

завдання;

замисел командира батальйону;

уточнені ВКІ та ВДВІ;

концепція операції;

район проведення операції;

задачі підлеглим підрозділам;

інструкції з підготовки та тренування, які не включені до СОП;

заключний розрахунок часу для проведення операцій.

4.1.6.4. Обов'язки посадових осіб при проведенні шостого кроку проведені в таблиці 22.

Таблиця 22

Обов'язки посадових осіб при проведенні шостого кроку

Посада	Дії, що виконуються
Командир батальйону	заслуховує штаб в ході проведення брифінгу щодо обрання ВД; вирішує який ВД обрати для подальшого його розвитку; віддає заключні вказівки командира з планування.
НШ	пропонує командирю на затвердження обраний штабом варіант дій.
S1	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження.
S2	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження.
S3	доводить встановлені відомості в ході брифінгу з АЗ; об'єднує весь матеріал штабу та відпрацьовує попереднє розпорядження.
Офіцер з питань вогневої підтримки	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження.
Офіцер з питань інженерного забезпечення	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження.
Офіцер з питань протиповітряної оборони	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження.
S4	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження; відпрацьовує синхронізаційну матрицю тилу для обраного ВД.

Посада	Дії, що виконуються
S5	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження.
S6	доводить встановлені відомості в ході брифінгу щодо обрання ВД; надає інформацію до секції S-3 для підготовки попереднього розпорядження.

4.1.7. Розробка наказів

Етап розробка наказів включає три основних етапи:

- 1) Підготовка наказу чи плану.
- 2) Введення в дію важелів управління ризиками.
- 3) Перегляд та затвердження командиром наказу.

4.1.7.1. Підготовка наказу чи плану. Наказ – це офіційний і основний засіб, через який командир повідомляє свої замисел та доводить до підлеглих свою волю. Накази можуть віддаватись у письмовій, усній формі чи через засоби зв'язку.

Бойовий наказ – це директива, яку віддає командир підлеглим командирам з метою провадження у життя скоординованого проведення операції. Традиційно бойовий наказ має 5-ти параграфний формат та містить як мінімум описання наступних питань:

- 1) Обстановка.
 - a) Противник.
 - b) Свої війська.
 - c) Придані та виділені підрозділи.
- 2) Завдання (таблиця 23).
- 3) Порядок виконання.
 - a) Концепція операції (Замисел).
 - b) Задачі / Завдання підлеглим підрозділам.
 - c) Задачі / Завдання підрозділам бойового забезпечення.
 - d) Координаційні інструкції (вказівки щодо взаємодії).
- 4) Адміністративні питання / Організація логістики
- 5) Організація управління.

В бойових наказах завжди чітко вказується дата та час проведення операції.

Завдання (пункт 2 бойового наказу)

Наступ	Оборона
<p>підрозділам першого ешелону (штурмовим групам) – засоби посилення (склад); найближче завдання (яку будівлю захопити), час її виконання; напрямок подальшого наступу; хто підтримує; якими силами і засобами забезпечити фланги;</p> <p>підрозділам другого ешелону – засоби посилення; маршрут висування; можливий рубіж введення в бій; об'єкти для атаки (штурму); напрямок подальшого наступу; сили і засоби, виділені для забезпечення введення в бій;</p> <p>загальновійськовому резерву (якщо він виділяється) – склад, маршрут і порядок висування; до виконання яких завдань бути готовим;</p> <p>групі прикриття – склад; рубіж; завдання з прикриття флангів (тилу) підрозділу (штурмового загону) від можливих контратак противника, час і спосіб виконання завдання; порядок подальших дій;</p> <p>вогневим засобам, виділеним для стрільби прямою наводкою – завдання зі знищення вогневих засобів, руйнування будівель та споруд, зайнятих противником в період вогневої підготовки і підтримки атаки (штурму);</p> <p>приданому артилерійському підрозділу – завдання зі знищення (придушення) противника; вогневі позиції і порядок переміщення в ході бою;</p> <p>інженерно-саперному підрозділу (групі розгородження) – завдання по забезпеченню дій атакуючих підрозділів (які і коли зруйнувати об'єкти, де і коли виконати проходи в стінах будівель і споруд, загородженнях і підземних спорудах). Завдання по закріпленню зайнятих об'єктів та з розмінування об'єктів,</p>	<p>підрозділам першого ешелону – засоби посилення, завдання (який об'єкт обороняти і з якою метою); порядок відбиття наступу і знищення противника що вклинився в оборону; смугу вогню і додаткові сектори обстрілу, ділянки зосередженого вогню, порядок забезпечення проміжків, флангів і стиків і хто відповідальний за них; хто підтримує;</p> <p>підрозділам другого ешелону – засоби посилення, завдання (який об'єкт обороняти і з якою метою), смугу вогню, додаткові сектори обстрілу, ділянки зосередженого вогню, порядок забезпечення проміжків, флангів і стиків, який маневр і якими силами бути в готовності здійснити з метою надання допомоги підрозділам першого ешелону або в якому напрямку провести контратаку;</p> <p>резерву – склад, завдання (який об'єкт обороняти), смуга вогню перед фронтом і на флангах, напрямки та рубежі розгортання для контратак, завдання до виконання яких бути готовим;</p> <p>артилерійському (мінометному) підрозділу – завдання щодо вогневого ураження противника при підході його до переднього краю; розгортанні, переході в атаку і вклиненні в оборону; по підтримці контратак другого ешелону (резерву); основні і запасні вогневі позиції; час готовності; сигнали відкриття, перенесення і припинення вогню;</p> <p>підрозділу протиповітряної оборони – завдання, вогневі позиції, порядок ведення вогню по повітряних і наземних цілях;</p> <p>вогневим засобам, які залишилися в безпосередньому підпорядкуванні командира підрозділу – завдання, основні і запасні вогневі позиції, порядок відкриття і ведення вогню;</p> <p>бронегрупі – склад, завдання зі знищення противника, особливо його танків перед переднім краєм і в глибині оборони;</p> <p>підрозділам, виділеним в засідки – засоби посилення, місце і порядок заняття його, завдання та порядок відкриття вогню, характер дій після виконання завдання і сигнали;</p> <p>штурмовій групі – склад, завдання, до виконання яких бути готовою, хто підтримує;</p> <p>маневреним розвідувально-ударним групам – склад, завдання зі знищення противника, особливо його танків і самохідних гармат, при висуненні, на рубежах розгортання і переходу в атаку, а також при вклиненні в оборону; порядок дій після виконання завдання;</p>

Наступ	Оборона
призначених для обладнання пунктів управління, медичних пунктів; підрозділу протиповітряної оборони – завдання з прикриття підрозділів; час готовності до відкриття вогню; місця вогневих позицій; порядок переміщення в ході бою.	інженерно-саперним підрозділам – місце розташування, завдання щодо забезпечення маневру підрозділів, об'єкти, які будуть мінуватись і підриватись в ході бою; підрозділу, призначеному в бойову охорону – засоби посилення, позицію, завдання, які вогневі засоби виділяються для підтримки, порядок виклику вогню і відходу.

Поряд з основним текстом бойового наказу штаб відпрацьовує додатки до наказу. Призначення додатків полягає у збереженні тексту бойового наказу у короткій лаконічній формі. Кількість та вид додатків залежить від рівня штабу, що відпрацьовує бойові документи, поставлених завдань та специфіки підрозділів.

Для батальйону характерні наступні додатки:

А – Розподіл сил і засобів (організаційно-штатна структура).

В – Розвідка (Найбільш вірогідні варіанти дій противника / ситуаційна схема).

План розвідки (матриця).

С – Оперативний оверлей (Графічне зображення тактичної обстановки та рішення командира).

Д – Вогнева підтримка (матриця проведення вогневої підтримки).

список цілей;

оверлей з нанесеними цілями;

часова таблиця – тільки для наступального бою;

оверлей з елементами контролю ведення вогню;

Позиції сил і засобів вогневої підтримки (включаючи позиції засобів ППО).

Е – Інженерне забезпечення (Оверлей інженерних загороджень (перешкод)).

матриця застосування інженерних загороджень (перешкод) (безпосередніх, ситуаційних, резервних);

матриця проведення заходів щодо забезпечення живучості військ.

І – Логістика (Оверлей логістики).

4.2. Процес управління військами у роті (взводі)

Процес управління військами поширює військовий процес прийняття рішень до рівня невеликих підрозділів (рота, взвод, відділення). Військовий процес прийняття рішень і процес управління військами схожі, але не ідентичні. Командири разом з координаційним штабом використовують військовий процес прийняття рішень в якості основного процесу планування. Підрозділи рівня роти і нижче не мають офіційних штабів та використовують для планування і

підготовки до операції процедуру управління військами. Це покладає відповідальність за планування, в першу чергу, на командира невеликого підрозділу.

Процес управління військами представляє собою динамічний процес, який використовується командирами невеликих підрозділів для аналізу бойового завдання, розробки плану та підготовки до операції. Цей процес дозволяє командирам максимізувати наявний для планування час при розробці ефективних планів і підготовки своїх підрозділів до операції. Процес управління військами складається з восьми кроків. Послідовність кроків процесу управління військами не є жорсткою. Командири змінюють послідовність в залежності від бойового завдання, обстановки і наявного часу. Деякі кроки виконуються паралельно, в той час як інші можуть тривати безперервно протягом всієї операції:

- Крок 1 – Отримання бойового завдання.
- Крок 2 – Видача бойового розпорядження.
- Крок 3 – Складання попереднього плану.
- Крок 4 – Початок пересування.
- Крок 5 – Проведення рекогносцировки.
- Крок 6 – Завершення плану.
- Крок 7 – Видача наказу.
- Крок 8 – Контроль та удосконалення.

4.2.1. Отримання бойового завдання

4.2.1.1. Після отримання бойового завдання командир роти (взводу) приступає до його вивчення. У ході вивчення бойового завдання командир виконує початковий аналіз бойового завдання; противника; місцевості (погоди); своїх підрозділів і наявної підтримки; наявності часу на процедуру управління підрозділами; цивільного міркування.

4.2.1.2. Під час аналізу бойового завдання виконується його усвідомлення. У ході усвідомлення бойового завдання командир роти (взводу) повинен зрозуміти завдання батальйону, роти (взводу); об'єкти (цілі) на напрямку дій роти (взводу), які уражаються засобами старших командирів; положення та завдання сусідів, час готовності до виконання завдання.

4.2.1.3. Під час аналізу інших показників командир роти (взводу) повинен оцінити:

противника (склад, положення, можливий характер дій, місця розташування вогневих засобів) (таблиця 24);

Оцінка противника

при переході до оборони населеного пункту (об'єкта) командир роти (взводу) повинен:	визначити кількісно-якісний склад угруповання противника; прагнути розкрити його замисел по оволодінню містом; визначити найбільш вірогідні напрями головного і допоміжних ударів; визначити бойові можливості штурмових підрозділів; визначити стан систем управління і зв'язку; наявні засоби ведення інформаційної боротьби.
під час організації наступу командир повинен:	ретельно вивчити характер населеного пункту (об'єкта), що атакує; особливості пристосування до оборони населеного пункту, будівлі; вивчити розташування противника, його вогневих засобів у населеному пункті, будівлі, на підступах до нього; вивчити систему вогню, у тому числі протитанкового; визначити можливість ведення флангового вогню у тому числі з сусідніх будівель.
Крім того необхідно:	
Розташування	Проаналізувати розташування сил противника усередині і біля об'єкту вашої атаки, відоме і передбачуване. <i>Наприклад:</i> Відоме або передбачуване розташування мінних полів, інженерних загороджень і опорних пунктів.
Склад і сили	Проаналізувати організацію сил і засобів противника, наявні у нього війська, передбачувані сильні сторони, ступінь підтримка з боку місцевого, цивільного населення.
Моральний стан	Ґрунтуючись на розвідданих з усіх можливих джерел, проаналізувати поточний стан і боєготовність противника. <i>Наприклад:</i> Чи добре налагоджено постачання противника, наскільки успішними були його недавні дії проти наших військ, чи поніс противник втрати, як на нього впливає поточні погодні умови?
Можливості	Визначити, що противник може використовувати проти вас. <i>Наприклад:</i> Озброєння противника, артилерійська підтримка, інженерні засоби, система ППО, наявність тепловізорів і приладів нічного бачення, авіаційна підтримка, наявність бронетехніки тощо.
Можливі варіанти дій	Ґрунтуючись на розвідданих з усіх можливих джерел, визначити, як противник вестиме бій в межах свого району дій (усередині і навколо вашого району дій).

підлеглі і придані підрозділи (стан, забезпеченість, можливості) та сусідів (склад, положення, характер дій);

місцевість (характер, захисні і маскувальні властивості, умови спостереження і ведення вогню, зручні підступи, загородження і перешкоди) (таблиця 25);

Оцінка місцевості

Характер місцевості	Проводиться вивчення найбільш важливих районів (об'єктів) міста, до яких зазвичай відносяться крупні промислові підприємства, вокзали, мости, основні магістралі найважливіші адміністративні будівлі, вузли зв'язку, електростанції, станції метро, а також будови, що прикривають підступи до них. При цьому перш за все оцінюються підприємства атомної і хімічної промисловості, умови їх оборони, можливі наслідки руйнувань і намічаються заходи щодо їх запобігання. Командир визначає найбільш зручні підступи до об'єкта атаки, наявність мінно-вибухових та інших загороджень і порядок їх подолання, умови спостереження, ведення вогню і маскування, ширину вулиці (провулка), на якій належить діяти, наявність підземних споруд і можливість їх використання, розташування майданів, скверів і інших об'єктів, характер водних перешкод, наявність мостів через них і місць, зручних для форсування (подолання).
Умови спостереження і ведення вогню	Завжди будьте готові до ведення міського бою в умовах обмеженої видимості. Вони можуть включати ефекти зменшення видимості, як природного так і штучного походження. Командири повинні бути упевнені у тому, що військовослужбовці мають необхідне спорядження що дозволяє їм успішно діяти в місті в подібних умовах.
Захисні і маскувальні властивості	Командири повинні провести ретельний аналіз як міської периферії, так і внутрішньо міських районів. Повинні визначити маршрути висунення підрозділам (групам), які забезпечують атакуючим підрозділам найкращий захист і маскування. Також, командири повинні використовувати в своїх інтересах умови обмеженої видимості, які дозволять підрозділу висуватися невиявленим на початковий рубіж штурму (атаки).
Перешкоди	Як на периферії, так і в межах міста існує безліч штучних і природних перешкод. Командири повинні вести ретельну розвідку маршрутів пересування і цілей (об'єктів), включаючи підземні комунікації, враховуючи регулювання руху і потреби в спеціальному устаткуванні.
Ключові ділянки місцевості	Будівлі, перехрестя мости, посадкові майданчики, аеропорти, висотні споруди які можуть давати тактичну перевагу вам або противнику. Крім того, командир повинен визначити важливі об'єкти в межах свого району бойових дій, які можуть надавати противнику тактичну перевагу на полі бою. Вони можуть включати вузли зв'язку, урядові і медичні установи, об'єкти, що можуть бути використані у психологічному відновленні особового складу.
Шляхи підходу	Вивчіть дороги, перехрестя, внутрішні водні шляхи і підземні споруди (метрополітен, колектори і підвали). Командири повинні класифікувати райони як прохідні труднопрохідні і непрохідні.

стан погоди (видимість, напрямок вітру, опади, хмарність, температура і вологість).

4.2.1.3. У ході цивільного міркування аналізується: район дій; структури; спроможності; організації; люди; події. Під цими складовими розуміється: населення, які організації, етнічні групи та їхні лідери знаходяться у районі бою (дій) і як вони ставляться до наших військ. Робиться висновок щодо впливу цих складових на ведення бою (дій).

Виконання цих заходів дозволяє командирі роти (взводу) усвідомити бойове завдання; оцінити противника, підлеглі підрозділи, сусідів, місцевість, погоду, цивільний аспект і визначити час (зробити розрахунок часу) на планування бою (дій) та підготовку підрозділів.

Розрахунок часу планування бою (дій) включає основні заходи (кроки) з визначенням часу їх початку і завершення.

Виконання заходів першого кроку дозволяє командирі роти приступити до розробки попереднього бойового розпорядження.

4.2.2. Підготовка та віддання попереднього бойового розпорядження

Командир роти (взводу) розроблює попереднє бойове розпорядження із врахуванням тієї інформації, якою він володіє і записує його у робочий зошит.

У попередньому бойовому розпорядженні вказуються:

відомості про противника;

бойове завдання роти (взводу) або вид бою (дій),

район бою (дій),

термін готовності до бою (дій),

завдання, які необхідно виконати першочергово;

час і місце віддання бойового наказу.

Своєчасне віддання попереднього бойового розпорядження командиром роти (взводу) дозволить підлеглим командирам своєчасно почати підготовку підрозділів та ОВТ до бою (дій). Підготовлене попереднє бойове розпорядження командир роти (взводу) усно доводить до командирів взводів (відділень).

4.2.3. Розробка попереднього плану бою (дій)

Після того, як вони видали попереднє бойове розпорядження, командири розробляють попередній план. Цей крок об'єднує в собі кроки військового процесу прийняття рішень з 2 по 6: аналіз бойового завдання, розробка варіантів дій, аналіз варіантів дій, порівняння варіантів дій і схвалення варіанту дій. На рівнях нижче батальйону, ці кроки менш структуровані, ніж для підрозділів зі штабами. Часто командири рот (взводів) виконують їх подумки. Вони можуть залучати своїх основних підлеглих – особливо під час розробки, аналізу та порівняння варіантів дій. Однак, командири особисто, а не їхні підлеглі, вибирають варіант дій, на якому засновують попередній план.

У більшості випадків на момент початку розробки попереднього плану командиром роти (взводу) у штабі батальйону уже розроблено і схвалено варіант дій. Командир роти (взводу) отримує чергове попереднє бойове розпорядження, у якому викладено замисел командира батальйону на бій (дії) та бойові завдання

батальйону та ротам (взводам) на основі схваленого варіанту дій. В результаті виконаної роботи у батальйоні, бойове завдання, яке одержано ротою (взводом) не має необхідності в розробці варіантів дій.

Для того, щоб скласти попередній план, командир роти (взводу) проводить аналіз бойового завдання як у першому кроці. У ході розробки попереднього плану командир роти (взводу) під бойове завдання, яке отримано, визначає замисел бою (дій). Замисел – є основою рішення командира роти на бій (дій).

У замислі бою (дій) командир роти (взводу) визначає: спосіб розгрому противника (якому противнику, де, коли і якими засобами завдати ураження); побудову бойового порядку. Також окрім звичайних питань командир роти (взводу) визначає питання які викладені в таблиці 26:

Таблиця 26

Питання які визначає командир підрозділу при визначенні замислу

Наступ	Оборона
<p>порядок знищення противника; порядок оволодіння будівлею (поверхом) і порядок знищення противника в ній; побудову бойового порядку; бойові завдання підрозділам (склад і завдання атакуючим групам – у разі штурму об’єкта (будівлі)), групі управління і вогневої підтримки та приданим вогневим засобам; заходи щодо боротьби з пожежами.</p>	<p>райони (об’єкти) міста, від утримання яких залежить стійкість оборони; напрям і глибину зосередження основних зусиль; порядок і час здійснення заходів щодо устаткування смуги (сектори) оборони в інженерному відношенні; ділянки мінно-вибухових загород; заходи щодо збереження об’єктів, що представляють історичну цінність, а також по боротьбі з пожежами; ступень використання підземних споруд (укриття) для зниження уразливості військ; збереження матеріальних засобів, пунктів управління і вузлів зв’язку; місця створення вогневих мішків; заходи по прикриттю проміжків і протидії обхватам і обходам противника.</p>

4.2.4. Початок пересування

Пересування роти (взводу) може відбуватись одночасно з процедурою управління підрозділами. Пересування здійснюється: в район зосередження, на бойові позиції, в новий район виконання завдання, на вихідні позиції для переходу до наступу або зміни підрозділів, що там розташовані.

Якщо, під час підготовки бою (дій), таке пересування не передбачається тоді цей крок не здійснюється.

4.2.5. Проведення рекогносцировки

Цей крок здійснюється за можливості, коли час і обстановка дозволяють проведення рекогносцировки. Рекогносцировка проводиться для підтвердження наявної інформації щодо місцевості. Проведення рекогносцировки і отримання реальної інформації щодо місцевості та противника дозволяє командир роти (взводу) більш якісно здійснювати планування бою (дій). Порядок проведення рекогносцировки буде відображено в розділі 4.3 цього Керівництва.

4.2.6. Завершення складання плану бою (дій)

Завершення складання плану бою (дій) це завершення прийняття рішення командиром роти (взводу). Завершуючи прийняття рішення командир роти (взводу) визначає: бойові завдання взводам (відділенням) і приданим підрозділам; основні питання взаємодії, управління та всебічного забезпечення.

Бойові завдання взводам (відділенням) і приданим підрозділам командир роти (взводу) визначає у обсязі, який відображається у бойовому наказі командира роти (взводу) під час постановки бойових завдань.

В основних питаннях взаємодії командир роти (взводу) визначає: завдання, щодо яких необхідно погоджувати зусилля взводів (відділень), приданих підрозділів між собою та з засобами командира батальйону, що виконують завдання в інтересах роти (взводу).

В основних питаннях управління командир роти (взводу) визначає: місце і час розгортання командно-спостережного пункту; порядок використання засобів зв'язку; сигнали управління, взаємодії, оповіщення, які необхідно довести до командирів взводів (відділень).

В основних питаннях всебічного забезпечення командир роти (взводу) визначає: основні заходи всебічного забезпечення, послідовність і терміни їх виконання, які сили і засоби залучати.

Своє рішення командир роти (взводу) оформлює на карті (схемі) і записує у робочий зошит.

4.2.7. Підготовка та віддання бойового наказу

Під час розробки бойового наказу командир роти (взводу) записує його у робочий зошит. Командир роти (взводу) віддає бойовий наказ на місцевості. У випадку неможливості віддання бойового наказу на місцевості командир віддає його з використанням робочої карти (схеми) або макету місцевості.

Бойовий наказ командира повинен бути коротким, чітким і точним. Це означає, що командир зобов'язаний готувати бойовий наказ ретельно і дбайливо та записати його у робочий зошит.

Бойовий наказ складається з п'яти пунктів:

- 1) Ситуація.
- 2) Завдання.
- 3) Виконання.
- 4) Підтримка.
- 5) Командування та сигнали (зв'язок).

Зміст пунктів бойового наказу розкрито в таблиці 27.

Зміст пунктів бойового наказу

Пункти бойового наказу	Зміст
Ситуація	орієнтири на місцевості; відомості про противника: положення, склад, оснащення ОВТ, можливі характер дій та застосування засобів повітряної розвідки противника БПЛА; місцевість у районі бойових дій (бою); цивільні аспекти у районі дій – населення, організації, етнічні групи, лідери та їхні ставлення до наших військ.
Завдання	завдання батальйону, роти (взводу, відділення); склад, завдання сусідів; замисел командира роти (взводу) на бій (дії); бойові завдання взводам (відділенням), приданим підрозділам.
Виконання	порядок вогневої підтримки підрозділів; витрата боєприпасів за періодами бою (дій); відповідальність підлеглих командирів за виконання бойового завдання; час готовності до виконання бойового завдання.
Підтримка	місця (пункти) для розміщення підрозділів (сил) забезпечення; місця (пункти) збору поранених; порядок обслуговування техніки і технічної допомоги; порядок медичної допомоги і евакуації поранених; дії щодо полонених; час дозаправки техніки.
Командування та сигнали (зв'язок)	командування; місце командира роти (взводу), КСП до початку бою (дій); місце командира роти (взводу), КСП на етапах бою (дій) та порядок переміщення; сигнали (зв'язок): радіодані, основні і запасні частоти, порядок користування радіо – та сигнальними засобами зв'язку; пропуск (пароль), який встановлений на добу.

4.2.8. Контроль та перевірка

Контроль готовності особового складу та ОВТ до бою (дій) проводиться з метою їх своєчасної та якісної підготовки до виконання завдання. Командир роти (взводу) перевіряє: знання особовим складом бойового завдання, сигналів оповіщення, управління, взаємодії і порядку дій за ними; підготовленість ОВТ до бою (дій). В ході контролю готовності командир роти (взводу) надає необхідну допомогу з метою усунення виявлених недоліків.

4.3. Особливості проведення рекогносцировки

Рекогносцировку проводить особисто командир із залученням своїх заступників, командирів штатних, приданих і підтримуючих (взаємодіючих)

підрозділів. Для проведення рекогносцировки можуть використовувати КСП підрозділів, що діють на даному напрямку попереду.

Заходи які виконуються при проведенні рекогносцировки визначені в таблиці 28.

Таблиця 28

Особливості проведення рекогносцировки командиром підрозділу

Наступ	Оборона
<p>Командир підрозділу: орієнтується на місцевості, координує місцевість і місцеві предмети і уточнює положення його вогневих засобів, систему вогню і накреслення переднього краю оборони противника, систему мінно-вибухових загороджень перед переднім краєм оборони противника; визначає: приховані підступи до його переднього краю та флангів; рубежі переходу в атаку (вихідні положення для штурму, вогневі рубежі) підпорядкованих підрозділів; шляхи і порядок виходу підлеглих підрозділів на рубежі переходу в атаку (вихідні положення для штурму, вогневі рубежі) і підходу до будівель (об'єктів) що атакуються, найближчі завдання і напрямки продовження наступу, побудова бойового порядку; основні і запасні вогневі позиції артилерійського підрозділу; вигідні рубежі для відбиття можливих контратак противника в ході бою; які і коли зруйнувати об'єкти; порядок пророблення проходів в загородженнях противника і стінах будівель (споруд); місця розташування підрозділів технічного забезпечення і тилу; місце КСП і порядок його переміщення в ході бою.</p>	<p>Командир підрозділу: орієнтується на місцевості, визначає орієнтири та умовні найменування місцевих предметів; уточнює положення і можливі напрямки дій противника, його ймовірні рубежі розгортання для атаки, приховані підступи до переднього краю; визначає райони, де найбільш вигідно завдати ураження противнику вогнем артилерії і контратаками; оцінює вплив умов міста на оборонні можливості; визначає и об'єкти, від утримання яких буде залежати стійкість оборони; намічає межі опорних пунктів і накреслення переднього краю, місця КСП та тилових підрозділів; визначає маршрути для маневру підрозділів і вогневих засобів при висуванні на вогневі позиції або зміні їх; намічає смуги вогню і ділянки зосередженого вогню, основні та запасні вогневі позиції приданого артилерійського підрозділу, вогневі позиції і смуги вогню (сектори обстрілу) засобів, що знаходяться в безпосередньому підпорядкуванні, а також призначених для забезпечення флангів і проміжків між підрозділами; встановлює можливість використання підземних споруд, водопровідних і каналізаційних мереж, протипожежних засобів для цілей оборони; намічає напрямки та рубежі розгортання для контратак і вогневі рубежі для підрозділу другого ешелону (резерву), позиції і порядок дій бойової охорони; визначає будівлі, споруди, споруди, найбільш придатні для укриття і захисту особового складу і техніки від засобів ураження противника, або ті, які при мінімальному інженерному переобладнанні можуть бути швидко використані в якості укриття; намічає місця засідок, в тому числі протитанкових, ділянки мінування і пристрої інших загороджень; визначає порядок інженерного обладнання району оборони (опорного пункту).</p>

Якщо в денних умовах рекогносцировка, зазвичай, проводиться з однієї точки на передньому краї і по маршруту руху (висування), то вночі таких точок може бути декілька і вони, як правило, наближаються до переднього краю.

При проведенні рекогносцировки в темний час уточнюються можливість орієнтування на місцевості і спостереження вночі, перевіряється можливість використання пасивних ПНБ для рішення задач по ураженню противника вогнем прямою наводкою, коректування вогню артилерії з закритих вогневих позицій, забезпечення водіння БМ.

Під час проведення рекогносцировки вночі активні ПНБ та засоби освітлення використовуються тільки у відповідності з раніше визначеним для них режимом використання для відповідної ділянки бою (дій) вночі. В обов'язковому порядку приймаються міри від радіоелектронних засобів розвідки противника. Приборами нічного бачення пасивного типу дозволяється користуватися без обмежень.

4.4. Особливості організації взаємодії

Взаємодію командир підрозділу (таблиця 29) організовує після постановки бойового завдання. Її мета – досягнення єдиного розуміння поставленого завдання і способів виконання, узгодження зусиль всіх сил і засобів. Взаємодія завжди організовується в інтересах тих підрозділів, які виконують головну задачу в бою. Воно, як правило, організовується на місцевості на глибину поставленого завдання по карті (макету). Організація взаємодії повинна полягати в роз'ясненні способу виконання бойових завдань.

Таблиця 29

Особливості організації взаємодії

Наступ	Оборона
<p>Командир підрозділу зобов'язаний вказати (визначити):</p> <ul style="list-style-type: none"> маршрут виходу підрозділу до об'єкта; вихідний пункт і час його проходження; шикування колони; порядок дій при висуванні, зустрічі з противником та з виходом до об'єкта; порядок дій підрозділів (груп) прикриття, способи виконання поставленого завдання; в який час, і які цілі (опорні пункти) та оборонні споруди противника будуть руйнуватися або придушуватись артилерією і авіацією за рішенням старшого командира (начальника); вогневе ураження противника артилерією з закритих вогневих позицій; розподіл цілей для ураження; місця вогневих позицій і час готовності до відкритих вогню; порядок переміщення в ході бою, порядок виклику, перенесення і припинення вогню; порядок ведення вогню вогневими засобами після захоплення будівлі; організацію пророблення проходів в мінно-вибухових загородженнях противника: на яких ділянках і до якого часу виконати проходи вогнем артилерії в протитанкових та протипіхотних загородженнях противника перед його 	<p>Командир підрозділу зобов'язаний вказати:</p> <ul style="list-style-type: none"> які завдання перед фронтом оборони підрозділів і на флангах виконуються засобами старшого начальника; вогневі завдання артилерійському підрозділу по ураженню противника на підступах до району оборони (опорного пункту), в проміжках, на флангах і в глибині оборони підрозділу; рубежі відкриття вогню ПТКР, РПГ та іншими протитанковими засобами; ділянки зосередженого вогню підрозділів на найбільш

Наступ	Оборона
<p>опорними пунктами; способи і місця пророблення проходів інженерно-саперними підрозділами (групами розгородження) в протипіхотних і протитанкових перешкодах та загородженнях;</p> <p>порядок пророблення проломів в стінах будівель (споруд) в інтересах атакуючих підрозділів (груп) силами інженерно-саперних підрозділів (груп розгородження) та вогнем артилерії (танків, бойових машин) прямою наводкою; порядок і способи виконання поставленого завдання (порядок підходу підрозділів (груп) до атакованого будівлі;</p> <p>рубежі переходу в атаку (вихідні положення для штурму), час виходу на них, сигнал початку і порядок атаки (штурму) будівлі;</p> <p>порядок подолання загороджень, перешкод і способи проникнення в будівлі що атакуються;</p> <p>порядок знищення противника в підземних спорудах та верхніх поверхах будинків що атакуються;</p> <p>способи огляду і закріплення захопленого будівлі (споруди), а також завдання інженерно-саперних підрозділів по виявленню і знешкодженню мін всередині нього;</p> <p>дії підрозділів, виділених для ведення розвідки;</p> <p>можливі напрями дій другого ешелону (резерву) і заходи щодо забезпечення введення його в бій;</p> <p>порядок відбиття ударів повітряного противника і способи впізнання своїх літаків (вертольотів);</p> <p>способи висунення груп закріплення і вогневих засобів до захопленого об'єкту;</p> <p>порядок дій після виконання найближчого завдання;</p> <p>порядок переміщення КСП і тилових підрозділів;</p> <p>довести порядок взаємного обміну інформацією з сусідами;</p> <p>повідомити сигнали оповіщення, управління та взаємодії, способи розпізнавання своїх підрозділів і позначення свого положення всередині атакованої будівлі.</p>	<p>важливих напрямках і порядок його ведення;</p> <p>якими силами і засобами зашкодити противнику пророблення проходів в наших загородженнях;</p> <p>порядок взаємодії з бойовою охороною, на шляхах висунання противника і напрямки його відходу;</p> <p>порядок взаємодії з сусідами по прикриттю проміжків;</p> <p>укриття, які повинен займати гарнізон в разі інтенсивних артилерійських нальотів або повітряних ударів противника, порядок спостереження за діями противника на даний час;</p> <p>де в районі оборони (опорному пункті) або на його флангах (в тилу) готуються вогневі рубежі (рубежі мінування) старшим командиром, сигнали оповіщення, управління, взаємодії і взаємного розпізнавання.</p>

4.5. Особливості організації всебічного забезпечення

В ході планування командир визначає (таблиця 30): завдання з розвідки, охорони, тактичного маскуваня, РХБ захисту, інженерного забезпечення, топогеодезичного забезпечення; морально-психологічного, технічного, тилового і медичного забезпечення; час, місце і порядок поповнення запасів боєприпасів та інших матеріальних засобів.

Таблиця 30

Завдання з організації всебічного забезпечення

Наступ	Оборона
Розвідка	
<p>Організовується завчасно, з моменту отримання бойового завдання. До моменту прийняття рішення на захоплення населеного пункту (об'єкта) командир</p>	<p>Головна мета розвідки при обороні в місті - своєчасно виявити сили і склад основного угруповання наступаючого противника, визначити напрямок головного удару і</p>

Наступ	Оборона
<p>підрозділу повинен отримати від розвідки вичерпні дані про:</p> <ul style="list-style-type: none"> характеристику міста (населеного пункту); дійсне зображення переднього краю оборони, вигідних підступів до об'єктів атаки; наявність підземних споруд; угруповання і склад військ противника; накреслення опорних пунктів і вузлів опору, склад їх гарнізону; систему протитанкових і протипіхотних загороджень і природних перешкод по всій глибині оборони противника; системі вогню всіх видів. <p>Розвідка повинна розкрити також слабкі і сильні сторони в обороні противника та визначити, де зосереджена його основна угруповання.</p> <p>Частина необхідних відомостей видобувається вивченням даних, наявних у вищому штабі, за довідниками, описами, великомасштабних картах і планах, а відсутні відомості – спостереженням, пошуком, засідкою, боєм, бойовими розвідувальними дозорами, інженерною, радіаційною та хімічною розвідкою.</p> <p>З переходом в наступ і при утворенні проломів від батальйону і рот висилаються дозорні відділення, які в місті як правило діють в пішому порядку. Це дозволяє їм скритно проникати в тил противника, використовуючи підземні споруди, проломи в будівлях тощо.</p>	<p>встановити початок переходу противника в атаку.</p> <p>Основними способами ведення розвідки при обороні міста є:</p> <ul style="list-style-type: none"> дії розвідувальних (бойових розвідувальних) дозорів; бій бойової охорони (якщо вона є); спостереження. <p>Вночі спостереження доповнюється підслуховуванням. Безпосередньо в місті розвідку найдоцільніше вести в пішому порядку і групами меншого складу, ніж у звичайних умовах. Організуючи розвідку на підступах до міста, командир і штаб бригади (батальйону) звертають особливу увагу на розтин флангових угруповань противника, підготовлених для удару в обхід міста, і на виявлення моменту початку їх маневру. В самому місті розвідка спостереженням вимагає створювати додаткові спостережні пости (пункти), частина з яких розміщується на верхніх поверхах високих будівель, на дахах і горищах будинків і різних високих спорудах.</p> <p>Міські будови ускладнюють ведення радіо та радіотехнічної розвідки. Тому пости радіопеленгування, радіотехнічні пости необхідно розташовувати вздовж магістральних вулиць, в парках і скверах, а пости радіоперехоплення на верхніх поверхах та горищах будинків.</p>
Охорона	
<p>Наявність підземних комунікацій і закритий характер поля бою в урбанізованій місцевості сприяє просочуванню ДРГ у тил підрозділів, що обороняються. Тому кожен підрозділ повинен організувати кругову безпосередню охорону.</p>	
Тактичне маскування	
<p>При організації тактичного маскування командир підрозділу передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> порядок проведення демонстраційних дій з метою введення противника в оману; порядок використання нічного часу і зниженої видимості; прихованих шляхів для руху в вихідні райони, на рубежі переходу в атаку (штурму, блокування, вогневі рубежі тощо); 	<p>При організації тактичного маскування, особливу увагу слід приділяти дотриманню режиму світломаскування, маскування мостів, станцій метро, інших важливих об'єктів, а також будівель і об'єктів, які мають історичну цінність.</p>

Наступ	Оборона
порядок використання місцевості і місцевих предметів для розташування особового складу і вогневих засобів.	
Радіаційний, хімічний і біологічний захист	
<p>При організації радіаційної, хімічного і біологічного захисту командир підрозділу передбачає:</p> <p>ведення безперервної РХБ розвідки;</p> <p>організацію оповіщення підрозділів про радіоактивне, хімічне та біологічне зараження;</p> <p>порядок використання засобів індивідуального захисту;</p> <p>охорону джерел води і продовольства;</p> <p>створення груп з ліквідації наслідків застосування противником зброї масового ураження.</p>	<p>При організації радіаційної, хімічного і біологічного захисту слід передбачити в бригадах і батальйонах загони (команди) по боротьбі з пожежами, а в складі загонів ліквідації наслідків мати засоби розгородження для очищення виходів з напівпідвальних приміщень, які використовуються під час оборони а також спеціально підготовлені пошуково-рятувальні команди (групи). Особливу увагу приділити заходам щодо ліквідації наслідків руйнування хімічного виробництва, якщо такі є в межах міста або в безпосередній близькості від нього.</p>
Інженерне забезпечення	
<p>При організації інженерного забезпечення командир підрозділу передбачає:</p> <p>пророблення проходів в загородженнях, завалах і барикадах на вулицях і на підступах до об'єктів що атакується;</p> <p>руйнування будівель і споруд, підготовлених противником до оборони;</p> <p>установку загороджень і закріплення зайнятих об'єктів;</p> <p>розмінування будівель, пристосованих для оборони</p>	<p>Інженерне обладнання населеного пункту (пристосування до оборони) включає проведення наступних заходів:</p> <p>проведення робіт по поліпшенню умов для огляду і обстрілу;</p> <p>обладнання СП та КСП;</p> <p>пристосування окремих будівель (споруд) до оборони та під укриття для особового складу;</p> <p>засоби різного роду загороджень, завалів і руйнувань на підступах до населеного пункту, на його околицях і вулицях</p>
<p>Для захисту екіпажу і важливих агрегатів легкоброньованих об'єктів від осколків і куль великого калібру в підрозділі проводиться робота щодо посилення їх броньового захисту мішками з піском (бронешитами), Люки бойової техніки на стопорі не ставляться або тримаються відкритими</p>	<p>проведення робіт з інженерного дообладнання опорних пунктів підрозділів на окремих ділянках і в глибині оборони;</p> <p>підготовку шляхів маневру, руху і евакуації;</p> <p>проведення протипожежних заходів.</p> <p>Перед околицею міста (населеного пункту) проводиться розчищення місцевості. Дерев'яні споруди, які заважають обстрілу, зносяться або спалюються. Гаї і окремі групи дерев вирубуються. В деяких випадках будови можуть використовуватися для створення, з метою введення противника в оману, як хибні опорні пункти При цьому їх руйнування передбачається в ході ведення оборонного бою</p>
Топогеодезичне забезпечення	

Наступ	Оборона
Головною особливістю топогеодезичного забезпечення є необхідність забезпечення командирів всіх рівнів великомасштабними картами і планами, а також різними описами міста, схемами ліній зв'язку, підземних та інших комунікацій.	
Технічне забезпечення	
<p>При організації технічного забезпечення, як і в звичайних умовах, розгортаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> в роті – пункт технічного спостереження та пункт бойового постачання роти; в батальйоні – пункт технічного спостереження, ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група, пункт бойового постачання. <p>Управління технічним забезпеченням батальйону здійснюється з пункту технічного спостереження заступником командира батальйону з матеріально-технічного забезпечення.</p>	
Тилове забезпечення	
<p>При організації тилового забезпечення командир підрозділу вживає заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> по створенню в підрозділі додаткових запасів ручних осколкових гранат, патронів, сигнальних і димових засобів; щодо захисту особового складу від уламків будівель і інших споруд; щодо забезпечення особового складу засобами для подолання перешкод і штурму будівель (сходи, багри, лом, ножиці для різання дроту, кішки для розтягування дротяних загороджень і завалів тощо); по організації розшуку, збору і евакуації поранених в ході бою. 	<p>При організації тилового забезпечення, командир враховує умови ведення оборони міста, а також його розміри і характер забудови. При обороні на підступах до міста підрозділи тилового забезпечення розміщуються поза містом або на його околиці на звичайному видаленні від переднього краю.</p> <p>При обороні безпосередньо в місті вони розташовуються усередині його за другим ешелonom, розосереджуються по фронту і розміщуються зазвичай в нижніх поверхах, підвальних приміщеннях поблизу шляхів підвезення і евакуації. Створюються додаткові запаси продовольства та питної води. Всі джерела води беруться на облік, організовується їх охорона.</p>
Медичне забезпечення	
<p>Медичне забезпечення будувалося на основі реалізації принципу максимально можливого наближення медичної допомоги до поранених і хворих. Досвід доводить, що із цією метою в кожен роту включали фельдшера, а до складу медичного пункту батальйону – лікаря з авто перев'язувальними засобами, в медичний пункт полку – хірурга, анестезіолога і додатково медичних сестер.</p>	
Морально-психологічне забезпечення	
<p>Морально-психологічне забезпечення планується і здійснюється з метою формування, підтримання та відновлення морально-психологічного стану особового складу, необхідного для успішного виконання завдань за призначенням. При цьому повинно передбачатись активна протидія спробам противника надати психологічний вплив на військовослужбовців. В ході тривалих бойових дій необхідно враховувати наростання фізичної та морально-психологічної втоми особового складу, яка може призвести до втрати пильності.</p>	

4.6. Підготовка до бою (дій)

Для того, щоб підлеглі мали досить часу на підготовку до бою, бойове розпорядження (бойовий наказ) на бій повинно бути віддано підлеглим своєчасно.

4.6.1. Підготовка штабу

При підготовці штабу до ведення бойових дій в урбанізованій місцевості командир (начальник штабу):

визначає єдині орієнтири, сигнали, умовні назви та позивні (змінювати їх забороняється);

у разі потреби додатково призначає свої орієнтири і сигнали (в якості орієнтирів обираються найбільш стійкі до руйнування місцеві предмети, які добре видно у будь-який час доби).

Довідково:

Орієнтири нумеруються по рубежах від себе у бік противника починаючи з правого флангу на кожному з них. Один з орієнтирів призначається основним.

крім того, кодуються топографічні карти (схеми, фотознімки) і місцеві предмети;

до командирів підрозділів (екіпажів бойових машин) доводяться радіоданні та позначки й умовні номери які необхідно нанести на ОВТ.

4.6.2. Підготовка особового складу та підрозділів

Підготовка особового складу та підрозділів включає:

підготовку озброєння та військової техніки до дій в урбанізованій місцевості (таблиця 31);

Таблиця 31

Заходи з підготовки озброєння та військової техніки до бойового застосування

<p>проведення технічного обслуговування, підготовка озброєння до бойового застосування; перевірка працездатності всіх систем, приборів, механізмів, агрегатів і вузлів; заряджання акумуляторних батарей, у тому числі і до переносних радіостанцій та нічних прицілів;</p> <p>створення підвищених запасів боєприпасів у кожному танку, БМП, БТР;</p> <p>забезпечення бойових і транспортних машин засобами підвищеної прохідності і безпеки руху (гірські упори, башмаки, клини, буксири тощо);</p> <p>створення на кожній машині запасів води, пально-мастильних матеріалів, а також необхідних запасних частин для виконання першочергових робіт щодо проведення ремонту силами екіпажів і водіїв у ході бойових дій або маршу.</p>

індивідуальну екіпіровку особового складу підрозділів, які беруть участь в бойових діях в місті (додаток 1);

Таблиця 32

Загальні вимоги до індивідуальної екіпіровки

<p>збільшений запас боєприпасів для всіх систем стрілецького та артилерійського озброєння, а також наявність боєприпасів різних типів;</p> <p>наявність ручних гранатометів з боєприпасами до них різних типів;</p> <p>індивідуальні засоби комунікації підвищеної стійкості та захищеності;</p> <p>прилади індивідуальної та групової навігації для орієнтування в умовах зруйнованого населеного пункту;</p> <p>прилади нічного бачення;</p>
--

тепловізори (для виявлення цілей в укриттях);
аптечки першої медичної допомоги, доукомплектовані з урахуванням дій в урбанізованій місцевості;
мотузка, крюки, збірні драбини (за необхідністю);
наколінники.

бойову підготовку особового складу для дій в умовах урбанізованого місцевості (таблиця 33);

Таблиця 33

Загальні вимоги до бойової підготовки

здатність військовослужбовців, підрозділів, військових частин діяти самостійно і ізольовано від головних сил;
здатність молодших командирів правильно оцінити обстановку і миттєво прийняти важливе рішення, успіх виконання якого може мати стратегічне значення;
мати мінно-вибухову підготовку;
знати способи пересування підрозділів при веденні бойових дій у місті;
вміти:
діяти у складі штурмових груп з оволодіння кварталами вулицями, будинками, приміщеннями;
вести контрснайперську боротьбу.

створення штурмових загонів, штурмових груп (додаток 2).

Довідково:

Найближчим завданням штурмового загону може бути захоплення одного, а іноді і двох кварталів.

Штурмовий загін наступає, як правило, по двох вулицях, одна із яких – магістральна (ширина 15-20 м).

Штурмова група наступає по магістральній вулиці.

4.6.3. Підготовка району майбутніх дій

Вона полягає в організації і виконанні практичних заходів з обладнання районів застосування підрозділів з метою створення сприятливих умов для своєчасного і організованого їх зайняття, успішного виконання підрозділами отриманого завдання, забезпечення живучості та швидкого відновлення боєздатності, безперервного забезпечення та стійкого управління.

В залежності від майбутніх дій основні зусилля зосереджуються на проведенні заходів з підготовки шляхів маневру, підвезення та евакуації, рубежів розгортання; перевірки місцевості на наявність вибухонебезпечних предметів; підготовки районів зосередження підрозділів, обладнання оборонних рубежів і позицій, вихідних районів для наступу, місць розгортання КСП, вогневих позицій артилерійських підрозділів і засобів ППО; створення системи загороджень; розгортання сховищ боєприпасів, запасів МТЗ, медичних пунктів.

Крім того, виконуються заходи покращення санітарно-епідеміологічного стану та запобігання наслідкам надзвичайних ситуацій.

4.6.4. Практична робота командира у підпорядкованих підрозділах

Організаторська робота командира полягає у спрямуванні та координації діяльності підпорядкованих підрозділів на забезпечення своєчасної і повної підготовки до бойових дій в урбанізованій місцевості.

Практична робота командира в підпорядкованих підрозділах, крім звичайних питань, включає:

- надання всебічної допомоги у підготовці до ведення бойових дій і перевірку;

- своєчасності і правильності зайняття опорних пунктів і позицій та їх готовності до ведення оборони населеного пункту, особливо вночі та в умовах обмеженої видимості;

- готовності системи вогню та зброї до ведення вогню;

- готовності другого ешелону (ЗВРез) до маневру на вогневій рубежі і зазначені напрямки, бронегрупи і підрозділів, які призначені у вогневій засідки, до дій;

- зайняття підрозділом бойової охорони позиції і готовності до виконання завдання;

- готовності інженерних загороджень і фортифікаційного обладнання опорних пунктів і позицій та стану їх маскуванню;

- виконання заходів всебічного забезпечення бою;

- готовності системи управління;

- знання командирами підрозділів своїх завдань, а особовим складом порядку дій і сигналів оповіщення.

Контроль готовності до бою (дій) в урбанізованій місцевості здійснюється особисто командиром або його заступниками. Проблемні питання які були виявлені під час контролю готовності до дій усуваються в обов'язковому порядку та доповідається командирами підрозділів старшому начальнику.

5. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БОЮ (ДІЙ) В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))

5.1. Ведення оборони

Досягнення цілей оборони міста зумовлюється її всебічною підготовкою. Вона є комплексом заходів, спрямованих на створення стійкої і активної оборони, організованого і ефективного використання у бою можливостей військ, їх сил і засобів і залежних від умов переходу до оборони та наявності часу, а також від особливостей міста (його розмірів, конфігурації, структури міської території, характеру планування і забудови, якості будов тощо). Усі ці заходи повинні проводитися в терміни, що забезпечують своєчасну підготовку частин (підрозділів) до оборони міста.

Найбільш важливою складовою частиною організації оборонного бою є визначення замислу. Так, при переході до оборони міста (населеного пункту) у

безпосередньому зіткненні з противником в першу чергу необхідно швидко організувати стійку оборону на вигідному напрямку наступу його основних сил. Отримавши завдання на перехід до оборони міста (населеного пункту) та усвідомивши його, командир передусім вживає заходи до закріплення підрозділів на вигідних рубежах або важливих об'єктах міста (населеного пункту). Якщо з'явиться необхідність захопити такий рубіж (важливим об'єкт), то командир визначає завдання першому ешелону та артилерії, що його підтримує, на його захоплення. Потім, оцінивши обстановку, він може визначити замисел на оборону міста (населеного пункту), віддати підпорядкованим підрозділам попередні бойові розпорядження, після чого завершити ухвалення замислу на карті, поставити завдання підрозділам, дати вказівки по організації взаємодії та всебічному забезпеченні бою, організації управління, а також вжити заходи до створення в короткі терміни бойового порядку відповідно до затвердженого замислу, системи вогню та інженерний загородження, фортифікаційного обладнання смуга або ділянки оборони та організації протиповітряний оборони. У подальшому, як тільки дозволить обстановка, командир, проводячи рекогносцировку, при необхідності уточнить бойові завдання підлеглим підрозділам і порядок взаємодії.

5.1.1. Загальні положення

Оборона міста (населеного пункту) створюється на підступах до нього і безпосередньо в населеному пункті.

Батальйон у місті (населеному пункті) обороняє, як правило, один або декілька кварталів, рота – квартал або декілька будинків, взвод може вести оборонний бій у першому або другому ешелоні роти, складати загальновійськовий резерв батальйону, призначатися у бойову охорону, вогневу засідку, частиною сил або у повному складі входити до бронегрупи батальйону (роти). У залежності від характеристики споруд кількість об'єктів, які обороняються підрозділом, може бути іншою. Батальйону для оборони може призначатись невеликий населений пункт.

Побудова оборони батальйону (роти, взводу) в місті (населеному пункті) залежить від його планування і розмірів. Кожен населений пункт і окрема будівля в ньому повинні бути підготовлені до кругової оборони та утримуватись навіть при повному оточенні їх противником.

5.1.2. Організація оборони

При організації оборонного бою в місті (населеному пункті) командир, крім звичайних питань, визначає: які об'єкти і будинки населеного пункту включити в опорні пункти і як підготувати їх до оборони; способи протидії підземно-мінній боротьбі противника, його обхватам і обходам та порядок маневру своїми силами і засобами; заходи боротьби з пожежами, з охорони і оборони ПУ, підрозділів МТЗ; місця обладнання сховищ та складів.

Основу оборони батальйону (роти) складає система опорних пунктів і вогневих позицій, які прикривають найважливіші магістралі, майдани і об'єкти населеного пункту.

Для виконання поставлених завдань механізованому (танковому) взводу вказується опорний пункт (позиція), смуга вогню і додатковий сектор обстрілу, одна-дві ділянки зосередженого вогню. Взводу, який складає загальновійськовий резерв батальйону (бронегрупу), крім того – місце зосередження (пункт збору), вогневі рубежі і маршрути висування до них.

Механізованому взводу можуть додаватися гранатометне, вогнеметне, інженерно-саперне відділення та засоби ППО, до артилерійського (протитанкового, мінометного) взводу, до взводу танків (1-2 танки), а танковому взводу, крім цього, – як правило, механізоване відділення.

Опорні пункти готуються до кругової оборони, вони повинні мати вогневий зв'язок між собою і з'єднуватися ходами сполучення.

В опорних пунктах для оборони в першу чергу використовуються особливо міцні кутові будинки з напівпідвальними і підвальними приміщеннями, які забезпечують можливість обстрілу вулиць і майданів.

У проміжках між опорними пунктами і на вулицях влаштовуються барикади, на підступах до них влаштовуються загородження, завали і готуються руйнування. Вони повинні прострілюватися фланговим і перехресним вогнем. Легкі будівлі, які заважають спостереженню і веденню вогню, руйнуються.

Будинки, що розташовані вздовж проспектів, основних вулиць готуються до керованого підриву потужними зарядами під час руху по них противника.

Для забезпечення маневру підрозділами всередині кварталів улаштовуються проходи, а також використовуються підземні комунікації і колектори. В тих, які не використовуються для маневру, влаштовуються загородження, виходи з них блокуються і прикриваються вогнем.

Вогневі позиції танків, БМП (БТР) і гармат, які виділені для стрільби прямою наводкою, розміщуються, як правило, за цегляними парканами і стінами, в яких пророблюються і ретельно маскуються амбразури.

Вогневі позиції протитанкових засобів вибираються в таких місцях, звідки забезпечується можливість ведення вогню уздовж вулиць і по майданах.

Рекомендації щодо боротьби з танками в урбанізованій місцевості:

найкращі місця для стрільби по танках – в їх фланг і тил на рівні землі або зверху, якщо навідник знаходиться на позиції в верхніх поверхах будівлі. Протитанкова оборона може бути розташована так, як показано у додатку 3;

найкраще місце для стрільби по танку з флангу – над другим катком;

для безпечної стрільби з верхньої позиції, піхотинець повинен дозволити танку наблизитися на відстань, яка не перевищує три висоти від землі до позиції зброї;

при веденні вогню на велику дальність є ризик потрапити під вогонь у відповідь, так як позиція не буде перебувати у верхньому мертвому просторі танка;

вогонь зверху в тил або у фланг танка найбільш ефективний.

вибрати додаткові і запасні позиції, щоб забезпечити кругову оборону і збільшити маневр;

танки найбільш уразливі, коли їхні екіпажі не мають можливості спостерігати, висунувшись з люків. Перше завдання по знищенню танків полягає в тому, щоб змусити їх екіпажі сховатися всередину, використовуючи весь доступний прямий і навісний вогонь. Належне використання заходів управління вогнем зменшує ймовірність втрат від вогню своїх засобів.

Вогневі (стартові) позиції засобів ППО розміщуються на стадіонах, майданах, з яких забезпечується круговий огляд і обстріл або на дахах будівель, де для них обладнуються площадки.

Вогневі позиції приданих вогнетних підрозділів обладнуються в будівлях, за загородженнями, в першу чергу, на перехрестях вулиць.

Система вогню батальйону (роты) будується на поєднанні флангового і перехресного вогню стрілецької зброї, танків, БМП, протитанкових засобів, вогнетів і гармат, які виділені для стрільби прямою наводкою, а також вогню артилерії з закритих вогневих позицій. Особлива увага приділяється вогню всіх засобів уздовж вулиць, по перехрестях доріг, майданах, мостах.

Частина танків використовується в опорних пунктах механізованих підрозділів або для дій у вогневих засідках. Порядок організації танкової засідки показано на рисунку 5.1.

Рекомендації щодо організації танкової засідки:

а) Танки, що влаштовують засідку повинні бути розташовані на прихованій позиції на відстані приблизно 1000 метрів від маршруту, за яким очікується підхід противника.

б) Спостережний пост спостерігає і повідомляє про підхід, швидкість, заходи безпеки і дії противника. Ця роль призначається розвідувальному підрозділу, яке використовує БМП, самохідні установки ПТРК або БТР, щоб рухатися від СП до СП. Коли надходять дані про противника, командир танкового взводу вирішує, куди і як він повинен переміщати свої танки, щоб здійснити засідку.

Рисунок 5.1 – танкова засідка (варіант).

в) Танки рухаються швидко зі своїх прихованих позицій на вогневі позиції, використовуючи всі доступні укриття. Вони ведуть вогонь у фланг противника, що наближається, з середньої дистанції від 300 м до 400 м. Вогонь з такої дальності забезпечує безпеку танків від протитанкових засобів піхоти противника. Як тільки противник знищений, зупинений або організував опір, танки виходять з бою і рухаються до точки збору. Після чого переміщуються у нове місце засідки.

Артилерія застосовується переважно для стрільби прямою наводкою, більша її частина додається батальйонам та ротам, а іноді й взводам.

Підрозділи, які займають оборону в багатоповерхових будинках, вогонь організують в декілька ярусів для того, щоб всі підступи до опорних пунктів (будинків) прострілювалися. При цьому більша частина вогневих засобів, у тому числі окремі гармати, розміщується на нижніх поверхах будівель і напівпідвалах.

Система вогню механізованого (танкового) взводу є складовою системи вогню роти (батальйону) і включає:

зони протитанкового вогню БМП (танків), протитанкових засобів і суцільного багат шарового вогню штатних і приданих вогневих засобів взводу перед переднім краєм, у проміжках, на флангах і в глибині оборони;

ділянки зосередженого вогню взводу;

підготовлений маневр вогнем.

Система вогню будується з урахуванням вогневих можливостей і узгоджених дій усіх видів зброї взводу і приданих йому вогневих засобів у поєднанні з інженерними загородженнями та природними перешкодами. Вона повинна забезпечувати ураження противника, передусім його танків та інших броньованих машин, на підступах до оборони, перед переднім краєм, на флангах та у глибині оборони, можливість ведення ефективного фронтального, флангового і перехресного вогню, а також кругову оборону опорного пункту. Усі вогневі засоби, що включені в систему вогню, повинні бути готові до ведення вогню і здійснення маневру вночі та в інших умовах обмеженої видимості. Основу системи вогню механізованого (танкового) взводу складає вогонь БМП, танків, протитанкових гранатометів і кулеметів.

Під час організації системи вогню механізованому (танковому) взводу і механізованому відділенню вказуються смуга вогню, додатковий сектор обстрілу, а взводу, крім того, – одна-дві ділянки зосередженого вогню. Смуги вогню (сектори обстрілу) сусідніх підрозділів (вогневих засобів) на стиках повинні взаємно перекриватися.

БМП (БТР), танкам, ПТРК, ручним протитанковим гранатометам, вогнеметам і кулеметам призначаються, як правило, декілька основних і запасних вогневих позицій (для чергових вогневих засобів – тимчасових) на кожен вогневий засіб, вказуються основний і додатковий сектори стрільби з кожної позиції на дальність їх дійсного вогню.

Готовність системи вогню визначається зайняттям БМП (БТР), танками та іншими вогневими засобами вогневих позицій, підготовкою даних для стрільби, а також наявністю боєприпасів.

5.1.2.1. Бойові порядки підрозділів, військових частин в обороні будуються, зазвичай, у два ешелони: у першому – 2/3 сил і в другому – 1/3. У підрозділах, що займають оборону в багатоповерхових будинках, вогневі засоби доцільно розташовувати не тільки в глибину, але і на поверхах, створюючи так звану багатоярусну побудову для одночасного обстрілу противника з верхніх і нижніх поверхів. При цьому велика частина вогневих засобів, у тому числі окремі гармати, розміщується на нижніх поверхах будівель і в напівпідвалах. Будівлі, що заважають обстрілу, рекомендується усувати.

Бойовий порядок батальйону (роти) складається з підрозділів першого ешелону, другого ешелону або резерву, вогневих засобів і підрозділів посилення, які залишаються в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону (роти) (артилерійські, ППО, протитанкові, гранатометні, тощо). В обороні бойовий порядок батальйону (роти) може також включати бронегрупу, вогневі засідки та інші елементи.

Для забезпечення дій підрозділів створюються розвідувальні органи і органи охорони, загони забезпечення руху, загони (групи) розгородження, ліквідації наслідків застосування противником запалювальної зброї та інші тимчасові формування.

Бойовий порядок механізованого взводу складається з механізованих відділень, групи управління і вогневої підтримки, а іноді й групи бойових машин.

Механізовані відділення виконують основні завдання щодо знищення живої сили і бойової техніки противника, утримання позицій в обороні.

Група управління і вогневої підтримки призначається для управління відділеннями (групами), вогневими засобами і вогнем та їх підтримки в ході бою. До її складу, як правило, входять снайпер, обслуга кулемету, а також придані підрозділи і вогневі засоби. Управління групою здійснює командир взводу.

Група бойових машин може створюватися для підтримки бою особового складу механізованих відділень вогнем зі свого озброєння з обраних вогневих позицій (рубежів). Діями групи бойових машин керує командир взводу через свого заступника.

В залежності від завдання, яке виконується, складу приданих сил і засобів, характеру місцевості та інших умов обстановки у бойовий порядок механізованого взводу можуть входити інші групи (розгородження, підриву, захоплення, прикриття, тощо).

Бойовий порядок механізованого відділення – бойова лінія. БМП (БТР) може знаходитись у бойовому порядку відділення або входити до складу групи бойових машин взводу.

Бойова лінія відділення утворюється військовослужбовцями, які розміщені для ведення бою рівномірно або бойовими групами (“двійками”, “трійками”), склад яких визначає командир відділення. У залежності від завдань і умов обстановки бойова лінія може формуватися уступом, клином, кільцем тощо. Бойові групи можуть бути маневреними і вогневими.

Маневрена група створюється для виконання окремих завдань щодо знищення (захоплення) противника у взаємодії з вогневою групою шляхом зближення з ним і зайняттям вигідного положення, використовуючи при цьому

складки місцевості (місцеві предмети). До складу маневреної групи можуть призначатися старший стрілець, стрілець та кулеметник.

Вогнева група створюється для підтримки вогнем дій маневреної групи і виконання разом з нею завдань у знищенні противника. До складу вогневої групи входять, як правило, командир відділення, кулеметник, гранатометник і стрілець – помічник гранатометника.

Бойовий порядок танкового взводу – бойова лінія, яка включає танки, а також приданий механізований та інші підрозділи і вогневі засоби.

5.1.2.2. Під час ведення оборонного бою сучасним загальновійськовим підрозділам для виконання поставлених завдань зазвичай призначається смуга (ділянка) оборони, що охоплює все місто або його частину. Ширина смуги оборони має бути в 1,5 рази меншої, ніж в звичайних умовах, оскільки на таку ж величину скорочується фронт наступу противника. Для утримання призначеної смуги (ділянки) оборони в її межах підрозділ розгортається у бойовий порядок, як правило, з такими ж елементами, як в звичайних умовах. Але є і своя специфіка. Наприклад, загальновійськовий резерв, по існуючих поглядах, створюється при одноешелонованій побудові бойового порядку. Розташовуючись в районі зосередження, він готує в його межах оборонні позиції і призначається для виконання завдань, що виникають в ході бою. Проте, як показують дослідження, такий резерв необхідніший при побудові бойового порядку у два ешелони. Річ у тому, що противник, що наступає, вживає всіх заходів до того, щоб створити в глибині нашої оборони активний фронт за рахунок не лише повітряних (аеромобільних) десантів, що висадилися, але і підрозділів, що просочилися. Для боротьби з такими силами, протидесантного резерву що виділяється, буде явно недостатньо, потрібний ще і загальновійськовий резерв, інакше (при його відсутності) другий ешелон доведеться застосовувати не по основному його призначенню. Відомо, що одне з найважливіших завдань противника, що діє в тилу нашої оборони – скувати другий ешелон, розчленувати бойовий порядок і тим самим створити сприятливі умови для розгрому військ, що обороняються, по частинах.

Оборонний бій у місті (населеному пункті) поділяється: на бій за утримання підступів до міста (населеного пункту) (ведеться на підставі загальних тактичних положень) і бій у самому місті (населеному пункті) (ведеться уздовж окремих важливих напрямів, наприклад, вулиць, провулків, площ, скверів, розчленовуючись на низку місцевих боїв). Великого значення набуває бій за окремі будівлі і споруди, а всередині будинків – за окремі поверхи, підвали, горища, сходові клітки.

Артилерію доцільно надавати механізованим батальйонам (ротам) першого ешелону і використати її для ведення вогню прямою наводкою. Артилерійські групи слід створювати лише на напрямі очікуваного головного удару противника, а у безпосередньому підпорядкуванні командирів бригад залишати по одному дивізіону переважно реактивної або гаубичної артилерії.

Протитанкові резерви можуть бути меншими по складу, ніж в звичайних умовах, адже можливості противника по масованому застосуванню танків в міських умовах обмежена. Розташовувати такі резерви бажано на околицях, а при

необхідності і в глибині міста поблизу перехресть в готовності до маневру як уздовж вулиць, так і по провулках і дворах. Їх може бути декілька. Те ж саме відноситься і до рухливих загонів загороджень.

Протидесантний резерв призначений, як відомо, головним чином для знищення повітряних (аеромобільних) десантів противника, що висадилися. У зв'язку з тим що сторона, що наступає буде, як правило, застосовувати одночасно декілька невеликих по складу десантних груп, доцільно вказаний елемент бойового порядку мати в розпорядженні окремими підрозділами в декількох районах зосередження поблизу місць вірогідної висадки противника. Це дозволить значно скоротити час виходу резерву у вказані райони, що забезпечить успішне виконання поставлених завдань.

У системі оборонних позицій, районів і рубежів особлива увага приділяється забезпеченню кругової оборони. Вона включає внутрішні кільцеві оборонні позиції, а також окремі вузли оборони і опорні пункти. Їх кількість і вигляд залежать від розмірів міста, його планування, розташування важливих споруд і магістральних вулиць.

Передній край першої оборонної позиції залежно від характеру прилеглої місцевості, особливостей забудови і якості будов та може проходити по околицях міста або знаходитися на деякому віддаленні від них.

Друга оборонна позиція повинна розташовуватися на меншому, ніж в звичайних умовах, видаленні від першої, з тим щоб між підрозділами, що обороняють їх, забезпечувався надійний вогневий зв'язок. За таким же принципом визначаються видалення подальших позицій і глибина кожної з них.

В якості оборонних позицій готувати до оборони слід передусім найміцніші будови, вигідно розташовані в тактичному відношенні, наприклад на перехрестях вулиць, площах, виходи до мостів, уздовж магістралей. При цьому закладаючи віконні і дверні отвори будівель, особливо в підвальних приміщеннях і на перших поверхах, посилюючи міжповерхові перекриття. Для стрільби з різних видів зброї обладналися бійниці і амбразури. Щоб забезпечити кругову оборону, їх влаштовують по усьому периметру будівлі. Підвальні і напівпідвальні приміщення особливо міцних будов обладнуються як бліндажі і укриття для захисту особового складу від засобів ураження противника, особливо від боєприпасів об'ємного вибуху. Кожна пристосована до оборони будівля повинна мати не менше двох виходів назовні, які влаштовуються в протилежних напрямках поза зоною можливих руйнувань. Міцні кам'яні забори та огорожі можуть служити захисними стінками, обладнаними бійницями або амбразурами, сходами для метання гранат і ведення вогню із стрілецької зброї, а також навісами для захисту від осколків та уламків, що падають згори. За ними відриваються окопи або траншеї з перекритими щілинами.

В опорних пунктах, розташованих в малозабудованих районах міста, парках, садах, на площах та бульварах, відриваються окопи на відділення, траншеї та ходи сполучення, готуються укриття для бойової техніки, зводяться бліндажі і укриття для захисту особового складу, пристосовуються до оборони канави, рови, греблі, насип залізничних і автомобільних доріг, воронки від вибухів бомб. Для танків, БМП (БТР), самохідних установок і ПТРК спеціально обладнуються напівпідвальні (перші) поверхи будівель і окопи, за міцними

огорожами підготовлені для стрільби амбразури. Для сполучення між опорними пунктами і будівлями використовуються підземні комунікації або додатково обладнуються перекриті ходи сполучень. Для переходів усередині споруд і будівель влаштовують проломи в стінах та міжповерхових перекриттях. Необхідно враховувати, що підземні комунікації можуть бути використані і противником. Тому там, де вони не зайняті своїми військами, входи в них мінують або готують до руйнування. В окремих випадках передбачається їх затоплення. Колодязі водопровідної, каналізаційної мереж і мережі зв'язку, з успіхом можна використати для облаштування вогневих точок. Крім того, на їх основі можуть створюватися вогневі точки з бронекоробками і ковпаками із залізобетонних елементів.

Необхідно підкреслити, що райони оборони і опорні пункти в міських умовах слід розташовувати таким чином, щоб перекривалися магістральні вулиці, бульвари, площі, мости через річки і канали. Для цього краще використати особливо міцні будівлі, передусім кутові, їх напівпідвальні і підвальні приміщення. Важливо, щоб кожен опорний пункт роти (взводу) був пристосований до кругової оборони і знаходився у вогневому зв'язку з сусідніми опорними пунктами в районі оборони батальйону. В додатку 4 представлено варіант побудови ротного опорного пункту як частини батальйонного району оборони. Опорний пункт обороняється до тих пір, поки підрозділ не буде офіційно відведений з нього наказом командира, що командує обороною. Забудовані райони легко перетворюються в опорні пункти. Камінь, цегла, або сталеві будівлі забезпечують укриття та маскування. Місцеві стаціонарні телефонні станції (системи мобільного зв'язку) можуть забезпечити тимчасово зв'язок. Конкретне розташування підрозділу в опорному пункті залежить від аналізу завдання та оцінки ситуації.

Вимоги до побудови (облаштування) опорного пункту наступні:

посилити кожен окрему бойову позицію (включаючи запасні та додаткові позиції), щоб протистояти вогню стрілецької зброї, мінометів та артилерійських уламків;

створити запаси їжі, води, боєприпасів, шанцевого інструменту та медичних засобів на кожній бойовій позиції;

забезпечити підтримку кожної окремої бойової позиції декількома іншими;

спланувати або побудувати укриття та приховані маршрути між позиціями і уздовж маршрутів постачання та зв'язку, з метою використання їх, щоб підтримати контратаку і маневр в межах опорного пункту;

розділити опорний пункт на кілька незалежних, але взаємодоповнюючих, позицій або секторів, щоб обмежити проникнення противника;

побудувати інженерні загородження та мінні поля так щоб зірвати наступ противника, або спрямувати його наступ у потрібному напрямку, а також для захисту опорного пункту від раптового нападу;

спланувати необхідну кількість засобів зв'язку (радіо, проводові, піротехнічні, сигнали) у межах опорного пункту та з вищим штабом.

У проміжках між позиціями слід визначати місця (райони), де будуть обладнані відсічні позиції; основні і запасні вогневі позиції артилерії та

підрозділів ППО, а також розташовані основні і запасні райони загальновійськового, протитанкового і протидесантного резервів, рухомі загони загороджень, пункти управління.

Система комплексного вогневого ураження противника будується в основному як і в звичайних умовах. Передбачається поєднання флангового і перехресного вогню механізованих (танкових) підрозділів з вогнем артилерії, розташованої на закритих вогневих позиціях, з ударами авіації, інженерними загородженнями і радіоелектронним придушенням. Завданням особливої важливості є боротьба з високоточною зброєю противника в період його висунення і розгортання, зайняття початкового положення для штурму міста. Тут найбільший ефект дає використання керованих артилерійських боєприпасів. При веденні бойових дій поза населеним пунктом аж до відбиття атаки противника їх застосовують звичайним порядком. У ході ж підтримки військ, що обороняються, при веденні вуличних боїв ефективність застосування цих засобів значною мірою залежить від ряду чинників.

По-перше, необхідною умовою точного ураження цілей противника керованими боєприпасами є своєчасне і стійке їх підсвічування лазерним променем достатньої потужності за допомогою лазерного дальномера-целевказника. Проте коли бойові дії ведуться в самому місті, внаслідок обмеження огляду, знижується можливість ведення візуальної (оптичної) розвідки, підсвічувати ціль противника звичайними способами не має можливості. У такій обстановці вирішення проблеми є створення в артилерійських підрозділах розвідувально-корегувальних груп з двох-трьох чоловік із засобами розвідки, управління і зв'язку. Таких груп в артилерійському дивізіоні може бути близько трьох – це залежить від прийнятого командиром рішення.

По-друге, зазвичай в ході вуличних боїв при руйнуванні будівель і виникненні пожеж дуже високий рівень пилу та диму. У таких умовах ефективність застосування керованих боєприпасів багато в чому буде залежати, як від організаційних заходів (вибір місця спостережного пункту, виділення спеціальних тимчасових “вікон” для ведення стрільби, ведення вогню в найбільш складних пиле-димових умовах залпами двох-трьох гармат), здійснених командирами усіх рівнів, так і від майстерності тих, що стріляють.

У системі протитанкової оборони протитанкові засоби механізованих підрозділів доцільно застосовувати в менш забудованих районах і ешелонувати їх уздовж вулиць і бульварів.

При обороні будівель протитанкові ракетні комплекси, гранатомети і вогнемети слід розміщувати переважно в нижніх поверхах з таким розрахунком, щоб забезпечувалася можливість ведення вогню уздовж вулиць і площ, а танкові підрозділи, придані механізованим ротам (взводам), використати у повному складі з підготовлених вогневих позицій в опорних пунктах. Частина танків необхідно застосовувати для дій у вогневих засідках в якості кочуючих вогневих засобів (рисунок 5.2).

Система протиповітряної оборони міста повинна забезпечувати своєчасне виявлення повітряного противника та оповіщення про нього підрозділів; відбиття його ударів, особливо вертольотів, з будь-яких напрямків; виявлення і

знищення керованих ракет і авіаційних бомб; боротьбу з його повітряними десантами у польоті та при висадці, а також з безпілотними літальними апаратами.

Рисунок 5.2 – протитанкова засідка.

Основу системи інженерних загороджень складають мінно-вибухові загородження, у тому числі і встановлювані засобами дистанційного мінування. При цьому значно зростає роль невибухових загороджень. МВЗ влаштовуються у вигляді мінних полів, груп мін і фугасів. З найбільшою щільністю вони встановлюються перед переднім краєм оборони, на напрямі вірогідного головного удару противника, на перехрестях вулиць і бульварів, в проміжках і на флангах підрозділів. Загородженнями прикриваються опорні пункти і райони оборони механізованих підрозділів, стики і проміжки між ними, позиційні райони засобів протиповітряної оборони, вогневі позиції артилерії, пункти управління, райони розміщення частин (підрозділів) тилу.

5.2. Варіанти ведення оборонного бою в урбанізованій місцевості

5.2.1. Оборона населеного пункту

5.2.1.1. Батальйону призначається сектор оборони, який може включати село як опорний пункт. Таке використання забудованих областей найбільш доцільне, коли село розташовується на головній трасі, або коли знаходиться між двома важкодоступними перешкодами. Включаючи таку область в свою оборону, батальйон повинен зайняти висоти з обох сторін села, щоб не дати противнику зайняти їх і обстрілювати село (рисунок 5.3).

Більшість танків і БМП повинні використовуватися там, де місце для маневру найбільше (на ключовому ділянці місцевості на флангах села). Тут також мають використовуватися протитанкові засоби (БМП, самохідні установки, ПТРК).

Рисунок 5.3 – батальйон в обороні населеного пункту.

Сили та засоби інженерно-саперного взводу повинні управлятись централізовано, командиром батальйону, також вони можуть бути передані у пряме підпорядкування командирам рот. Пріоритет витрати матеріалів для загороджень, засобів руйнувань і мін повинний віддаватися роті, що знаходиться в селі.

Командир батальйону повинен використовувати ключові ділянки місцевості на флангах села для маневру, щоб запобігти оточенню села. Опорний пункт у селищі повинен забезпечуватися твердою позицією, де противник може бути зупинений і з якого може бути розпочато контратаку.

Поряд з обороною села, батальйону може бути поставлено завдання оборони сектора в місті. У цьому випадку батальйон повинен використовувати перевагу крайніх будівель, щоб заздалегідь виявити противника, а також більш міцні будівлі в глибині, щоб забезпечити стійкість оборони.

Розгортання батальйону розпочинається з розвідки населеного пункту розвідувальним підрозділом, щоб зібрати відомості про населений пункт та про розташування противника. На краю області оборони, де сектора вогню найбільші, командир батальйону повинен розгорнути БМП, установки ПТРК та інші протитанкові засоби, щоб забезпечити дальню протитанкову оборону.

Передній край оборони повинен включати найбільші будівлі. По фронту переднього краю повинна розташуватись бойова охорона, яка може складатись з посиленої роті. Бойова охорона повинна змусити противника затримати наступ своїх сил, завдати йому втрат, примусити передчасно розгорнутися і наступати в не вигідному напрямку та виграти час для підготовки оборони головних сил. Це може бути зроблено шляхом максимального використання засідок і загороджень, прикритих і укритих маршрутів через будівлі. Бойова охорона завдає втрат противнику і затримує його, але уникає серйозних боїв, так як будівлі поза переднім краєм оборони не підходять для стійкої оборони. По мірі наближення

бойових дій до переднього краю, бойова охорона повинна встановити напрямок головного удару противника. Після досягнення передньої оборони, бойова охорона може використовуватись як резерв або підсилювати інші елементи бойового порядку батальйону, або проводити контратаку.

БМП повинні використовуватися: для знищення БМП, БТР і БРДМ; прикривати вогнем загородження; брати участь у контратаках разом з танками. Вони також можуть використовуватися для транспортування убитих і поранених.

Придані батальйону танки повинні використовуватися для знищення танків противника, прикриття вогнем і для контратак. Вони повинні використовуватися в складі взводу, де це можливо.

Артилерійський і мінометний вогонь повинен використовуватися для придушення і засліплення елементів спостереження противника, знищення піхоти противника на підходах, проведення контрбатареїної боротьби і підтримки контратак використанням навісного вогню та вогню прямою наводкою.

5.2.1.2. Командир механізованої роти з отриманням завдання на ведення оборони населеного пункту, після проведення розвідки противника також організовує розвідку навколишнього ландшафту та на основі зібраної інформації, розробляє свій план оборони (додаток 5). Одне з його перших рішень: обороняти населений пункт, розташувавши піхоту на передньому краї, або далі в глибині населений пункт.

Кілька факторів які можуть впливати на рішення командира. Спочатку він повинен визначити противника, проти якого йому доведеться вести оборону. Якщо загрозою є головним чином механізований підрозділ без підсилення (легко озброєні НЗФ), велика небезпека полягає в захопленні противником опорного плацдарму в населеному пункті. Якщо загрозою є танковий або механізований (мотострілецький) підрозділ підсилений танками, найбільша небезпека полягає в тому, що позиції оборони будуть піддаватися масивного вогню прямою наводкою. Також командир роти повинен розглянути ландшафт перед населеним пунктом та на флангах, з якого противник може вести вогонь прямою наводкою по його позиціях.

Для бойових позиції одного з взводів обирають невелику групу будівель, призначаючи командиру взводу організувати позиції відділень з взаємною підтримкою. Це збільшує область, яку взвод може контролювати і зменшує здатність противника оточити або обійти позиції взводу. У даному випадку взвод відповідає за дорогу через населений пункт. Інша частина роти розташовується таким чином щоб забезпечити ешелоновану оборону.

Позиції для мінометів та протитанкових засобів роти повинні бути обрані з урахуванням їх захисту від вогню прямою наводкою та з урахуванням вільного простору по траєкторії стрільби. Протитанкова зброя розміщується там де вона може обстрілювати цілі з максимальних відстаней з різних вогневих позицій. Військовослужбовці повинні оберігати протитанкову зброю.

Ротні БМП (БТР) або інші БМ розміщуються на позиціях з тилу будівель і у внутрішніх дворах, де їх зброя може забезпечувати додаткову безпеку тилу і флангів. Бойовим машинам призначаються основні, додаткові й запасні позиції також як основні та додаткові сектори вогню. Машини повинні бути розташовані в природних укриттях позаду руїн, за стінами або всередині будівель.

Якщо рота підсилена танковим взводом, командир роти може розміщувати танки на передньому краї оборони, де їх швидкий вогонь доповнить вогонь ПТРК. Командир танкового взводу повинен вибрати точні вогневі позиції і призначити сектора вогню. Якщо танки виявляють близько противника, вони рухаються на додаткові позиції з захистом. Ці додаткові позиції дозволяють танкам вести вогонь по фронту також як флангами з мінімальним пересуванням.

Зосереджений вогонь планується таким чином щоб знищувати піхоту противника. При необхідності артилерійського удару у населеному пункті міномети більш ефективні, ніж артилерія у зв'язку з більшим кутом падіння їх боєприпасів, що дозволяє застосовувати їх для ударів по вулицях.

Інженерні загородження, в населеному пункті, легко створюються для транспорту. Командир роти повинен зупинити транспортні засоби противника без обмеження руху власного транспорту в межах населеного пункту. Тому йому необхідно створити воронки на ключових вулицях. Міни розташовуються на околицях населеного пункту і за маршрутами, які не будуть використовуватись підрозділами роти.

Командир роти призначає командирі приданого інженерно-саперного взводу (відділення) допомогти кожному взводу готувати населений пункт до оборони і встановлювати систему загороджень. Завдання командира взводу (відділення) полягає в тому, щоб вказати точне місце встановлення засобів руйнування та їх кількість, необхідну для бажаного ефекту (робити бійниці, лази і загородження руйнуванням). Він також допомагає у визначенні розташування та реєстрації мінного поля, а також у підготовці бойових позицій.

Щоб забезпечити постійний (стійкий, безперервний) зв'язок, прокладається проводова мережа, а також відпрацьовуються таблиця сигналів управління та оповіщення. Повинен бути прокладений резервний провід на випадок обриву основного транспортними засобами, вогнем чи противником. Командир також планує використання посильних.

5.2.2. Оборона міського кварталу

Рота в населеному пункті, обороняє як правило міський квартал у центрі периферії або в житловій сфері. Рота організовує оборону відповідно до схеми оборони батальйону.

Добре організована оборона дає змогу:

зупинити атаку противника на дорогах, використовуючи загородження і вогонь;

знищити противника засадою та вогнем прямою наводкою з підготовлених позицій;

видавити противника з опорного плацдарму, зайнятого ним, або залишаючись на місці бути готовим для контратак, які проводить батальйон.

Оборона найбільш ефективна у разі якщо рота має час на розвідку ландшафту і підготовку зон вогню та загороджень. КСП роти повинно бути доповнено додатковими патрулями головним чином вночі, зв'язок як правило проводовий. Рота повинна мати кілька СП і резерв із завданням бути в готовності до проведення контратак. Командирам взводів необхідно поставити завдання з підготовки одного СП, завдання якого надавати своєчасну доповідь про розмір, місце розташування, напрямок та швидкість руху, а також тип атаки противника, що наступає.

Можливою побудовою бойового порядку може бути:

а) Бойова лінія. Три механізованих взвода (один взвод без одного відділення) займають визначені оборонні позиції в два ешелона (за принципом 2/3:1/3).

б) Резерв. Одне відділення від одного з механізованих взводів виділяється в резерв командира роти з завданням посилення вогневого захисту, реагування на небезпеку на фланзі або проведення контратаки, щоб скинути противника з плацдарму. Найбільша загроза для роти полягає в тому, що ворог закріпився і використовує плацдарм для зачистки будівель. Будь-який плацдарм повинен бути контратакований, а ворог повинен бути швидко та жорстко знищений (вигнаний).

в) Вогнева підтримка. Ротні 82-мм міномети та протитанкова зброя.

г) Придані підрозділи. Інженерно-саперне відділення планує та встановлює інженерні загородження (вибухові та не вибухові), готують маршрути підходу та допомагають готувати оборонні позиції, потім повертається до резерву роти. Додатковим посиленням може бути БМП та танки управління якими здійснює командир роти (командири взводів (відділень)).

Наприклад:

Придане БМП може бути використаний для захисту сектору або оборонної позиції під управлінням сержанта взводу та підтримувати вогнем та / або виконувати інші завдання, визначені командиром роти. Взвод або відділення приданих танків повинен забезпечувати вогневу підтримку прямим вогнем, знищувати ворожі танки та підтримувати контратаки, а потім повернутися до ролі рухомого резерву.

д) Сили які призначені для контрудару повинні знаходитись у передній частині опорного пункту роти в укритих та прихованих позиціях з метою виконати завдання контратак.

5.2.3. Оборона ключової ділянки місцевості

Механізованому підрозділу, можливо, доведеться захищати ключову забудовану місцевість. Цей захист може бути частиною оборонного бою, або може бути доповненням до завдань з стабілізаційних дій. Ключовою місцевістю можуть бути суспільно корисні об'єкти, такі як газові, електричні або водні об'єкти (установи); центри комунікацій (радіо та телебачення); транспортний центр тощо.

Рисунок 5.4 – захист мр периметра фільтрувальної станції.

На рисунку 5.4 представлено варіант захисту фільтрувальної станції (ключового об'єкту) механізованою ротою посиленою механізованим взводом. Додатковий взвод було передано командирі роти рішенням командира батальйону, у зв'язку з тим що сил та засобів штатної механізованої роти було не досить для виконання завдання.

У ситуації, що показана на рисунку 5.4, командир роти вирішив, що для того, щоб належним чином забезпечити охорону та оборону фільтрувальної станції, необхідно розгорнути взвода на панівних висотах, доступних місцевостях (лісосмуга) та висотних будинках з прилеглою територією. Таким чином, він захищає забудовану місцевість (зліва), висоти (вгорі) та рельєф з незначною рослинністю (праворуч, унизу). Крім того, це може бути необхідно для виконання завдань, що перераховані нижче:

- забезпечення внутрішніх і зовнішніх патрулів;
- проведення контррозвідувальних заходів;
- встановлення постів спостереження;
- створення контрольно-перепускних пунктів та блокпостів;
- проведення заходів координації з місцевими органами влади;
- запобігти випадкам мародерства;
- контролювати специфічні функції, що пов'язані з експлуатацією об'єкта, такі як тести з очищення води, інспекційні заходи на місці тощо.

Командир роти зазвичай розгортає взводи у периметрі навколо об'єкта, щоб домінувати над ключовою місцевістю, контролювати та руйнувати (за необхідністю) шляхи підходу. Кулемети та протитанкові гармати (засоби) будуть надані для прикриття шляхів підходу до об'єкта. Дротові перешкоди, як правило, використовуються для обмеження та заборони у в'їзді в охороняему зону. Інженерні перешкоди повинні бути прикриті вогнем та оснащені пристроями виявлення та світлом, що відключаються. Протитанкові та інженерно-саперні підрозділи будуть використовуватися відповідно до правил ведення бою. Рота

повинна бути готова до прямого нападу (нальоту НЗФ), або саботажу в межах об'єкту що охороняється, наприклад виведення з ладу шляхом підриву елементу системи фільтрації води, насосної станції тощо. Обслуги 82-мм мінометів розташовуються, так щоб забезпечити 360 градусів вогневої підтримки. Протитанкові обслуги позиціонуються для боротьби з транспортними цілями.

Залежно від вимог до завдання та обстановки що склалась командир роти, можливо, доведеться розглянути необхідність у наступному:

артилерійська підтримка та підтримка засобів армійської авіації;

засоби ППО для захисту від повітряного нападу;

інженерні засоби для створення перешкод;

БМП або танки, що будуть діяти в якості мобільного резерву або сил швидкого реагування;

представники СІМІС для координації роботи з місцевими органами влади.

Також механізована рота може залучатись для організації кругової оборони базового табору на забудованій місцевості. Додаткові завдання які будуть покладені на роту можуть включати в себе:

установку контрольно-перепускних пунктів та блокпостів;

обшук осіб та транспортних засобів перед в'їздом в табір;

залучатись до демонстраційних дій для місцевого населення за межами базового табору;

організація внутрішніх та зовнішніх патрулів;

проведення засідок;

застосування в якості протидиверсійного резерву всередині та поза периметру табору.

5.2.4. Оборона площі

Механізована рота може виконувати завдання з оборони площі в населеному пункті, щоб запобігти її захоплення противником (рисунок 5.5).

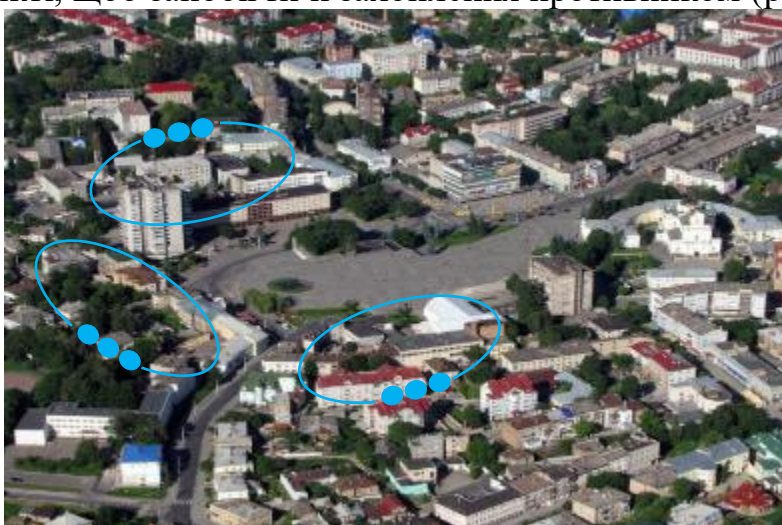

Рисунок 5.5 – оборона площі міста.

Командир роти повинен проаналізувати можливі шляхи підходу противника, будівлі, які домінують над цими підходами. Він повинен підготувати всю можливу вогневу міць на самій площі та на підходах до неї. Він

також повинен планувати кругову оборону будівель, які домінують над площею, щоб запобігти оточення. Командир повинен підготувати стільки прикритих і укритих маршрутів між цими будівлями, скільки можливо. Це спрощує зосередження або перенесення вогню і виконання контратак.

Інженерні загородження також можуть обмежити використання площі противником. ПТРК можуть вести вогонь поперек площі, якщо сектора вогню забезпечують достатню дальність. Танки повинні знищувати танки противника і забезпечувати підтримку контратак вогнем прямою наводкою. БМП повинні знищувати БТР, БМП, БРДМ і забезпечувати вогонь прямою наводкою.

5.3. Варіанти ведення наступу

5.3.1. Загальні положення

Населений пункт може бути швидко перетворений противником у сильно укріплений вузол оборони, який дає йому значну перевагу перед підрозділами, що наступають.

Наступальний бій у населеному пункті відрізняється складністю його підготовки і ведення, він може складатися також з окремих місцевих боїв. Способи ведення наступального бою в населеному пункті залежать від його розмірів, конфігурації, планування та забудови, а також від характеру оборони противника та видів зброї, що застосовується. На ведення бою в населеному пункті впливають: наявність бетонних і кам'яних споруд, підземних комунікацій, багатопверхових будівель, які використовуються для створення багатоярусної системи вогню, велика кількість перешкод і важко прохідних ділянок, можливість виникнення великих руйнувань, завалів і пожеж, а також наявність у ньому неевакуйованого цивільного населення.

5.3.2. Завчасно підготовлений наступ

Завчасно підготовлений наступ проводиться у випадках, коли оборона противника добре підготовлена, коли населений пункт дуже великий або сильно перенаселений, а також коли втрачено фактор раптовості. Цей вид наступу характеризується точним плануванням, заснованим на детальній інформації, ретельній розвідці, підготовці і проведенні тренувань.

Тактичні прийоми, які використовуються при проведенні підготовленого наступу, схожі на прийоми, які застосовуються при штурмі опорного пункту. Основні сили зосереджуються на слабких місцях в обороні. Підготовлений наступ, зазвичай, проводиться в наступній послідовності:

- розвідка об'єкта;
- висування до об'єкта;
- оточення об'єкта;
- зайняття плацдарму;
- зачистка населеного пункту.

Оточення – це захоплення панівних ділянок місцевості для запобігання постачання або посилення її захисників. Цей етап може проводитися одночасно із захопленням плацдарму для штурму. Якщо оточення є першим етапом, то всі

наступні етапи повинні бути проведені без зволікання, щоб не дати противнику часу для дій у відповідь (рисунок 5.6).

Рисунок 5.6 – оточення міської території механізованим батальйоном (варіант).

Зайняття плацдарму полягає в захопленні проміжної позиції, яка забезпечує укриття від вогню противника і місце для зосередження підрозділів перед входом у населений пункт. Плацдарм зазвичай включає один-два міські квартали і є проміжним об'єктом для роти. У ході заняття плацдарму рота повинна підтримуватися вогнем і димами.

Зачистка населеного пункту. Командир може прийняти рішення зачистити тільки ті райони, які впливають на успіх операції, у випадку коли:

об'єкт повинен бути захоплений швидко;

опір противника слабкий або носить кущовий характер;

район забудований будинками легкого типу з широкими відкритими ділянками між ними.

У цьому випадку доцільно зачищати тільки ті будівлі, які необхідні для забезпечення безпеки.

Підрозділ може мати завдання систематично зачистити район від усього противника. У результаті ретельного аналізу командир може передбачити зустріч із сильним організованим опором або діями в районі, щільно забудованому спорудами. В такому випадку одна або дві роти для проведення систематичної зачистки можуть мати свої зони в середині зони батальйону (рисунок 5.7).

Також підрозділ може мати завдання зачистити населений пункт для забезпечення маршруту руху, що пролягає через місто. Як швидко батальйон зможе зачистити будівлі, залежить від опору противника, а також розміру і кількості будівель.

Рисунок 5.7 – систематична зачистка населеного пункту в середині визначених зон (варіант).

5.3.3. Наступ на населений пункт з ходу

Захоплення населеного пункту здійснюється, як правило, з ходу. Батальйон (рота), що діє в напрямку населеного пункту, знищує противника, який обороняється на підступах до нього, вривається в населений пункт і безупинно розвиває наступ углиб (додаток б).

З підходом підрозділів, що атакують, до населеного пункту артилерія уражає живу силу і вогневі засоби противника в опорних пунктах одночасно на підступах до нього і на його околицях. З виходом загальновійськових підрозділів до околиць артилерія переносить вогонь по будівлях й інших спорудах у глибині оборони і перешкоджає підходу резервів противника до об'єктів, що атакуються. Вогневі засоби, що виділені для стрільби прямою наводкою, пересуваються в бойових порядках рот під прикриттям вогню артилерійських підрозділів із закритих вогневих позицій, аерозолів (димів) і знищують вогневі засоби противника, руйнують будівлі і споруди, пристосовані до оборони. З наближенням підрозділів до об'єктів атаки вогонь ведеться по амбразурах, вікнах і проломах у верхніх поверхах будівель.

У населеному пункті з радіально-кільцевим плануванням наступ ведеться за напрямками від окраїн до центра та вздовж магістральних вулиць; у населеному пункті із прямокутним плануванням – уздовж вулиць найкоротшими напрямками до протилежної околиці з метою розчленування угруповання противника та знищення його частинами.

Батальйон (рота), використовуючи результати вогневого ураження, з ходу вривається в населений пункт, послідовно захоплює будинки і квартали (важливі об'єкти), наступаючи переважно вздовж вулиць, широко застосовуючи охоплення та обходи противника.

Танки і вогнеметники діють у бойових порядках механізованих підрозділів або за ними і своїм вогнем знищують противника насамперед у підвалах, нижніх поверхах будинків й інших укриттях. БМП (БТР) діють позаду них та своїм вогнем забезпечують успішне просування вперед танків і підрозділів, що діють у пішому порядку. При просуванні підрозділів вулицями особлива увага звертається на боротьбу з протитанковими засадами, які можуть діяти одночасно з декількох напрямків.

Артилерійські підрозділи, які придані підрозділам першого ешелону, виконують завдання під час наступу, як правило, стрільбою прямою наводкою. При веденні наступу всередині кварталу, придана артилерія може бути розподілена повзводно для посилення механізованих взводів.

Підрозділи ППО та інші засоби, які виділені для боротьби з повітряним противником, розміщуються на відкритих майданах, у скверах й інших місцях, які забезпечують можливість ведення вогню, а стрільці-зенітники можуть займати позиції і на дахах будинків.

Для прикриття флангів і відбиття контратак противника, а також для блокування окремих укріплених будинків командир батальйону (роти) може виділяти бойову охорону, а головними силами продовжувати розвивати наступ.

Якщо захопити населений пункт з ходу не вдалося, він оточується (блокується) і захоплюється штурмом. Штурм проводиться штурмовими загонами (групами) після всебічної підготовки, атакою одночасно з декількох напрямків і ведеться безперервно до повного оволодіння населеним пунктом.

Перед штурмом здійснюється вогневе ураження об'єктів оборони противника з залученням усіх сил і засобів. Штурмовий загін (група) під час вогневої підготовки атаки займає вихідне положення як найближче до об'єкта атаки й у встановлений час розпочинає штурм. Вогневі засоби групи (підгрупи) вогневої підтримки знищують противника в будинках, які атакуються, і сусідніх будівлях, а штурмові групи (підгрупи захоплення), використовуючи проломи в стінах, підземні комунікації і ходи сполучень наближаються до об'єкта атаки і під прикриттям вогню і димових (аерозольних) завіс штурмують його.

Увірвавшись у будинок, підрозділи захоплюють сходові клітини, площадки і закріплюються на них, звільняють від противника прилеглі приміщення, намагаючись роз'єднати сили противника та позбавити його можливості спілкуватись і підтримувати один одного. Бій у великому будинку може розпадатися на окремі роз'єднані сутички в під'їздах і на поверхах.

Підрозділи інженерних військ, які входять до складу штурмового загону (групи), пророблюють проходи в стінах і міжповерхових перекриттях, а за потреби розмінують захоплені будинки.

Підтримка штурмових груп вогнем артилерії і танків здійснюється до моменту проникнення механізованих підрозділів у будинок. Надалі артилерійські підрозділи ведуть вогонь по сусідніх будинках, зайнятих противником з метою недопустити підходу його резервів.

Батальйон (рота) під час ведення наступального бою (штурму) в населеному пункті, захопивши будинок або квартал, продовжує бій за наступні

об'єкти та виконує поставлене завдання. Окремі осередки опору та дрібні групи противника знищуються другим ешелonom (групою прикриття і закріплення) або резервом. Особливо міцні довготривалі вогневі споруди блокуються і підриваються разом з особовим складом, який їх обороняє. Захоплені важливі будинки і перехрестя вулиць закріплюються. Виходи з підземних комунікацій охороняються (блокуються) або руйнуються.

Командир батальйону (роті) управляє боєм, перебуваючи в безпосередній близькості від підрозділів, які атакують найважливіший будинок (об'єкт). При управлінні діями підрозділів під час ведення бою в населеному пункті командирам рот, взводів і навіть відділень надається більше тактичної самостійності.

Підрозділи МТЗ батальйону розташовуються поза населеним пунктом або на його околиці. У населений пункт висуваються засоби для ремонту та евакуації ОВТ, транспорт з необхідною кількістю ракет, боєприпасів і ПММ, а також МПБ. ПТС розгортаються на вулицях якнайближче до підрозділів першого ешелону (штурмових груп), що наступають.

Після оволодіння населеним пунктом у ньому залишаються необхідні сили і засоби для завершення знищення осередків опору противника і охорони найважливіших об'єктів.

Механізований взвод у населеному пункті наступає у пішому порядку вздовж вулиці з одного або з обох її боків, відділення – з одного боку; танковий взвод наступає уступом з обох боків вулиці. Взаємна підтримка здійснюється веденням вогню по будівлях на протилежний бік вулиці.

Бойовий порядок взводу будується в одну або дві лінії. Під час дій в одну лінію він складається з бойових порядків відділень та групи управління і вогневої підтримки. Вона підтримує вогнем відділення, що атакують, а також знищує вогневі засоби противника у сусідніх будівлях і на верхніх поверхах. При наступі у дві лінії одне з відділень діє за першою лінією на відстані до 50 м, прикриває вогнем атакуючі відділення першої лінії і знищує противника у сусідніх будівлях. Відділення другої лінії може використовуватись у якості групи закріплення, яка застосовується для завершення знищення противника в захоплених об'єктах (будівлях, поверхах) і недопущення підходу його резервів. БМП (БТР) взводу можуть утворювати групу бойових машин, що діє на доступному для просування напрямку і підтримує вогнем особовий склад взводу.

Механізоване відділення при захопленні будівлі зазвичай розділяється на бойові групи. Із складу відділення призначається військовослужбовець, що забезпечується засобами для позначення вікон (місць розташування атакуючої групи), по яких не можна вести вогонь підтримуючим вогневим засобом.

Танковий взвод, як правило, додається механізованій роті і може діяти у повному складі або входити до складу штурмових груп. У цьому випадку окремі танки можуть діяти з механізованими взводами і відділеннями.

Об'єктом атаки для взводу під час наступу в населеному пункті може бути жива сила і вогневі засоби противника на підступах до будівлі, у проміжках між ними, окремий будинок сільського типу, довготривала оборонна споруда

(будівля, що пристосована під неї), поверх невеликої будівлі або поверх у під'їзді великого будинку; для механізованого відділення – жива сила противника, його вогневі засоби (танк, БМП, кулемет, обслуга ПТРК тощо), розташовані в траншеї перед будівлею, у проміжках між ними, у будинках (на поверсі, у кімнаті, підвалі) та інших спорудах.

Перед атакою, БМП, танки, гармати і ПТРК вогнем прямою наводкою знищують противника в об'єкті атаки і сусідніх будівлях. Одночасно особовий склад механізованого взводу (відділення) і придані йому вогнеметники ведуть вогонь по вікнах, дверях, амбразурах, використовуючи проломи у стінах, підземні комунікації, ходи сполучення та інші приховані підступи, висуваються до об'єкту атаки.

Під час атаки танки, як правило, діють у бойовому порядку механізованого підрозділу. Насамперед противник знищується у підвалах і нижніх поверхах будівель. З підходом механізованих підрозділів до об'єкту атаки вогонь танків, гармат й інших вогневих засобів переноситься на верхні поверхи і горища. Особовий склад механізованого взводу (відділення), використовуючи їх вогонь, під прикриттям групи управління і вогневої підтримки, димів (аерозолів) стрімко вривається у будівлю. Противник, який веде вогонь з вікон верхніх поверхів і дахів будинків, знищується снайперами і спеціально призначеними стрільцями.

Відділення першої лінії (одна з бойових груп відділення) закидає приміщення гранатами, знищує противника впритул і захоплює приміщення, після чого позначає вікна (місце свого розташування).

Відділення другої лінії (інші бойові групи) входить тим самим шляхом і здійснює прикриття відділення (групи), що атакує, особовий склад який у цей час змінює (до заряджає) магазини. Командир взводу (відділення) оцінює обстановку і уточнює завдання підлеглим. Особовий склад відділення першої лінії (бойової групи) вривається у наступне приміщення, знищує противника вогнем упритул, гранатами та у рукопашному бою, переходячи з поверху на поверх сходами або через проломи у міжповерхових перекриттях, захоплює будівлю.

Відділення другої лінії (інші бойові групи), діючи у якості групи закріплення, завершує знищення противника, займає вогневі позиції у звільненому приміщенні та забезпечує підтримку вогнем атакуючих відділень (груп) і переміщення групи управління і вогневої підтримки взводу. Під час дії взводу в одну лінію завдання групи закріплення виконує група управління і вогневої підтримки взводу.

Якщо знищити противника з першої спроби не вдалося, командир взводу застосовує вогневі засоби групи управління і вогневої підтримки та продовжує виконувати завдання. Придані взводу сапери у цей час пророблюють проходи в стінах і міжповерхових перекриттях, а у разі потреби розмінують будівлю.

Захопивши будівлю, взвод (відділення) атакує наступний об'єкт.

5.3.4. Дії штурмових загонів (груп)

Якщо захопити населений пункт з ходу не вдалося, він оточується (блокується) і захоплюється штурмом. Штурм проводиться штурмовими загонами (групами) після всебічної підготовки атакою одночасно з декількох напрямків і ведеться безперервно до повного оволодіння населеним пунктом (додаток 7).

Перед штурмом здійснюється вогневе ураження об'єктів оборони противника з залученням усіх сил і засобів. Штурмовий загін (група) під час вогневої підготовки атаки займає вихідне положення якнайближче до об'єкта атаки й у встановлений час розпочинає штурм. Вогневі засоби групи (підгрупи) вогневої підтримки знищують противника в будинках, які атакуються, і сусідніх будівлях, а штурмові групи (підгрупи захоплення), використовуючи проломи в стінах, підземні комунікації і ходи сполучень наближаються до об'єкта атаки і під прикриттям вогню і аерозольних (димових) завіс штурмують його. Атака проводиться стрімко, із застосуванням ручних гранат через вікна будівель по вогневих точках і живій силі.

5.3.4.1. Командир штурмового загону (групи), організовуючи захоплення укріплених споруд (будинків), ретельно вивчає характер оборони противника в них, особливо систему вогню і можливість ведення вогню із сусідніх будинків, наявність загороджень і найзручніші підступи до об'єкта атаки.

У замислі на штурм він визначає: напрямок зосередження основних зусиль; способи виконання завдання (порядок зближення з противником, подолання загороджень, захоплення і закріплення об'єкта атаки з вказанням порядку ВУП на підступах до об'єкта, всередині його і заборони підходу підрозділів противника з інших напрямків, у тому числі з використанням підземних комунікацій); бойовий порядок (розподіл сил і засобів).

Під час постановки завдань командир штурмового загону (групи) у бойовому наказі вказує:

штурмовій групі (підгрупі захоплення) – склад; об'єкт атаки; завдання, які виконуються групами прикриття і закріплення, вогневої підтримки і розгородження, силами і засобами старшого командира в інтересах групи (підгрупи); хто підтримує. Крім того, можуть вказуватися вихідне положення для штурму, порядок і час його зайняття;

резерву – склад; завдання, до виконання яких бути готовими; місце в бойовому порядку, напрямок і порядок переміщення;

групі (підгрупі) прикриття і закріплення – склад; завдання щодо прикриття флангів і тилу штурмових груп (підгруп захоплення), закріплення захопленого об'єкта, заборони підходу до нього резервів противника; місце в бойовому порядку, час готовності;

групі (підгрупі) управління і вогневої підтримки – склад; завдання щодо підтримки вогнем дій штурмових груп (підгруп захоплення); місця вогневих позицій (вогневих рубежів); порядок переміщення; час готовності;

групі (підгрупі) розгородження – склад; місця і час пророблення проходів у загородженнях перед об'єктом атаки; завдання щодо підризу його стін (конструкцій) і розмінуванню; місце в бойовому порядку, час готовності;

групі руйнувань – склад, вогневі завдання (об'єкти руйнування) райони вогневих позицій, порядок їх зайняття і час готовності до відкриття вогню; порядок переміщення у ході наступу.

5.3.4.2. Взвод в штурмовій групі. При штурмі населеного пункту (укріпленого району) механізований взвод може діяти у складі роти як атакуюча група, група прикриття і закріплення, загальновійськовий резерв, а іноді в якості штурмової групи.

Штурмова група призначена для блокування і знищення противника у довготривалих вогневих (польових фортифікаційних) та інших важливих спорудах.

Взводу під час дій у штурмовій групі можуть додаватися танки, гармати (переважно самохідні), міномети, ПТРК, гранатомети й інші вогневі засоби, а також підрозділ інженерних військ із підривними зарядами.

Атакуючим підгрупам штурмової групи видається збільшена кількість боєприпасів, особливо ручних гранат, аерозольних (димових), запалювальних і сигнальних засобів, а також пристосування для штурму будівель і подолання загороджень (штурмові драбини, кішки, канати, перехідні містки та інші пристосування).

Бойовий порядок штурмової групи у складі посиленого взводу зазвичай включає декілька підгруп захоплення, підгрупу управління і вогневої підтримки, підгрупу розгородження. В окремих випадках, за наявності сил і засобів, може створюватись підгрупа прикриття і закріплення.

Підгрупу захоплення складають механізовані відділення з вогнеметниками. Вона призначена для знищення противника на підступах до об'єкту атаки, блокування його, знищення живої сили (вогневого засобу, гарнізону) й оволодіння ним.

До складу *підгрупи управління і вогневої підтримки* входять танки, БМП (БТР) взводу і придані вогневі засоби, у тому числі й артилерійські. Вона діє за атакуючими підгрупами на відстані до 50 м з одного або обох боків вулиці і призначена для забезпечення вогнем штурмових дій атакуючих підгруп взводу, знищенням вогневих засобів, які ведуть фланговий вогонь.

Підгрупа розгородження призначена для пророблення проходів у загородженнях і перешкодах перед об'єктом атаки, підризу довготривалих вогневих споруд (укріплених будівель) пророблення проломів у стінах і стельових перекриттях, розмінування захопленої споруди (будівлі), улаштування інженерних загороджень при закріпленні захопленого об'єкту і виконання інших завдань. До її складу включається приданий інженерно-саперний підрозділ з підривними зарядами і засобами розмінування.

Підгрупа прикриття та закріплення виділяється у складі відділення і діє на відстані до 50 м від атакуючих підгруп. Вона призначена для закріплення об'єкта, який був захоплений, прикриття вогнем дій підгруп захоплення, недопущення підходу (маневру) резервів противника до об'єкта штурму, відбиття контратак невеликих груп, а інколи й атаки противника разом з атакуючими підгрупами. До її складу може включатися снайпер.

Взводу, який діє у штурмовій групі, вказується об'єкт атаки і напрямок продовження наступу. Об'єктом атаки взводу при оволодінні укріпленим районом може бути довготривала вогнева або інша укріплена споруда на передньому краї оборони противника, а при штурмі населеного пункту – невелика укріплена будівля (споруда), поверх невеликої будівлі або поверх у під'їзді великої будівлі.

Напрямок продовження наступу визначається із таким розрахунком, щоб забезпечувалося оволодіння (знищення) вогневою спорудою (укріпленої будівлі) у глибині оборони противника або утримання захопленого об'єкту.

З початком вогневої підготовки атаки підгрупа управління і вогневої підтримки веде вогонь по амбразурах довготривалої вогневої споруди (укріпленої будівлі), що атакується, і по вогневих засобах, що прикривають її. У призначений час підгрупа розгородження пророблює проходи у загородженнях противника і позначає їх. Командир взводу веде спостереження за результатами ВУП і уточнює завдання підгрупам.

Штурм розпочинається одночасно з атакою механізованих і танкових підрозділів першого ешелону. Особовий склад підгруп захоплення за командою командира взводу проробленими проходами просувається до споруди (будівлі) й атакує її. При цьому стрільці ведуть вогонь по амбразурах і перископах, закривають підручними засобами бійниці для стрільби, заклинюють бронебашти довготривалої вогневої споруди, закидають усередину ручні гранати і займають позиції навколо в готовності до знищення противника в разі його виходу із споруди; вогнетники проводять вогнетання всередину споруди; гранатометники руйнують споруду.

Танк зі складу штурмової групи атакує противника у бойовій лінії атакуючих підгруп і своїм вогнем руйнує загородження і завали, уражає живу силу і вогневі засоби на підступах до об'єкту атаки. Особовий склад механізованого підрозділу прикриває танк своїм вогнем.

Підгрупа розгородження, у разі потреби, за сигналом командира взводу закладає підривні заряди і підриває споруду (будівлю).

Після підривання споруди (будівлі) особовий склад підгруп захоплення вривається до об'єкта штурму, закидає приміщення ручними гранатами, знищує живу силу (гарнізон споруди) і здійснює зачищення від противника. Підгрупа управління і вогневої підтримки прикриває дії підгруп захоплення і не допускає підходу противника до об'єкту ззовні. Вона може діяти самостійно або спільно з підгрупою прикриття та закріплення, яка знищує окремі осередки опору та дрібні групи противника, що залишилися.

Командир взводу негайно доповідає старшому командиру про оволодіння об'єктом, а також про витрати боєприпасів, вибухових речовин і втрати, яких зазнав підрозділ. Після чого діє за його вказівками.

З отриманням завдання на закріплення у захопленій споруді (будівлі), насамперед у ній знищуються групи противника, що уціліли, вживаються заходи щодо гасіння пожеж і розмінування приміщень. Потім командир взводу створює систему вогню, організовує кругову оборону та готує підрозділи до відбиття контратаки противника. На підступах до споруди (будівлі) влаштовуються інженерні загородження.

Штурмова група, що призначена для знищення довготривалої вогневої споруди (укріпленої будівлі) в глибині оборони противника, висувається за підрозділами першого ешелону на встановленій відстані і вводиться у бій за наказом (сигналом) командира батальйону (роти).

5.4. Варіанти ведення наступу в урбанізованій місцевості

5.4.1. Наступ на населений пункт

Батальйону, можливо, доведеться проводити підготовлений або непідготовлений наступ на населений пункт, який частково або повністю оточено відкритою місцевістю. На рисунку 5.8 представлено варіант наступу на населений пункт. У даному прикладі, дві роти ізолюють населений пункт, а третя підсилена ротна закріплює свою позицію, входить та здійснює зачистку населеного пункту.

Рисунок 5.8 – наступ на населений пункт (варіант).

У даному випадку механізованій роті доведеться зачищати будівлі, щоб забезпечити прохід через місто. Як швидко рота зможе зачистити будівлі, залежить від опору противника, розміру та кількості будівель. В залежності від необхідної швидкодії і ситуації, військовослужбовці можуть пересуватись на машинах або пішки. Кожне відділення БМП веде спостереження перед фронтом відділення, тримаючи погляд на протилежній стороні вулиці. Відділення забезпечують свого ведучого взаємною підтримкою. Кожна “двійка”, “трійка” відділення прикриває фронт, контролюючи протилежний бік вулиці. Бойові машини, що забезпечують спостереження і прикриття, повинні бути захищені піхотою. Інша частина піхоти повинна залишитися на машинах, щоб збільшити швидкість після стрімкого (шокуючого) впливу на противника. Спішуватися необхідно при різкій зміні ситуації, або після досягнення об’єкта.

5.4.2. Наступ на кварталі або групі будівель

Рота, як правило, наступає на квартал або групу будівель у складі батальйону (батальйонної тактичної групи). Для наступу на квартал або групу будинків роти, можливо, доведеться посилити БМП або танками та інженерним підрозділом (додаток 8). Цей наступ характеризується атаками взводів, підтримкою вогнем прямою наводкою і навісним вогнем. Успіх залежить від ізоляції позицій противника (які часто будуть об’єктами атаки взводу), придушення вогню противника, захоплення опорного плацдарму в кварталі та зачистки будівель у кварталі.

Артилерія що веде вогонь по об’єктах противника з закритих вогневих позицій не повинна довго стріляти з однієї позиції. Необхідно використовувати ряд позицій і переміщатися від однієї позиції до іншої, щоб використовувати кращі сектори вогню і уникнути вогню у відповідь.

Завдання для засобів які ведуть вогонь прямою наводкою можуть бути наступні:

- кулемети стріляють по вулицях у вікна, двері, проломи в стінах та інші ймовірні позиції противника;

- БМП, танки, ПТРК і РПГ стріляють по танках та інших бронемашинах противника, а також може вести контрснайперську боротьбу;

- танки стріляють по цілям, захищеним стінами, роблять входи в будівлі і забезпечують захист від танків противника;

- стрільці стріляють по відповідним цілям.

Перед наступом, командир роти повинен застосовувати дим, щоб приховати наступ взводів. Він підтримує свої фланги зброєю, яка стріляє прямою наводкою та використовує резерв, у разі необхідності. Прикритий димом і підтриманий вогнем прямою наводкою, штурмовий взвод атакує перше ізольоване приміщення. Командир роти повинен ретельно координувати штурм з вогневою підтримкою так, щоб вогонь був перенесений в останній можливий момент. Тоді відділення та взводи зачищають кожну зазначену будівлю. Після захоплення кварталу, рота об’єднується і реорганізується для відбиття контратак

противника або для продовження атаки. Періоди обмеженої видимості можуть забезпечити найкращі умови для наступу, особливо якщо наявні ПНБ забезпечують роті технологічну перевагу над противником.

5.4.3. Захоплення ключової ділянки місцевості

Транспортні розв'язки, мости або шляхопровід над каналом, комплекс будівель, або, в деяких випадках, само населення є прикладами ключових ділянок місцевості. Тому, захоплення такої ділянки неушкодженою і захист її для використання може бути ключовим завданням для механізованої роти. Нижче описано варіант захоплення і контролю мосту та захоплення транспортного вузла.

5.4.3.1. Захоплення мосту. Перший крок по захопленню мосту повинен бути спрямований на зачистку будівель біля берега. Командир підрозділу повинен з'ясувати, які будівлі домінують над підходами до мосту. Будівлі, які дозволяють йому використовувати для вогневих позицій для РПГ, ПТРК, кулеметів з метою: здійснення вогневої підтримки своїх штурмових загонів (груп) у ході зачистки; не допустити здійснення противником підтримки своїх сил з протилежного берега; не допустити руйнування мосту противником.

При придушенні позицій (знищенні) противника на протилежному березі пріоритет дається позицій, з яких противник може стріляти безпосередньо по мосту. Танки, БМП, ПТРК та кулемети є найбільш ефективними у цьому випадку. ПТРК можуть бути використані проти танків противника, що прикривають міст. Використання диму обмежить спостереження противника.

Крок другий необхідно захопити плацдарм (будівлю, що надає обзор та панує над мостом) на протилежному березі перед атакою через міст. Один або два взводи штурмують по мосту з використанням всього доступного прикриття і диму. На додаток до лобової атаки через міст, необхідно розглянути інші маршрути, які можуть бути використані іншою частиною роти з приданими танками у якості підтримки атаки. Опинившись на іншій стороні, здійснюється перенесення вогню та починається зачистка прилеглих до мосту будівель. Коли перші будівлі зачищені, вогонь знову переноситься і штурм триває, поки всі будівлі в районі мосту не будуть зачищені.

Крок третій. Військовослужбовці приданого інженерного підрозділу зачищають міст і його підходи від всіх мін, саморобних вибухових пристроїв та інженерних загороджень. Командир роти повинен бути готовий до контратак противника. Як тільки міст зачищений, танки та інші транспортні засоби які надавали вогневу підтримку пересуваються на протилежний берег.

5.4.3.2. Захоплення транспортної розв'язки. Захоплення транспортної розв'язки необхідно для забезпечення використання її підрозділами які продовжують наступ, або не допустити використання даної розв'язки противником. Ця операція складається з захоплення і зачистки будівель, з яких можна контролювати територію, використовуючи зброю, що веде вогонь

прямою наводкою з захищених позицій. Після збору всіх існуючих даних розвідки про забудовану місцевість, противника та населення, командир підрозділу планує наступні кроки:

оточує ціль;

захоплює та здійснює зачистку будівлі вздовж транспортної розв'язки.

готується до контратаки противника.

Підрозділи які продовжують наступ не повинні виходити на площу, поки навколишні будівлі не будуть під контролем підрозділів які здійснюють захоплення транспортної розв'язки.

Необхідно постійно мати резерв з метою підсилення підрозділу (штурмової групи), зазвичай окреме відділення з одного із механізованих взводів.

Наприклад:

Штурмова група в ході зачистки будівлі, зустріла потужний опір противника та потребує підтримки. Тоді резерв може бути надано штурмовій групі.

6. ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БОЮ (ДІЙ) ПІДРОЗДІЛІВ РОДІВ ВІЙСЬК ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ВІЙСЬК В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))

6.1. Механізовані (мотопіхотні, гірсько-піхотні, гірсько-штурмові)

6.1.1. При веденні наступального бою в населеному пункті у складі бригади механізований (мотопіхотний, гірсько-піхотний, гірсько-штурмовий) батальйон (далі – батальйон), як правило, наступає однією-двома магістральними вулицями з прилеглими кварталами на фронті до 1000 м. Механізована (мотопіхотна, гірсько-піхотна, гірсько-штурмова) рота (далі – рота) наступає однією вулицею або всередині кварталу.

Глибина завдання батальйону (роти) при веденні наступального бою у населеному пункті може бути менше, ніж у звичайних умовах.

Найближчим завданням батальйону може бути захоплення опорного пункту або одного, а іноді двох-трьох кварталів, подальшим завданням – оволодіння важливими об'єктами (кварталами) у глибині оборони противника.

Найближчим завданням роти є – оволодіння будинком (частиною великого будинку або декількома невеликими будинками) в опорному пункті противника.

Бойовий порядок батальйону (роти) для ведення наступу в населеному пункті будується, як правило, в два ешелони; при захопленні невеликого населеного пункту – в один ешелон з виділенням ЗВРез. Батальйону (роти) першого ешелону може бути приданий артилерійський дивізіон (батарея). Більша частина мінометної батареї, гранатометного і протитанкового підрозділів, танків і вогнеметів додаються ротам (взводам).

Для блокування і захоплення великих споруд або важливих укріплених об'єктів населеного пункту, підготовлених до довготривалої оборони,

механізований батальйон може призначатись у штурмовий загін. У штурмовому загоні створюються дві-три штурмові групи силою до роти кожна. Штурмовий загін (група), як правило, посилюється танковим підрозділом, артилерією, вогнеметниками, протитанковими засобами, підрозділами ППО та інженерних військ, а також забезпечуються підіривними зарядами, аерозольними (димовими) і запалювальними засобами. Загону може додаватись артилерійський дивізіон, групі – батарея.

Механізований (мотопіхотний, гірсько-піхотний, гірсько-штурмовий) взвод (відділення) (далі – взвод (відділення)) наступає, як правило, ізольовано від сусідів з подоланням великої кількості завалів, що утворилися внаслідок руйнувань будівель, пожеж і барикад, під фланговим, перехресним і багатоярусним вогнем противника та уражає його на близьких дистанціях, а часто й у рукопашному бою.

В цих умовах широко застосовуються дрібні підрозділи, бойові групи, у знищенні противника важливу роль відіграє озброєння механізованого відділення (автомати, кулемети, гранатомети, ручні і реактивні кумулятивні гранати) й озброєння БМП (БТР).

Механізований взвод у населеному пункті наступає у пішому порядку вздовж вулиці з одного або з обох її боків, відділення – з одного боку. Взаємна підтримка здійснюється веденням вогню по будівлях на протилежний бік вулиці.

6.1.2. Оборона міста (населеного пункту) створюється на підступах до нього і безпосередньо в населеному пункті. Батальйон у місті (населеному пункті) обороняє, як правило, один або декілька кварталів, рота – квартал або декілька будинків. У залежності від характеристики споруд кількість об'єктів, які обороняються підрозділом, може бути іншою. Батальйону для оборони може призначатись невеликий населений пункт. Взвод у населеному пункті обороняє опорний пункт, що включає один-два будинки або декілька невеликих будівель (споруд), частину будівлі або її поверх, проміжок між будівлями і входить до опорного пункту роти, а механізоване відділення – невеликий будинок (споруду), поверх будинку або проміжок між будинками. Взводу для ведення оборони можуть додаватись гармати (міномети), вогнемети, ПТРК й інші вогневі засоби.

Опорний пункт з використанням будівель обладнується так, щоб підступи до нього прострілювалися фланговим і перехресним вогнем з усіх видів стрілецької зброї, БМП (БТР), танків та інших засобів. Підступи до будинків і виходи з підземних комунікацій прикриваються інженерними загородженнями і вогнем. Окремі споруди й будинки опорного пункту взводу з'єднуються між собою ходами сполучення, проломами в стінах суміжних будинків, а також підземними тунелями. У підземних комунікаціях (спорудах), які не використовуються, влаштовуються загородження, а виходи з них охороняються, прикриваються вогнем або мінуються.

Опорний пункт поза будинками повинен перекривати вулиці, виїзди з майданів, парків і скверів, для цього на вулицях будуються барикади з

обладнаними бійницями і місцями для позицій вогневих засобів. Для маневру підрозділів і руху транспорту залишаються проходи, пристосовуються підземні комунікації й обладнуються ходи сполучення між будівлями, які ретельно охороняються, перекриваються переносними загородженнями і прикриваються вогнем. Підступи до барикад повинні прострілюватися фланговим і перехресним вогнем. Будівлі, які заважають спостереженню і веденню вогню, розбираються або руйнуються.

6.2. Танкові

6.2.1. Під час наступального бою танки діють у бойових порядках механізованих підрозділів або за ними і своїм вогнем знищують противника насамперед у підвалах, нижніх поверхах будинків й інших укриттях. При просуванні підрозділів вулицями особлива увага звертається на боротьбу з протитанковими засадами, які можуть діяти одночасно з декількох напрямків. Танки мають бути підтримані штатним озброєнням механізованих підрозділів, щоб подавити опорні пункти і ПТРК противника. Командири повинні використати танки, щоб скористатися перевагою великої дальності їх головного знаряддя. Це зазвичай досягається використанням танків поза населеним пунктом, коли вони прикривають танконебезпечні напрямки.

У вуличних боях від будинку до будинку танки рухаються по вулицях і захищаються піхотою, яка зачищає від протитанкової зброї противника. Танки у свою чергу, підтримують піхоту, використовуючи своє головне знаряддя та кулемети знаходячись на безпечній відстані від позицій противника. Танки можуть використовуватись для розчищення завалів. Під час руху по вузьким вулицях або по вулицях з вузькими проїздами через завали особовий склад механізованих підрозділів повинен рухатись перед танками, зачищаючи будівлі на кожній стороні.

Рух через відкриту область має бути спланований і пов'язаний з місцевістю. Із-за обмеженого руху танків і обмеженого спостереження з них, особовий склад повинен зачистити маршрут перед танками. Танки і особовий склад повинні використати метод: "пересування з спостереженням". Особовий склад повинен зв'язуватись з екіпажем танку, використовуючи сигнали руками та по радіо. Для руху по широким вулицям механізованому взводу зазвичай надаються два танки, які рухаються по кожній стороні вулиці. Танки не повинні використовуватись окремо. Третій танк приданого танкового взводу повинен рухатись позаду взводу (роти) та знищувати цілі на верхніх поверхах будівель. Під час руху по широким бульварам командири можуть використати танковий взвод, захищений одним або двома механізованими взводами. Особовий склад забезпечує рух вперед передових танків, тоді як задні танки спостерігають за рухом та забезпечують їх прикриття.

При переміщенні танків через мости і прольоти вони повинні бути перевірені на наявність мін, мін – пасток та на вантажопідйомність.

6.2.2. Танк в оборонному бою діє, як правило, у складі взводу. Він може призначатись у вогневу засідку, застосовуватись у якості чергового або кочуючого вогневого засобу, а також виділяти у склад бронегрупи батальйону (роти). Він діє у взаємодії з механізованим підрозділом, у бойовому порядку якого переходить до оборони.

Населені пункти обмежують рухливість танків та роблять їх уразливими від протитанкової зброї. Коли танки використовуються в обороні, особовий склад механізованого батальйону (роти, взводу) має бути розташований так, щоб забезпечити безпеку їх від протитанкового вогню ближньої дії. Танкам мають бути призначені основні, додаткові та запасні позиції, а також основні та додаткові сектори вогню, які обладнуються зазвичай позаду бойової позиції механізованого підрозділу з таким розрахунком, щоб забезпечувалися: спостереження за противником і стрільба на дальність ефективного вогню з гармати і кулеметів; ефективне застосування комплексу керованого озброєння; вогнева взаємодія із сусідніми танками і можливість спільного зосередження вогню перед переднім краєм оборони і на флангах опорного пункту; безпека механізованих підрозділів, які займають оборону попереду. Танки розташовуються на вірогідних підступах та готові до використання переваги їх, вогню далекої дії. Вони можуть бути: встановлені на краю населеного пункту, на позиціях зі взаємною підтримкою; встановлені на флангах населеного пункту; використані для прикриття барикад і загороджень.

Для введення противника в оману відносно дійсного розташування вогневих засобів та їх кількості в обороні танк може діяти у якості кочуючого вогневого засобу. При цьому його командир вказується завдання, маршрут руху, декілька вогневих позицій і порядок їх зміни, сектори стрільби з кожної з них, порядок дій після виконання завдання. Вогневі позиції для кочуючого танка обираються залежно від завдання і особливостей місцевості. В ході оборонного бою кочуючий танк потай змінює вогневі позиції, роблячи з кожної з них декілька пострілів або веде вогонь за вказівкою командира, який його вислав.

6.3. Ракетних військ і артилерії

6.3.1. Під час наступального бою за володіння населеним пунктом артилерійський дивізіон (батарея) може бути приданий першому ешелону загальновійськового підрозділу, або діяти у складі артилерійської групи (дивізіону).

Під час штурму населеного пункту дивізіон може посилювати штурмовий загін, а батарея (взвод) – штурмову групу.

Під час ведення наступу ротою (штурмовою групою) всередині кварталу придана їй батарея (взвод) може бути розподілена повзводно (окремими гарматами) для посилення механізованих взводів (груп).

Для руйнування міцних будівель, пристосованих до оборони, застосовуються гармати великих калібрів, які можуть входити до складу групи руйнування.

Командир дивізіону (батареї, взводу) заздалегідь вивчає місто (населений пункт) за великомаштабною картою (планом міста (населеного пункту), аерофотознімком, електронною картою), особливості оборони противника та організовує розвідку.

Перед початком штурму населеного пункту артилерійський дивізіон (батарея) в період артилерійської підготовки атаки виконує вогневі завдання згідно з витягом з таблиці вогню артилерійської групи (дивізіону). При підході загальновійськових підрозділів до населеного пункту артилерійські дивізіони (батареї, взводи) уражають живу силу і вогневі засоби противника в опорних пунктах. З виходом до околиць населеного пункту переносять вогонь по будівлях та інших спорудах в глибині опорних пунктів і забороняють підхід резервів до об'єктів, що атакуються.

Під час ведення бою усередині населеного пункту у період артилерійської підготовки атаки противник знищується в будівлях (спорудах), робляться проломи в стінах.

З початком атаки загальновійськовими підрозділами будівель (споруд) артилерійські підрозділи уражають противника, що обороняється. Після проникнення підрозділів у будівлю та її захоплення, вогонь переноситься для знищення противника в сусідніх будівлях (спорудах), здійснюється підтримка бою штурмового загону (групи) за подальші будівлі і квартали.

Командир дивізіону (батареї), що входить до складу штурмового загону (групи), знаходиться разом з його командиром у безпосередній близькості від підрозділів, що атакують найбільш важливу будівлю (споруду). Командир вогневого взводу знаходиться на вогневій позиції однієї з гармат, переміщується разом з нею і безперервно підтримує зв'язок з загальновійськовими командирами. Зв'язок з командиром батареї командир взводу підтримує по радіо та через посильного.

6.3.2. Оборона. Підрозділи артилерії займають вогневі позиції, як правило, зовні міста. В окремих випадках такі позиції можуть бути й у місті (при загрозі його обходу й оточення або при обороні оточеного противником міста). Значна кількість підрозділів артилерії бригади, у тому числі і приданої, передається механізованим підрозділам і використовується для ведення вогню прямою наводкою. Якщо артилерія роздається, то у безпосередньому підпорядкуванні командира бригади, як правило, залишається один дивізіон, переважно реактивної або гаубичної артилерії.

Артилерійський вогонь в обороні повинен використовуватись для:

придушення елементів противника;

дезорганізації або знищення штурмових сил;

забезпечення контрбатареїної боротьби;

підтримки контратак;

забезпечення вогнем прямою (напівпрямою) наводкою, коли це необхідно.

Протитанкові й інші засоби, виділені для стрільби прямою наводкою, ешелонуються углибину уздовж вулиць і бульварів. Для підвищення можливостей механізованих підрозділів у протитанковому відношенні кожна рота підсилюється артилерійським взводом; батальйон отримує на підсилення до дивізіону артилерії. Велике значення у системі вогню має вогонь протитанкових засідок, які улаштовуються у провулках, біля шляхопроводів і важливих перехресть, а також у складках міської місцевості.

Міномети використовуються для ударів по: спостережливим позиціям противника; штурмовим групам противника які намагаються захопити опорний плацдарм; цілям на дахах; підкріпленням противника в межах досяжності.

Вогонь в межах міста планується по вірогідним маршрутам просування, щоб знищити противника, якщо він спробує проникнення у глиб населеного пункту. На рівні батальйону командир повинен розподілити пріоритети вогню, які ґрунтуються на підступах і загрозах та представляють найбільшу небезпеку для оборони.

По мірі просування противника, збільшується сила вогневого впливу з метою розділення піхоти противника від танків і бронетехніки. Впродовж цього артилерія концентрується на атакуючій піхоті, контрбатареїному вогню та на знищенні підкріплення, яке наближаються до міста.

При проведенні контратаки пріоритет вогневої підтримки надається підрозділам, які проводять контратаку. Коли артилерія виконує вогневі завдання як згадано вище, вона повинна бути готовою до зміни вогневих позицій з метою переміщення на нову заплановану позицію, щоб уникнути контрбатареїного вогню противника.

Мінометна батарея (взвод) батальйону може бути спочатку розташована попереду для підтримки розвідувального взводу. Після відходу розвідки, мінометна батарея (взвод) розташовується там, звідки зможе підтримувати весь батальйон (роту). На рівні рот і взводів система вогню включає вогонь штатного і приданого озброєння перед своїми бойовими позиціями і безпосередньо навколо них для ближньої підтримки.

Гуртуючись на розташуванні позицій взводів відносно найбільш вірогідних напрямів просування, командир роти повинен призначити командирам взводів зони зосередженого вогню. Вогонь по зонах зосередженого вогню відкривається по встановлених сигналах корегувальників. Запропоновані зони зосередженого вогню мають бути чітко розмічені, щоб визначити міру доступного вогню та встановити мертві зони.

6.4. Протиповітряної оборони

6.4.1. Під час наступального бою за оволодіння населеним пунктом підрозділи ППО СВ здійснюють прикриття загальновійськових підрозділів, які наступають, та їх об'єктів від ударів та інших дій повітряного противника, завдання йому значних втрат, і тим самим забезпечення свободи маневру та

створення умови для виконання загальновійськовими підрозділами, що прикриваються, поставлених перед ними бойових завдань.

Завданнями підрозділів ППО СВ у наступі можуть бути:

прикриття головних сил у вихідних районах (районах зосередження), на маршрутах висування, на рубежах розгортання, на рубежі переходу в атаку, на рубежі вступу в бій, в ході наступу (переслідування противника, який відступає);

прикриття комунікацій на шляхах руху, переправ підрозділів матеріально-технічного забезпечення.

Після виявлення повітряного противника підрозділ ППО СВ відкриває вогонь по команді командира і веде його з максимальною інтенсивністю. Літаки та вертольоти вогневої підтримки, які раптово з'являються, знищуються, як правило, по рішенню командирів взводів (відділень, обслуг БМ, ЗУ) в своїх секторах.

Вихід підрозділів ППО у вихідний район та їх розгортання здійснюється, як правило, спільно з загальновійськовими підрозділами, що прикриваються, або завчасно.

6.4.2. Під час оборони міста (населеного пункту) основні зусилля підрозділів ППО СВ зосереджуються на прикритті загальновійськових підрозділів, які діють на підступах до міста. Під час оборони, безпосередньо у місті, стартові позиції (вогневі позиції) підрозділів ППО СВ вибираються, як правило, на окраїнах міста, площах, перехресті вулиць, бульварах, стадіонах, а ПЗРК і зенітних установок на дахах будівель.

Під час організації протиповітряної оборони в місті (населеному пункті) пости повітряного спостереження розташовуються, як правило, на високих спорудах.

6.5. Десантно-штурмові, аеромобільні, повітрянодесантні

6.5.1. Десантно-штурмовий, аеромобільний, парашутно-десантний батальйон може наступати на місто, діючи на головному або другорядному напрямку, в першому чи в другому ешелоні; перебувати в резерві; діяти в передовому, що обходить або штурмовому загоні, а також в якості тактичного повітряного десанту.

Рота як правило, діє у складі батальйону. Однак в ряді випадків вона може виконувати завдання самостійно. Однією з особливостей наступу в місті є те, що підрозділам ставляться завдання по оволодінню об'єктами міста, а не рубежами і на меншу, ніж в звичайних умовах, глибину.

Загальна задача повинна ділитись на ряд послідовних завдань з оволодіння окремими об'єктами. Найближчі завдання повинні ставитися по таким об'єктам (орієнтирам) в глибині оборони противника, які добре видно з наших спостережних пунктів (високі будинки, заводські труби, дзвіниці тощо). Це сприяє організації безперервного взаємодії підрозділів під час бою. Завданням батальйону, діючого в першому ешелоні, може бути оволодіння кварталом

(декількома кварталами), в результаті чого порушується стійкість оборони противника і створюються умови для розвитку наступу.

Завдання роти зазвичай полягає у знищенні противника в декількох будівлях (або окремому великому будинку) і їх захоплення. Взвод зазвичай виконує завдання зі знищення противника в одній будівлі (або в частині великого будинку) і його захопленні. Відділення діє в складі взводу і знищує противника в підвалах, на поверхах, а також може виконувати завдання по забезпеченню вогнем штурмових підрозділів. У відділеннях створюються “двійки” або “трійки”, оснащені засобами зв'язку. Для успішних дій в складі відділення має бути не менше 8 – 10 чоловік, не рахуючи екіпажів бойових машин. Батальйон (рота) другого ешелону, крім основного завдання нарощувати удар першого ешелону, повинен бути готовий до відбиття контратак противника, заміни підрозділів, які втратили боєздатність, або до дій в якості обхідного загону. Батальйон (рота), що знаходиться в резерві, повинен бути готовий до виконання завдань, раптово виникаючих в ході бою, а також деяких завдань, які покладаються на батальйон другого ешелону. Завдання батальйону, призначеного для дій в передовому загоні, полягає в тому, щоб використовуючи вигідні умови місцевості, не втягуючись у затяжні бої, ударом з ходу захопити важливі об'єкти в місті і утримувати їх до підходу головних сил. При успішних діях батальйон може частиною сил прикрити важливий об'єкт, а основними силами з дозволу старшого начальника розвивати наступ в глибину міста. Завдання батальйону, призначеного до обхідного загону – обійти вузол опору, оволодіти вигідним рубіжем (об'єктом) з метою блокування противника в населеному пункті (районі міста) та розвивати наступ в глибину, у взаємодії з сусідами створити зовнішній фронт оточення.

Батальйон (рота), виділений в тактичний повітряний десант, може виконувати одну з наступних завдань: захопити важливі об'єкти в місті і утримувати їх до підходу головних сил; затримати висування та підхід резервів противника; захопити аеродром в межах міста або на його околиці; захопити і утримувати переправи в межах міста або на його зовнішньому кільці; оволодіння вигідним рубіжем на підступах до міста з метою створення внутрішнього (зовнішнього) кільця оточення. При веденні бою в місті підрозділи отримують таку кількість засобів посилення, яке забезпечило б їм виконання поставленого завдання.

6.5.2. Десантно-штурмові, аеромобільні, парашутно-десантні підрозділи, як правило, обороняються в складі частини, на головному або другорядному напрямку, бути в першому чи в другому ешелоні або перебувати в резерві. У деяких випадках на окремому напрямку можуть оборонятись самостійно. Вони в місті можуть обороняти кілька кварталів.

Район оборони батальйону включає:

підготовлені до кругової оборони опорні пункти рот, резерву;
місця для організації засідок;

вогневій позиції артилерії та інших вогневих засобів, що залишилися в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону;
підготовлені місця для КСП батальйону і його тилових підрозділів;
ходи сполучень.

Крім того, в районі оборони батальйону можуть створюватися хибні опорні пункти, позиції бойової охорони. Опорний пункт за своїми розмірами трохи менше, ніж в обороні польового типу. Опорний пункт роти може включати кілька будівель, що знаходяться в вогневому зв'язку між собою. Основу взводного опорного пункту становлять одну-дві особливо міцні будівлі з підвалами. В окремих випадках одна велика будівля обороняється ротою, в цьому випадку взвод буде обороняти частину будівлі або один поверх. Відділення може обороняти невелику будівлю, частину будівлі або проміжок між будинками.

Кожний опорний пункт і вузол оборони повинен бути підготовлений до кругової і тривалої оборони. При створенні позицій до оборони готуються найбільш міцні і тактично вигідно розташовані будівлі, які не виділяються на загальному тлі вулиці, мають зв'язок з сусідніми опорними пунктами, створюють умови для ведення з них кругового спостереження і обстрілу, по можливості зверху вниз, забезпечують укриття особового складу від ударів авіації, вогню артилерії.

Для оборони всередині міста вибираються будинки, що виступають на вулицю, розташовані поперек або на середині вулиці. Таке розташування будівель дозволяє організувати ефективний обстріл вулиці. У густо забудованому кварталі опорний пункт зазвичай розташовується в декількох близько розташованих будівлях, які межують з вільними ділянками вулиць. Кожен будинок має свої особливості, які і повинні бути враховані при організації оборони. Опорний пункт, організований в будівлі, розташованій на перехресті вулиць, найбільш зручний для оборони за умови, якщо в будинку є балкон або якщо вікна розташовані півколом. При розташуванні опорного пункту в будівлі, розташованій на вузькій хвилястій вулиці, для його утримання потрібно більший гарнізон, ніж при обороні будівлі на прямій і широкої вулиці. Будівля, розташована на прямій широкої вулиці, характерна тим, що вхід в нього знаходиться в центрі будинку, що дозволяє створити перед входом зону суцільного багат шарового вогню всіх видів. Організації вогню уздовж вулиці сприяє наявність балконів.

Для оборони площ вибираються будівлі, розташовані фасадом в сторону кварталів, зайнятих противником. Такий опорний пункт легко обороняти до появи у противника танків або САУ. Для оборони на околиці населеного пункту не рекомендується вибирати будівлі, розташовані окремо від інших і різко виділяються своїм зовнішнім виглядом.

Для оборони в першу чергу необхідно пристосовувати міцні кам'яні будівлі, що дозволяють вести флангових вогонь по противнику. Виступи населеного пункту доцільно використовувати для ведення перехресного вогню по підступам до нього.

За побудовою і організації оборону опорного пункту в місті можна розділити на зовнішню і внутрішню.

Зовнішня оборона складається з позицій вогневих засобів, що прикривають підступи до опорного пункту. Ці позиції (осередки опору) можуть перебувати перед опорним пунктом або ж в самому опорному пункті. Їх вогонь в поєднанні з загородженнями є основою зовнішньої оборони. Зовнішні осередки опору (позиції вогневих засобів) за своїм складом і озброєння різноманітні (від окремого снайпера до окремо діючої БМП (САУ, танка). На них покладаються такі завдання: вдень вести бій і спостереження, вночі підслуховувати, освітлювати місцевість та вести вогонь.

Внутрішня оборона опорного пункту складається з внутрішніх осередків опору (позицій вогневих засобів), розташованих в коридорах, на сходах, в суміжних кімнатах, які контролюють вхід в будівлю з вулиці та двору, на горищах, дахах тощо. Для внутрішньої оборони опорного пункту залучається частина вогневих засобів, призначених для зовнішньої оборони, і все вогневі засоби резерву. Перемикання всіх вогневих засобів і особового складу з зовнішньої оборони на оборону всередині опорного пункту допускається як виняток і тільки за тієї умови, якщо опорного пункту загрожує повне знищення.

Бойовий порядок при обороні в місті повинен забезпечити:

ефективне використання всіх вогневих засобів;

найменшу уразливість від ударів авіації, вогню артилерії та інших засобів ураження;

максимальне використання вигідних умов міста та інженерного обладнання його об'єктів;

можливість створення і ведення кругової оборони і здійснення маневру силами і засобами в ході бою;

зручність управління підрозділами та підтримання безперервної взаємодії між ними.

При обороні в місті бойовий порядок батальйону складається з підрозділів першого і другого ешелону або резерву, вогневих засобів і підрозділів спеціальних військ, що знаходяться в безпосередньому підпорядкуванні командира батальйону та підрозділів тилового, технічного забезпечення. У батальйоні можуть створюватись бронегрупа і штурмова група, а також призначатись підрозділи для дій в вогневих засідках і в маневрених розвідувально-ударних групах.

6.6. Розвідувальні

6.6.1. Спостереження в населеному пункті. Для спостережних пунктів рекомендується вибирати такі місця, з яких був би можливий хороший огляд дій противника і своїх військ в заданому секторі. Найбільш зручними місцями для спостереження є:

високі багатоповерхові будівлі, де спостереження можна вести через слухові вікна горищ, проломи в даху, вікна верхніх поверхів;

заводські труби, кам'яні огорожі, в яких заздалегідь слід пробити отвори; розвалини будівель, підбиті і замасковані танки, дерева з густим листям тощо.

Особовий склад спостережного пункту має бути по можливості захищений від артилерійського і мінометного вогню. При облаштуванні спостережного пункту слідє посилити перекриття на випадок обвалу будівлі; стіни треба додатково закладати цеглою і мішками з піском, вікна – підручними матеріалами.

Біля спостережного пункту потрібно обладнати укриття (пристосувавши для цього підвал дома або погріб) і побудувати ходи сполучення. Усі ці роботи слід проводити вночі або під прикриттям диму, щоб противник не помітив їх. При організації спостереження потрібно постійно мати на увазі, що дальність спостереження в місті обмежена. Тому спостережні пункти треба висувати ближче до переднього краю, збільшуючи одночасно їх кількість.

Спостереження за противником, відмітка цілей і розривів здійснюються із-за укритті з допомогою оптичних приладів, але при активній роботі снайперів противника ці прилади швидко виводяться з ладу. При використанні біноклів розвідку ведуть тільки з глибини кімнат або через спеціально виконані у напрямку цілей отвори.

6.6.2. Дозорні. Використовуючи оптичні засоби спостереження, дозорні починають розвідку населеного пункту з огляду його здалека, з відстані, що дозволяє по характерним ознакам визначити, чи є в ньому противник.

Наявність військ противника в населеному пункті можна виявити по посиленому гавкоту собак, диму польових кухонь, топці печей в незвичний час, відсутності людей на полях і городах, особливо в період польових робіт. Сліди танків, бойових машин при в'їзді (виїзді), звуки роботи двигунів видають присутність механізованих частин і підрозділів. Наявність антенних пристроїв (радіо-, радіорелейних та супутникових станцій) на околицях чи поблизу населеного пункту, жердяної кабельної лінії зв'язку або слідів неглибоко прикопаних кабелів, посадочного майданчика для вертольотів вказує на розташування пункту управління.

Визначити вогневу точку, встановлену у фундаменті будинку, можна по розчищеному сектору для стрільби (по відсутності частини огорожі або по вирубаних деревах тощо) відмінності забарвлення від загального фону, підсиленню стін додатковою кладкою або мішками з піском. Взимку амбразуру можна помітити по пару, що виходить з неї. У дерев'яних будинках вогневі точки можна виявити по свіжому обпилюванню колод при облаштуванні амбразури. Амбразури зазвичай розташовуються ближче до кутів будівель.

У будівлях, підготовлених для оборони або зайнятих спостерігачами противника, зазвичай не спостерігається ознак життя і створюється враження, що там нікого немає, але саме ця тиша повинна насторожити розвідників.

При підході до населеного пункту слід уникати відкритих, з боку населеного пункту, місць. Огляд населеного пункту треба розпочинати з його

околиці звертаючи увагу на кущі, дерева, окремі будови, глибокі канави, яри на околицях, де противник може розташовувати підрозділи охорони, а також на дахи горища, вікна високих будівель, фабричні труби, звідки він може вести спостереження.

Після огляду здалека, дозорці, прикриваючись деревами, кущами, каналами, з боку городів, садів, виноградників, надвірних будівель і тильної частини житлових будинків проникають в населений пункт і оглядають будови на околиці, якщо в них є жителі, опитують їх.

У населеному пункті сільського типу дозорні проходять по городах, садах, дворах. Не слід рухатися впритул до будівель і по ділянках, що проглядаються з вікон і дверей. Найбезпечніше для проникнення у будівлю (приміщення) використати проломи в стінах.

При огляді будов зсередини старший дозорний залишається зовні, знаходячись в готовності надати допомогу дозорним і підтримувати зоровий зв'язок з командиром групи. Дозорні оглядаючи будову зсередини, вхідні двері обов'язково залишають відкриті. Увійшовши у житловий будинок, в першу чергу треба опитати хазяїна і не відпускати його до тих пір, поки не буде закінчений огляд. Особливу увагу потрібно звертати на горища і підвали. У порожньому приміщенні, на вулиці і у дворі чіпати які-небудь речі або предмети не рекомендується, так як вони можуть бути заміновані. Входячи до кімнати, треба бути уважним дивитися собі під ноги і стежити за розтяжками і пастками. Навіть якщо противник вже залишив будівлю, міни-пастки можуть залишитися. Не можна чіпати вимикачі і дверні ручки. Пастки можуть розташовуватися на можливих шляхах проходу. Наприклад: на сходах, в коридорах, під різними предметами. Не слід розмінювати міни самим – це робота саперів. Треба позначити міни-пастки. Наприклад: клаптиком червоного матеріалу. При необхідності мину розвідник може розмінювати способом підривання іншим зарядом або за допомогою “кішки”.

За діями дозорних, що оглядають населений пункт, повинен спостерігати командир. Услід за дозорними він відправляє в населений пункт дозорне відділення, за яким висувається ядро розвідувального дозору. Якщо розвідники діють на бойових машинах, дозорне відділення в декілька прийомів на підвищеній швидкості проскакує вже оглянуті вулиці (ділянки), займаючи зручні для спостереження, вигідні для бою позиції і лише потім населений пункт проходить ядро розвідувального органу.

Невеликі населені пункти (хутори) дозорне відділення долає одним кидком відразу виходячи услід за дозорними на його протилежну околицю.

При виході з населеного пункту подальший рух організовується так, щоб місцеві жителі не змогли визначити істинний напрям дій розвідників.

При веденні розвідки в населеному пункті розвідувальні підрозділи можуть виконувати і розвідувально-бойові завдання, зокрема діяти в якості штурмових груп.

Техніка пересування і подолання перешкод в місті має свої особливості. Необхідно рухатися уздовж вулиць або крізь будівлі, використовуючи отвори і проломи в стінах – цьому способу пересування слід віддавати перевагу. Просуваючись по відкритих площам і вулицям, треба триматися як можна ближче до стін будівель, ведучи розвідку “четвірками” дозорні, які попарно продвигаються по протилежних сторонах вулиці, не допускаючи щоб протилежну пару дозорних не обстріляли або не уразили гранатою з верхніх вікон.

Оглядати місцевість доцільно із-за укриття, наприклад: із-за кута будівлі в положенні лежачи, стоячи робити це небезпечно. При цьому найбільш поширеною помилкою являється демаскування себе елементами екіпіровки (ствол зброї, антена радіостанції, засоби спостереження тощо).

Ніколи не слід стояти навпроти вікон, в дверних отворах, або навпроти дир в стінах. Якщо ці елементи зустрічаються на шляху, під ними треба проповзати.

Не треба перетинати відкритий простір прямо. Необхідно знайти шлях в обхід навіть якщо цей шлях довший. Якщо ж доводиться проходити по відкритій місцевості – робити це потрібно швидко. Якщо рухається ціла група, не варто перебігати відкриту ділянку одному. Перебігати групою рекомендується з використанням димів і прикриваючого вогню. Якщо немає іншої альтернативи, перш ніж перебігти, слід у першу чергу обов’язково вибрати зручну позицію, яку треба зайняти після перебігання. Перетинати алею, треба розосереджено на відстань 3 – 5 м друг від друга та за сигналом командира.

6.6.3. Особливості розвідки і пересування по підземних комунікаціях. Підземні комунікації у великих містах – це лінії метрополітену, каналізаційні галереї, дренажні труби. Вони мають великий внутрішній простір – 2 метри і більше та дозволяють пересуватися великій кількості особового складу. Підземні тунелі забезпечують як противнику, так і розвідникам, гарне прикриття і скритність пересування. Їх використання, як правило, вимагає попередньої підготовки та робиться невеликими відрізками (до 200 – 300 м) відстані по заздалегідь розвіданому маршруту

Дії розвідників в міських підземних комунікаціях можна порівняти з виконанням завдань розвідки вночі. Темрява і обмежений простір підземелля викликає у багатьох природне почуття страху, з’являється невпевненість у своїх силах і підозрілість. Для виконання таких завдань відбирається особовий склад із стійкою психікою.

Розвідувальні групи по підземних комунікаціях можуть проникати в тил противника. Але, незважаючи на це, необхідно пам’ятати, що вагома перевага залишається за тим, кому знайоме розташування підземних комунікацій, отже, для тих, хто заздалегідь підготував їх до оборони.

Для розвідки одного тунелю на відстань до 300 м досить одного дозорного відділення. Тільки у край велика мережа повідомлень вимагає збільшення особового складу. Для пересування доцільно використати провідника або план комунікацій. На плані (схемі) підземних комунікацій командир групи прокладає

маршрут руху, на якому визначено азимути, магнітне відхилення, точне розташування вихідних люків і відстаней між ними.

Відділення, що пересувається під землею в повній темряві, має бути зв'язано мотузком загальною довжиною 36 м. Необхідно пам'ятати, що протигази актуальні не лише із-за можливого застосування отруйних речовин, але і через пошкодження труб природного газу.

Перед спуском в підземелля усім членам команди необхідно почекати 10 хв поки дозорці перевірять місцевість під землею на предмет отруйних речовин. Просуваючись по підземних комунікаціям, необхідно підтримувати дистанцію між дозорними і ядром групи – 10 м, між членами команди в ядрі – 3 – 5 м.

Велику небезпеку становлять гази та випари, концентрація яких частенько значно перевищує гранично допустимі норми. Тому перед спуском під землю, відкривши люк, в обов'язковому порядку необхідно почекати певний час для того, щоб гази хоч трохи вивітрилися. Дозорний, перед спуском, для страховки та надання йому екстреної допомоги, обов'язково обв'язується за пояс мотузком, за допомогою якого він негайно може бути витягується на поверхню у разі отруєння. Основними ознаками отруєння є: нудота, блювота і запаморочення. Якщо ці ознаки проявляються вже в ході виконання завдання, група негайно повинна вийти на поверхню через найближчий люк.

6.7. Інженерні

Інженерні підрозділи надають підтримку механізованим підрозділам, проводячи спеціалізовані обстеження ландшафту населеного пункту та забезпечують командирів усією необхідною інформацією для бою в забудованій місцевості.

6.7.1. Під час підготовки та ведення наступу на населений пункт інженерні підрозділи можуть виконувати наступні завдання:

проведення технічної розвідки, щоб визначити розташування і тип загороджень противника, мінних полів та надати рекомендації по їх усуненню;

розчищення перешкод і великих завалів землерійно-транспортними засобами для забезпечення руху;

встановлюваних засобів руйнування для знищення укріплень і опорних пунктів, які не можуть бути знищені штатними засобами механізованих підрозділів;

установка мінних полів для захисту флангів і тилу.

6.7.2. Під час оборони населеного пункту інженерні підрозділи можуть виконувати наступні завдання:

облаштування комплексної системи загороджень;

руйнування будівель;

установка мінних полів;

допомога в підготовці опорних пунктів;
 підтримання маршрутів для проведення контратак, здійснення постачання та комунікацій в придатному стані;
 розширення проходів між будівлями, мостами тощо.

Під час виконання заходів з інженерного забезпечення щодо підготовки будинків до оборони вікна і двері в них закладаються цеглою або мішками з піском (землею), залишаються лише амбразури для ведення вогню, міжповерхові сходи блокуються або руйнуються, в горіщних і міжповерхових перекриттях пророблюються ходи, підвали цегляних будинків обладнуються під сховища, всі приміщення очищуються від легкозаймистих предметів проводяться протипожежні заходи.

Для виявлення підземно-мінних робіт, які проводить противник, призначаються інженерно-саперні підрозділи із засобами підслуховування і підриву.

Також особливостями інженерного забезпечення оборонного бою у місті (населеному пункті) є:

пристосування окремих будівель, кварталів, великих промислових об'єктів і міста у цілому до оборони з урахуванням захисту від усіх засобів ураження;
 улаштування завалів і загороджень на підступах до міста та у самому місті;
 дообладнання підземних споруд і підвальних приміщень як укриттів;
 підготовка й улаштування прихованих шляхів, у тому числі і підземних проходів і переходів між будівлями, у загородженнях і завалах, для забезпечення маневру військ, обладнання мостів і переправ через річки і канали;
 обладнання пунктів водопостачання на джерелах, не пов'язаних з міським водопроводом, а тако ж водорозбірних пунктів з використанням міської водопровідної мережі.

При організації інженерного забезпечення передбачається створення, у разі потреби, підрозділів для підтримання у проїжджому стані вулиць, по яких здійснюються підвезення й евакуація, для забезпечення виходу підрозділів другого ешелону на рубежу розгортання для контратак і виходу підрозділів з районів пожеж і руйнувань. Крім того, слід передбачати створення загонів (команд) для боротьби з пожежами, та мати засоби розгородження для розчищення виходів (входів) з приміщень, які обороняються.

6.8. Радіаційного, хімічного, бактеріологічного захисту

Особливу увагу необхідно звертати на РХБ розвідку основних магістралей, парків, метро, міських колекторів, підвалів, на пристосування найбільш міцних споруд (підвалів будівель) для захисту особового складу від хімічних отруйних речовин, бактеріальних (біологічних) засобів, на використання для спеціальної обробки військ міських комунікацій, а також на осліплення димами (аерозолями) вогневих засобів і спостережних пунктів противника.

6.8.1. Під час ведення бою (бойових дій) в урбанізованій місцевості широке застосування знайдуть дими і аерозолі, які можуть застосовуватись підрозділами радіаційного, хімічного, бактеріологічного захисту. Для постановки димових завіс можуть залучатися артилерійські підрозділи і авіація. Аерозольні (димові) засоби застосовуються для вирішення наступних завдань:

маскування дій військ;

маскування ділянок місцевості для евакуації убитих, поранених та пошкодженої техніки;

імітація загоряння бойової техніки і будівель.

Застосування тільки білих або тільки чорних димів в населеному пункті неефективно, а часом навіть шкідливо для наступаючих, так як на такому тлі противнику добре видно особовий склад та техніку підрозділів що здійснюють атаку. У цих умовах найбільш ефективні димові (аерозольні) завіси, утворені при одночасному застосуванні білого і чорного димів (димова завіса сірого кольору). Все димові засоби тривалого димоутворення повинні застосовуватися тільки в тому випадку, коли їх дим не ускладнить маневр своїх військ та не буде служити прикриттям для противника.

У бойових діях за великі населені пункти з міцними будівлями успішна атака підрозділів в значній мірі забезпечується діями вогнеметних підрозділів. Це відбувається тому, що застосування танків (САУ) в ряді випадків виключається у зв'язку з неможливістю підвести їх до об'єкту атаки через завали та руйнування. У цих випадках цілі надійно придушуються вогнеметниками. Вогнеметні підрозділи, як правило, надаються штурмовим групам, що діють на головному напрямку. Вони використовуються для придушення вогневих засобів противника, розташованих в міцних будівлях та підвалах, знищення легкоброньованої техніки противника, а також для створення осередків пожежі.

6.8.2. Не використовуйте дими, коли це знижує ефективність дії своїх сил. Використання димів у місті перебуває під впливом складних потоків вітру через наявність будівель. План задимлення повинен охоплювати якомога більшу частину об'єкту. Не забезпечення задимлення ключових об'єктів надає коригувальникам вогню противника візуальні орієнтири для нанесення вогневого ураження в межах об'єкту. Надзвичайно висока концентрація диму у закритому приміщенні може забрати весь кисень і призвести до удушення військовослужбовців, навіть якщо на них одягнені захисні маски.

6.9. Зв'язку

Бій в місті має певні закономірності та особливості. Вони накладають свій відбиток і на організацію зв'язку. У місті відбувається різке погіршення умов радіозв'язку через перешкоди, що створюються залізобетонними і металевими будівлями і дахами. Чутність в радіоканалі знижується в 3 – 10 разів при розміщенні радіостанції в будівлі і до 100 разів при її розміщенні в підвалі

будівлі. При переміщенні радіостанції вулицями міста рівень сигналу на вході приймача може змінюватися в 100 разів і більше.

Наявність у великих населених пунктах великої кількості ліній електропередач та зв'язку, з одного боку, збільшує дальність зв'язку на трасах, що йдуть уздовж них. З іншого боку, ці лінії є потужними джерелами перешкод, що перевищують рівень атмосферних перешкод до 300 разів. Становище ускладнюється ще й тим, що при бою в місті обидві сторони створюють більш щільні бойові порядки і кількість радіозасобів, які працюють одночасно в одному і тому ж діапазоні частот, буде значно більше, ніж в звичайних польових умовах. Отже, можлива дуже складна електромагнітна обстановка, причому на невеликій площі. Таким чином, командиру підрозділу при бою в місті необхідно вміло вибрати місце для свого КСП. При цьому необхідно враховувати особливості місцевості, щоб забезпечити необхідну дальність радіозв'язку. При організації радіозв'язку повинні призначатися кілька запасних частот, а в ході бою – здійснюватися швидкий перехід на них, при цьому необхідно домогтися мінімального часу роботи радіозасобів на передачу.

6.9.1. Радіозв'язок. Для зниження негативного впливу будівель і інших джерел електромагнітних полів на стійкість радіозв'язку необхідно вибрати оптимальні способи організації радіозв'язку, використовуючи для цього антени направленої дії і підбираючи частоти.

На дальність УКХ радіозв'язку великий вплив мають багатопверхові будинки, що мають залізобетонні конструкції і залізні дахи, інші висотні споруди. Тому УКВ радіостанції доцільно розташовувати на відстані від перешкоди в 3 – 5 разів більше, ніж їх висота. Крім того, УКХ радіостанції можна встановлювати в безпосередній близькості від ліній електропередач і зв'язку, так як в цьому випадку радіохвилі будуть поширюватись переважно вздовж лінії, а в тих випадках, коли лінії електропередач і зв'язку працездатні, крім того - будуть створюватися сильні перешкоди. При розгортанні радіостанції в будівлях антену слід розміщувати на верхніх поверхах, а також в кімнатах, де вікна виходять в бік кореспондента, але не під металевими дахами, так як вони є екраном. Наявні в підрозділах радіостанції доцільно розміщувати на верхніх поверхах будівель, споруд. Для забезпечення зв'язку в умовах відсутності прямої видимості між станціями може бути використана здатність хвиль огибати перешкоди (дифракція хвиль). Для цього необхідно радіостанції розташовувати подалі від перешкоди і використовувати спрямовані антени, які збільшують дальність і якість радіозв'язку. Таким чином, для стійкого управління підрозділами в ході бою в місті командир повинен широко використовувати всі наявні засоби, проявляючи при цьому винахідливість та ініціативу. При втраті радіозв'язку в умовах міста командири всіх ступенів зобов'язані негайно вжити всіх можливих заходів для її відновлення, а при неможливості встановлення радіозв'язку використовувати інші засоби зв'язку. Крім УКХ радіостанцій при бою в місті доцільно використовувати радіостанції КХ діапазону особливо для підрозділів, що діють на окремому напрямку в великому відриві від головних сил. В умовах сильних радіоперешкод, а також в умовах, коли є загроза

перехоплення радіопереговорів противником, широко застосовуються сигнали і переговорні таблиці.

6.9.2. Проводовий зв'язок. При організації проводового зв'язку необхідно враховувати, що при наявності завалів, пожеж, руйнувань будівель, швидкість прокладки і зняття кабелю зменшується в 1,5 – 2 рази, а витрата його значно збільшується також можливий частий виход з ладу проводових ліній. Ускладнюється і орієнтування лінійних команд, важко здійснювати охорону та оборону ліній зв'язку. Найкраще кабель вести по задвірках, через присадибні ділянки, парки, сквери та по вулицям з найменшим рухом. Його доцільно підвішувати на паркани, огорожі і дерева, а на стіни будівель лише в крайньому випадку. Висота підвісу при переходах через вулицю, провулок повинна бути не менше 3,5 – 4 м, а на деревах і фасадах будинків 2,5 – 3 м. Якщо проліт між двома точками підвісу провідної лінії перевищує 70 м в уникненні обриву кабелю необхідно встановлювати проміжну жердину. Кабель на ньому закріплюється так, щоб бойова техніка та автомобілі не могли його обірвати. Не рекомендується кріпити кабель до цвяхів, залізним крюком, металевим фермам мостів, оскільки в місцях з'єднання пошкоджується ізоляція, можливий витік струму. Не рекомендується підвішувати проводову лінію на стовпи діючої місцевої телефонної та радіотрансляційної мережі. Це призводить до сильних перешкод. У крайніх випадках кабель допускається кріпити на стовпах або опорах діючої освітлювальної мережі з напругою до 220 В на відстані не менше 1,5 м від проводів, при цьому його необхідно закріплювати не менше, ніж на кожному четвертому стовпі. Проходи через трамвайне або залізничне полотно роблять під рейками. Для прокладки кабелю через водні перешкоди ширше 100 м робляться підводні переходи. На березі забиваються два великих кола на відстані 1 м один від іншого. Від них прокопується канавка до води (а якщо можливо, то і в ній) глибиною 50 см. Кабель міцно закріплюється "ВІСІМКОЮ" на кілках і закопується. Провід опускається в воду, а через кожні 10 – 15 м до нього прив'язуються невеликі вантажі (камінь, тупі металеві предмети тощо). Лінію розгортають з човна або за допомогою підручних засобів. У великих населених пунктах можна використовувати лінії внутрішньо телефонного зв'язку. Це дозволить створити значно розгалужену і надійну мережу проводового зв'язку в підрозділі. При обороні опорних пунктів, розміщених в окремих будівлях, в деяких випадках можливе використання наявної побутової електричної мережі для організації проводового зв'язку. Крім радіо та проводового зв'язку широко використовуються піші зв'язкові (посильні), застосовуються сигнальні засоби.

6.10. Радіоелектронної боротьби

6.10.1. Радіоелектронна боротьба організовується і ведеться з метою: зниження ефективності застосування зброї, бойової техніки і радіоелектронних засобів управління і зв'язку противника; захисту від його технічних засобів розвідки ОВТ підрозділів своїх військ; забезпечення стійкості роботи систем і засобів управління своїми військами і зброєю.

Заходи РЕБ здійснюються у тісному поєднанні з вогневим ураженням (знищенням, захопленням, виведенням з ладу) засобів управління військами і зброєю противника, заходами з розвідки, маскування та заходами інших видів бойового забезпечення.

РЕБ включає радіоелектронне подавлення радіоелектронних засобів противника, радіоелектронний захист своїх систем і засобів управління військами та зброєю.

6.10.2. Радіоелектронне подавлення у батальйоні (роті) ведеться шляхом впливу на радіоелектронні засоби управління противника радіоелектронними перешкодами, уведенням самонавідних й керованих засобів ураження від об'єктів, що прикриваються, а також шляхом зміни умов розповсюдження електромагнітних хвиль і радіолокаційної контрастності місцевості. Воно включає: радіоподавлення та оптико-електронне подавлення.

6.10.3. Радіоподавлення полягає в дії на радіоелектронні засоби противника постановкою активних і пасивних перешкод, а також зміною умов розповсюдження радіохвиль. Воно здійснюється штатними засобами зв'язку, які не задіяні для створення радіоперешкод та передавання в радіомережах противника дезінформуючих команд і сигналів.

Зміна умов розповсюдження електромагнітних хвиль для порушення роботи інфрачервоних і лазерних засобів розвідки і управління зброєю противника здійснюється постановкою аерозольних завіс. Радіостанції, які не задіяні в управлінні підрозділами можуть використовуватися для передачі в радіомережах противника дезінформуючих команд, сигналів, створення радіоперешкод й імітації діяльності підрозділів у хибних районах.

6.10.4. Оптико-електронне подавлення здійснюється шляхом порушення роботи інфрачервоних, тепловізійних, телевізійних, лазерних і оптико-візуальних систем і засобів розвідки, спостереження, зв'язку і управління зброєю противника шляхом впливу на них перешкодами, застосуванням оманних оптичних цілей, пасток і аерозолів.

6.10.5. Радіоелектронний захист у батальйоні (роті) включає: проведення заходів щодо усунення (послаблення) дії на свої радіоелектронні об'єкти засобів РЕБ противника і ненавмисних (взаємних) радіоперешкод; захисту підрозділів від технічних засобів розвідки противника, а також від ураження ВТЗ.

6.10.6. Основними способами захисту є: встановлення і дотримання режиму роботи засобів радіозв'язку, періодична зміна місць їх розташування і робочих частот; усунення (послаблення) демаскуючих ознак радіоелектронних засобів своїх підрозділів, озброєння, військової техніки; спеціальний захист засобів обробки і передачі інформації.

Для захисту від ВТЗ противника створюються хибні об'єкти, засоби (пристрої) джерела електромагнітного випромінювання, застосовується просторове рознесення радіоелектронних засобів на місцевості та

використовуються місця радіолокаційної невидимості. Крім того, можуть встановлюватися радіолокаційні відбивачі.

У механізованому (танковому) батальйоні (роті) для ведення РЕБ з противником можуть застосовуватися штатні засоби і засоби з підручних матеріалів.

6.11. Матеріально-технічного забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення в ході підготовки та ведення бою в урбанізованій місцевості організовується у тісній взаємодії з іншими видами всебічного забезпечення бою (дій) для виконання завдань з:

своєчасного підвезення ракет, боєприпасів, ВТМ, інших матеріально-технічних засобів;

відновлення пошкодженого (несправного) ОВТ;

розміщення і переміщення підрозділів МТЗ, їх захисту, маскування, охорони та оборони;

організації управління і зв'язку.

У ході ведення бою (дій) для виконання завдань МТЗ в батальйоні зі складу взводу матеріального забезпечення і ремонтного взводу розгортаються ПТС, ремонтно-евакуаційна (ремонтна) група, пункт бойового постачання, пункт заправки і продовольчий пункт; у роті – пункт технічного спостереження (за умов посилення засобами технічного забезпечення), а в обороні, крім того, пункт бойового постачання. Безпосередня охорона та оборона районів (місць) їх розміщення (розташування), захист від ЗМУ і ВТЗ противника здійснюється зазвичай силами і засобами підрозділів МТЗ.

Видами МТЗ є тилове і технічне забезпечення.

6.11.1. Тилове забезпечення. В ході підготовки до ведення бойових дій в урбанізованій місцевості у підрозділах створюються додаткові запаси пального, води й інших матеріальних засобів, встановлюється суворий контроль за дотриманням норм їх витрати, а також забезпечується охорона і підтримання в придатному стані джерел води (пунктів водозабезпечення). Особлива увага звертається на своєчасне і суворе проведення санітарно-гігієнічних і проти епідеміологічних заходів.

При організації тилового забезпечення командиром підрозділу, крім загальних, організовуються і проводяться заходи щодо захисту особового складу від уламків будівель (споруд); створення в підрозділі підвищених запасів боєприпасів до стрілецької зброї, особливо ручних осколкових і реактивних протитанкових гранат, питної води та продовольства.

6.11.2. Технічне забезпечення. Основні зусилля технічного забезпечення в ході підготовки до ведення бойових дій в урбанізованій місцевості спрямовуються на: підтримання режиму експлуатації ОВТ; підвезення ракет, боєприпасів і ВТМ; створення додаткових (підвищених) запасів ракет і боєприпасів у підрозділах, що діють на окремих й ізольованих напрямках; евакуацію пошкоджених і застряглих ОВТ.

Для вирішення завдань, що виникають раптово, необхідно мати в резерві ремонтно-евакуаційну групу, в складі якої передбачити ремонтні евакуаційні засоби, запаси військово-технічного майна і пально-мастильних матеріалів. Техніку, яка вийшла з ладу, не залишати на маршрутах, проводячи її евакуацію ремонтними засобами, а у разі їх недостатності – використовувати бойові і транспортні машини.

У кожному батальйоні мати пункт технічного спостереження і ремонтно-евакуаційну групу, яка діє за підрозділом з обсягом робіт по одній – дві години – відновлювати на місці, а з більшим – евакуювати на збірні пункти пошкоджених машин; відновлення техніки в населених пунктах проводити недоцільно.

В обороні органи технічного забезпечення (ПТС, РЕГ (РемГ)) займають вказане місце в бойовому порядку батальйону, як правило, за ротами першого ешелону на напрямку, де передбачається найбільший вихід з ладу ОВТ.

До початку оборонного бою здійснюється розвідка шляхів евакуації до місць передачі пошкодженого ОВТ засобам евакуації збірного пункту пошкоджених машин старшого командира (начальника). У підрозділах в першу чергу здійснюються поповнення боєприпасів, контроль технічного стану ОВТ і усунення виявлених несправностей.

При підготовці до наступу ОВТ обслуговуються в обов'язі, що забезпечує їх надійне використання (бойове застосування) при виконанні поставлених завдань. Несправні ОВТ, які не можуть бути відремонтовані до початку наступу силами підрозділу, передаються ремонтним силам і засобам старшого командира.

При наступі з ходу під час висування до рубежу переходу в атаку технічне замикання переміщується за колоною батальйону, встановлює причини зупинки машин, евакуює несправні і легко застряглі машини, що заважають руху колони. Сили і засоби технічного забезпечення батальйону до ремонту не залучаються, а виходять до рубежу переходу в атаку разом з підрозділами і з початком атаки приступають до виконання завдань у складі РЕГ (РемГ).

6.12. Медичного забезпечення

6.12.1. При організації медичного забезпечення в обороні міста (населеного пункту) необхідно враховувати:

труднощі розшуку та виносу поранених з підвалів, завалів, осередків пожеж;

можливість припинення евакуації поранених з окремих районів оборони у зв'язку з блокуванням їх противником;

погіршення санітарно-гігієнічного стану.

Медичні підрозділи, в залежності від обставин, розгортаються на підступах або безпосередньо у місті. Медичні пункти батальйонів розташовуються в захисних спорудах, тунелях, підвалах будівель та повинні мати запасний вихід на випадок завалу. Приміщення медичних пунктів повинні бути великими за площею, для забезпечення перебування поранених у випадку

порушення евакуації. Медична рота розташовується поблизу добре розвинутих транспортних комунікацій у спорудах, які не викликають зацікавленість з боку противника.

При організації медичного забезпечення необхідно передбачити:

забезпечення стрільців-санітарів, бойових медиків (старших бойових медиків) засобами для розшуку, підйому, виносу поранених з під завалів (лямки, мотузки, плащ-палатки, драбини, ліхтарі тощо);

створення додаткових команд розшуку поранених;

забезпечення особового складу додатковими засобами для надання першої медичної допомоги;

евакуацію поранених санітарним броньованим транспортом;

можливість надання медичної допомоги місцевому населенню;

заходи щодо попередження появи та розповсюдження інфекційних захворювань серед особового складу;

організацію охорони та оборони медичних підрозділів від диверсійних груп противника;

сили та засоби медичної служби при появі осередків масових санітарних втрат внаслідок руйнування техногенно-небезпечних об'єктів.

6.12.2. При організації медичного забезпечення під час бою (бойових дій) за оволодіння містом (населеним пунктом) необхідно враховувати:

складність орієнтування у місті (населеному пункті), особливо в нічний час;

осередковий характер санітарних втрат;

знаходження поранених в розвалинах будівель, підвалах, підземних комунікаціях, під завалами, в осередках пожеж тощо;

складність і труднощі розшуку, виносу і евакуації поранених;

можливість погіршення санітарно-епідемічного стану;

загрозу нападу диверсійних груп противника на медичні пункти і транспортні засоби з пораненими і хворими.

При підготовці до медичного забезпечення бою за оволодіння містом (населеним пунктом) додатково проводяться наступні заходи: в підрозділах створюються спеціальні групи розшуку і збору поранених і хворих; бойові медики (старші бойові медики), стрільці-санітари, а також особовий склад, виділений для розшуку поранених і хворих, забезпечуються засобами для їх вилучення з важкодоступних місць (лясками, ременями, вірьовками, плащ-палатками, вірьовочними драбинами тощо); підрозділи, що діють ізольовано (штурмові загони і групи), підсилюються силами і засобами медичної служби; медичні пункти батальйонів і медична рота бригади наближуються до бойових порядків своїх військ.

Поранені і хворі після надання їм першої медичної допомоги, як правило, укриваються в підвальних і напівпідвальних приміщеннях. Місця знаходження поранених і хворих позначаються добре помітними знаками або надписами на стінах.

Евакуація поранених і хворих з підрозділів в умовах вогневого впливу противника за рішенням командира, здійснюється за допомогою броньованого санітарного транспорту або бойових броньованих машин.

Для розміщення медичних пунктів, медичної роти в першу чергу використовуються захисні споруди, що збереглися, які перевіряються на наявність зараження і мін. Підземні споруди для розгортання етапів медичної евакуації при необхідності пристосовуються підрозділами інженерних військ. Місця розгортання медичних пунктів, медичної роти, підходи до них, а також шляхи евакуації позначаються добре помітними вказівниками.

Після закінчення бою в місті (населеному пункті), завершення надання пораненим і хворим медичної допомоги та їх евакуації медична рота бригади виводиться з нього та розміщується в місцях за вказівкою командира бригади; в місті (населеному пункті) залишаються лише сили і засоби, необхідні для медичного забезпечення підрозділів, що завершують знищення залишків противника і здійснюють охорону об'єктів. Одночасно організовується повторний розшук поранених і хворих, для чого створюються спеціальні команди, що включають сили і засоби медичних підрозділів і виділений командуванням особовий склад. За можливості в порядку взаємодії залучається особовий склад з пошуковими собаками підрозділів інших військових формувань та правоохоронних органів держави.

Під час відбиття контрудару противника у місті вживають заходів для підсилення охорони і оборони підрозділів медичної служби, мінімізації ризику їх ураження силами диверсійних груп противника, медичні пункти батальйонів підсилюють лікарями, автоперев'язочними, додатковим медичним майном. Під час опанування містом, промисловим районом, відбиття контрудару особливу увагу приділяють швидкій евакуації поранених, хворих з осередків масових санітарних втрат, медичній розвідці, розгортанню медичних підрозділів на безпечній відстані від підприємств хімічної та атомної промисловості, поблизу транспортних магістралей, швидкому реагуванню на їх навмисне або випадкове руйнування, проведенню комплексу відповідних санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів.

7. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СНАЙПЕРІВ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))

Снайпери завжди відігравали значну роль при веденні бою у населеному пункті. Вони використовувалися для зриву операцій та завдання втрат. Наявність снайперів на полі бою вимагає виділення значних сил на їх пошук. Смертоносність і точність сучасного озброєння, тривимірний простір міського бою, безліч вулиць, проходів і запасних виходів, доступних снайперові, робить його серйозною загрозою. Командири на всіх рівнях мають бути обізнані щодо важливості використання снайперів і загрози, які вони несуть. Вони повинні розуміти, як впливає снайпер на дії підрозділу, і вживати заходів щодо

протистояння і мінімізації загрози з його боку. У цьому розділі термін “снайпер” використовується для опису підготовленої снайперської команди або поодинокого стрільця, що ведуть вогонь ретельними прицільними пострілами на малих і великих дистанціях.

У міських боях малим підрозділам (відділення, взвод, рота) нерідко доводиться вести бойові дії в оточенні і сподіватися тільки на себе. Міські руїни створюють дуже зручну оборонно-фортифікаційну структуру, в якій “грузнуть” будь-які наступаючі порядки, які мають бронетехніку і важке озброєння. Бій у місті найбільш ефективний при діях невеликих маневрених ударно-диверсійних груп, до складу яких включаються і снайпери. При цьому завдання снайперів залишаються тими самими: виведення з ладу командного складу противника, обслуг його вогневих засобів, найбільш небезпечних для своїх засобів зв'язку і приладів спостереження.

Значення снайпера для підрозділу, діючого на міській території, залежить від декількох чинників. Ці чинники включають: вид операції, рівень конфлікту і правила ведення бойових дій. Там, де ці правила допускають руйнування, снайпери можуть не знадобитися, оскільки інші системи озброєння, що є у військах, дадуть більший руйнівний ефект. Проте снайпери можуть сприяти підрозділу в такому бою. Там, де правила забороняють додаткові руйнування, снайпери можуть бути найбільш цінним засобом боротьби для командира.

Не слід забувати, що у рухомому вуличному бою снайпери займають позиції з ходу, без підготовки. І щоб це виходило краще, снайпер зобов'язаний знати загальне планування району бойових дій у своїй зоні відповідальності і заздалегідь представляти архітектуру будівель і руїн. Обов'язково командирі необхідно довести до снайпера орієнтири з боку противника і на своєму боці і визначити відстань до них.

Снайперам можуть бути поставлені наступні завдання:

спостереження за ключовими об'єктами з метою збору розвідувальної інформації;

спостереження з метою посилення загальних заходів охорони;

знищення снайперів противника (контрснайперські дії);

знищення важливих об'єктів, озброєння;

запобігання проникнення противника на ключові ділянки місцевості;

вогневе прикриття барикад та інших перешкод;

спостереження за підходами з флангів і тилу (прикриття);

підтримка контратак влучним вогнем;

виклик і корегування артилерійського і мінометного вогню.

За досвідом останніх збройних конфліктів та локальних війн, снайпери активно залучаються до війни в місті або у ситуаціях, пов'язаних із захопленням заручників.

7.1. Можливості снайпера

Ефективність снайпера частково залежить від місцевості. Управління ним послаблюється через особливості міської забудови. Щоб забезпечити своєчасну

й ефективну підтримку, снайпер повинен мати чітке уявлення про план і наміри командира.

Позиції снайпери обирають за своїм розумінням щодо зручності стрільби. Снайпер при виконанні наказу про придушення цілі сам шукає вигідну для стрільби позицію, з якої йому видно ціль і з якої він цю ціль може знищити пострілом. За необхідності снайпер може висунутися від свого підрозділу вперед, убік або назад. У такому випадку снайпер діє автономно і може бути захоплений розвідгрупою противника.

Тому снайпер, який пересувається по руїнах, (він змушений лазити по верхніх поверхнях або підвалах, особливо на флангах свого підрозділу), не повинен бути один. Його повинен обов'язково супроводжувати автоматник, який закриває снайперу спину і страхує його від раптового нападу. Крім того, автоматник носить рацію і забезпечує зв'язок. Іноді до них приєднується кулеметник для посилення групи і заглушування снайперських пострілів кулеметною чергою.

Діючи на відстані від інших підрозділів, снайпер уникає безпосередньої участі в бою, але залишається досить близько, щоб знищити далекі цілі, які загрожують підрозділу.

Снайпери найчастіше розміщуються в кам'яних будівлях (рисунок 7.1). Ці будівлі повинні забезпечувати кругове спостереження і велику дальність ведення вогню. Снайпери не повинні розміщуватися в очевидних місцях, як, наприклад: церковні шпиль і дахи, оскільки противник нерідко веде спостереження за ними і помічає їх для знищення у першу чергу. Вони не повинні перебувати там, де є інтенсивний рух, тому що ці райони привертають увагу спостерігачів.

а.

б.

Умовні позначення:

а – серед будівельних руїн; б – у глибині зруйнованого будинку

Рисунок 7.1 – позиція снайпера.

Як показала практика, при роботі з будівлі стріляти краще, відійшовши від вікна, з глибини приміщення. При цьому дим від пострілу не виходить назовні, з боку не видно спалахів пострілу і досить відчутно глушиться звук пострілу. При стрільбі з глибини приміщення снайперу не можна довго залишатися на цій

позиції. У місті так само, як і на природі, снайпер повинен мати кілька запасних позицій на одному об'єкті (будівля, квартал тощо). Після двох-трьох пострілів із розривом за часом або 15 – 20 секунд безперервної стрільби по вікну, з якого стріляв снайпер, противник обов'язково запусить протитанкову гранату з гранатомета. Тому кращі позиції все-таки вглибині і в нагромадженні руїн, обвалених і відкритих зверху.

Якщо снайперу необхідно обладнати довготривалу закриту й укріплену вогневу позицію (дот, бліндаж), то амбразуру для стрільби треба робити розтрубом до себе. Така амбразура менша за площею і тому менш помітна зовні. До того ж у такій “зворотній розтруб” будуть менше залітати сліпі кулі та осколки, а “розтруб назовні” буде їх тільки збирати (рисунок 7.2).

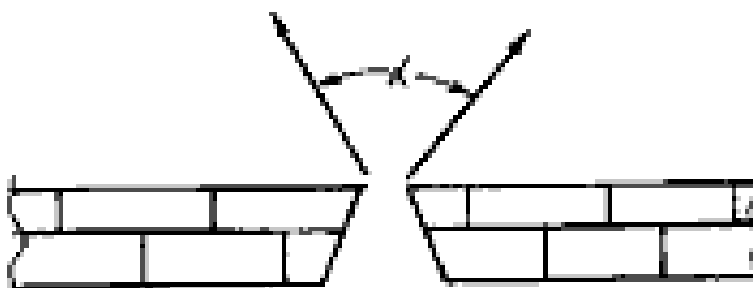

Рисунок 7.2 – амбразура “зворотний розтруб”.

Усередині будь-якої довгострокової споруди обов'язково снайпер робить внутрішнє укриття (фортеця у фортеці). Це на випадок, якщо його “затиснуть” і почнуть закидати гранатами.

Внутрішнє примітивне укриття слід робити з будівельних уламків і того, що буде під рукою. Укриття в укритті врятує від осколків та іншого гарячого заліза.

7.1.1. Партизанська війна в місті. Першочергове завдання снайпера в міському бою проти НЗФ – це контроль над районом бойових дій шляхом ведення обраного, прицільного вогню проти виявлених цілей за вказівкою командира. Зазвичай, цілі вказуються тоді, коли вони готуються застосувати зброю проти миротворчих сил або цивільного населення. Іншим, не менш важливим завданням снайпера є збір і передача розвідувальної інформації. На думку зарубіжних фахівців, командири під час бою в місті можуть вимагати від снайпера:

- знищення представників НЗФ;
- знищення снайперів НЗФ;
- приховане зайняття замаскованої позиції з метою спостереження за певним районом з метою збору інформації про противника;
- забезпечення захисту інших елементів миротворчих сил, включаючи пожежні команди, ремонтні бригади тощо.

7.1.2. Снайперські пари. Дуже ефективний спосіб застосування снайперів є рухома снайперська пара. Це коли снайпер з напарником займають передову позицію (або позицію “підскоку”) за укриттям (кам’яною стіною) і перебувають на цій позиції в безпеці від цілеспрямованого вогню. Напарник із-за укриття в перископ спостерігає за полем бою і відшукує цілі. При виявленні цілі напарник “прив’язує” її до характерного і добре помітного орієнтира. Про ціль повідомляється снайперу із зазначенням орієнтира і на яку кількість тисячних убик від цього орієнтира знаходиться ціль (ближче або далі – у метрах). Відразу ж снайперу повідомляється дистанція до цілі, напрям вітру та інші вихідні дані для стрільби у конкретний момент. Використовуючи прив’язку до орієнтира, снайпер уражає ціль, на дуже короткий час висунувшись із-за укриття, і після пострілу знову ховається за нього. Для успішного ведення такого вогню снайпер і його напарник повинні мати дві однакові картки вогню з однаковим зазначенням тих самих орієнтирів. По обстановці снайпер і його напарник можуть знаходитися і за різними укриттями на відстані голосу, не обов’язково в межах прямої видимості, щоб у разі ускладнення обстановки вони могли надати вогневу підтримку один одному.

7.1.3. Снайперські команди збільшеного складу можуть розташовуватися для ведення спостереження і взаємної підтримки. При нагоді, для надання тривалої підтримки в бою, вони повинні створювати позиції в глибині. Швидкість ведення снайперського вогню при наближенні противника залишається незмінною.

При вогневій підтримці опорного пункту в обороні снайперські команди повинні розташовуватися за межами оборонної позиції для забезпечення свободи маневру. Їх першочерговим завданням є ведення спостереження або самостійний турбуючий вогонь по розвідувальним групам противника, або заманювання противника в задалегідь підготовлену зону ураження.

Як тільки командиром прийнято рішення про застосування снайперів, усе управління їх діями буде передане командирові снайперської команди. Снайпер ніколи не повинен отримувати команду на відкриття вогню від сторонньої особи. Він повинен отримати ясні вказівки відносно ведення вогню, а потім він і його командир приймуть рішення, коли уразити ціль. Якщо для знищення однієї або більше цілей використовуються більше однієї снайперської команди, важливо застосувати такі ж правила ведення вогню для усіх команд. Необхідно також встановити зв’язок між снайперами.

Снайперські команди можуть проникати в місто як частина основних сил під час повітрянодесантних або штурмових дій.

7.1.4. Вибір позиції і цілей. Особливості міських районів і характер міського бою сильно впливає як на ефективність озброєння снайпера, так і на те, як ця зброя може використовуватися. Снайпер повинен врахувати розташування цілі відносно своєї позиції, а також те, де він або ціль знаходяться (всередині або зовні будівлі). Він має врахувати структурну конфігурацію будівель у районі дій. Основними типами структур, наявних у міських районах, є бетон, камінь (цеглина) і дерево. Проте будь-яка будівля може включати комбінацію цих

матеріалів. Усі будівлі забезпечують захист снайпера, проте міра захисту змінюється залежно від використаного матеріалу.

Командири призначають снайперові загальний район дій (будівля або група будівель), в якому він розміщується, але снайпер сам обирає кращу позицію за специфікою своїх дій. Його позиція повинна забезпечувати ведення вогню по наступних цілях:

- перешкоди і загородження;
- дахи будівель;
- маршрути руху своїх військ;
- вірогідні шляхи підходу;
- ділянки, що не прострілюються своїми військами;
- “мертвий” простір;
- інші ділянки, які можуть надати переваги противникові.

Снайпер також обирає декілька тимчасових і додаткових позицій, щоб приховати свою зону відповідальності. Він повинен мати просторову уяву і міркувати тривимірно (передбачати загрозу з будь-якого напрямку в будь-який час).

7.1.5. Завдання снайпера в наступі. Наступальні дії переносять вогонь у бік противника з метою знизити його можливості і волю до боротьби. Снайпер може бути ключовим бойовим засобом, нейтралізуючи ворожі цілі, які загрожують успіху атаки.

Під час наступальних дій снайпери:

- проводять контрснайперські дії;
- прикривають пересування своїх підрозділів і придушують ворожі цілі, які їм загрожують;
- ведуть прицільний вогонь по ворожих обслугам групової зброї і по відкритих амбразурах вогневих точок;
- ведуть прицільний вогонь по ворожих командирах, водіях і командирах бойових машин, передових спостерігачах, зв'язківцях або іншому спеціальному особовому складу;
- ведуть прицільний вогонь по невеликих підрозділах, які здійснюють обхід;
- ведуть прицільний вогонь по групах противника, що відходять або контратакують;
- допомагають у прикритті флангів, ведучи допоміжний вогонь;
- домінують на ключових ділянках місцевості, контролюючи доступ до них за допомогою вогню.

Для повноцінної та результативної роботи в наступальних вуличних боях снайпер зобов'язаний вміти стріляти з ходу після невеликих перебіжок. Особовий склад штурмової групи рухається уздовж стін перебіжками, кидками вперед, від укриття до укриття їх пересування прикривають вогнем снайпер, кулеметник і гранатометник, а саме ведуть по вогневих точках противника загороджувальний вогонь, не дозволяючи противнику стріляти прицільно. Снайпер в момент кидка групи веде вогонь навскидку по всьому живому, що з'являється з боку противника. Дуже бажано, звичайно, уразити противника, але основне завдання полягає все ж у тому, щоб перешкодити йому стріляти

прицільно. Навіть якщо снайпер і не влучив у ціль, не слід “зациклюватися” на ній і добивати її. Куля, що потрапила в кам’яну кладку біля ворожого стрільця або від рикошетила, або осколки каменю вдарили стрільцю в обличчя, змусять того смикнутися вбік. Про прицільний вогонь противника протягом декількох секунд після цього не може бути й мови. Ці кілька секунд будуть на користь снайпера, адже за цей час він “обробить” таким чином ще декілька таких вогневих точок. Протягом цього часу штурмова група порівняно безпечно може просунути вперед, від укриття до чергового укриття. Як тільки військовослужбовці штурмової групи залягли за укриття і відкрили вогонь по вогневих точках противника, під прикриттям цього вогню вперед висувається група прикриття: снайпер, кулеметник і гранатометник. Ця група прикриття робить ривок до найближчого можливого укриття і закріплюється на ньому. Потім весь цей цикл повторюється.

Для збільшення прихованості і несподіваності снайпери повинні приховано висуватися на позицію в районі бойових дій задовго до прибуття основних атакуючих сил. Коли атака почнеться, може виникнути необхідність змінити позицію з одночасним маскуванням вогнем своїх сил.

7.1.6. Завдання снайпера в обороні. При вірному їх застосуванні снайпери можуть ефективно збільшити оборонний вогневий потенціал. Після оцінки місцевості вони повинні дати рекомендації командирові з їх використання.

Під час оборонних дій снайпери можуть виконувати наступні завдання: прикривати загородження, мінні поля, блокпости і руїни перед позиціями; проводити контррозвідувальні дії (зривати розвідувальні зусилля противника);

знищувати ворожі СП, командирів бойових машин, обслуги протитанкового озброєння;

руйнувати оптичні прилади на транспортних засобах противника для зниження видимості і порушення руху;

знищувати ворожі обслуги групової зброї;

знешкоджувати сили переслідування точним далекобійним вогнем.

На оборонній позиції снайпери повинні розташовуватися так, щоб прикрити підходи до одної або (за можливістю) до декількох вулиць. Снайпери зі своїми оптичними приладами можуть використовуватись для пошуку цілей та у поєднанні (доповненні) з кулеметними обслугами підрозділу використовуватись як своєрідний далекобійний засіб ураження.

7.1.7. Проникнення і вихід до своїх військ. Одним із методів проникнення в тил, в місті, для снайпера може бути просування через околиці міста. Околиці є передусім житловими районами і можуть не оборонятися силами противника. Його засоби оборони, зазвичай, розташовуються поблизу протитанкових і протиповітряних позицій, елементів охорони, що прикриває основні підходи або позиції, блокуючи головні вулиці в центрі міста. Опорні пункти і резерви розташовуються переважно глибше в місті.

Снайпер приховано пересувається уздовж другорядних вулиць, використовуючи у якості прикриття вулиці і будинки позаду себе. Він може надати допомогу підрозділам у захопленні ключової ділянки місцевості та ізоляції (оточенні) позицій противника, дозволяючи тим самим увійти до міста. Після того як передові сили захопили опорні пункти в місті, снайперські команди можуть проникати і рухатися далі у свої райони дій.

Коли снайпер виходить до своїх підрозділів зі свого району дій, він має бути дуже уважним, щоб уникнути викриття. Як і при проникненні, повинно підтримуватися маскування і використовуватися усі доступні укриття. Вихід повинен проводитися під час обмеженої видимості з метою уникнення виявлення. Особлива увага повинна також приділятися маскуванню слідів.

7.2. Контрснайперська боротьба

Основні тактичні методи боротьби зі снайперами у вуличних боях: отримання інформації про снайпера, профілактика снайперського вогню, контрснайперські хитрощі, зустрічний розвіддиверсійний пошук.

Кращим варіантом боротьби із снайперами є контрснайперські групи. До складу контрснайперської групи входять кулеметники-професіонали і справжні треновані снайпери (ні в якому разі не дилетанти – аматори). Бажано, щоб із гранатомета працював теж снайпер. Другі номери в контрснайперській групі комплектуються не просто підсобними носильниками боєприпасів, а бійцями-рукопашниками, які натреновані кидати ручні гранати швидко, далеко і точно. Роблять вони це зазвичай під прикриттям кулеметника, який вогнем заганяє противника за укриття і не дає йому висунутися для прицільної стрільби. Рукопашники також незамінні для силового захоплення живого противника. На своїй ділянці роботи контрснайперська група нестандартними, несподіваними діями може здійснювати не тільки руйнівний бойовий ефект, але й справляє колосальний деморалізуючий вплив на психіку противника, постійно утримуючи його в стані нервового напруження. Більше того, така група, що працювала в умовах різних міст, звикає воювати при постійній зміні умов бойових дій, різному міському плануванню та архітектурі, різному менталітеті противника.

Військовослужбовцям контрснайперських групи та їх командирам не слід афішувати себе, щоб не викликати зайвих ускладнень (витоку інформації). При бойовій необхідності дві – три такі спецгрупи (не більше взводу) можуть об'єднати для вирішення більш великих і складних завдань ударно-диверсійного застосування, у нічний час “вичищаючи” з безшумної зброї з нічними прицілами цілі квартали на передньому краї противника.

Що ж робити, коли контрснайперської групи немає? Командир, коли його підрозділ займає рубіж, відразу ж виставляє спостерігачів для встановлення ворожих вогневих точок і уточнення дистанцій до них. До цього спостереження одразу підключаються снайпери. Спостереження проводиться не в біноклі й оптичні приціли, а в перископи будь-яких конструкцій, бо ті, що спостерігають у бінокль, частіше за інших стають снайперською здобиччю. При спостереженні передній край противника вивчається до кожного квадратного дециметра. При цьому завжди утворюються щілини, амбразури, затінені місця, поглиблення у

фундаментах і стінах, з яких, у принципі, можна вести вогонь. Ознакою не тільки снайперської, а й вогневої позиції взагалі може служити розчищений для стрільби біля бійниці сектор обстрілу. Встановивши будь-яку підозрілу і придатну для стрільби амбразуру – щілину, слід для профілактики обстріляти її з протитанкового гранатомета, вогнем із гармат БМП та інших артилерійських систем, навіть якщо снайпера там і немає. Така профілактика позбавить противника від спокус постріляти саме з цих точок. Потрібно, щоб снайпер противника боявся до них підходити, особливо перед наступом і під час нього.

Що можна зробити у разі виявлення снайпера противника? Насамперед, влаштувати приховану колективну засідку навпроти його позиції з розташуванням ваших вогневих точок, по можливості одна над одною. Поспостерігати в перископ, намагаючись роздивитись, що робиться в глибині амбразури, де сховався снайпер. При найменшому ворухінні у цій амбразурі, робиться одночасний залп із двох-трьох гвинтівок. Роботу снайпера противника з амбразури можна спровокувати грою ляльки-приманки, “працюючої” трохи вище позиції вашого снайпера. Потрібно, щоб стрілець противника, ваш снайпер-вимищувач і опудало-приманка перебували в стволі на одній лінії. Постріл із бійниці по приманці буде сигналом вашому снайперу до “дожимання спуску”. Як би далеко в глибині бійниці не знаходився снайпер противника, в темряві або напівтемряві спалах пострілу буде видно досить чітко.

Можна уламком дзеркала на палиці із-за укриття, контролюючи процес перископом, направити в амбразуру або щілину сонячний зайчик і “висвітити”, що там знаходиться. Якщо там щось є, негайно відкрити вогонь зі снайперської гвинтівки, а ще краще – з кількох. Сонячний зайчик, який потрапив в оптичний приціл, нейтралізує противника відразу і надовго.

Практика показала, що стріляти з артилерійських систем по позиції снайпера, який стріляє через “розтруб” і сидить під плитами, взагалі даремно. Настільним гарматним вогнем його не дістати, з міномета – не взяти, та й при початку такого обстрілу його там вже не буде.

Дуже ефективним засобом виявлення снайперів є лазерний цілевказувач (лазерна указка). Він кріпиться до перископа (артилерійської бусолі, стереотруби тощо) так, щоб у перископ була видна червона крапка. При збільшенні сучасного перископа у вісім разів, а артилерійської бусолі – в десять навіть у денний час чітко видно, промінь лазера в темному вікні або амбразурі. Більше того, лазерний промінь, що потрапив ворожому снайперу в очі, надовго “виб’є з колії” цього стрільця. Чим потужнішою буде лазерна указка, тим краще. Цей спосіб, відкритий зовсім недавно, під час міжнаціональних конфліктів, виявився надзвичайно ефективним. Лазерну указку на перископі потрібно маскувати “кошлатим” камуфляжем, бо цей пристрій настільки ефективний, наскільки й помітний. Асистент снайпера, який працює з перископом, знаходиться за укриттям в безпеці. Безпосередньо на снайперську гвинтівку лазерний цілевказувач закріплювати небезпечно. В диму, пилу і тумані лазерний промінь завжди виявить не тільки противника, але і вкаже місце свого виникнення. Постановка потужної лазерної указки безпосередньо на снайперську гвинтівку з прицілом великого збільшення для пошуку снайперів виправдовує себе тільки при охороні важливих урядових діячів, при багаторазовій перевазі сил.

Снайпери противника для своєї безпеки і прихованості нерідко стріляють із глибини приміщень на різних рівнях, із різних поверхів. Стріляти намагаються з кімнат, що знаходяться з тіньового боку. У темряві приміщення стрільця майже не видно з глибини, але його завжди видає спалах пострілу, незважаючи на полум'ягасники. Тому деякі снайпери стріляють навіть із шаф у розбитих квартирах. Не чекаючи, поки з цього вікна будуть стріляти з гранатометів і танкових гармат, відразу ж після пострілу снайпери цю кімнату залишають. Та проти цього є хитрість. Слід здійснити вогонь відразу із трьох гранатометів по спалаху у вікні і по вікну справа і зліва.

Роботу снайпера з верхньої точки вниз можна впізнати за характером спрямованості поранень на постраждалих, а також із розповідей очевидців. Позиція снайпера на висоті дуже хороша, вигідна і результативна, і її, зазвичай, займають добрі стрільці. Але добре підготований стрілець-спортсмен не любить змінювати позиції, особливо якщо вони зручні і знаходяться на баштах, вишках і верхніх поверхах. У таких випадках їх знищують вогнем артилерійських гармат. Снайперів, стріляючих із верхніх поверхів, знищують із замаскованих зустрічних позицій, що знаходяться на таких же висотних будівлях навпроти, на такому самому рівні. При цьому часто для того, щоб не дати снайперу вистрілити, всі затемнені вікна, одне за одним, просвічують сонячним зайчиком або лазерною указкою, або навіть кількома лазерними указками. При вдалому моменті ворожого снайпера можна “висвітити” і підловити на постріл.

Де конкретно шукати ворожого снайпера в місті? Недалеко від того місця, де для нього буде ціль, і ще конкретніше – в тому місці біля цієї цілі, звідки вона буде снайперу видимою, звідки йому буде зручніше стріляти, і там, де снайперу легше замаскуватися і є шляхи відходу. Снайпера завжди зацікавлять антени – адже це вузол зв'язку або штаб. Він прийде на запах кухні – не тому, що голодний, а тому, що в цьому місці буде скупчення тих, хто хоче їсти. Снайпер обов'язково постарается вийти в тил і опинитися поблизу артилерійської та мінометної батареї – його там треба обов'язково пошукати патрульно – пошуковими групами, причому краще двома, які б прикривали одна одну. Снайпер обов'язково наблизиться до витоків будь-яких шумів, будь-то брязкіт казанків або рокіт працюючих двигунів. Де є шуми – там є і люди. Перед лінією фронту на своєму боці снайпер обов'язково влаштує позицію навпроти проходів і проломів, через які можливе висунення бійців в атаку.

Зважаючи на все вище описане, снайпер вранці обов'язково постарается стріляти зі східного боку – не стільки тому, що сонце буде у нього за спиною, а тому що, перебуваючи в затіненому місці, він буде практично невидимий.

Тому буде корисним, якщо патрулі хоча б час від часу будуть прочісувати місцевість біля вищезазначених об'єктів на своєму боці від лінії фронту на віддаленні реального снайперського пострілу – 600 – 700 м. І не просто прочісувати, а виявляти місця, придатні для обладнання снайперських позицій. Та якщо з якоїсь із них гримне постріл, командир вже повинен знати, з якого місця стріляли, чим можна це місце “накрити”, куди і як з цього місця може йти снайпер і де його можна “перехопити”.

Вранці сонце переміщається досить швидко, і снайпер переміщається слідом за ним на південь. Залишатися на сході він не може, тому що сонце, яке піднялось, змінить картину затіненості і висвітить його збоку. Сонце створює гру тіней протягом дня, і тому снайпер у вільному полюванні завжди постарается переміститися так, щоб бути з боку сонця. Кожен військовослужбовець повинен знати про це і відповідно орієнтуватися в обстановці.

Перш за все, де б не виявився підрозділ, в якому б місці він не зайняв рубіж, командир у слід проводити контрснайперську профілактику. Віконний отвір, завішений навіть рваною ковдрою, робить вогонь снайпера з цього вікна абсолютно даремним – він не бачить цілі, яка за цією ковдрою знаходиться. Тим же, хто сховався за цією завісою, через дірки в ковдрі буде добре видно, що робиться зовні. Але не підходьте до цих “оглядових щілей” дуже близько – вас може видати не стільки блиск очей, скільки коливання тканини.

Якщо вам потрібно по відкритому простору, що прострілюється, перетягнути вантаж (деталі міномета, боєприпаси в ящику тощо) краще зробити це, проскочивши без нічого ривком через небезпечне місце (або переповзти), а потім підтягти важкий предмет на мотузці.

Патрульні групи своїх, що працюють в тилу, повинні виявляти потенційно можливі для снайперського вогню вогневі точки в руїнах, знищувати їх (руйнувати) або мінувати.

У практиці непоодинокі випадки виходу снайперів в тил противника, постановка снайперських засідок на транспортних розв'язках, залізничних і автомобільних комунікаціях та біля місць можливого скупчення живої сили перед наступальними діями.

Як вже було сказано раніше, всі дрібні ганчірочки, бинти, шнурки, мотузочки, які колихаються на вітру, є флюгером для снайпера противника. Такі “фантики” дозволяють йому визначити силу і напрям вітру на ділянці і вносити відповідні коректури у свій вогонь. Тому необхідно зривати і знищувати все, що підвішене і колишеться. Слід запам'ятати: якщо такого флюгера не було і він раптом з'явився, значить, його повісила розвідувальна група противника. По можливості було б добре підвісити такі флюгери на вигідному для свого снайпера місці.

Якщо з боку противника гримнув безпідставний постріл і куля потрапила просто в стіну, поцікавтеся, чи немає поблизу цього влучення якоїсь помітної плями, дефекту кладки і всього, до чого можна “причепитися” при стрільбі. Снайпери дуже часто таким чином пристрілюються за орієнтирами для вивірення дистанції стрільби. Роблять вони це тому, що в місті взагалі і при стрільбі зверху вниз зокрема відстань завжди здається менше дійсної приблизно на 1/8. Влітку нагріте повітря діє як лінза, досить часто наближаючи ціль на цю ж величину.

Снайпер противника нерідко працює під шумовим прикриттям кулеметної черги або вибуху: шукайте його десь поруч із тим місцем, де стріляв кулемет або щось вибухнуло в момент пострілів.

Снайпер завжди заготовлює декілька позицій для стрільби. Дуже корисно встановити, в якій послідовності він їх займає. Визначивши її, можна зробити снайперську або диверсійну засідку на шляху переміщення цього стрільця.

Важливим є те, що у підготовці контрснайперських заходів шаблонні, повторювані, непродумані і необережні дії недопустимі.

Таким чином, вмiле використання снайперiв у поєднаннi з активними дiями пiдроздiлiв збiльшують вiрогiднiсть нанесення противнику втрат на особливо важливих об'єктах та породжують у нього страх i невпевненiсть у дiях.

При контрснайперських заходах не може бути однакових шаблонних дiй. Такi заходи не передбаченi у статутах. Для них не пишуться iнструкцiї. Тому нескiнченно аналізувати стан справ на полi бою доводиться i командирi, i кожному з бiйцiв, i всiм разом.

8. ОСОБЛИВОСТІ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ДІЙ В УРБАНІЗОВАНІЙ МІСЦЕВОСТІ (ЗА ДОСВІДОМ ПРОВЕДЕННЯ ООС (РАНІШЕ АТО))

8.1. Загальні положення

Підготовка пiдроздiлiв до бойових дiй в урбанiзованiй мiсцевостi полягає: у доукомплектуваннi пiдроздiлiв особовим складом, забезпеченнi їх озброєнням, вiйськовою технiкою, боеприпасами, пальним та iншими матерiальними засобами;

у безпосереднiй пiдготовцi командирiв, штабу та особового складу до виконання бойового завдання, а озброєння, вiйськової технiки та запасiв матерiальних засобiв до бойового застосування;

проведеннi бойового злагодження (вiдновлення боездатностi) пiдроздiлiв.

Головною особливiстю пiдготовки до бойових дiй в урбанiзованiй мiсцевостi може бути проведення її у короткi термiни.

Якiсне виконання поставлених завдань досягається:

продуманим i чiтким плануванням пiдготовки особового складу, пiдроздiлiв i штабiв з якiсним вiдпрацюванням усiх документiв, необхiдних для проведення занять та навчань;

високою пiдготовкою офiцерiв, сержантiв;

створенням стацiонарної, переносної матерiально-технiчної бази, запасiв мiшеней i комплектiв мiшеневого обладнання;

постiйним керiвництвом процесом пiдготовки особового складу в короткi термiни i наданням допомоги в його органiзацiї i забезпеченнi всiм необхiдним;

узагальнення передового досвiду планування i проведення пiдготовки вiйськ, своєчасним доведенням його до iнших частин.

Пiдготовка пiдроздiлiв у короткi термiни може проводитися в мiсцях постiйної дислокацiї або у вказаному районi на штатному полiгонi або на непiдготовленiй дiлянцi мiсцевостi. Вона продовжується з отриманням бойового завдання при висуваннi i прибуттi в район виконання завдання (за наявностi часу). Для органiзацiї пiдготовки особового складу рекомендується використовувати перелiк предметiв навчання i теми, якi вказанi в програмах пiдготовки. Однак залежно вiд характеру наступних бойових дiй i наявностi часу тематику уточнює командир частини.

Прискорена підготовка підрозділів до бойових дій здійснюється протягом п'ятнадцяти днів і закінчується за один-два дні до виходу у район виконання завдання.

8.2. Організація бойової підготовки

Враховуючи великий обсяг заходів, які необхідно здійснити у короткі терміни, продовження навчального дня доцільно встановити 10 – 12 годин, а підготовку проводити в два етапи.

Перший етап – до п'яти діб.

Індивідуальна підготовка військовослужбовців та злагодження відділень (екіпажів, обслуг) під час виконання вправ стрільб і водіння бойових машин, тренування в управлінні вогнем підрозділів та тактико-стройові заняття. З усім особовим складом відпрацьовуються прийоми і способи тактичних дій в умовах, характерних для наступних дій у районі виконання завдання. Військовослужбовці особисто приводять до нормального бою закріплену за ними зброю, під керівництвом своїх командирів вдень та вночі виконують із неї вправи стрільб, навчаються водінню бойових машин. Усі заняття повинні мати елементи психологічної підготовки, які формують у особового складу відповідні знання, уміння, навички, спроможності і досвід згуртованості підрозділів.

Другий етап – до десяти діб.

Проводиться злагодження взводів, рот, батальйонів на тактико-стройових заняттях, бойових стрільбах і тактичних навчаннях з бойовою стрільбою, удосконалюються індивідуальні навички особового складу у використанні штатної зброї і бойової техніки, проводяться штабні тренування в ланці батальйон – бригада.

Залежно від затверджених термінів підготовка військ може проводитися протягом тільки одного етапу або неповних двох. У цьому разі заходи одного з етапів (частини другого етапу) проводяться в ході висування до району виконання завдань.

8.3. Загальні принципи та особливості проведення занять

8.3.1. Загальні принципи проведення занять і навчань у ході підготовки підрозділів, форми і методи навчання особового складу такі, як у ході бойової підготовки військ та повсякденної діяльності.

У той же час існує ряд особливостей:

заняття, як правило, проводяться у масштабі батальйону (дивізіону) на штатній техніці і озброєнні; в роті – повзводно, у взводі – з відділеннями (екіпажами, обслугами), а у механізованій роті може організовуватися також по групах (спеціальностях);

основний метод – інтенсивне тренування в умовах максимально наближених до дій в урбанізованій місцевості;

заняття проводяться з максимальним охопленням усіх предметів навчання з тактичної, тактико-спеціальної підготовки.

Для підготовки підрозділів у бригаді розробляються:
 план проведення занять з підрозділами в короткі терміни;
 графік розподілу навчальних об'єктів (ділянок місцевості) між підрозділами для проведення стрільб, навчань та інших занять;
 документи штабних навчань та радіотренувань.
 У батальйоні (дивізіоні) розробляються:
 план проведення занять з підрозділами батальйону;
 документи щодо проведення занять та навчань.
 У роті (батареї), окремому взводі – розклад занять, плани проведення занять на навчальних місцях, стандарти підготовки.

8.3.2. Особливості організації і методики проведення занять. В підготовці офіцерів і штабів головна увага приділяється вмій організації взаємодії і управління своїми та приданими підрозділами, ефективному використанню озброєння і бойової техніки, діям під час ліквідації або роззброєнні незаконних збройних формувань. Підготовка проводиться в ході штабних тренувань, занять з управління підрозділами і вогнем, тактичних навчань. Особливе місце на цих заняттях приділяється детальному відпрацюванню питань у ході розіграшу бойових епізодів на макеті місцевості або карті.

В тактичній підготовці особлива увага приділяється злагодженим діям особового складу і підрозділів у основних видах бою, крім того, з ними відпрацьовуються дії щодо штурму міста та ведення бою в населених пунктах, а також дії в оточенні, ізоляції і під час ліквідації незаконних збройних формувань у зонах відповідальності та під час несення служби на блок-постах, охорони та оборони важливих об'єктів, дії особового складу на місці скоєння злочинів.

Особливо ретельно відпрацьовуються способи дій при блокуванні колон місцевим населенням, використанні незаконними збройними формуваннями цивільного населення як прикриття під час нападу на підрозділи, важливі об'єкти та спроби вийти з районів, блокованих військами. Велика увага у ході підготовки повинна приділятися навчанню військовослужбовців маскуванню, створенню хибних позицій, вмінню проявляти хитрість і вводити противника в оману, орієнтуватися на місцевості та виживати.

У ході бойового злагодження (відновлення боєздатності) відпрацьовується вміння здійснювати маневр вогнем і підрозділами з використанням прихованих підступів місцевості, проходів для атаки збройних формувань у фланг і тил, долати мінно-вибухові загородження, оволодівати висотами, найбільш ефективно використовувати озброєння і військову техніку, орієнтуватися та витримувати напрямок під час ведення бойових дій та вести розвідку; проводяться розіграші різноманітних тактичних епізодів, характерних під час виконання наступних завдань у населеному пункті.

Бойове злагодження (відновлення боєздатності) роти і батальйону проводиться на тактико-стройових заняттях із засобами посилення та ротних тактичних навчаннях з бойовою стрільбою як вдень, так і вночі. Тактична обстановка створюється близькою до умов виконання наступного бойового завдання. На навчання залучаються усі підрозділи родів військ та спеціальних військ, якими буде посилено батальйон (рота).

Заняття з вогневої підготовки проводяться у складі батальйону з використанням штатної бойової техніки та закріпленої за особовим складом зброї на завчасно підготовлених місцях (об'єктах) польової навчально-матеріальної бази: військових стрільбищах, директрисах, вогневих містечках або на спеціально відведених для цієї мети місцевості.

З метою підвищення пропускнуєї спроможності навчальних місць додатково використовуються обладнання ротного тактичного комплексу (далі – РТК) та переносне стрільбищне обладнання (далі – ПСО).

Заняття з ротами проводяться на трьох-чотирьох обладнаних ділянках, кожна з яких вміщує роту. Крім того, при необхідності на кожній ділянці можуть організовуватися навчальні місця для проведення занять із взводами. Навчальні місця, зміст занять (тренувань) на них, графік заміни підрозділів на ділянках і розрахунок часу визначаються в плані проведення занять. Направленість підготовки повинна націлюватися на вирішення завдань за призначенням.

Основним методом навчання особового складу на навчальних місцях є тренування у практичних діях на бойовій техніці та зі зброєю, при цьому усі посадові особи особливу увагу повинні приділяти виконанню заходів безпеки. Необхідно приділяти увагу навчанню з розвідки цілей і визначенню дальностей за допомогою підручних засобів, вмінню правильно використовувати правила стрільби в населених пунктах. Доцільно відпрацьовувати питання у взаємодії з тактичною та медичною підготовкою.

У батальйоні можуть створюватися групи найбільш дефіцитних спеціальностей: снайперів, гранатометників РПГ-7 та АГС-17, мінометників. До навчання можуть бути залучені тренери з кульової стрільби із спортивних клубів, офіцери оперативних командувань, артилерійських підрозділів, штабу частини, інших батальйонів і частин.

У групу підготовки гранатометників РПГ-7 включаються їх помічники (для взаємозаміни).

8.3.3. Основними об'єктами навчально-матеріальної бази, які використовуються при підготовці, проведенні тактико-стройових і тактичних занять і бойових стрільб, є:

- навчальне містечко для тренування проникнення у будівлю;
- смуга перешкод в умовах міста (додаток 9);
- будинок для відпрацьовування навичок стрільби;
- тактичні учбові поля для проведення бойових стрільб;
- тактичне учбове поле для проведення ротних, батальйонних, бригадних тактичних навчань з бойовою стрільбою.

8.4. Індивідуальні (базові) бойові навички під час дій в урбанізованій місцевості (за досвідом проведення ООС (раніше АТО))

Ведення бойових дій в урбанізованій місцевості має ряд важливих особливостей. Противник обороняється – ви наступаєте, він за укриттям – ви відкриті, він знає своє місто, а ви в ньому, можливо, вперше. У противника перед вами суцільна перевага. Для уникнення втрат реальна дійсність диктує необхідність ведення проти противника, що обороняється, розумної і активної

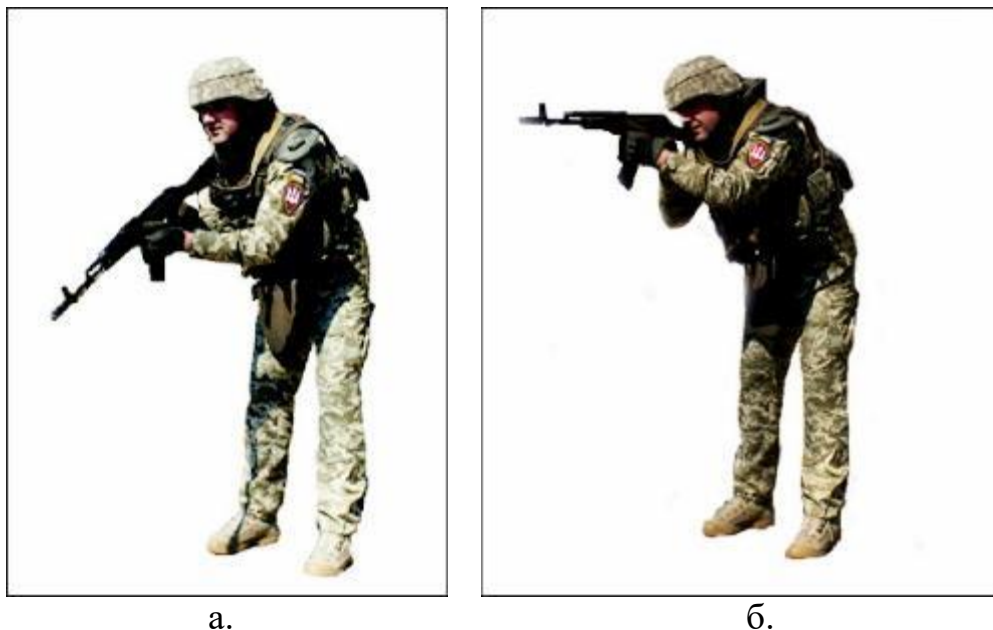
наступальної тактики, що сформувалася на основі гіркого досвіду минулих воїн (збройних конфліктів). Знання військовослужбовцями, що діють безпосередньо в бойових порядках, основних тактичних прийомів ведення вогневих контактів дозволяє уникнути багатьох тяжких наслідків.

8.4.1. Загальні тактичні прийоми

8.4.1.1. Протягом ближнього бою під час зачистки помилки неприпустимі. Запізнілий постріл по противнику, занадто швидкий постріл по цивільній особі або неточний постріл можуть бути фатальним для групи що здійснює зачистку. Належна методика утримання зброї, позиція та прицілювання є складовими успіху під час ближнього бою (зачистки).

Є дві позиції готовності зброї до застосування: низька і висока. Позиція низької готовності (рисунок 8.1, а). Приклад зброї впирається в плече, ствол опущений вниз під кутом приблизно 45 градусів. Це є найбезпечнішою позицією перенесення зброї. Вона повинна використовуватися групою зачистки завжди, в тому числі і всередині кімнати, за винятком безпосередньо входу і зачистки.

Позиція високої готовності (рисунок 8.1, б). Приклад зброї впирається в плече, ствол в напрямку на імовірної цілі, мушка на лінії прицілювання, очі відкриті дивляться в напрямку зброї (прямо), периферійним зором здійснюється спостереження.

а.

б.

Умовні позначення:

а – позиція низької готовності; б – позиція високої готовності

Рисунок 8.1 – позиції готовності зброї до застосування

Положення ніг. Ступні розташовуються приблизно на ширині плечей і спрямовані вперед (по напрямку руху). Нога з боку стріляючої руки розташована трохи ззаду. Коліна трохи зігнуті, а тіло злегка нахилене вперед. Спина не сутулюється. Голова тримається прямо очі відкриті. При знищенні противника військовослужбовець тримає зброю з упором прикладу в плече.

Прицілювання. На коротких дистанціях треба стріляти навскидку, тобто, цілячись, але не через прицільний пристрій, а поверх нього. До стрільби від стегна примушує короткий час контакту, коли важливо хто вистрелить першим. При цьому треба ніби прицілюватись дулом зброї в пряжку поясного ремня противника, оскільки при автоматичній стрільбі зброя “уходить” вправо-вгору. З 25 метрів і більше треба вести прицільну стрільбу, вогонь навскидку має сенс на відстані від 12 метрів до 25 метрів і лише на зовсім коротких відстанях – до 5 метрів треба вести вогонь від стегна.

8.4.1.2. “Лівостороннє правило”. В основі індивідуальних дій при вогневих контактах в містах лежить так зване “лівостороннє правило”, зміст якого полягає в тому що, людині – правші (у якого права рука ведуча, таких людей близько 95%) зручніше та швидше вдасться дія, пов’язана з обертом вліво (у лівши - вправо).

Зручніше і швидше стріляти в умовах, коли треба рухатися або обернутим вліво (проти годинникової стрілки) і набагато важче і менш ефективніше – з обертом у право.

Наприклад:

Візьміть автомат і уявіть, що ціль знаходиться праворуч від вас. Спробуйте розвернути зброю у бік цілі. Потім навпаки, розверніться зі зброєю вліво. Порівняйте ці два відчуття.

Давно помічено, що всі дії, пов’язані з поворотом вліво, виходять у людини – правші ефективніше і точніше, ніж дії, пов’язані з поворотом у право. Цю особливість забезпечує загальна психофізична спрямованість нервової системи, а також кістково-м’язового апарату людини.

8.4.1.3. Використання укриття. В бойовій обстановці, стріляючи з автомата з правого плеча (з пістолета – з правої руки), старайтеся частіше використовувати будь-які укриття (камінь, стовпи, кути будівель тощо). Укриття у такому разі повинне знаходитися зліва від вас, закриваючи корпус і більшу частину голови. В такому випадку для зустрічного вогню залишаються відкритими руки, плече і менша частина голови. У разі якщо укриття розташоване праворуч від вас, вам доведеться стріляти з лівого плеча, це незвично та незручно, але ви будете більш-менш укриті. У разі якщо вам все ж таки захочеться стріляти з правого плеча (що і відбувається часто-густо), ви відкриєте під постріли противника значну частину тулуба і всю голову. Помилкою буде також ведення стрільби поверх укриття, ви підставите під вогонь голову, плечі і частину тулубу. Намагайтесь організувати вогневий контакт так, щоб можливі укриття противника були з права від нього, а ваші – з ліва від вас. Для цього постійно намагайтесь (якщо це дозволяє обстановка) “створити” поле бою, здійснюючи переміщення в ліво від себе.

Наприклад:

Противник знаходиться в будівлі і стріляє з вікна, якщо ви наближаєтесь до нього (зрозуміло, перебігаючи від укриття до укриття, під вогневим прикриттям товаришів) з правого від противника боку, тобто огинаєте будівлю проти годинникової стрілки, перевагу матимете ви, а не він. Противник

вимушений буде стріляти з лівого плеча, що є не зручно та не прицільно, мало хто уміє так стріляти, або ж найчастіше стріляти він буде з правого плеча, з правої руки, підставивши під ваші постріли голову, плечі та більшу частину тулубу. Ваше укриття буде надійно вас захищати. У іншому випадку, ви підходите зліва від противника, перевага переходить на його бік. Максимально закритий буде він, а вам доведеться стріляти з лівого плеча, залишаючись за укриттям. Не піддавайтесь спокусі стріляти з правого плеча – вам при цьому доведеться максимально підставлятись.

8.4.1.4. Міський ландшафт (лабіринт). При веденні бойових дій часто доводиться вибивати противника з руйнувань старих будинків, будівельних майданчиків, з пересіченої місцевості, з горищ та підвалів, скупчення гаражів, сараїв, господарських споруд, іншими словами, з ландшафту. Одному до цих об'єктів заходити не треба – є велика імовірність отримати чимось важким по голові або кулю в спину. Основній групі доведеться прочісувати ландшафт, бо ні в якому разі, при наступі, не залишайте позаду себе “осине кубло”. Службові собаки, які можуть надати неоціненну допомогу, далеко не завжди виявляються під рукою навіть в мирний час. Надіятись доводиться лише на себе. Тому необхідно дотримувати основному принципу руху між будівлями – яку небудь будову, гараж, сарай тощо, необхідно огинати лише проти годинникової стрілки, з права наліво, при цьому автомат або пістолет знаходиться праворуч від вас, і тоді ви будите мати перевагу, стріляючи зліва, навіть не цілячись, навскидку. У разі якщо обставини змусять обходити кут зліва направо, за годинниковою стрілкою, перекладіть зброю ліворуч, щоб мати можливість стріляти в право без розвороту.

8.4.1.5. Кути будівель. Загальне правило – кути будівель необхідно огинати знаходячись як можна далі від них. Це застрахує вас від нападу противника, який зачаївся за кутом. Типова помилка, це нехтування вищезазначеними правилами – огинаючи кут будівлі зліва направо, не перекинувши автомат ліворуч, на малій відстані від кута відстані ви піддаєтесь раптовому нападу, та становитесь безпорадним і ваша доля практично вирішена. Усі члени пошукової групи повинні знаходитися при роботі в лабіринті на відстані прямій видимості і контролювати безпеку своїх товаришів.

У разі дій у складі штурмової групи, ні у якому разі не сходьтесь дуже близько з товаришами, щоб не загинути всім відразу від однієї гранати або автоматної черги. В лабіринті необхідно відпрацьовувати різні напрями по черзі, всім колективом, також не відділяйтесь, хто відбився від своїх, той пропав. Не входьте вдень в темне приміщення з ходу, без підготовки. Поки очі звикнуть до темряви, пройде час, і він у даному випадку спрацьовує проти вас.

8.4.1.6. Дії в умовах обмеженого бачення. Зачистку темних підвалів і горищ необхідно здійснювати з освітлювальними приладами. При проникненні на такі об'єкти необхідно променем світла обстежувати простори справа і зліва від входу в глибину, потім з освітленого місця промінь світла різко перемістити углиб

приміщення і на раніше освітлене місце різким кидком навскоси через дверний отвір, пригнувшись і сівши. Перший, з тих кому доводиться обстежувати підвал, горище, сарай тощо, висувається одразу пригнувшись, вирушає убік від дверей та освітлює приміщення своїм ліхтарем, також, із за потреби, веде вогонь для прикриття тих, хто проникає услід за ним. Завжди джерело світла необхідно утримувати на витягнутій руці, ні в якому разі не в тій яка тримає зброю.

8.4.1.7. Дії у складі групи. Ні у якому разі не збивайтеся до кучі. Звичайне прагнення людей в хвилини небезпеки триматися групою може зіграти рокову роль. Не будьте груповою мішенню, маневруйте, підтримуючи та прикриваючи один одного вогнем. Момент вогневого прикриття – закон на війні. Дві групи, які підтримуючи один одного вогнем, більшого досягнуть і матимуть менше втрат, чим група більшого складу, але її ніхто не прикриває і не підтримує.

Невеликому підрозділу при веденні бойових дій в населених пунктах ніколи не можна відриватись далеко від своїх – можуть відсікти та знищити. Розумна дистанція – відстань, на якій вам можуть надати вогневу підтримку. Необхідно вирватися вперед з метою захвату опорного пункту, зміцнитись там, вогнем підтримати сусідів справа і зліва, прикрити їх вогнем, тільки тоді коли вони висуваються на один з вами рубіж.

8.4.1.8. Вогнева підтримка, вогневе прикриття, загороджувальний вогонь. Для підходу до будівлі або іншого об'єкту, який необхідно захопити, використовується прийом, добре відпрацьований ще під час другої світової війни. Полягає він в наступному: автоматники просуваються до об'єкту по вулиці, з обох боків, уздовж стін на відстані 6 – 7 м один від одного, кидками від укриття до укриття. Під час їх просування кулеметник (або кулеметники), що залишились позаду, підтримують і прикривають підрозділ вогнем, стріляючи на поразку (якщо це виходить), але в основному ведуть загороджувальний швидкий вогонь короткими чергами, по всіх цілях, що з'являються, по всіх місцях, звідки відмічений вогонь противника (горища, підвали, вікна будинків тощо). Гранатометник, працює поряд з кулеметником і знищує укріплені і небезпечні вогневі засоби противника, кулеметників та снайперів противника, які стріляють переважно з глибини житлових приміщень. Коли підрозділ просунувся вперед метрів на 60 – 70, заліг або сховся за укриттям і відкрив стабільний вогонь, підтягується група прикриття – кулеметник і гранатометник. Автоматники ведуть вогонь по цілях, розташованих на протилежній стороні вулиці, не забуваючи, звичайно, контролювати обстановку позаду себе. Група прикриття також не повинна втрачати пильність – противник може з'явитися з тилу. Приблизний склад групи прикриття – кулеметник (або група кулеметників), гранатометник (гранатометники) з другим (другими) номером (номерами), який переносить боєприпаси і забезпечують безперебійну роботу основних номерів і командир підрозділу з радіостанцією.

8.4.1.9. Штурм. При штурмовому захопленні будь якого об'єкту (опорного пункту противника) наближатися до нього слід при вогневій підтримці групи прикриття, яка під час штурму веде загороджувальний частий вогонь по вогневих

точках противника на об'єкті, що атакується та по іншим вогневим точкам противника, які вогнем підтримують своїх. Якщо є можливість, наблизитися до об'єкту то краще це робити з сторони сонця – воно перешкодить противнику вести прицільний вогонь (рисунок 8.2).

Рисунок 8.2 – штурмова група перед входом у приміщення.

Враховуючи, з яких вікон ведеться вогонь, наблизитись до об'єкту краще з правого від стріляючого противника боку (описано вище). Вхідні двері на об'єкт штурму розбиваються з гранатомета групою прикриття або ручними гранатами. Прориватися всередину слід у той момент, коли двері вже розбиті, група прикриття веде інтенсивний вогонь, не даючи противникові стріляти по штурмовій групі прицільно та після того, як в розбиті двері влетіла ще одна граната з гранатомета (рисунок 8.3).

Рисунок 8.3 – положення перед ривком у приміщення.

Одразу за цим в двері закидається 1 - 2 ручних гранат. Ті, що штурмують прориваються всередину відразу ж за розривами своїх гранат. Перші з тих, що проникли в приміщення (пригнувшись і ривком) різко відходять в сторони від входу, ведуть вогонь чергами по всіх затемнених місцях, не цілячись (рисунок 8.4).

Рисунок 8.4 – вхід у приміщення.

Завдання перших, що прорвалися в приміщення, дати можливість увірватися основним силам штурмової групи, розчистити їм дорогу вогнем, по обстановці прикрити їх. Боєприпасів для прориву в будівлю потрібний дуже багато. На верхні поверхи будівлі прориватись слід, притискаючись спиною до стін, на відстані ледве менше сходового прольоту один від одного, відразу у слід за розривами своїх гранат. На верхніх поверхах діяти доводиться згідно з діями у міському лабіринті. Дуже часто противник закриває вхідні двері в житлові приміщення на ключ зсередини. Це підступний прийом. Не досвідчені військовослужбовці скупчуються біля дверей, вирішують, що робити далі, намагаються прикладами вибити двері і отримують через двері чергу на рівні живота. В правильному варіанті замок відстрілюється 3 – 4 пострілами з автомата (при стрілянині з АК-74 будьте обережні – спостерігаються непередбачувані рикошети). Штурмова група повинна знаходитись з боку від дверей. Після відстрілу замку двері розчиняються ударом ноги збоку, одночасно в розкриті двері закидається граната.

В багатокімнатних житлових квартирах необхідно уважно обстежувати все – противник який сховався в шафі, під ліжком, за порт'єрою може піднести неприємний сюрприз. У разі коли ви зайняли будівлю під опорний пункт, відразу приймайте заходи, щоб вас не вибили звідти. Забарикадуйте нижні поверхи і напівпідвали. Визначіть сектори обстрілу. Систему вогню визначіть так, щоб можна було поперемінно стріляти з різних вогневих позицій, не даючи змоги противнику пристрілятись. Необхідно ввести противника в оману щодо чисельності вашої групи. Під час штурму не звертає уваги на втрати. Ні шагу назад! Назад дороги немає. Тільки вперед. Натиск – вогнем! Це подіє на противника деморалізуючи. При невдалому штурмі другий штурм буде

малоефективним. У противника з'являється можливість проаналізувати обстановку та зорієнтуватись. Досвід показує, що другий раз в атаку буде піднятися важче. Втрат особового складу під час другого штурму будуть більше.

8.4.2. Переміщення в населеному пункті

Переміщення у населених пунктах – перший навик, в якому військовослужбовець повинен бути майстром. Методи руху повинні відточуватися, поки вони не стануть природними. Щоб зменшувати ефективність вогню противника військовослужбовець повинен представляти із себе мінімальну мішень, уникати відкритих областей і перед рухом завжди вибирати свою наступну укриту позицію.

8.4.3. Рух паралельно будинку

Пересуваючись паралельно стіні будинку, необхідно (по можливості) використовувати димову завісу (використовуючи димові шашки або обладнання бронетехніки). Під час усіх пересувань того, хто рухається, повинні прикривати вогнем інші військовослужбовці відділення (взводу). При цьому вогонь має бути інтенсивним для того, щоб не дати змогу противнику відкрити прицільний вогонь. Військовослужбовець повинен рухатися в позиції високої готовності (напівзігнутих ногах), притискатися до стіни (рисунок 8.5).

а.

б.

Умовні позначення:

- а – переміщення вздовж будівлі військовослужбовця – правші;
- б – переміщення вздовж будівлі військовослужбовця – лівші.

Рисунок 8.5 – рух паралельно будівлі.

Якщо є тінь від будівлі, необхідно її використовувати на свою користь. При цьому він повинен швидко рухатися від однієї захищеної позиції до іншої і бути завжди готовим до відкриття вогню з особистої зброї.

Не слід створювати для противника групову мішень, необхідно маневрувати, підтримуючи і прикриваючи один одного вогнем.

Момент вогневого прикриття – закон на війні. Дві групи, підтримуючи одна одну вогнем, досягнуть більшого і будуть мати менше втрат, ніж група більшого складу, але одна, яку ніхто не прикриває не підтримує.

Вам прийдеться багато стріляти на бігу. При такій стрільбі намагайтесь натискати на спуск в “одноопорній фазі”, тобто в момент переносу ноги. Тому що коли нога опускається на землю викликає сильний струс системи “стрілець-зброя” та знижує точність стрільби.

Невеликому підрозділу при веденні бойових дій в населених пунктах ніколи не можна відриватися далеко від своїх – можуть відсікти і знищити. Розумна дистанція – відстань, на яку вам можуть надати вогневу підтримку. Можна вирватися трохи вперед з метою захоплення опорного пункту, закріпитись там, і тоді вогнем підтримати сусідів праворуч і ліворуч, прикрити їх вогнем, коли вони висуватимуться на одну з вами лінію. Вогнева підтримка, вогневе прикриття, загороджувальний вогонь – неодмінна умова ведення війни в умовах населеного пункту.

При веденні вогню по групі противника, що рухається фронтально, першою доцільніше уражати ту ціль, яка рухається замикаючою в групі, з подальшим перенесенням вогню на цілі, що йдуть попереду. У цьому випадку противник не відразу виявить, що потрапив під вогонь, і є можливість уразити декілька цілей до того, як противник надасть організовану відсіч. Якщо ж першою уразили ціль, яка рухається в голові групи, то противник миттєво заляже, розосередиться і відкриє вогонь у відповідь.

При потраплянні під раптовий вогонь противника необхідно постійно рухатись. Стояти категорично заборонено! Необхідно рухатися від укриття до укриття й одночасно зорієнтуватися. Важливо не дати противникові можливості пристрілятися шляхом переміщення вліво, змушуючи його розгортатись для стрільби вправо. Необхідно поставити противника проти сонця, бігти і стріляти, кидати гранати – взагалі не давати противнику вести прицільний вогонь і підняти голову.

Інший варіант дій при раптовому потраплянні під вогонь противника – лягти і відповзти за будь-яке можливе укриття, одночасно готуючись до бою. Краще аналізувати ситуацію і приймати рішення, перебуваючи у відносній безпеці. Досвід показує, що не всі це виконують. Одні починають стріляти, залишаючись на місці і будучи для противника гарною мішенню. Інші падають за укриття, забуваючи зняти з плеча автомат, а потім починають вовтузитись, намагаючись у незручному положенні витягти зброю, і не спроможні вести вогонь.

Якщо військовослужбовець, з яким ви пересувалися вулицею і потрапили під раптовий вогонь противника, поранений – не варто намагатись надавати йому допомогу негайно, оскільки є ризик самому бути ураженим. Доцільніше буде сховатись і зорієнтуватись в обстановці.

Щоб захиститися від ручної гранати, яка впала поруч, необхідно лягти на землю, головою в бік гранати; голову (якщо немає шолома) прикрити долонями, рот відкрити, щоб барабанні перетинки не пошкодилися від вибухової хвилі. Перший, хто побачив гранату, повинен подати сигнал: “Граната праворуч (ліворуч, позаду)”.

8.4.4. Перетин відкритих ділянок

Відкриті області типу вулиць, провулків та парків потрібно уникати. Такі області можуть бути безпечними, у разі якщо військовослужбовці або командирами підрозділів застосовують дими для приховування руху. Коли ви використовуєте дим як затемнення, пам'ятайте, що системи теплового спостереження можуть бачити через дим.

Перед переміщенням на іншу позицію (рисунок 8.6), необхідно оглянути місцевість попереду і вибрати позицію для кращого прикриття і укриття. У той же час, необхідно вибрати маршрут, який він буде використовуватись, щоб дістатися до цієї позиції.

а.

б.

в.

г.

Умовні позначення:

а – огляд місцевості і вибір наступної позиції; б, в – переміщення на наступну вогневу позицію; г – наступна вогнева позиція

Рисунок 8.6 – рух вздовж вулиці.

Військовослужбовець пересувається бігом, по найкоротшому маршруту, між будівлями і рухаються вздовж будівлі до наступної позиції. Діючи таким чином, зменшується час перебування на відкритому просторі і можливість противника вести прицільний вогонь.

8.4.5. Рух підрозділу в населеному пункті в пішому порядку

При русі підрозділу (групи) вздовж вулиці в пішому порядку необхідно просуватись з обох боків, уздовж стін на відстані 6 – 7 м (у деяких випадках 3 – 4 м) один від одного, кидками від укриття до укриття. Боковим зором постійно слід фіксувати можливі рухи на горищах, вікнах, балконах, а також бути готовим стрибнути в укриття, яким може бути бетонний бордюр, згоріла машина, канава тощо. Під час пересування кулеметник (або кулеметники), що залишився позаду, підтримує і прикриває підрозділ (групу) вогнем, ведучи вогонь на поразку або короткими чергами по всіх місцях, звідки помічений вогонь противника. Гранатометник повинен знаходитись поруч із кулеметником і знищувати укріплені та небезпечні засоби противника, кулеметні гнізда, снайперів. Коли підрозділ (група) просунувся вперед на 60 – 70 м, сховався і відкрив прицільний вогонь, підтягується група прикриття. Стрільці ведуть вогонь по цілях, розташованих на протилежному боці вулиці, не забуваючи контролювати обстановку позаду себе. Група прикриття також не повинна втрачати пильності, оскільки противник може з'явитися з тилу.

8.4.6. Рух по вулиці підрозділів з бойовою технікою

Підрозділ (група) рухається вулицями під прикриттям безпосередньої охорони, яка висилається вперед по маршруту руху на віддаленні 100 – 200 м. Техніка рухається колонною вздовж стін, заборів, відділення при цьому зазвичай рухається по одному боку вулиці, а взвод (рота) – з обох її боків, здійснюючи взаємну підтримку веденням вогню по будівлях, розташованих на протилежному боці вулиці. Залежно від обстановки особовий склад може діяти в пішому порядку, десантом на броні, знаходитись у десантному відділенні бойової техніки. При діях у пішому порядку особовий склад рухається одночасно і поряд із бойовою технікою, прикриваючись її бронєю від вогню противника. Таке пересування здійснюється двома способами:

по тротуарах, притискаючись до стін будинків, парканів (застосовується в тих випадках, коли рух здійснюється по вулицях з прилеглим до них багатоповерховими будинками);

по проїжджій частині вулиці (застосовується при русі по населеному пункті з малоповерховими будівлями).

Спостереження при русі по вулиці організовується за ярусами. Увесь протилежний бік вулиці повинен перебувати під спостереженням і вогнем. На броні необхідно мати розкриті ящики з патронами і гранатами для швидкого поповнення в ході бою. Широкими вулицями бронетехніка рухається парами по протилежних боках вулиці, а по вузьких вулицях – “змійкою”, притискаючись до стін будівель. Належна дистанція між бронеоб'єктами 50 – 70 м. Якщо в ході бою одна з машин вийде з ладу, то інша машина зупиняється і вогнем з місця забезпечує її ремонт (евакуацію). При виявленні противника вогонь ведеться по всіх поверххах, підвалах і дахах будівель. Крім того, вогнем із стрілецької зброї, гранатами знищується противник у підвалах будинків, розташованих на “своєму” боці вулиці. Одночасно з просуванням головних сил уздовж вулиць

підрозділи, що не задіяні в десанті, здійснюють “зачистку” прилеглих кварталів від дрібних груп противника. При цьому необхідно дотримуватися наступних правил:

- розвідники повинні достовірно встановити наявність праворуч і ліворуч інших підрозділів;

- суворо дотримуватися передової лінії, нікому не відставати і не вириватися вперед;

- не залишати за собою неперевірені об’єкти. Очищені від противника будівлі закріплюються спеціально призначеними підрозділами зі складу других ешелонів.

Пересування в населеному пункті під час бою є основою бойових дій в місті, цей навик потрібно постійно вдосконалювати. Щоб якомога менше під час руху підставляти себе під вогонь противника, військовослужбовець повинен:

- перебувати в низькій позиції (пригнувшись, лежачи, по-пластунськи тощо), уникати відкритого простору (вулиці, алеї, парку тощо);

- перед тим як почати переміщення, необхідно вибрати нову прикриту позицію;

- маскувати свій рух, використовуючи дим, будинки, руїни або дерева (кущі);

- рухатися швидко від однієї позиції до другої;

- переміщуватись потрібно лише під вогневим прикриттям інших військовослужбовців або групи прикриття;

- під час переміщення потрібно бути уважним та бути в готовності відкрити вогонь.

8.4.7. Проходження повз вікна будинку.

8.4.7.1. Пересуваючись під вікнами першого поверху будинку, військовослужбовцю потрібно рухатись нижче рівня вікна, щоб його не було видно з кімнат будинку. Він повинен не показувати себе у вікно і, рухаючись, притискатися до стіни будинку (рисунок 8.7).

Рисунок 8.7 – варіант пересування під вікнами будинку.

8.4.7.2. Пересуваючись біля вікна підвалу, військовослужбовець повинен використовувати аналогічну техніку пересування, що й при подоланні вікон першого поверху. Але в цьому випадку слід переступати, або перестрибувати вікно підвалу без показу своїх ніг (рисунок 8.8).

Рисунок 8.8 – варіант проходження вікон підвалу.

8.4.8. Подолання кута будинку

Перед виходом за кут потрібно переконатись, що там відсутні перешкоди та противник. При цьому не потрібно виставляти себе; слід лягти на землю і не виставляти своєї зброї за кут. Не знімаючи шолома, потрібно зазирнути за кут будівлі на рівні землі. Достатньо тільки погляду за кут, у жодному разі не можна виставляти голову більше, ніж потрібно. Якщо немає перешкод чи ворога, військовослужбовець повинен, залишаючись у низькій позиції, швидко рухатись за кут будинку (рисунок 8.9).

Рисунок 8.9 – огляд простору за кутом будинку.

Інший метод обходу кута, який використовується, коли потрібна швидкість – це метод приєднання. Цей метод реалізується шляхом наведення зброї за кут у напрямку руху (без позначення) та побічним кроком по куту кругової форми з дулом, як точкою повороту (рисунок 8.10).

Рисунок 8.10 – варіант проходження кута будинку.

8.4.9. Подолання стіни

Стіну завжди потрібно долати швидко, але спочатку потрібно знайти найнижчу точку для подолання та заглянути за інший бік стіни, щоб упевнитись у тому, що за нею не знаходиться ворог чи перешкода.

Потім потрібно швидко подолати стіну, щільно притиснувшись до неї. Швидкі дії та низький силует завадять противнику зробити прицільний постріл (рисунок 8.11).

Рисунок 8.11 – варіант подолання стіни.

Варіанти подолання стіни (забору) штурмовою групою з використання підручних засобів представлені на рисунку 8.12. Данні варіанти можуть бути використані як можливі способи входу на перший поверх будинку під час зачистки “знизу доверху”.

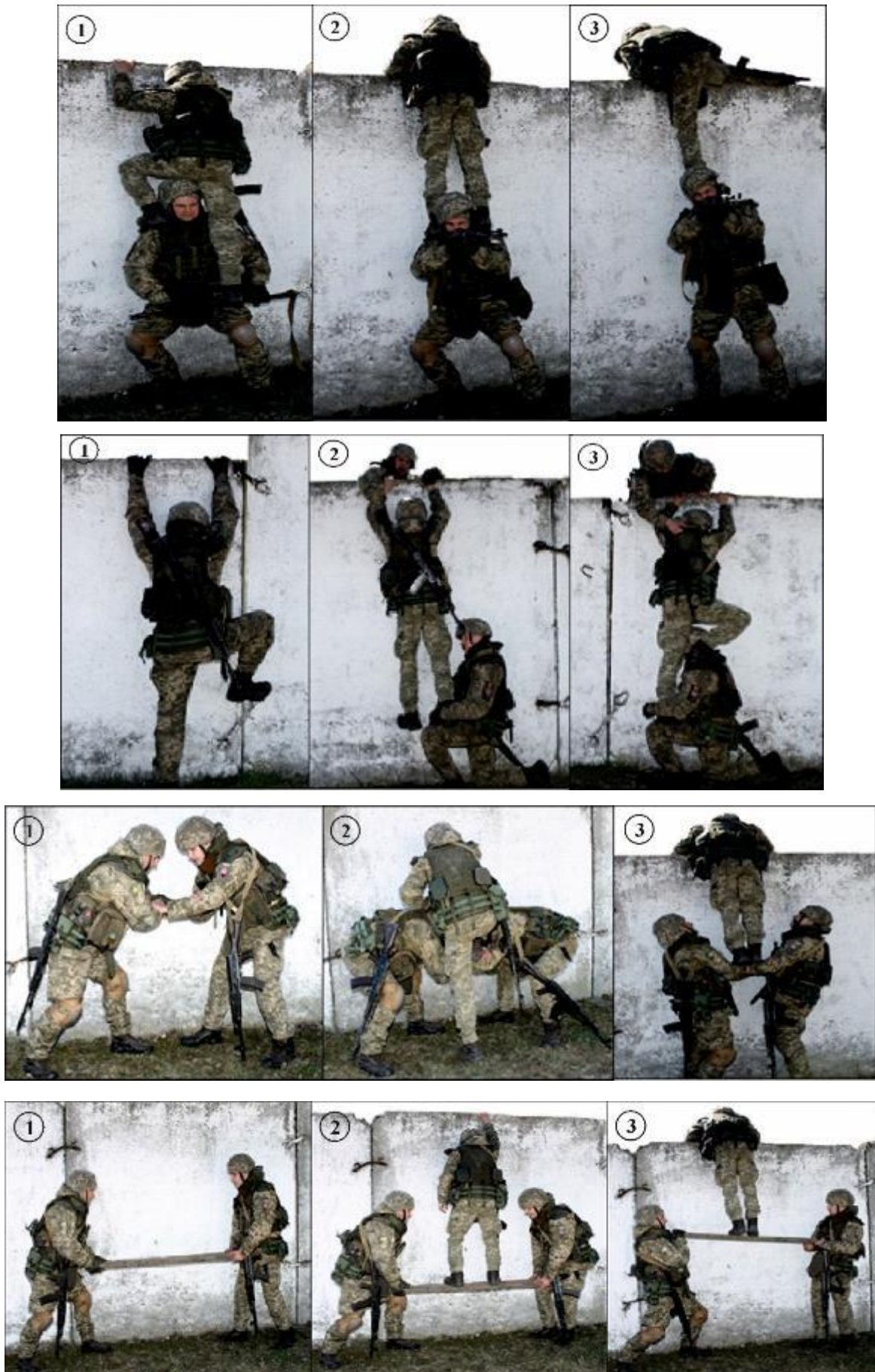

Рисунок 8.12 – варіанти подолання стіни (забору) штурмовою групою.

8.4.10. Захоплення будівель

8.4.10.1. Захоплення будівель. Діючи в місті мобільними групами, маючи надійний зв'язок, необхідно захоплювати будинок за будинком, горище за горищем, залишаючи у вже захоплених будівлях кулеметників, снайперів, щоб у них не потрапив противник і раптово не вдарив у спину. У кожній групі (взводі) доцільно створювати підгрупи (“двійки”, “трійки”).

Для підрозділів ланки “відділення – взвод” основними завданнями при веденні наступальних дій в умовах населеного пункту є захоплення і зачищення будівель.

Рекомендуються це здійснювати за наступними етапами:

ведення вогню на придушення;

висування штурмових груп;

штурм будівлі;

перегрупування штурмових груп.

Вірне застосування і поєднання цих вимог знижує втрати і прискорює виконання завдання. Застосування сил визначається типом будівлі, яка штурмується, і характером навколишньої місцевості. Наприклад: міста середніх розмірів мають велику кількість відкритих ділянок, великі міста мають висотні будівлі, промислові райони і транспортні вузли, розділені парками або паркувальними зонами. При цьому для придушення і засліплення противника, який прикриває вогнем відкриті ділянки, потрібна більш потужна вогнева підтримка. І навпаки, центральна частина малих і середніх міст із вузькими звивистими вулицями забезпечує велику кількість прихованих шляхів підходу, що дозволяє знизити вимоги до вогневої підтримки.

Група захоплення (відділення, взвод або рота) для зниження ефективності вогню противника, який обороняється, повинна:

використовувати приховані маршрути;

починати рух тільки після придушення або засліплення противника;

здійснювати рух вночі або в умовах обмеженої видимості;

використовувати маршрути, що не перекривають сектори вогню підтримки своїх підрозділів;

швидко долати відкриті ділянки (вулиці, ділянки між будинками) під прикриттям димів та вогню на придушення;

використовувати рух по дахах будівель, які не прикриті вогнем противника.

У районах слабкого опору противника для забезпечення швидкості руху по вулицях зачистка всіх будівель може не проводитися. У цьому випадку в голові колони розміщується піхота, за якою рухаються БМП і танки, що забезпечують підтримку.

У пішому порядку механізовані підрозділи рухаються по обидва боки вулиці, маючи передові відділення майже на одній лінії з передніми танками. При відсутності танків або БМП підрозділи рухаються в колону по одному одним боком вулиці під прикриттям вогню групи підтримки. Розосередження і

рух повинні здійснюватися швидко. Кожному військовослужбовцю призначаються сектори спостереження і ведення вогню. (наприклад: вікна другого поверху на протилежному боці вулиці).

Група захоплення незалежно від складу повинна проводити штурм і подальшу зачистку будівлі швидко і рішуче. Як тільки темп штурму досягнутий, він підтримується на одному рівні, щоб противник не зміг організувати опір штурмуючим на інших поверхах або в інших кімнатах. Командири дрібних підрозділів повинні зберігати темп руху, щоб уникнути дезорганізації штурму.

Захоплення будівлі вимагає елементарних умінь ведення ближнього бою. Командири повинні:

бути підготовленими у зазначених питаннях для знищення противника в ближньому бою;

підтримувати себе у відмінній фізичній формі;

бути впевненими у своїх здібностях.

Склад групи захоплення варіюється в залежності від ситуації. Критерієм для визначення чисельності групи є наявність озброєння, оснащення та особового складу, а також тактична обстановка. Група захоплення у складі відділення складається з двох підгруп у складі трьох осіб, що мають тільки бойове екіпірування і якнайбільше боєприпасів, особливо ручних гранат.

Якщо відділенню (бойовій групі) необхідно увійти в будинок, то потрібно дотримуватись всіх правил особистої безпеки, щоб увійти в нього, мінімально підставляючи себе під ворожий обстріл чи спостереження.

Основні правила при таких діях:

необхідно обрати місце входу перед пересуванням;

уникати дверей та вікон;

використовувати димову завісу;

робити нові місця входу, використовуючи вибухівку або танкові (артилерійські) постріли;

кинути гранату у місце входу перед тим як увійти;

швидко входити після вибуху гранати;

обов'язкове прикриття вогнем;

по можливості потрібно входити на найвищому поверсі (рівні).

8.4.10.2. Захоплення будинку зверху до низу (рисунок 8.13). Найбільш оптимальний (безпечний) шлях зачистки (звільнення) будинку – зверху до низу, ось чому слід входити в будинок зверху. Якщо противника, що обороняється, витіснити на перший поверх, то він може залишити будинок, і, таким чином, підставити себе під вогонь групи вогневої підтримки, яка зовні прикриває входження в будинок відділення (бойову групу).

Рисунок 8.13 – захоплення будинку зверху.

Якщо противника витіснити знизу до верху, то під час виходу на верхній поверх він може чинити опір сильніше ніж звичайно, або піти через дахи сусідніх будинків. Для того, щоб піднятися та знищити противника на даху будинку або переслідувати його, відділення (бойова група) може використовувати канати, драбини, водостічні труби, виноградну лозу, вертольоти або дахи чи вікна сусідніх будинків (добудов). В деяких випадках можна вилазити по плечах інших військовослужбовців і підтягуватись. Також можна використовувати гак (якір), прикріплений до каната, і закинути його на дах, де він може за щось закріпитись.

8.4.10.3. Вхід до першого поверху (підвалу). Може скластися ситуація, коли відділення (бойова група) не зможе увійти з верхнього поверху чи даху. Тоді вхід із першого поверху (підвалу) може бути тільки єдиним шляхом, щоб потрапити в будинок. Входячи з першого поверху (підвалу), якщо це можливо, потрібно уникати входів через вікна та двері, оскільки такі місця найбільш прострілюються противником або мінуються.

Входячи на перший поверх (підвал), потрібно використовувати вибухівку, артилерію, танки, протитанкову зброю (гранатомети різних видів) або подібні засоби, щоб зробити пролом у стіні. Перед входом у будинок необхідно кинути зведену гранату, щоб посилити ефект входу в будинок.

При штурмовому захопленні будь-якого об'єкта наближатися до нього слід при вогневій підтримці групи прикриття. Краще за все для проникнення в будівлю, зайняту противником, необхідно використовувати проломи у стінах, зроблені в ході вогневої підготовки (штурму). Для цих цілей необхідно залучати танки і гармати, що ведуть вогонь прямою наводкою, установки ПТКР тощо.

Безпосередньо перед кидком групи захоплення вогонь, який ведеться групою підтримки, посилюється і продовжується поки група захоплення не висунеться на позиції, які знаходяться в площині стрільби (рисунок 8.14).

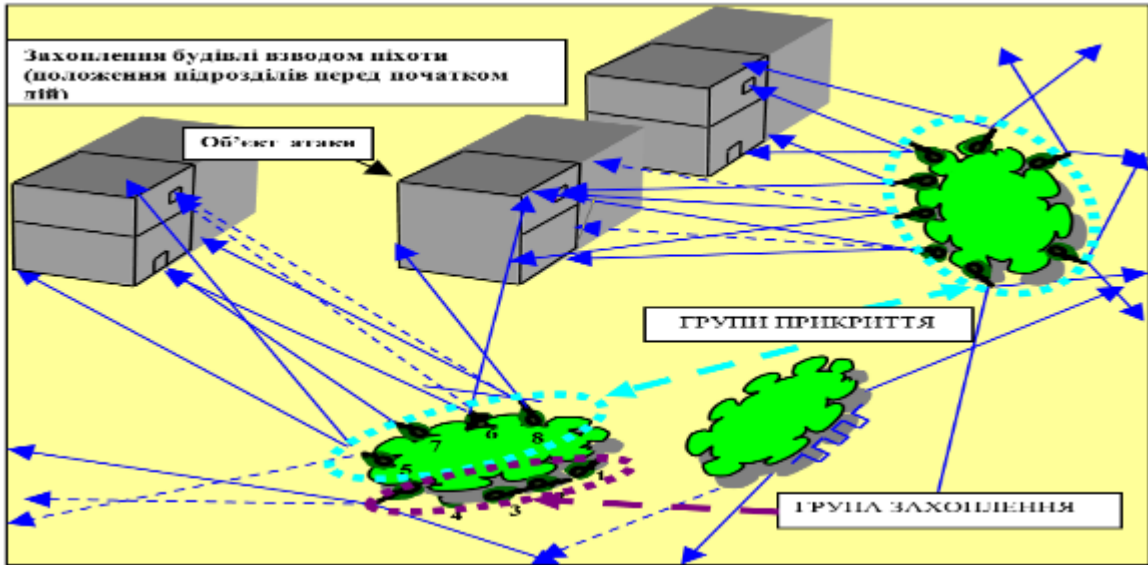

Рисунок 8.14 – захоплення будівлі механізованим взводом.

Після цього вогонь групи захоплення переноситься на верхні вікна і триває, поки вона не увійде до будівлі. У цей момент вогонь переноситься на сусідні будівлі для запобігання відходу або посилення противника.

По можливості наближатися до об'єкта необхідно з боку сонця – воно перешкодить противнику вести прицільний вогонь. Враховуючи, з яких вікон ведеться вогонь, наближатися до об'єкта краще з правого від противника боку. Вхідні двері на об'єкт розбиваються з гранатомета групи прикриття або ручними гранатами. Прориватися всередину слід в той момент, коли двері вже розбиті.

При цьому група прикриття повинна вести інтенсивний вогонь, не даючи противнику можливості уражати штурмову групу прицільно, і після того, як в розбиті двері влетіла ще одна граната із гранатомета (рисунок 8.15).

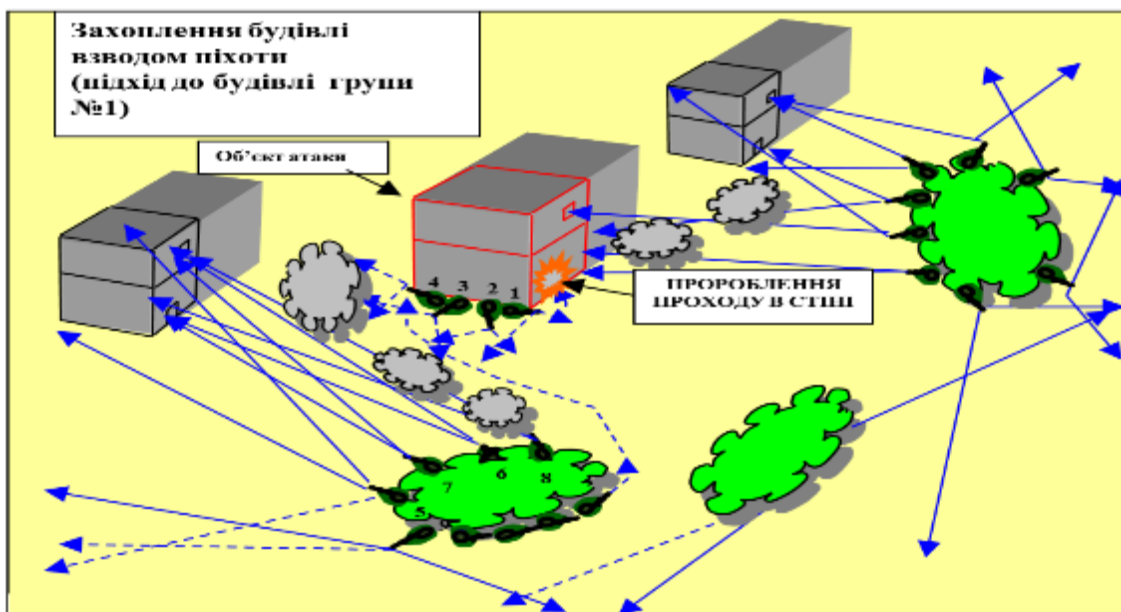

Рисунок 8.15 – наближення до будівлі і вхід у неї (варіант).

Під час бойових дій у населеному пункті гранати потрібно використовувати для очистки кімнат, коридорів (холів) та будинків. Кидати гранати потрібно перед входженням у двері, вікна, кімнату, коридор (хол), сходову клітку чи інше місце входу. Потрібно якомога більше використовувати підствольні гранатомети.

Коли потрібно кидати гранату в отвір, треба стояти впритул до стіни, використовуючи її як прикриття (рисунок 8.16 – 8.17). Перед кидком гранати потрібно вибрати безпечне місце для схову на той випадок, якщо вона не попаде в отвір або противник викине її назад. Як тільки граната кинута, необхідно одразу сховатися в безпечному місці.

а.

б.

в.

Умовні позначення:

а – кидок гранати у вікно правою рукою; б – кидок гранати у вікно лівою рукою; в – кидок гранати у вікно з коліна.

Рисунок 8.16 – кидок гранати у вікно.

Рисунок 8.17 – кидок гранати у вікно підвалу.

Отже, штурмуючі військовослужбовці прориваються всередину будівлі відразу після вибухів своїх гранат. Проте слід пам'ятати, що гранату противник може встигнути викинути назад. У момент кидка подається команда “Осколки” для попередження товаришів. У разі якщо граната кинута противником, подається команда “Граната”. Перші з тих, хто увірвався до приміщення, повинні різко відійти від входу і вести вогонь по всіх затемнених і небезпечних місцях. Завдання цих військовослужбовців – дати можливість увірватися основним силам підрозділу (групи), розчистити їм шлях вогнем, прикрити їх.

Після входу в будівлю основними завданнями є прикриття сходових клітин, що ведуть на верхні поверхи і в підвал, а також захоплення кімнат, контролюючих шляхи підходу до будівлі. Ці дії виконуються з метою ізоляції противника всередині будівлі і запобігання його посилення зовні. Групи захоплення зачищають всі кімнати першого поверху і потім – підвал.

На верхні поверхи будівлі слід прориватися, притискаючись спиною до стін, на відстані трохи менше сходового прольоту один від одного, відразу ж слідом за вибухами своїх гранат. На верхніх поверхах необхідно діяти подібно до дій в лабіринті.

Для відволікання уваги противника, що знаходиться в кімнаті, перед тим як увірватися у неї, варто кинути в розкриті двері (обов'язково не прямо, а вбік), який-небудь об'ємний предмет – шапку, ватник, шинель тощо. Перший із штурмуючих проривається у приміщення через відчинені навстіж двері навскіс, пригнувшись, у бік, протилежний тому, куди був кинутий відволікаючий предмет.

При русі по сходах, якщо перила сходів дерев'яні або виготовлені з іншого нетривкого матеріалу, можна вистрілити крізь перила, щоб придушити можливу загрозу знизу. Конструкція сходів в окремих випадках може створювати зорову перешкоду, що не дозволяє бачити обстановку внизу. У цьому випадку необхідно триматися спиною до глухої стіни і просуватися, попередньо перевіривши наявність і міцність сходів внизу (необхідно бути готовими до того, що противник спробує “прошити” їх кулями знизу).

Нерідко противник закриває вхідні двері в житлові приміщення на ключ зсередини. Це – підступний прийом. Недосвідчені військовослужбовці скупчуються біля дверей, вирішують, що робити далі, намагаються прикладами вибити двері і отримують через двері автоматну чергу на рівні живота. У правильному варіанті замок відстрілюється 3-4 пострілами з автомата (зважати слід на можливий рикошет). Атакуючі повинні розміщуватись збоку від дверей.

8.4.11. Пересування у будівлях та ближній бій в приміщенні

8.4.11.1. Зважаючи на саму природу ближнього бою, зіткнення в ньому відбувається на дуже близьких дистанціях (в межах 10 метрів) і є дуже швидкоплинними (цілі з'являються на лічені секунди). Більшість зіткнень у ближньому бою виграє той, хто першим відкрив вогонь і подавить противника. Набагато важливіше якнайскоріше збити противника з ніг, ніж вбити його. Щоб

виграти у ближньому бою, потрібно швидко і точно стріляти навскидку. Це досягається відпрацюванням на тренуваннях навичок рефлекторної стрільби. Незалежно від того, наскільки ви досвідчені, стріляйте доти, поки противник не впаде.

Визначити місце входу. Зазвичай місце входу визначається як точка входу. Точка входу повинна бути достатньо великою, щоб військовослужбовець міг пройти. Бажано щоб військовослужбовець, який іде першим, міг безперешкодно пройти, зберігаючи вертикальне положення і за ним швидко слідував наступний військовослужбовець. Для отримання проходу такого розміру часто необхідно зробити пролом. Точка входу є ділянкою головного удару, також вона відома як “смертельна воронка”. Щоб мінімізувати втрати, точку входу перетинають швидко і злагоджено. Кожен наступний військовослужбовець, який успішно проходить через точку входу, збільшує ступінь контролю приміщення. Якщо військовослужбовець падає в точку входу або поблизу неї, він повинен залишатися внизу, поки остання людина не проведе зачистку точки входу. У особливо небезпечних ситуаціях вікна та двері першого поверху використовуються як точка входу, але лише у крайньому випадку. Використання доступних засобів для пробивання отворів для входу, робить можливим вхід з більш високого поверху, даху або підвалу. Якщо ситуація вимагає, безпосередньому входу військовослужбовців повинна передувати ручна граната (осколкова, фугасна або світлошумова), після якої слід негайно заходити групі зачистки.

Вхід через дверні отвори. Двері можуть бути заміновані або заблоковані. Вхід через незаміновані двері і не в межах сектора вогню противника зазвичай є найкращим способом увійти до кімнати. Якщо є підозра, що двері заміновані, або що противник знаходиться в кімнаті, уникайте цього входу або пробивайте такі двері вибухівкою. Перед тим, як увійти або визначити, чи пробивання дверей є необхідним, військовослужбовці повинні обстежити дверну раму, вручну або стволом своєї зброї, на наявність мін-пасток.

Вхід через вікна. Через більшість вікон одночасно може пройти тільки один військовослужбовець і такий прохід зазвичай вимагає використання принаймні однієї руки, залишаючи тільки одну руку для тримання зброї. Тому перший військовослужбовець, що входить, надзвичайно вразливий до вогню зсередини кімнати. Щоб увійти в зайняту противником кімнату через вікно, використовують методи відволікання, наприклад, ручну гранату.

Вікна на першому поверсі. Вікна першого поверху, через які можна пройти зберігаючи вертикальне положення, умовно вважаються дверними проходами. Вхід через інші вікна на першому поверсі здійснюється із допомогою інших військовослужбовців. Це дозволяє військовослужбовцю увійти, використовуючи одну руку для балансу і контролю, а іншою рукою тримати і управляти своєю зброєю. Після входу першого військовослужбовця, наступні військовослужбовці піднімаються в кімнату, а перший військовослужбовець охороняє кімнату.

Переміщення в середині будівлі. При переміщенні всередині будівлі потрібно завжди бути уважним. Уникати потрапляння власного силуету в дверні

і віконні отвори, для безпеки завжди рухатись принаймні у парі. Не підходьте впритул до вікон, краще стійте збоку, відриті прольоти в під'їздах і кімнатах долайте пригнувшись, бігом, оскільки немає гарантії, що із сусіднього будинку за цим приміщенням не спостерігає снайпер. Для проникнення в сусіднє приміщення (квартиру) проробляйте проломи у некапітальних стінових панелях (на кухнях, в туалетах, ванних кімнатах тощо), а також використовуйте балкони і лоджії. Для знищення противника в сусідньому під'їзді використовуйте проломи у стінах, через які можна проникнути в приміщення сусіднього під'їзду, не виходячи на вулицю.

Не можна вдень входити в темне приміщення з ходу, без підготовки (поки очі звикнуть до темряви). Не можна відпрацьовувати темні підвали та горища без освітлювальних приладів. При проникненні на такі об'єкти необхідно променем світла обстежити простір праворуч і ліворуч від входу в глибину простору, потім з освітленого місця промінь світла слід різко перемістити всередину приміщення і на раніше освітлене місце.

Перший з тих, кому доведеться обстежити підвал, повинен висуватись різким кидком навскіс через дверний отвір, пригнувшись і присівши. Одразу ж, пригнувшись, він повинен іти у бік від дверей та освітлювати приміщення своїм ліхтарем. Також у разі потреби веде вогонь для прикриття тих, хто проникає слідом. У будь-якому випадку джерело світла необхідно тримати на витягнутій руці, вільній від зброї. Не спостерігаючи вас у темряві, можливо, навіть частково засліплений вашим ліхтарем, противник буде стріляти на світло і влучати в бік від вас. При русі в темряві варто уникати освітлених місць або ж перетинати їх ривком, якомога швидше.

Правила поведіння з ліхтарем при стрільбі з автомата:

ліхтар повинен бути таким, щоб він горів, поки вимикач натиснутий, а не залишався ввімкненим;

коли автомат утримується наведеним в ціль, п'ять підтримуючої руки перебуває під цівкою автомата; при цьому долоня впирається в цівку, а великим пальцем натискає вимикач ліхтаря;

після кожного ввімкнення ліхтаря слід відразу ж змінити позицію;

не слід продовжувати рух із увімкненим ліхтарем;

краще всього закріпити ліхтар і вимикач на автоматі.

Для освітлення місць можливого розташування противника можна використовувати наступний спосіб. Звичайний електричний ліхтар упаковується в шматок гуми, вирізаний з автомобільної покривки. Під час огляду темних приміщень або ведення бою в підвалах, каналізаційних мережах, тунелях, метро тощо такий протиударний ліхтар вмикається і кидається в бік противника, освітлюючи таким чином ціль й створюючи можливість вести прицільний вогонь.

При використанні приладів нічного бачення необхідно пам'ятати, що його окуляр дає зеленувато-світловий відблиск, видаючи стрільця спостерігачам противника. Тому, увімкнувши прилад, відразу ж прикрийте окуляр долонею або використовуйте спеціальний наочник.

Якщо необхідно захопити будівлю під опорний пункт, одразу слід вжити застережних від противника заходів – забарикадувати нижні поверхи і напівпідвали, визначити сектори обстрілу. У нічний час слід використовувати світломаскування. Слід поводитись тихо, не видавати своєї присутності, зайвий раз не стріляти.

Основним елементом для переміщення всередині будівель є група з чотирьох чоловік. Така група може переміщуватись по будівлі як окрема бойова одиниця, але така група може забезпечити охорону тільки там, де вона знаходиться, а не там, де вона була, тобто вона не призначена для утримання приміщення (об'єкту). Учасникам такої групи присвоюються номери з 1 по 4. Призначення цих номерів часто чергуються, оскільки змінюються завдання та досвід групи зачистки. Це не означає, що всі чотири учасники повинні входити до кімнати, і це не означає, що більше чотирьох чоловік не можуть увійти.

8.4.11.2. Зачистка сходових кліток і сходових маршів. Існують різні варіанти планування сходових кліток і сходових маршів, включаючи ширину, крутість, відкритість, розташування і доступ. Закрита сходова клітка є найбільш поширеною у багатоповерхових громадських будівлях та є відгородженою стіною і дверима у всіх точках входу від решти будівлі. Така сходова клітка є вбудованою в інтер'єр будівлі має суцільні стіни, на стіні є вікна. В залежності від дизайну, проїом між внутрішніми сходами по центру коливається від незначного до великого (рисунок 8.18).

а.

б.

Умовні позначення:

а – малий проїом по центру; б – великий проїом по центру.

Рисунок 8.18 – закрита сходова клітина.

Відкрита сходи – це сходи, де проміжок між маршами сходів дозволяє візуально їх контролювати згори / знизу (рисунок 8.19).

Крок 1: Перший номер тримає під спостереженням найвищу точку, яку він може бачити і по якій він може вести вогонь.

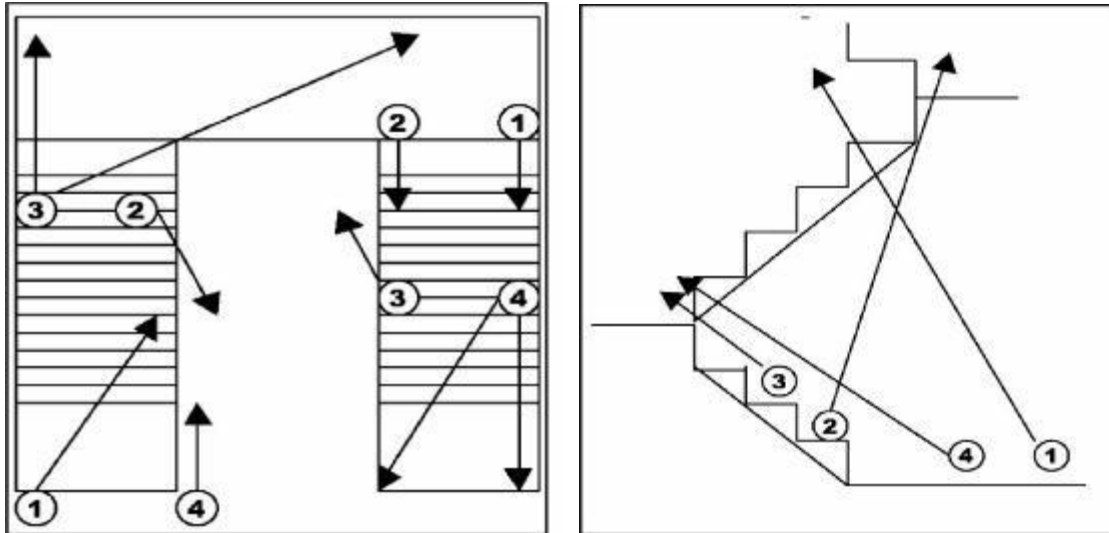

Рисунок 8.19 – схема зачистки верхньої сходової клітки.

Крок 2: Другий номер рухається вгору по сходах з внутрішнього боку разом із третім номером до того місця, звідки він може бачити або вести вогонь по сходовому майданчику, потім обертається і продовжує рух до сходового майданчика наступного поверху (рисунки 8.20, 8.21).

Рисунок 8.20 – зачистка сходової клітки (положення 1-3).

Крок 3: Третій номер разом із другим рухається вгору по сходах із зовнішнього боку і ліквідує загрози на найближчому сходовому майданчику.

Рисунок 8.21 – зачистка сходової клітки (положення 4-6).

Крок 4: Четвертий номер рухається вгору по сходах впритул за першим, другий номер обертається, щоб атакувати наступну сходову клітину.

Крок 5: Просування полягає у тому, що другий номер приймає сектор 1-го. Третій номер займає місце 2-го. Четвертий номер приймає сектор 3-го. Перший номер займає місце 4-го.

Примітка. Зачистка більшості сходових клітин вимагає залучення другої групи.

Закриті сходи – будь-які сходи, на якій сходові марші розділені стінами (рисунок 8.22).

Крок 1: Перший номер перевіряє верхню частину майданчика, щоб переконатися, що на ній або між сходами немає отворів / проходів.

Крок 2: Другий номер тримає під спостереженням дальню частину повороту або наступного сходового майданчика.

Крок 3: Перший або третій номер піднімаються одночасно з другим номером по східцях. Наблизившись до рогу, другий номер сигналізує про свій підхід першому поплескуванням по плечу.

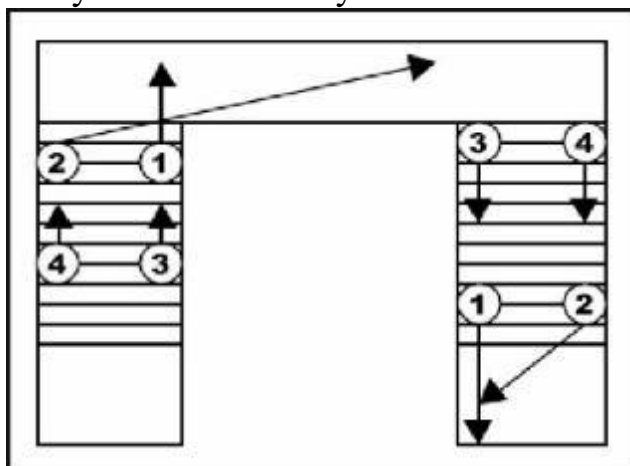

Рисунок 8.22 – схема зачистки закритих сходів.

Крок 4: З початком руху першого номера, всі одночасним кидком розвертаються.

Крок 5: Якщо вогонь противника відсутній, другий номер продовжує рух уздовж протилежної стіни до виходу на свій рубіж.

Крок 6: Третій і четвертий номери продовжують рух в 3-4 кроках позаду.

Примітка. Не треба затримуватись на безпечних позиціях (наприклад, на сходовій клітці). Не слід розтягуватись і відділятись один від одного більше, ніж на один просвіт між сходами.

8.4.11.3. Зачистка ліфта і ліфтових шахт. Ліфти і ліфтові шахти є потенційними шляхами пересування особового складу, як своїх підрозділів (груп), так і противника. Ліфт і шахта ліфта мають бути зачищені та забезпечені охороною одночасно з організацією охорони всієї будівлі.

Зачистка ліфтів. Якщо ліфт працює, як правило, краще зачистити і забезпечити його охорону якомога швидше, включаючи і охорону кімнати

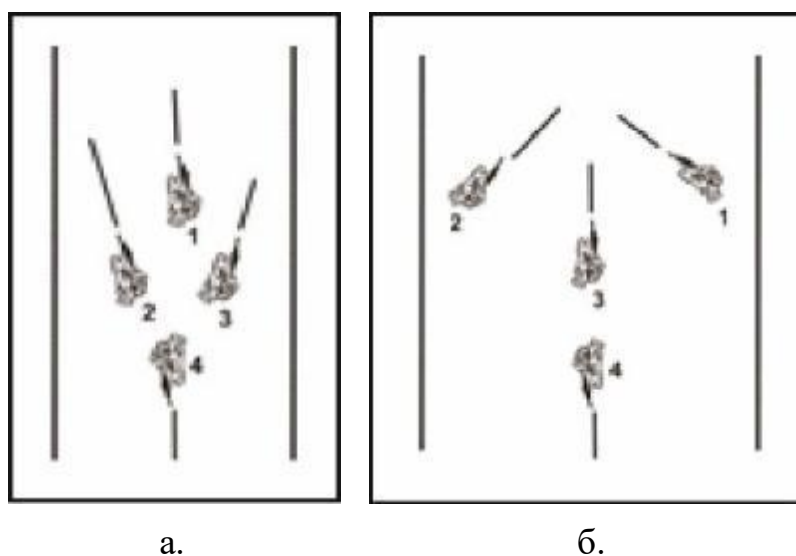
управління ліфтом, яка зазвичай, знаходиться на верху будівлі. Якщо ліфт не працює, тоді його зачистка та охорона здійснюється після того, як буде забезпечено охорону поверху, на якому він зупинився. Штурмова група з чотирьох осіб є найкращою для зачистки і охорони ліфта – два військовослужбовці для зачистки ліфта, один військовослужбовець для пролomu закритих дверей (або натискання кнопки ліфта) і один військовослужбовець для встановлення об'єкта, який утримуватиме двері ліфта і шахти ліфта відкритими. Цей об'єкт також служитиме для утримання ліфта на місці. Для зачистки ліфта, два військовослужбовці займають позиції біля стіни навпроти ліфта та перебувають в готовності зачистити протилежні кути ліфта. Після зачистки ліфта, двері підпирають, щоб вони залишались відкритими. Якщо обстановка вимагає використання ліфта, тоді підпорка повинна залишатись всередині ліфта для використання її з метою недопущення небажаного руху ліфта.

Зачистка ліфтових шахт. Шахта ліфта поділяється на дві частини в залежності від положення ліфта. Кожна половина шахти ліфта зачищається окремо. Найкраще оглядати шахту знизу вверх і зверху вниз, коли двоє військовослужбовців тримають зброю вгору або вниз і використовують метод “нарізання пирога” для зачистки шахти з обох сторін, двері шахти залишаються відкритими. Під час зачистки часто використовуються ліхтарі, оскільки ліфтові шахти, зазвичай, не освітлюються. Також потрібно діяти з великою обережністю, щоб не впасти у шахту, а розташовуватись таким чином щоб свій силует було видно якомога менше.

8.4.11.4. Пересування по коридорі. При переміщенні всередині будівлі потрібно завжди бути уважним. Уникати потрапляння власного силуету в дверні і віконні отвори, для безпеки завжди рухатись принаймні у парі. Рухаючись коридором, залишайтеся на відстані від 30 см до 45 см від стін. Не тріться об стіну, оскільки це може попередити противника про вашу присутність, або, в разі сутички, кулі що зрікошетили, як правило, рухаються паралельно стінам. Нижче описані основні методи переміщення по коридорах.

Рух у вузьких коридорах (рисунок 8.23 а). Перший номер забезпечує охорону попереду, його сектор вогню забезпечує знищення противника, що може з'явитися в дальньому кінці коридору або з дверей ближче до кінця коридору. Другий номер третій номер прикривають лівий і правий бік першого номера, їх сектори вогню забезпечує знищення противника, який раптово може з'явитися з ближніх дверей з обох боків коридору. Четвертий номер, який зазвичай озброєний кулеметом РПК (ПКМ), забезпечує захист тилу від противника, який раптово може опинитися позаду групи зачистки.

Рух у широких коридорах (рисунок 8.23 б). Перший номер і другий номер рухаються в ногу, покриваючи протилежну сторону коридору від тієї, вздовж якої кожен з них іде. Третій номер покриває дальній кінець коридору з позиції позаду першого і другого номерів, стріляючи поміж ними. Четвертий номер забезпечує захист тилу.

а.

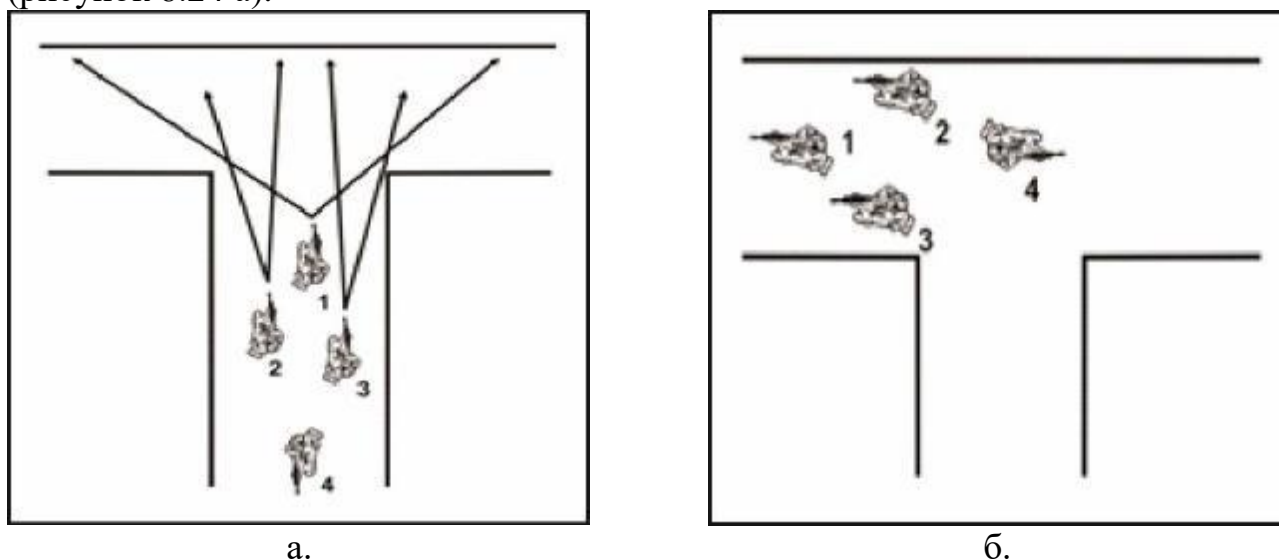
б.

Умовні позначення:

а – рух у вузьких коридорах; б – рух у широких коридорах.

Рисунок 8.23 – варіант руху по коридору.

8.4.11.5. Переміщення через перетини коридорів. *Вертикальне Т-подібне перехрестя коридору* (рисунки 8.24 – 8.26). Розглянемо дії штурмової групи при проходженні вертикального Т-подібного перехрестя. У вертикальному Т-подібному перехресті група наближається до “Т” з основного коридору (рисунок 8.24 а).

а.

б.

Умовні позначення:

а – при наближенні до перехрестя коридору;

б – після зачистки лівої і правої частини коридору.

Рисунок 8.24 – бойовий порядок штурмової групи.

Зайняття вихідної позиції. Підійшовши до Т-подібного перехрестя, група перегруповується у бойовий порядок “2-на-2” (рисунок 8.25). Перший і другий номери рухаються до лівого боку коридору. Третій та четвертий номери висуваються до правого боку коридору і залишаються стоячи зі своєю зброєю у

високому положенні. Перший номер та третій номер переміщуються до краю своїх кутів та присідають або стають на коліно, в той час другий та четвертий номери залишаються стояти.

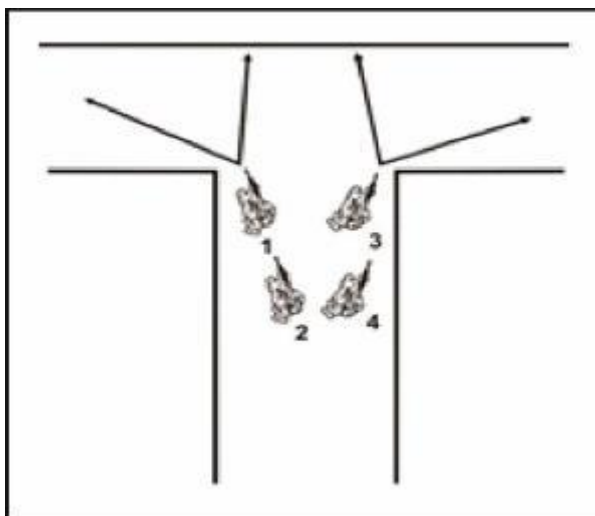

Рисунок 8.25 – бойовий порядок групи “2-на-2”.

Зачистка навколо кутів. Далі переміщення здійснюється одночасно, по заздалегідь встановленому сигналу. Сектори вогню для всіх військовослужбовців мають покривати всю ширину коридору. Низька та висока позиції запобігають стрільбі другого номера та четвертого номера по першому та третьому номерам (рисунок 8.26).

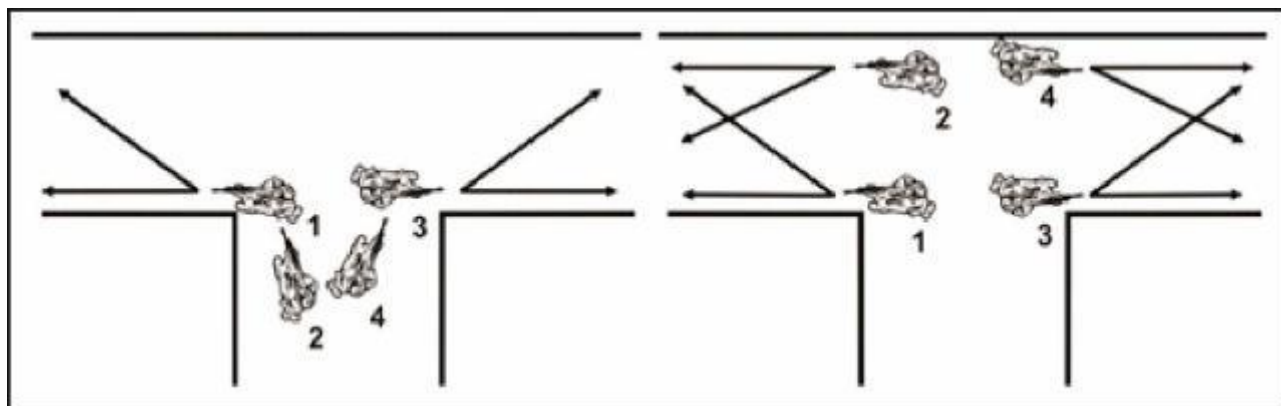
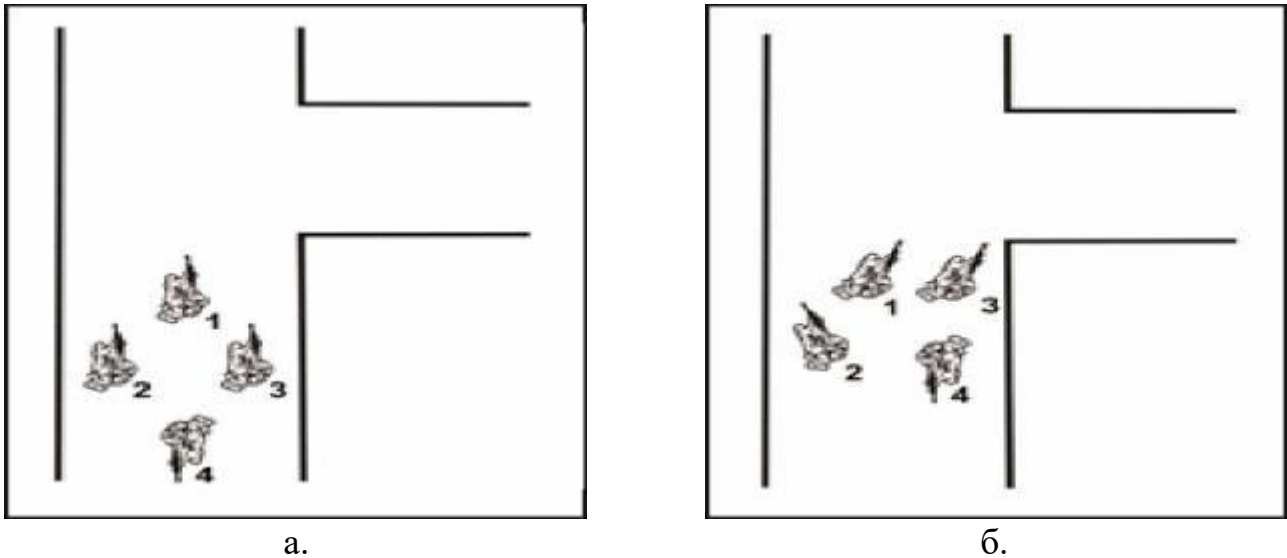

Рисунок 8.26 – зачистка навколо кутів коридора.

Перший номер та третій номер одночасно повертають ліворуч і праворуч, відповідно, та перекривають коридор з свого низького положення. Другий номер та четвертий номер рухаються вперед і повертають ліворуч і праворуч, відповідно, залишаючись у положенні стоячі.

Продовження руху. Як тільки, ліва і права частини коридору зачищені, штурмова група поновлює рух у визначеному бойовому порядку (рисунок 8.24 б).

Відгалужене Т-подібне перехрестя (рисунки 8.27 – 8.29). Розглянемо дії штурмової групи при наближенні до відгалуження Т-подібного перехрестя. У Т-подібне перехрестя, група наближається до “Т” з перетену “Т” (рисунок 8.27 а).

а.

б.

Умовні позначення:

а – при наближенні до перехрестя коридору; б – бойовий порядок “2-на-2”.

Рисунок 8.27 – бойовий порядок штурмової групи.

Зайняти вихідну позицію. Група перегруповується у бойовий порядок “2-на-2” (рисунок 8.27, б). Третій номер переміщуються до краю кута та присідає або стає на коліно. Перший номер рухається біля правого боку холу одночасно з третім номером. Другий номер рухається до лівого боку холу та спостерігає вперед. Четвертий номер рухається праворуч від другого номерва та забезпечує охорону тилу.

Зачистити навколо кутів (рисунок 8.28). Одночасно починають рух по задалегідь узгодженому сигналу, засновуючись на діях третього номера. Сектори вогню для всіх службовців мають покривати всю ширину коридору.

Низька та висока позиції запобігають стрільбі другого номера та четвертого номера по першому та третьому номерам. Третій номер повертається праворуч за кут, залишаючись у низькій позиції. Перший номер висувається у перед, повертаючи праворуч залишаючись у положенні стоячі. Другий та четвертий номери продовжують рух, їх рух є безперервним.

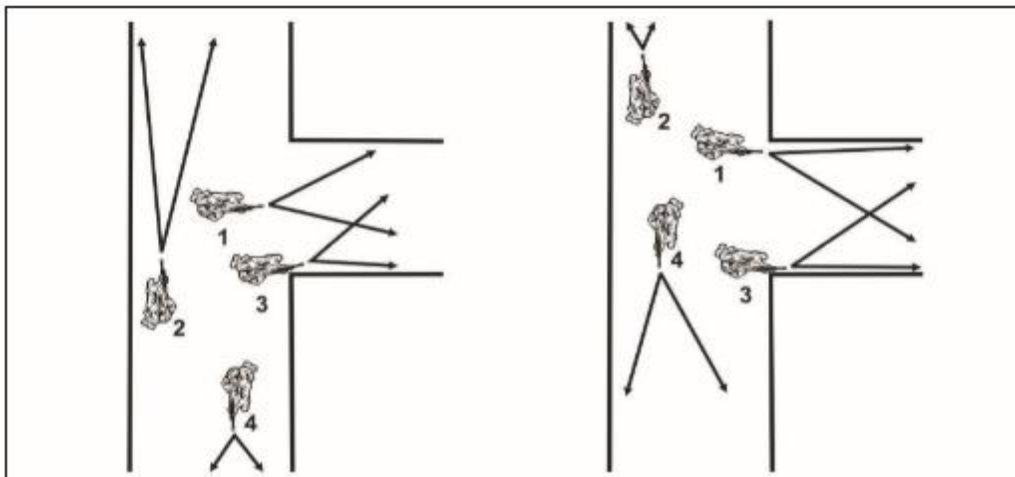

Рисунок 8.28 – зачистка навколо кутів.

Продовження руху. Другий та четверті номери продовжують рухатися через перехрестя не зупиняючись. Їхній рух є ключовим для першого та третього номерів (рисунок 8.29), другий номер проходить позаду третього номеру, перший номер продовжує рухатися по коридору. Перший номер як і другий номер проходить позаду, зміщується у бік ліворуч доки не досягне дальнього кута. Досягнувши бокової стіни коридору, перший номер повертається у напрямок руху групи, відновлює своє положення у бойовому порядку та продовжує рух по коридору. Четвертий номер проходить позаду третього номеру і продовжує рухатися по коридору. Третій і четвертий номери проходить позаду, зміщується у бік ліворуч доки не досягне дальнього кута. Досягнувши бокової стіни коридору, третій номер повертається у напрямок руху групи, відновлює своє положення у бойовому порядку та продовжує рух по коридору.

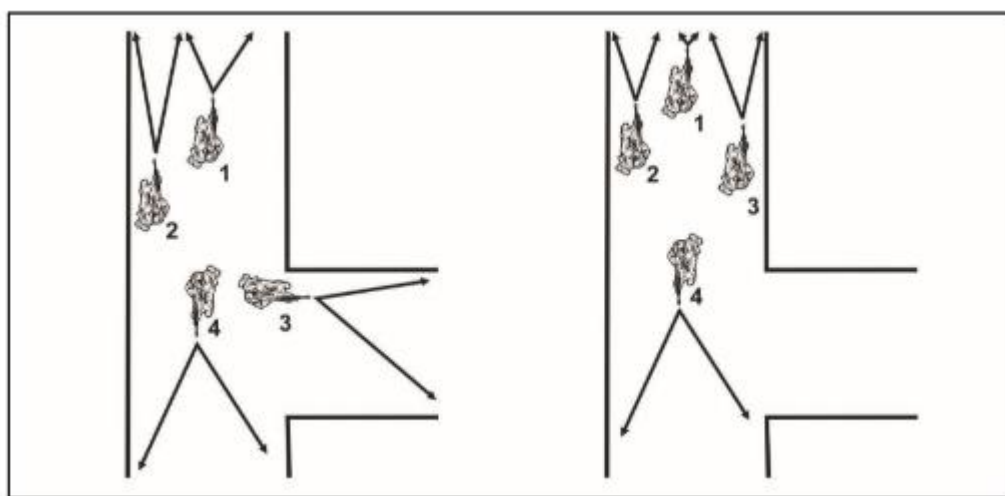

Рисунок 8.29 – продовження руху.

Чотиристороннє перехрестя (рисунки 8.30 – 8.32). Нижченаведені кроки описують дії штурмової групи при наближенні до чотиристороннього перехрестя.

Зайняти вихідну позицію. Підійшовши до чотирьох стороннього перехрестя, група перегруповується у бойовий порядок “2-на-2” (рисунок 8.30).

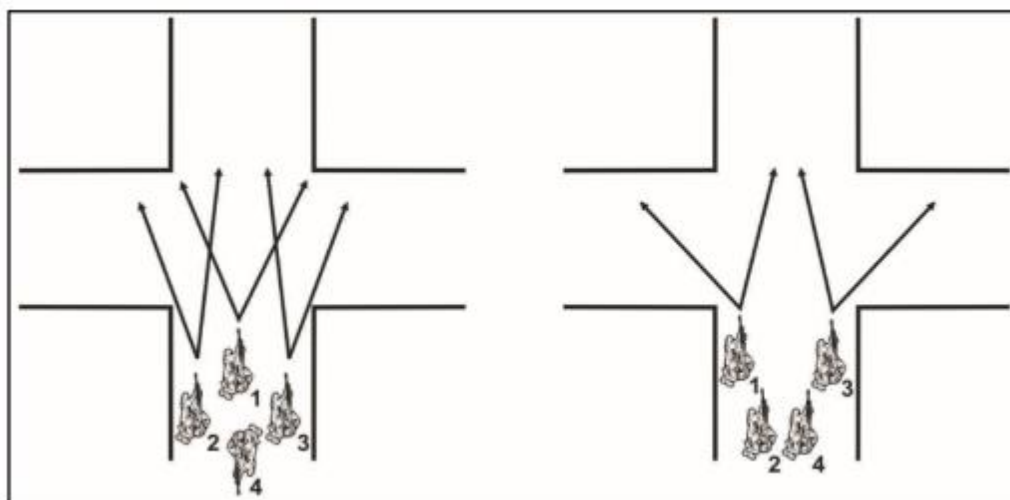

Рисунок 8.30 – підхід до перехрестя та заняття вихідної позиції.

Перший і другий номери висуваються до лівого боку коридору. Третій та четверті номери висуваються до правого боку коридору. Перший та третій номери переміщуються до краю своїх кутів та присідають або стають на коліно, в той час другий та четвертий номери залишаються стояти.

Зачистити навколо кутів (рисунок 8.31). Одночасно переміщуються по заздалегідь встановленому сигналу. Сектори вогню для всіх військовослужбовців мають покривати всю ширину коридору. Положення знизу та стоячі при стрільбі другий та четверті номери запобігають влучання по першому та третьому номерам. Перший номер та третій номер одночасно повертають ліворуч і праворуч, відповідно, та перекривають коридор з свого низького положення. Другий номер та четвертий номер рухаються вперед і повертають ліворуч і праворуч, відповідно, залишаючись у положенні стоячи.

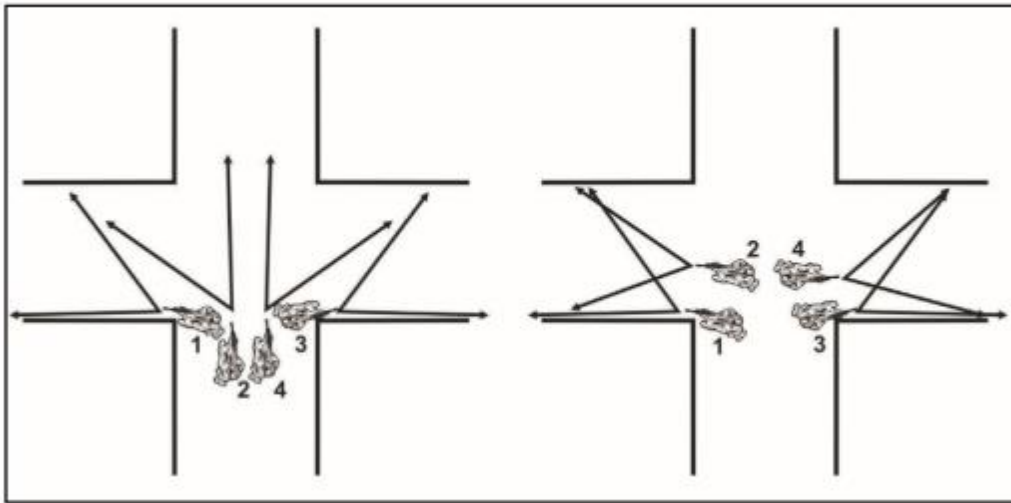

Рисунок 8.31 – зачистка навколо кутів.

Продовження руху (рисунок 8.32). Як тільки, ліва і права частини коридору очищені, військовослужбовець №4 повертається і охороняє коридор у напрямку руху групи. Штурмова група поновлює рух у визначеному бойовому порядку.

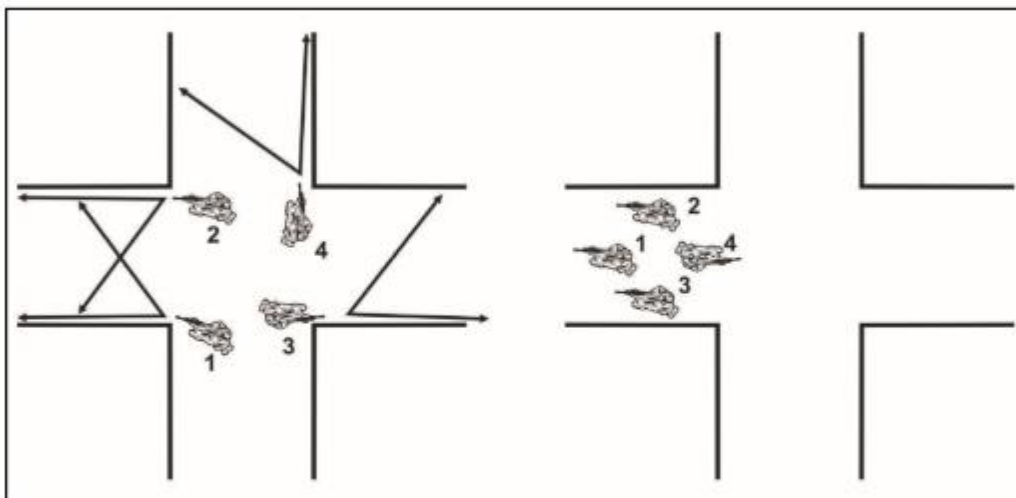
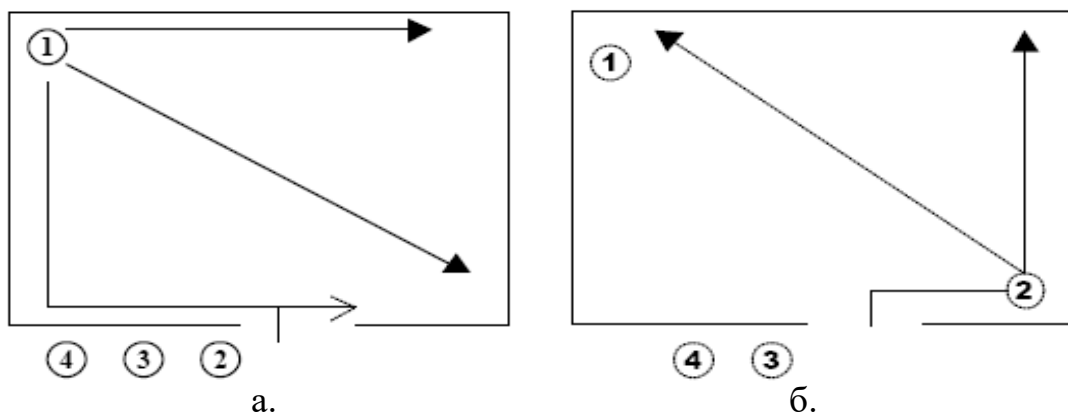

Рисунок 8.32 – продовження руху.

Отже, захоплення будівель та пересування в них необхідно здійснювати підготовленими групами військовослужбовців, які пройшли практичне тренування. Бажано, щоб вони мали досвід ведення бойових дій у населених пунктах.

8.4.11.6. Зачистка приміщення з центральним входом однією групою (рисунки 8.33 – 8.34).

Умовні позначення:

а – дії першого номера; б – дії другого номера.

Рисунок 8.33 – дії під час зачистки приміщення.

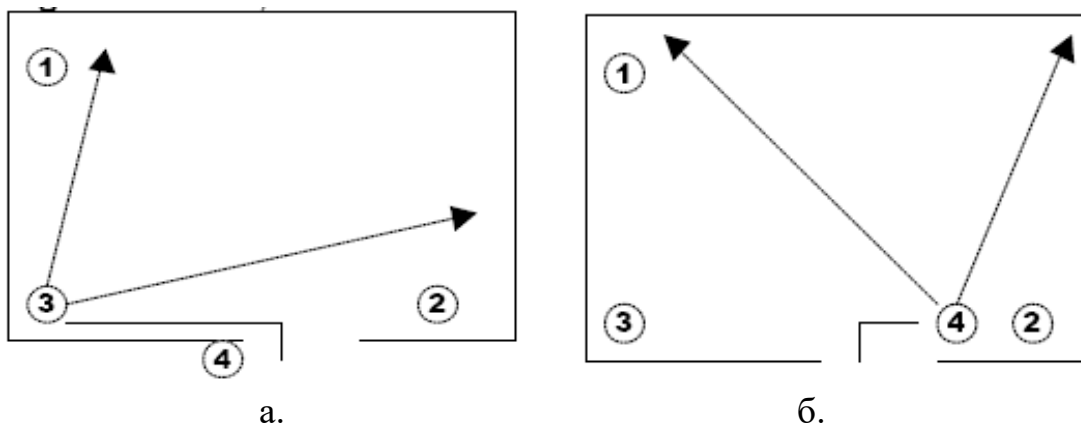
Крок 1: Перший номер візуально перевіряє наявність безпосередньої загрози, якщо її немає – входить “крюком”.

Крок 2: Візуально перевіряє дальній кут перед рухом.

Крок 3: Другий номер рухається в протилежний від 1-го номера бік.

Крок 4: Візуально перевіряє найближчий кут, продовжує зачистку з лівого боку. Зачищає дальній кут до того, як прийти в ближній кут (точка домінування).

Крок 5: Просувається в точку контролю, зачищаючи лівий бік. Сектор спостереження і ведення вогню обмежуються в одному метрі від першого номера.

Умовні позначення:

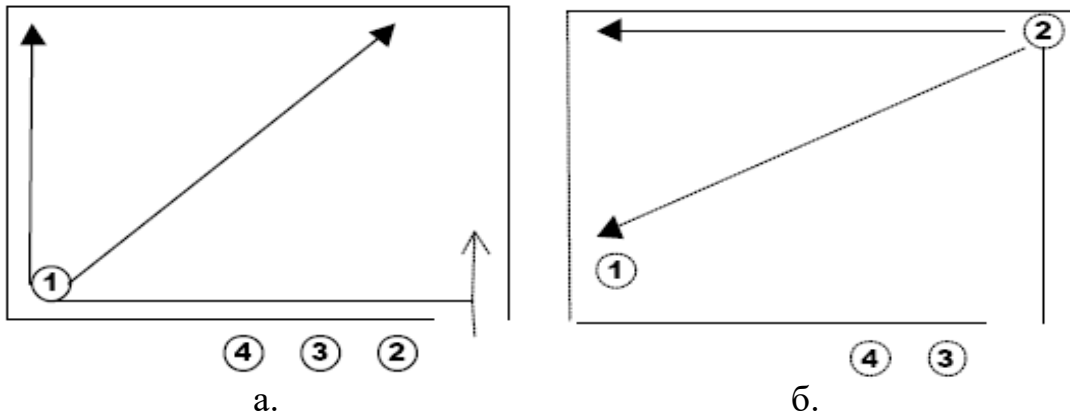
а – дії третього номера; б – дії четвертого номера.

Рисунок 8.34 – дії під час зачистки приміщення.

Крок 6: Третій номер усуває безпосередню загрозу, просувається в протилежний від 2-го номера бік, зачищає дверний отвір і зупиняється у своїй точці домінування

Крок 7: Четвертий номер усуває безпосередню загрозу, висувається в протилежний від 3-го номера бік, зупиняється у своїй точці контролю.

8.4.11.7. Зачистка приміщення з кутовим входом однією групою (рисунки 8.35 – 8.36).

Умовні позначення:

а – дії першого номера; б – дії другого номера.

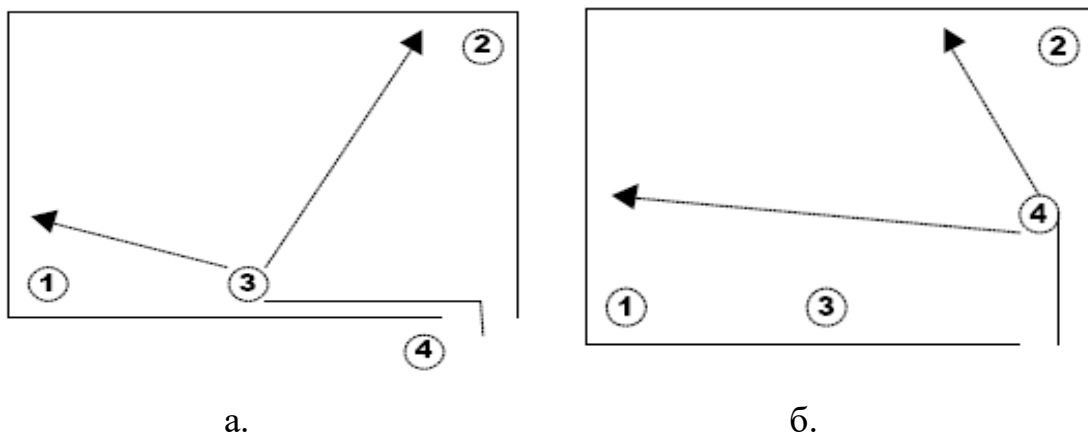
Рисунок 8.35 – дії під час зачистки приміщення.

Крок 1: Перший номер візуально перевіряє наявність безпосередньої загрози і правий кут, якщо немає загрози – вхід “крюком”.

Крок 2: Візуально перевіряє лівий кут. Візуально перевіряє дальній кут до того, як прийти в ближній кут.

Примітка. Перший номер приймає рішення про напрям руху, виходячи з дій противника, наявності перешкод, а також ґрунтуючись на власній інтуїції.

Крок 3: Другий номер висувається в бік, протилежний руху 1-го номера.

Умовні позначення:

а – дії третього номера; б – дії четвертого номера.

Рисунок 8.36 – дії під час зачистки приміщення.

Крок 4: Візуально перевіряє найближчий кут, продовжує зачистку з лівого боку. Зачищає дальній кут до того, як прийти в ближній кут (точка контролю).

Крок 5: Просувається в точку контролю, зачищаючи лівий бік. Сектор спостереження і ведення вогню обмежується в одному метрі від першого номера.

Крок 6: Третій номер усуває безпосередню загрозу, просувається у протилежний від 2-го номера бік, зачищає дверний отвір і зупиняється у своїй точці контролю.

Крок 7: Четвертий номер усуває безпосередню загрозу, висувається в протилежний від 3-го номера бік, зупиняється у своїй точці контролю.

8.4.11.8. Зачищення приміщення (приміщень) декількома групами (рисунок 8.37).

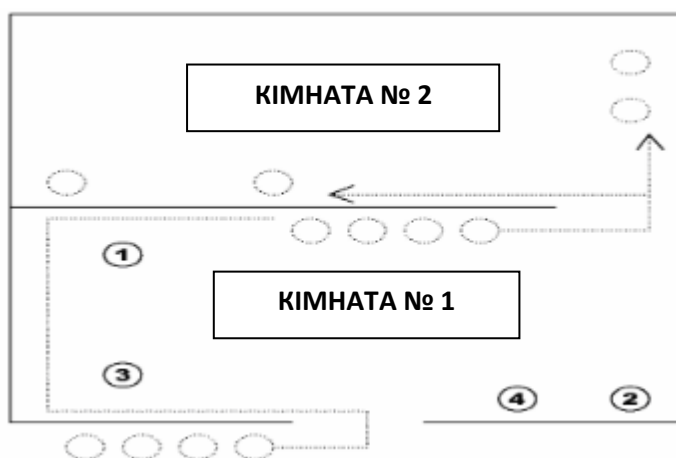

Рисунок 8.37 – зачищення приміщення (приміщень) декількома групами.

Крок 1: Перша група входить і проводить зачистку першої кімнати.

Крок 2: Командир відділення визначає напрям входу другої групи в першу кімнату, виходячи з розташування входу в другу кімнату.

Крок 3: Перша група залишається на місці, дозволяючи другій групі зайти в кімнату.

Крок 4: Друга група вишикується “уступом вліво” і готується увійти до другої кімнати.

8.4.12. Вогнева позиція

В наступі або в обороні успіх бою (бойових дій) залежить від здібностей кожного військовослужбовця вести влучний вогонь по противнику, уникаючи при цьому потрапляння під його вогню у відповідь. Отже, військовослужбовець повинен безперервно шукати та належним чином використовувати вогневі позиції.

8.4.12.1. Непідготовлена вогнева позиція – це позиція з якої військовослужбовець може вести вогонь по противнику, використовуючи для захисту від вогню противника, наявне укриття (прикриття).

Військовослужбовець може зайняти непідготовлену позицію заздалегідь, здійснивши усвідомлений вибір, або раптово, у разі коли потрапив під інтенсивний вогонь противника. У будь-якому випадку, перед її зайняттям, ним не здійснено жодної дії щодо обладнання (покращення захисту) позиції.

Кут. Вогневі позиції в населених пунктах відрізняються від тих, що використовуються під час ведення бойових дій на іншій місцевості. У більшості випадків у якості тимчасових непідготовлених вогневих позицій використовуються кути будівель. Типова помилка при стрільбі з кута – це стрільба з неправильного плеча виставляючи більшу частину тіла під вогонь противника. У разі використання кута будинку як вогневу позицію, військовослужбовець повинен бути готовий стріляти з будь-якого плеча. Стріляти потрібно з того плеча, яке дозволяє максимально притискати тіло до стіни будинку та якомога менше виставляти себе. Якщо є можливість, то краще стріляти з положення “лежачі” (рисунок 8.38).

Інша типова помилка при стрільбі з кута – стрільба стоячи. У цьому випадку: *по-перше* стрілець виставляє себе на тій висоті, на якій противник очікує його побачити, *по-друге* він виставляє всю довжину свого тіла, що у підсумку стає гарною цілю для вогню противника.

Рисунок 8.38 – використання кута будинку.

Стіна. Стрільба із-за стіни зменшує можливість бути поміченим противником. Завжди потрібно стояти низько, розташовуватись як можна ближче до стіни і стріляти з плеча, це дозволить військовослужбовцю залишатися під прикриттям стіни (рисунок 8.39). Використовуйте для ведення вогню створений, у наслідок влучання гарматного снаряду, отвір, або пролом у стіні. Даний пролом (отвір) можливо використовувати як бійницю.

Рисунок 8.39 – ведення вогню з-за стіни.

Для того, щоб противник не міг виявити, з якої бійниці ведеться вогонь потрібно зробити декілька бійниць у стіні. Щоб запобігти виявленню спалаху пострілу ствол зброї не повинен виглядати з бійниці. Приховайте бійницю яка буде використовуватись у якості вогневої позиції, вибийте (проробіть) інші отвори у стіні на різних висотах, прибиріть різні частини зовнішнього облицювання будинку (рисунок 8.40). Зміна висоти та розташування бійниць ускладнить їх виявлення. Для введення противника в оману створіть декілька хибних бійниць, які не будуть використовуватися як вогневі позиції.

Рисунок 8.40 – варіант обладнання бійниці у стіні.

Вікно. Використовуючи вікно як позицію для стрільби, по-перше не потрібно стояти у повний зріст, цим самим найбільше виставляючи тіло, по-друге стояння може кинути тінь силуету на освітлений бік стіни, по-третє непотрібно виставляти ствол зброї за вікно, противник може побачити ствол або спалах пострілу та може видати позицію. Найкраще під час стрільби з вікна відійти у глибокі кімнати (рисунок 8.41).

Рисунок 8.41 – ведення вогню з вікна кімнати.

Дах будівлі. Позиція на даху зазвичай виділяється для снайперів, так як відстань та кут обстрілу може обмежити її цінність як стандартної позиції. Димохід або інший виступаючий предмет (елемент будинку) може забезпечити захист від вогню противника. Використовуючи таку позицію, потрібно вести вогонь так щоб, залишатись непоміченим і не виставляти себе (рисунок 8.42).

Рисунок 8.42 – ведення вогню з даху.

Комини, труби чи інші споруди, що знаходяться на даху, можуть бути придатні для обладнання вогневої позиції. Якщо можливо, то потрібно прибрати якусь частину покрівельного матеріалу так, щоб можна було стояти в середині будинку на балці чи на платформі, щоб тільки голова і плечі були над дахом. Для підвищення захисту потрібно використовувати мішки з піском.

Якщо немає предметів (елементів) будівлі, які виглядають над дахом, то вогнева позиція у данному випадку обладнується із середини даху, на бік противника, прибравши при цьому зайвий покрівельний матеріал, таким чином щоб мати хороший сектор спостереження та обстрілу.

8.4.12.2. Підготовлена вогнева позиція це – побудована або покращена позиція, що дозволяє стрілку вести вогонь по конкретному району, маршруту проходу або позиції противника, значно зменшивши ефективність вогню противника у відповідь. Кожна підготовлена вогнева позиція повинна мати запасну позицію іншого типу. Чим глибше у будівлі знаходиться військовослужбовець, тим кращим буде захист і меншими ознаки використання зброї. Приклади підготовлених позицій можуть бути: забарикадовані вікна, укріплені оглядові щілини, снайперські позиції, позиції протитанкової зброї, кулеметні позиції.

Вікна можуть бути використані у якості підготовлених вогневі позиції шляхом барикадування, залишаючи маленький отвір для використання зброї військовослужбовцем. Для барикадування вікон можна використовувати дошки з внутрішніх стін будинку чи інший підручний матеріал. Мішки з піском потрібно ставити під і по боках вікон (рисунок 8.43).

Рисунок 8.43 – варіант барикадування вікна (внутрішній бік).

Уникайте барикадування тільки тих вікон та дверей, з яких буде вестися вогонь. Краще залишати два або три отвори для стрільби у кожних дверях та кожному вікні. Це дозволить використовувати данні отвори для стрільби у якості запасної або основної вогневої позиції та ускладнить виявлення противником реальної вогневої позиції. Вогонь із нижньої частини вікна або дверей робить отвір для стрільби менш очевидним для противника. Також необхідно уникайте акуратно створення квадратних або прямокутних отворів, які легко будуть ідентифіковані противником. Забарикадоване вікно не повинно мати чітких бійниць. Вікно має зберігати свою початкову форму так, щоб позицію було важко виявити. Використовуйте мішки з піском, щоб зміцнити стіну нижче вікна і збільшувати захист для стрільця. Все скло повинно бути видалене з вікна. Жалюзі дозволяють спостерігати і заважають спостереженню противником.

Під зброю необхідно покласти вологу ковдру, щоб зменшити пил при стрільбі. Дротяна сітка на вікні не дає противнику можливість закинути у приміщення ручні гранати. Хоч вікна, зазвичай і хороші вогневі позиції, але вони не завжди дозволяють військовослужбовцю вести вогонь в своєму секторі, тому

уникайте постійно стріляти з вікон. Потрібна запасна позиція типу внутрішньої кімнати, де можна вести вогонь через розбиту зовнішню стіну (рисунок 8.44). Щілина вирізається, висвердлюється або вибивається в стіні, щоб дозволити стрілку спостерігати і вести вогонь в своєму секторі.

Рисунок 8.44 – позиція усередині кімнати.

Мішки з піском використовуються, щоб зміцнити стіни нижче, навколо і вище оглядової щілини. Два шари мішків з піском укладаються на підлогу, під військовослужбовцем, для захисту його від вибуху на нижньому поверсі (якщо позиція знаходиться на другому поверсі або вище). Стіна з мішків з піском, уламків будівель, меблів тощо, повинна бути створена з тилу позиції, щоб захистити стрілка від вибуху у кімнаті. Стіл, каркасне ліжко або інший доступний матеріал забезпечать захист військовослужбовця від падаючих уламків, спричинених вибухом вище його позиції. Під час ведення вогню потрібно відсунути назад від отвору (бійниці) і не виставляти ствол зброї, щоб не було видно спалаху пострілу. Єдине, що може видати позицію – це відсутність оздоблювального матеріалу на стіні, або покрівельного матеріалу на даху, тому по можливості позицію необхідно замаскувати підручними матеріалами (рисунок 8.45).

Рисунок 8.45 – варіант обладнання бійниці з підручного матеріалу (вигляд зсередини).

Деякі правила і рекомендації щодо вибору і зайняття індивідуальних вогневих позицій:

максимально використовуйте наявне укриття та маскування;

унікайте стрільби над укриттям, коли це можливо, стріляйте з-за нього;

унікайте розташування на фоні світлих будівель, горизонту тощо;

ретельно обирайте нову вогневу позицію перед тим, як покинути стару;

унікайте закономірностей у діях;

стріляйте з забарикадованих та незабарикадованих вікон;

максимально скоротіть час перебування у неприкритому положенні, починайте вдосконалювати свою непідготовлену вогневу позицію одразу після її зайняття;

використовуйте наявні доступні, в умовах міста, будівельні матеріали;

пам'ятайте, що позиції, які забезпечують надійний захист (укриття) на нижньому поверсі, можуть не забезпечувати тижий же захист на верхніх поверхах;

при стрільбі через вікно стріляйте з кута вікна, щоб бути захищеним стіною;

при стрільбі через отвір у стіні, тримайте ствол всередині;

при стрільбі з дахів, стріляйте з боків димоходу, або інших виступаючих предметів, не стійте на фоні неба;

дах дає хороші умови для стрільби на великі відстані.

8.4.13. Дії гранатометника в умовах урбанізованої місцевості

8.4.13.1. В умовах ведення бойових дій в урбанізованої місцевості, на гранатометника покладається завдання щодо:

вогневого придушення (знищення) вогневих точок противника в різноманітних спорудах, особливо кулеметників та снайперів;

знищення броньованих та легкоброньованих цілей;

забезпечення дій штурмових загонів (груп).

При діях в умовах урбанізованої місцевості, гранатометник виконує бойове завдання тільки:

у складі пари: гранатометник – автоматник (стрілець помічник гранатометника).

у складі бойової групи: гранатометник – два автоматники.

Інколи, за рішенням командира підрозділу, гранатометник виконує бойові завдання у складі більш посиленої групи: гранатометник – два (три) автоматники (стрілець-помічник гранатометника) – кулеметник.

8.4.13.2. Незалежно від забудови населеного пункту (промислової зони), гранатометник повинен займати вогневу позицію з таким розрахунком, щоб захисна споруда (укриття) знаходилась зліва від нього.

Після здійснення першого пострілу гранатометник відходить назад та вліво від попередньої позиції. У такий спосіб здійснюється і другий постріл. Під час

ведення вогню, гранатометник після кожного пострілу здійснює переміщення, проти ходу годинникової стрілки (рисунок 8.46).

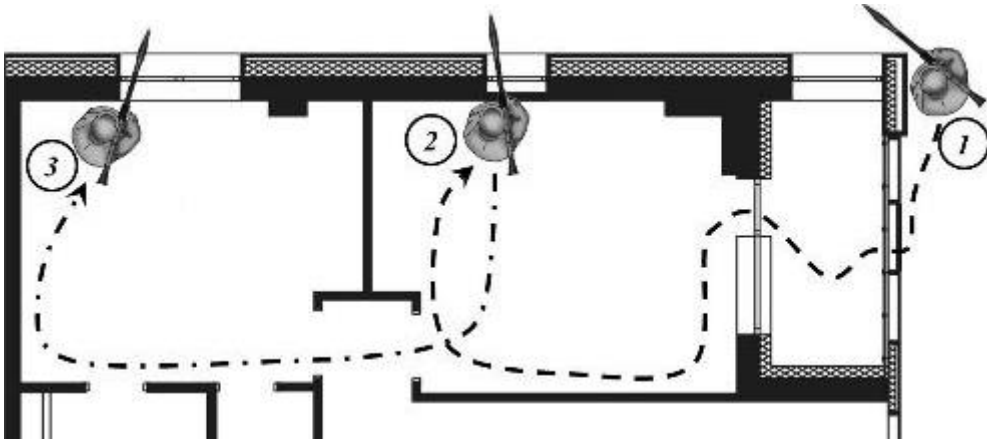

Рисунок 8.46 – порядок переміщення гранатометника при веденні бою в будинку.

Змінюючи вогневу позицію, гранатометник обов'язково здійснює переміщення вздовж задніх стін або за ними.

Усі будівлі зручніше атакувати з торця, ведучи вогонь по віконним отворам не з фронту будівлі, а під певним кутом. Отже, гранатометник знаходиться поза межами фронтального вогню противника. Вогонь по віконних отворах доцільно вести по контуру вікна, що дозволяє нанести ураження противнику не тільки продуктами вибуху, а й уламками бетону (цегли), віконних рам і скла (рисунок 8.47).

Рисунок 8.47 – приклад ведення вогню по багатоповерховому будинку з урахуванням захисного кута будинка.

У разі такого способу ведення вогню, вогневий спалах, частина уламків гранати, уламки бетону (цегли), віконних рам і скла будуть уражати противника

не тільки безпосередньо біля віконного отвору, а й всередині приміщення (рисунок 8.48).

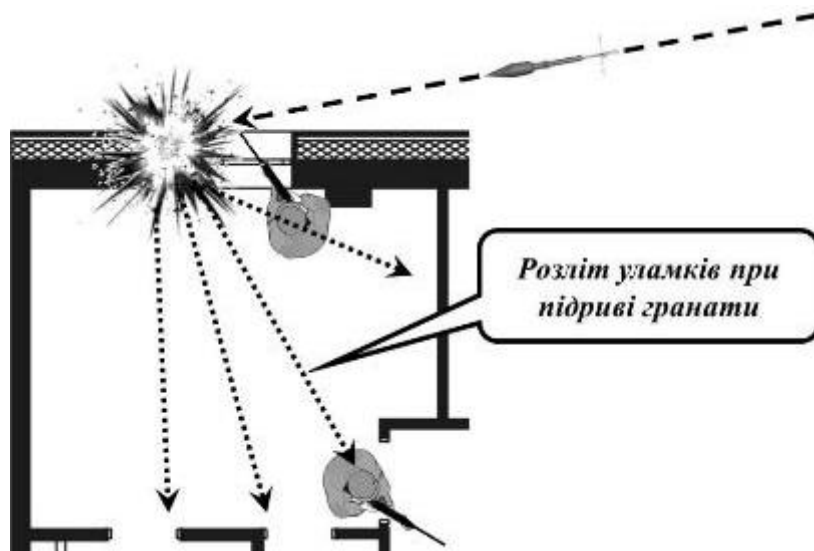

Рисунок 8.48 – схема розльоту уламків у разі підриву гранати на торці віконного отвору.

8.4.13.3. Під час виконання завдань, щодо підтримки штурмових груп, під час штурму (захопленні) окремих будинків, гранатометник наявним боєзапасом також здійснює вогневе ураження будівельних конструкцій будинків для створення проломів, а також для обвалу конструкцій будинку.

Такими конструкціями можуть бути балкони, лоджії та сходові прольоти. Наявність таких конструктивних особливостей будинків дозволяє противнику мати більші кути спостереження та ведення вогню, особливо вздовж зовнішніх стін будівель, що ускладнює маневр штурмових груп.

Під час ведення вогню по балконах, лоджіях та сходових прольотах, гранатометник веде вогонь не по основній частині конструкції, а по місцях технологічних кріплень та стикувальним вузлам (рисунок 8.49).

Рисунок 8.49 – місця технологічних кріплень та стикувальних вузлів багатоповерхових будинків.

8.4.13.4. Дальність стрільби з гранатомета в населеному пункті не перевищує 250 метрів, зважаючи на наявність дерев, стовпів освітлення, тому найчастіше вогонь ведеться на дистанції 100 – 200 метрів і ближче.

Під час дій безпосередньо в міських умовах, гранатометник здійснює переміщення та займає вогневу позицію, використовуючи особливості забудови, яка насичена “карманами”, прохідними арками, елементами будівель, що виступають, і входами у двори.

Під час дій безпосередньо в населених пунктах сільського типу, гранатометник не може в повному обсязі здійснювати приховане пересування, у зв'язку з наявністю високих та міцних парканів вздовж вулиць та провулків. У такому випадку гранатометник залишається незахищеним. Використання дерев, які знаходяться біля парканів, в якості захисних елементів, недоцільно, у зв'язку з невеликою товщиною стовбура, що неминуче приведе до ураження гранатометника зі стрілецької зброї.

Найближчі захисні споруди в населених пунктах сільського типу знаходяться на відстані 5 – 10 м. від парканів. Іноді житлові будинки виходять одним зі своїх боків на вулицю, але без проведення перевірки вхід до такого будинку є небезпечним.

Особливу увагу слід звертати на паркани, які споруджені із застосуванням сітки типу “рабиця”. Захисних властивостей сітка такого типу не має, але значно заважає маневру гранатометника. Ведення вогню в такому випадку – тільки вздовж вулиці з використанням квартальних кутів (рисунок 8.50).

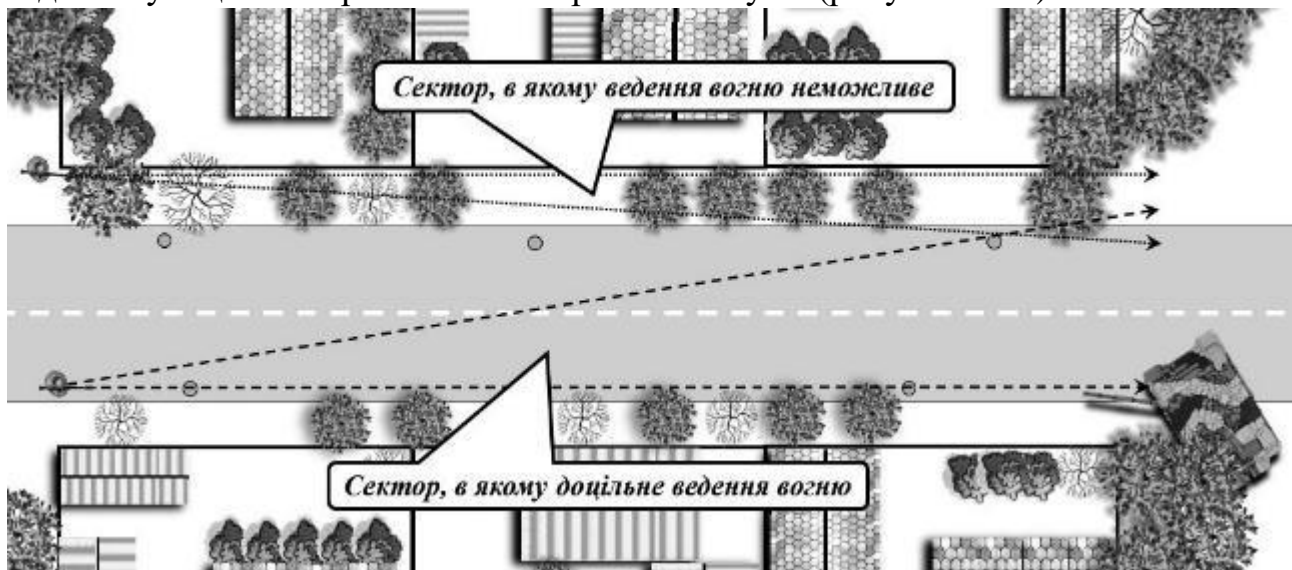

Рисунок 8.50 – застосування гранатометників в населеному пункті.

Слід пам'ятати, що в населених пунктах досить часто спостерігаються такі явища, як серпанок, тумани та випаровування. Зважаючи на щільну забудову та наявність зон озеленення, за відсутністю вітру, такі явища зберігаються досить тривалий час, що ускладнює ведення спостереження, прицілювання і ведення вогню. Крім того, під час ведення вогню важкою артилерією, в населеному пункті (і по населеному пункту), здійснюється величезна кількість дрібнодисперсного пилу, який може триматися в повітрі значний час.

8.4.13.5. Для підрозділів, які діють сумісно з броньованою технікою, вулиці населених пунктів представляють собою довгі і вузькі коридори з різноманітними забудовами і невідомими бічними відгалудженнями.

Зважаючи на обмежений діапазон кутів наведення у вертикальній площині основного озброєння танків, штатне танкове озброєння виявляється марним для ведення ближнього бою в населеному пункті.

Внаслідок цього, в умовах населеного пункту важка бронетехніка стає надзвичайно вразливою для протитанкових засобів, для яких забудова представляє широкий простір можливостей для організації засідок, обходів і несподіваних нападів.

Противник, як правило застосовує тактику просування піхотних підрозділів для розвідки маршрутів висування, а потім застосовує бронетанкову техніку в якості підтримки.

Гранатометник у цьому разі не виявляє своєї присутності. Боротьбу з піхотою противника ведуть автоматники, кулеметники та снайпери свого підрозділу.

Гранатометник може викликатися для знищення виявлених снайперів та кулеметників, які знаходяться у спорудах.

Під час дій в населених пунктах броньована техніка, як правило, застосовується з місця, не входячи в зону ураження гранатометного вогню. У випадках просування в глибину населеного пункту, броньована техніка здійснює переміщення в одному темпі з піхотним підрозділом, що передбачає невелику швидкість просування та часті зупинки. Для знищення (виведення з ладу) броньованої техніки в населених пунктах, гранатометники (групи гранатометників) заздалегідь розподіляють сектори і дальності ураження броньованої техніки.

Доцільним є ведення вогню з декількох гранатометів, з різних ракурсів та рівнів (рисунок 8.51).

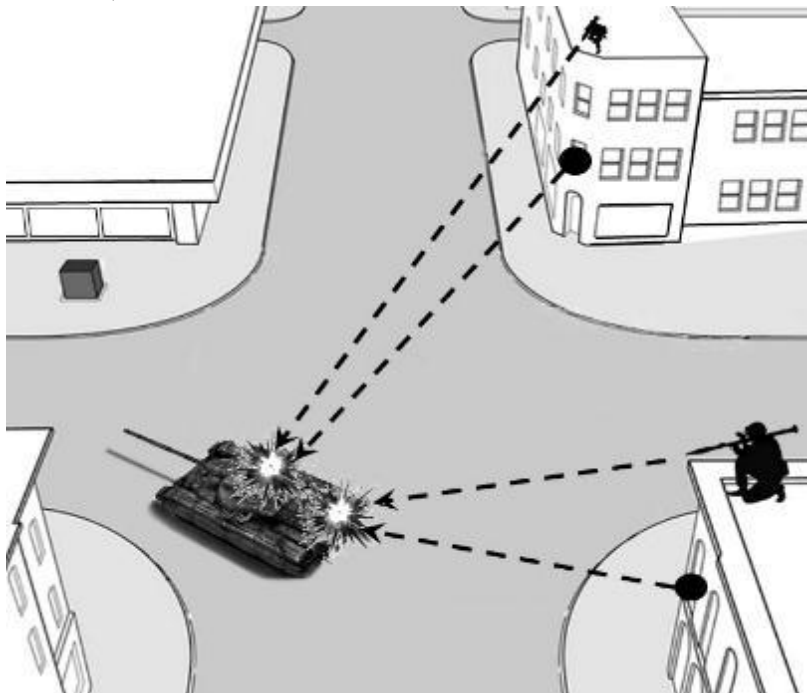

Рисунок 8.51 – ведення вогню по броньованих об'єктах в населених пунктах (промислових зонах) з розподілом секторів та рівней ураження.

8.4.13.6. З метою зупинки техніки та послідовного її знищення, необхідно вести вогонь по першій-другій та останній машини противника, яка здійснює переміщення в населеному пункті. Потім здійснюється знищення (вивод з ладу) машини всередині колони (групи) противника (рисунки 8.52).

БМП, БТР та броньовані бойові машини мають основне бронювання по бортах, яке не перевищує 10-15 мм сталевих плит, а з застосуванням додаткових захисних екранів та саморобних пристроїв 30-40 см.

Навісне обладнання на танках БМП, БТР та бойових броньованих машинах знищується першим-другим пострілом, при цьому додатково здійснюється ураження оптичних приладів, систем зовнішньої зброї та основного озброєння техніки.

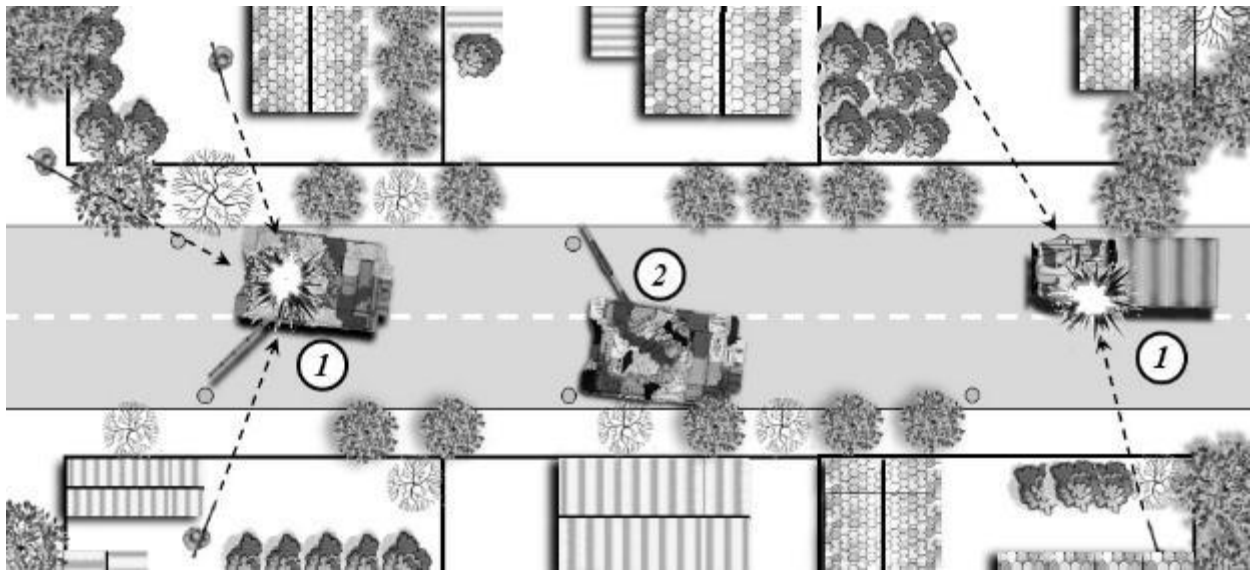

Рисунок 8.52 – послідовне знищення техніки в населеному пункті.

Вогонь по автомобільній техніці ведеться у район двигуна (кабіни), або у вантажний кузов.

Вогонь по особовому складу прямим наведенням протитанковими гранатами ведеться тільки у виняткових випадках.

Для знищення (придушення) піхоти противника найбільш доцільним буде вогонь по стінах будівель, з метою створення великої кількості бетонних (цегляних) та скляних уламків, як вказано вище. Для придушення противника та з метою уповільнення його руху, доцільно вести вогонь по кронах дерев.

8.5. Особливості колективної підготовки підрозділів

Навчання в ході колективної підготовки здійснюються під час тактичної підготовки:

відділення (екіпажу), взводу на тактико-стройових, тактичних заняттях і бойових стрільбах;

роти, батальйону під час тактичних навчань з бойовою стрільбою (без бойової стрільби).

Кожна із названих форм занять базується на попередній, будучи при цьому черговим, більш високим ступенем бойового злагодження відділення (екіпажу), взводу, роти, батальйону.

Тактико-стройове заняття є основною формою тактичної підготовки військовослужбовця, дозволяючи виробити у нього тверді практичні навички у виконанні прийомів і способів дій в бою.

На тактичних заняттях кожний військовослужбовець, сержант, командир отримує практику у виконанні своїх функціональних обов'язків в бою, що визначається бойовими статутами (настановами).

В ході тактичних навчань удосконалюються набуті на тактико-стройових і тактичних заняттях навички в спільних діях в умовах, максимально наближених до бойової дійсності. На цих заняттях особовий склад підрозділів удосконалює свою вогневу майстерність, командири підрозділів отримують практику в управлінні не лише підрозділами, але і вогнем.

8.5.1. Методика підготовки та проведення тактико-стройових занять

8.5.1.1. Тактико-стройові заняття, як правило, проводяться перед тактичними навчаннями і бойовими стрільбами у складі підрозділу. На них відпрацьовується техніка виконання прийомів і способів дій солдата, механізованого відділення і взводу на полі бою. Тактико-стройові заняття покликані допомогти командирі відділення (взводу) навчитися творчо застосовувати різні прийоми та способи дій на полі бою залежно від обстановки, що склалася, тому в ході тактико-стройових занять відпрацьовується не один, а кілька прийомів або способів дій.

На тактико-стройових заняттях відбувається навчання особового складу та підрозділів практичним діям, тому включати до них такі питання, як уточнення завдання, оцінка обстановки, ухвалення рішення тощо, – недоцільно.

Основним методом навчання на тактико-стройових заняттях є вправи (тренування) у виконанні прийомів і способів дій. При необхідності можуть застосовуватися пояснення і показ.

Елементи прийому, що відпрацьовується, та прийом у цілому повинні повторюватися до тих пір, поки кожен не навчиться виконувати їх правильно та у встановлений нормативом час, а підрозділи не досягнуть злагоджених дій. Варто керуватися правилом: не домігшись чіткого виконання одного прийому, не відпрацювавши якісно і в повному обсязі одне навчальне питання, недоцільно переходити до відпрацювання наступного. Організують і проводять тактико-стройові заняття: з солдатами та відділенням – командир відділення, з взводом – командир взводу.

Тактико-стройові заняття з підрозділами проводяться на матеріальній частині або “піший по-машинному” на тактичному навчальному полі, або на необладнаній ділянці місцевості. Найбільш ефективні і повчальні ті заняття, які проводяться на тактичному навчальному полі, тому що обладнання, яке

використовується, дозволяє створити обстановку максимально наближену до умов реального бою.

Тактична обстановка, яка створюється перед відпрацюванням кожного навчального питання, повинна бути нескладною, але забезпечувати якісне навчання підлеглих.

При відсутності в частині тактичного навчального поля для підготовки підрозділів або його значному віддаленні від частини, тактико-стройові заняття можуть проводитися на необладнаній місцевості. Для позначення противника використовуються мішені з ротного тактичного комплекту (комплекту мішенного обладнання), а при їх відсутності – противника позначають один або два солдати з мішенями і засобами імітації, які після відпрацювання кожного навчального питання або його елемента. За планом керівника заняття переміщуються в інший район для створення нової тактичної обстановки. Безумовно, для якісного проведення ТСЗ їх необхідно ретельно обмірковувати і якісно підготувати.

8.5.1.2. Підготовка заняття включає: особисту підготовку керівника до заняття, уточнення (визначення) вихідних даних, вибір району (ділянки місцевості) для проведення заняття, проведення рекогносцировки району заняття, розробку плану проведення заняття; підготовку тих, кого навчають, до заняття, району заняття та засобів матеріально-технічного забезпечення.

Підготовка керівника до проведення заняття здійснюється на показових, інструкторсько-методичних заняттях, інструктажах і під час самостійної роботи. Самостійна робота – основний метод підготовки керівника.

Керівник заняття вивчає вимоги Програми бойової підготовки, необхідні розділи й статті Бойового статуту Сухопутних військ, настанови та організаційно-методичні вказівки. Потім визначає навчальні цілі й зміст навчальних питань.

Вихідні дані для підготовки заняття – тема, навчальні цілі та навчальні питання, склад тих, хто навчається, час (вдень, вночі), тривалість і район проведення заняття, витрата моторесурсів і імітаційних засобів, – в основному, визначаються Програмою бойової підготовки загальновійськових підрозділів, планом бойової підготовки та розкладом занять.

Загальний розрахунок відведеного часу робиться від початку висування підрозділу на місце заняття й до повернення в розташування, при цьому керівник повинен враховувати час, необхідний на відпрацювання питань у ході пересування, постановку завдання і розбір. Важливе значення для забезпечення відпрацювання навчальних питань має вибір району заняття. Ним може бути тактичне учбове поле або ділянка місцевості, що забезпечує якісне відпрацювання намічених навчальних питань і найбільшу повчальність заняття.

Для навчання діям у наступі ділянка місцевості повинна забезпечувати скритне висування відділення (взводу) на рубіж переходу в атаку й розгортання

його в бойовий порядок, стрімкість атаки, маневр вогнем і підрозділом з метою нанесення удару противнику у фланг і тил.

При проведенні заняття з оборонної тематики місцевість повинна сприяти скритному розташуванню БМП (БТР) й інших вогневих засобів, організації системи вогню та зручному огляду в бік противника, а також забезпечувати відпрацювання питань інженерного обладнання позиції.

Для навчання розвідки й діям у похідній охороні на марші слід вибирати ділянки з місцевими предметами і перешкодами, які відділення (взвод) повинні оглянути: гай, населений пункт, лощина, висота, яр, міст, струмок, зруйновані та заболочені ділянки місцевості тощо.

Рекогносцировка проводиться обов'язково, незалежно від того, де буде проводитися заняття – на знайомій або незнайомій місцевості. Рекогносцировка проводиться командиром взводу з залученням командирів відділень.

У ході рекогносцировки керівник заняття визначає вихідне положення, зміст кожного навчального питання та порядок його відпрацювання, тактичну обстановку, порядок і способи позначення дій противника, які навчальні місця й обладнання тактичного учбового поля або ротного тактичного комплексу (комплексу мішенного обладнання) будуть для цього використовуватися, які роботи потрібно провести із підготовки місцевості (тактичного навчального поля), скільки часу і які сили для цього будуть потрібні.

Крім того, при проведенні тактико-стройового заняття командирами відділень, командир взводу визначає своє місце та порядок роботи в ході заняття для того, щоб забезпечити контроль за їх діями та надання їм необхідної допомоги.

Після вивчення необхідної літератури, уточнення вихідних даних і проведення рекогносцировки, керівник заняття розробляє план проведення тактико-стройового заняття. У плані вказуються: тема, навчальні цілі, час, місце проведення заняття, матеріальне забезпечення, керівництва і посібники, хід заняття.

План заняття складається з текстуальної та графічної частин. У текстуальній частині викладається зміст кожного навчального питання й вказуються порядок його відпрацювання (які прийоми або дії будуть відпрацьовуватися по елементах, які разом), час, що відводиться на відпрацювання навчального питання і кожного його елемента, дії керівника і тих, кого навчають, сигнали управління, порядок і способи позначення противника, нормативи, що відпрацьовуються, і розбір заняття.

Розробка ходу заняття є найбільш трудомісткою частиною роботи і вимагає від керівника заняття вдумливого та творчого підходу, певних методичних навичок.

Щоб використати навчальний час з максимальною ефективністю і виключити переходи, коли солдати або підрозділ для виправлення помилок, допущених при відпрацюванні того або іншого навчального питання, або його елемента, повертаються у вихідне положення, тренування доцільно проводити також під час руху у зворотному напрямку або по колу: місце закінчення

відпрацювання одного питання (елемента) повинно бути вихідним для відпрацювання наступного.

У графічній частині кольоровими олівцями для кожного навчального питання відображається вихідна тактична обстановка і можливий (найбільш прийнятний) характер дій тих, кого навчають, при його відпрацюванні, а також положення підрозділу та противника до початку його відпрацювання тощо.

Крім того, у плані помічаються питання, які будуть відпрацьовуватися при проходженні відділення (взводу) у вихідне положення для заняття і при поверненні в частину або при переміщенні до нового місця заняття.

План проведення тактико-стройового заняття розробляється командиром відділення в робочому зошиті, командиром взводу – на карті або схемі і за один-два дні до початку заняття подається на затвердження: командиром відділення – командиром взводу, командиром взводу – командиром роти.

Затвердження плану повинно стати додатковою формою підготовки керівника заняття, тому що командир взводу (роти), вивчаючи поданий на затвердження план і розмовляючи з керівником, визначає рівень його підготовки і, якщо необхідно, дає йому методичні поради й рекомендації щодо проведення та матеріально-технічного забезпечення заняття.

Після затвердження плану керівник заняття дає вказівки про підготовку озброєння й техніки, матеріально-технічного забезпечення, засобів зв'язку, організовує підготовку особового складу до заняття.

Підготовка особового складу підрозділу до тактико-стройового заняття здійснюється під керівництвом командирів відділень або взводів у години самопідготовки, які плануються в розкладі занять роти.

Ця підготовка зазвичай включає: вивчення або повторення окремих статей Бойового статуту; повторення обов'язків посадових осіб під час різних видів бою; вивчення умов і тимчасових показників нормативів тактичної підготовки та інших предметів навчання, що підлягають відпрацюванню.

З метою найбільш раціонального використання навчального часу в години самопідготовки рекомендується ознайомити особовий склад з тими прийомами й діями, які йому потрібно буде відпрацювати на тактико-стройовому занятті. При підготовці до тактико-стройових занять із злагодження відділення та взводу доцільно самопідготовку особового складу проводити на макеті місцевості, що дозволить поєднати теорію з практичними діями на майбутніх заняттях.

У ході самопідготовки організовується вивчення заходів безпеки. З командирами відділень (взводів), якщо з ними з даної тематики не проводилися інструкторсько-методичні заняття напередодні, командири взводів (рот) проводять інструктажі на підготовленій до заняття ділянці місцевості або макеті місцевості і радіотренування.

Особлива увага на інструктажах звертається на те, щоб командири відділень (взводів) уміли в доступній формі і коротко не тільки розповісти про тактичні прийоми і дії, а й самі зразково виконували їх, пам'ятаючи, що допущені ними помилки можуть бути перейняті тими, кого навчають, і надалі буде важко домогтися їх виправлення.

Завершуючи підготовку до занять, командири відділень (взводів) організовують огляд і перевірку готовності озброєння і бойової техніки, якщо вона використовується, перевіряють засоби індивідуального захисту, прапорці, покажчики, переносні радіостанції, засоби імітації й інше майно, передбачене планом матеріального забезпечення даного заняття.

Таким чином, незважаючи на те, що ТСЗ є початковою за рівнем складності формою тактичної підготовки підрозділів, їх проведення потребує завчасної ретельної підготовки. Складність і відповідальність підготовки ТСЗ потребують від керівника теоретичних знань, достатнього досвіду і високої методичної майстерності. Наскільки якісно керівник підготовлений до заняття настільки повчально, цікаво і методично правильно вони будуть проведені.

8.5.1.3. Тактико-стройові заняття проводяться “пішим по-машинному” або на БМП (БТР). Перед виходом на заняття командир взводу шикує взвод, перевіряє наявність особового складу, зброї, засобів матеріально-технічного забезпечення, сигнальних і імітаційних засобів, форму одягу, екіпіровку, знання заходів безпеки.

Тактико-стройове заняття може починатися безпосередньо в розташуванні частини або у вихідному районі. Висування у вихідний район і повернення в розташування частини повинні здійснюватися на фоні тактичної обстановки й використовуватися для закріплення раніше вивчених питань або для відпрацювання окремих тактичних прийомів і способів дій з даної тематики, наприклад: ведення спостереження в ході висування, розгортання в бойовий порядок, спішування й розгортання в ланку, посадка на БМП (БТР), дії за сигналами оповіщення, управління на марші тощо. Може здійснюватися марш-кидок.

Після прибуття взводу в район заняття командир взводу доводить особовому складу тему, мету заняття і порядок його проведення, перевіряє знання солдатами теоретичних положень статутів, настанов, оголошує перше навчальне питання, прийоми й дії, що складають його зміст, доводить до тих, кого навчають, тактичну обстановку, вказує командирам відділень місця для проведення занять (при проведенні заняття командирами відділень), наказує вивести відділення на зазначені місця і приступити до відпрацювання першого навчального питання.

Командир відділення, прибувши з особовим складом на зазначене командиром взводу місце, повідомляє порядок відпрацювання питання за елементами, показує особисто (або залучаючи найбільш підготовлених солдатів) виконання першого елемента з коротким поясненням і приступає до його відпрацювання.

Якщо ознайомлення з прийомами і діями, що відпрацьовуються, командир відділення проводив на макеті місцевості в години самопідготовки, то на тактико-стройовому занятті слід відразу приступати до їх відпрацювання. Місце командира відділення обирається з таким розрахунком, щоб забезпечити

спостереження за діями тих, кого навчають, під час відпрацювання кожного прийому.

При проведенні тактико-стройових занять у період роздільного навчання командир відділення основну увагу повинен звертати на правильність виконання тактичного прийому (елемента) кожним солдатом, домагаючись чітких і стрімких дій від тих, кого навчають. У ході спільного навчання командир відділення основну увагу звертає на правильність виконання прийому (дії) відділенням на основі раніше напрацьованих солдатами навичок.

Відпрацювання кожного елемента починається в уповільненому темпі, при цьому основна увага звертається на правильність його виконання, надалі темп поступово зростає до часу, встановленого відповідним нормативом. Помилки тих, кого навчають, потрібно виправляти вчасно й уміло. Кращий метод виправлення помилок – додатковий показ командиром відділення порядку виконання того елемента, що був виконаний неправильно. Виявивши загальні помилки в діях особового складу, командир відділення зупиняє відділення, викликає до себе всіх тих, кого навчають, вказує на допущені помилки, роз'яснює, а якщо необхідно, то і показує, як правильно виконати той або інший елемент, і продовжує тренування доти, поки помилки не будуть усунуті. Якщо помилки допускають окремі особи, то зупиняти відділення не потрібно. У цьому випадку краще на виявлені недоліки звернути увагу тих осіб, які допустили помилки, і домогтися їх усунення в процесі відпрацювання наступних дій.

Після відпрацювання навчального питання за елементами командир відділення приступає до тренування тих, кого навчають, діям у цілому. Для цього він змінює напрямок дії відділення, вводить тих, хто навчається, у нову тактичну обстановку і приступає до тренування, домагаючись від військовослужбовців правильного і чіткого виконання дій у встановлений нормативом час.

Після відпрацювання навчального питання командир відділення шикує відділення, проводить частковий розбір, потім повідомляє тим, кого навчають, наступне навчальне питання і порядок його відпрацювання за елементами, доводить тактичну обстановку, створену для його відпрацювання, і приступає до відпрацювання першого елемента в тій же послідовності, що і при відпрацюванні попереднього навчального питання. Закінчивши відпрацювання всіх навчальних питань, командир відділення проводить розбір з особовим складом відділення. Розбір командиром відділення проводиться аналогічно проведенню розбору командиром взводу (докладніше дивись нижче). В установлений час командир відділення прибуває в призначене місце і доповідає командирі взводу про закінчення заняття, про ступінь засвоєння кожним солдатом навчальних питань і про недоліки, які мали місце, про вилучені невитрачені імітаційні засоби і надалі діє за вказівкою командира взводу.

Командир взводу в ході тактико-стройового заняття, що проводиться командирами відділень, за чергою особисто навчає найбільш складним навчальним питанням кожне відділення і одночасно контролює проведення заняття командирами інших відділень. При необхідності він надає їм допомогу в

усуненні допущених помилок при відпрацюванні того або іншого елемента, а також управляє мішенною обстановкою.

Тактико-стройове заняття зі взводом командир взводу проводить особисто. Навчальні питання відпрацьовуються в такій же методичній послідовності як і з відділеннями. Місце командира взводу повинно бути обране з таким розрахунком, щоб забезпечувалося спостереження за діями всіх відділень під час відпрацювання кожного прийому, елемента і навчального питання в комплексному (злитому) виконанні. Виявивши помилки в діях відділень, командир взводу встановленим сигналом зупиняє взвод, викликає до себе всіх тих, кого навчають, або тільки командирів відділень, вказує їм на допущені помилки, роз'яснює, а якщо необхідно, то і показує, залучаючи для цього одне з відділень, як потрібно правильно діяти, і продовжує тренування доти, поки помилки не будуть усунуті, а прийом виконаний чітко, стрімко й злагоджено. Якщо помилки допускають окремі військовослужбовці, зупиняти весь взвод не потрібно. У цьому випадку краще на виявлений недолік звернути увагу командира відділення і зажадати усунути його в процесі відпрацювання наступних дій шляхом подачі додаткових команд (сигналів), не зупиняючи заняття.

Щоб використати навчальний час з максимальною ефективністю і виключити витрати часу на переходи, коли взвод для виправлення помилок, допущених при виконанні того або іншого елемента, повертається у вихідне положення, тренування доцільно повторити при русі у зворотному напрямку або по колу, місце закінчення відпрацювання одного елемента повинне бути вихідним для відпрацювання наступного.

Закінчивши відпрацювання всіх навчальних питань, командир взводу перевіряє наявність особового складу, зброї і бойової техніки, вилучає невитрачені холості боеприпаси та засоби імітації і проводить розбір, що є заключною частиною тактико-стройового заняття.

При розборі командир взводу аналізує дії особового складу при відпрацюванні кожного навчального питання, підкріплює свої висновки вимогами статутів, настанов і наказів старших командирів (начальників); відзначає найбільш повчальні дії солдатів, відділень і взводу в цілому, а також недоліки в діях тих, кого навчають. На закінчення розбору підводять підсумки щодо виконання нормативів, визначаються кращі солдати, оголошуються оцінки командирам відділень і кожному відділенню; даються вказівки щодо усунення в години самопідготовки виявлених недоліків. Розбір повинен бути об'єктивним, принципним і повчальним у методичному плані.

8.5.1.4. Ефективність підготовки і проведення тактичних занять з бойовою стрільбою в урбанізованій місцевості залежить від якості підготовки відповідної навчальної матеріальної бази та всебічного планування.

Для досягнення мети тактичних навчань в населеному пункті керівник планує комбіновані дії підрозділів, звертаючи особливу увагу на дії у пішому порядку. На усіх рівнях залучаються елементи безпосередньої підтримки з

метою дій підрозділу у якості тактичної групи. Поповнення запасів, евакуація поранених, технічне обслуговування та евакуація мають відпрацьовуватись одночасно з підготовкою штурмових підрозділів.

При веденні бойових дій в умовах міста командир підрозділу повинен забезпечити дотримання особовим складом заходів безпеки під час використання холостих боєприпасів та імітаційних засобів. Також необхідно враховувати можливість отримання травм від пострілів холостими набоями та використання імітаційних засобів під час проведення навчань із залученням підрозділів, що позначають противника. За організацію дотримання заходів безпеки відповідає керівник, але відповідальність за особисту безпеку несе кожний військовослужбовець.

Для проведення тактичних занять використовуються об'єкти смуги перешкод в умовах міста (далі – СПУМ), які забезпечують можливість відпрацювання та оцінювання виконання бойових завдань в умовах міста силами відділення, взводу. СПУМ не передбачає ведення стрільби бойовими набоями (окрім НМ № 3 з навчання гранатометників), можуть використовуватись холості набой до стрілецької зброї, лазерні імітатори стрільби та ураження, пневматичні копії страйкбольної бойової зброї, або пейнтбольної зброї.

СПУМ включає п'ять навчальних місць для проведення навчання:

Навчальне місце №1 (додаток 10). Тренажер для відпрацювання техніки проведення індивідуальних дій та дій бойових двійок, трійок. Це навчальне місце є макетом трикімнатного приміщення, де керівники груп та командири відділень відпрацьовують з тими, хто навчається, базові навички з зачищення будівель та приміщень.

Навчальне місце призначене для відпрацювання тактики, порядку дій при виконанні індивідуальних та колективних завдань, а саме: проникнення у будівлю та зачистка кімнати, ураження цілей. Допоміжні індивідуальні завдання: ураження цілей за допомогою стрілецької зброї; ураження цілей за допомогою стрілецької зброї з використанням приладів нічного бачення; ураження цілей за допомогою ручного кулемета; застосування ручних гранат; обминання / подолання перешкод (окрім мінних полів); нейтралізація мін-пасток; рух штурмової групи; способи пересування підрозділів при веденні бойових дій у місті; вибір непідготовленої вогневої позиції при веденні бойових дій у місті; контроль пересування штурмової групи; маневр силами відділення; використання індивідуальних приладів нічного бачення.

Навчальне місце №2 (додаток 11). Це – чотирисекційний багатокімнатний макет. На основі засвоєння навичок на навчальному місці №1 відділення починає відпрацювання зачищення багатокімнатних будівель. Макет сконструйований таким чином, що може бути використаним як окремі споруди на вузькій вулиці чи як кімнати всередині будівлі з довгим коридором.

Навчальне місце призначене для відпрацювання тактики та порядку дій при виконанні індивідуальних та групових завдань, а саме: пересування по вулиці (коридору), проникнення до будівель, зачищення приміщень, вибір та ураження цілей. Розвиває навички в управлінні та здійсненні маневру.

Допоміжні групові завдання: створення штурмової групи (перерозподіл сил та засобів); надання допомоги та евакуація поранених; оборона будівлі; тактичне пересування; проникнення до будівлі / зачищення приміщення (у складі відділення).

Допоміжні індивідуальні завдання: ураження цілей за допомогою стрілецької зброї; ураження цілей за допомогою стрілецької зброї з використанням приладів нічного бачення; ураження цілей за допомогою ручного кулемета; застосування ручних гранат; застосування зв'язку голосом; застосування візуальних сигналів; обминання/подолання перешкод (окрім мінних полів); нейтралізація мін-пасток; поведження з військовими та спорядженням ворога; рух у складі штурмової групи; способи пересування підрозділів при веденні бойових дій у місті; вибір непідготовленої вогневої позиції при веденні бойових дій у місті; контроль пересування штурмової групи; маневр силами відділення; використання індивідуальних приладів нічного бачення.

Навчальне місце №3 (додаток 12). Тренажер для відпрацювання навичок стрільби з гранатомету. Навчальне місце призначене для ведення вогню бойовими набоями з підствольного гранатомету. Окремі цілі уражуються з підствольного гранатомету, зі стрілецької зброї уражуються цілі на дальності 50 – 150 м. Також на цьому навчальному місті відпрацьовується тактичний рух та управління вогнем. Допоміжні індивідуальні завдання: ураження цілей з стрілецької зброї; ураження цілей з підствольного гранатомету; використання візуальних сигналів; обминання / подолання перешкод (окрім мінних полів); способи пересування підрозділів при веденні бойових дій у місті; вибір непідготовленої вогневої позиції при веденні бойових дій у місті.

Навчальне місце №4 (додаток 13). Відпрацювання техніки наступу та оборони міських будівель. На цьому навчальному місці взвод може відпрацьовувати навички атаки, оборони будівлі. Цю ділянку можна розділити на декілька тренувальних майданчиків для підвищення ефективності тренування чи виконання завдань, які ще не виконували на інших ділянках (наприклад, техніка проникнення на верхні поверхи).

Групові завдання: зачистка будівлі; оборона населеного пункту, або будівлі.

Допоміжні групові завдання: перерозподіл сил та засобів; надання допомоги та евакуація поранених; затримання та утримання військовополонених; поведження із захопленими документами та обладнанням; тактичне переміщення; здійснення маршу визначеним маршрутом; зачистка будівлі / зачистка приміщення.

Допоміжні індивідуальні завдання: ураження цілей зі стрілецької зброї; ураження цілей зі стрілецької зброї з використанням приладів нічного бачення; ураження цілей з ручного кулемета; застосування ручних гранат; використання голосових процедур; використання візуальних сигналів; обминання / подолання перешкод (окрім мінних полів); нейтралізація мін-пасток; поведження із захопленим особовим складом та обладнанням; переміщення у складі штурмової

групи; переміщення підрозділів в умовах міста; вибір непідготовленої вогневої позиції в умовах міста; управління маневром штурмової групи; переміщення у складі відділення; використання індивідуальних приладів нічного бачення.

Навчальне місце №5 (додаток 14). Відпрацювання дій в підземних комунікаціях. На цій базі проводяться тренування ведення бойових дій під землею, зачищення підземних комунікацій та тактичного руху під землею.

Навчальне місце є системою каналізаційних труб, прокладених неправильно формою з чотирма люками. Два вхідних тунелі ведуть до внутрішнього замкнутого тунелю. Тунелі повністю розміщено під землею, на поверхню виходять лише люки та входи з поверхні.

Групові завдання: тактичне переміщення під землею; розвідка підземних комунікацій.

Допоміжні групові завдання: проникнення та вихід; надання допомоги та евакуація поранених.

Допоміжні індивідуальні завдання: ураження цілей зі стрілецької зброї; ураження цілей зі стрілецької зброї з використанням приладів нічного бачення; ураження цілей з ручного кулемета; використання голосових процедур; використання візуальних сигналів; обминання / подолання перешкод (окрім мінних полів); нейтралізація мін-пасток; поводження із захопленим особовим складом та обладнанням; переміщення у складі штурмової групи; переміщення підрозділів в умовах міста; вибір непідготовленої вогневої позиції в умовах міста; управління маневром штурмової групи; переміщення у складі відділення; використання індивідуальних приладів нічного бачення.

На СПУМ використовуються тримірні мішені з частковою індикацією (для ураження на відстані до 50 м) чи двомірні мішені (для ураження на відстані більш за 50 м).

Мішені з частковою індикацією призначені для ведення стрільби на короткій відстані. Сенсори, що вмонтовані у такі мішені, реагують тільки на смертельні попадання. Розмір летальної зони в області торсу 45 см x 20 см, в області шиї та голови – 10 см x 20 см.

Мішені, призначені для ведення стрільби з відстані більше за 50 м, це двомірні мішені, які з'являються.

Будинок для відпрацювання навичок стрільби призначений для підготовки і оцінки дій підрозділу під час відпрацювання навичок стрільби в реальних умовах. Підрозділи проходять підготовку і перевірку їх здатності до тактичного переміщення, ураження противника, здійснення штурму і розпізнавання цілей в умовах міста.

Споруда складається з двох частин: приміщення для відпрацювання вогневих завдань та приміщення для підведення підсумків. Приміщення для відпрацювання вогневих завдань є одноповерховим, з пологим двоскатним дахом, обладнане терасою по периметру. Поділене на вісім кімнат з відеоспостереженням та відеозаписом для використання при розборі та підведенні підсумків. Стіни куленепробивні та запобігають рикошетам. Є чотири входи, по одному з кожної сторони будівлі. Також стіни обладнано змінними панелями для

імітації пророблення проломів вибуховим способом. Будинок обладнано кран-балкою для переміщення панелей та стін у випадку необхідності. Це надає підрозділу можливості змінювати сценарії тренування. Підрозділи можуть здійснювати прорив за допомогою вибухових або технічних засобів. З метою безпеки в будівлі немає вікон.

Навчальна база з тренування способів проходів / прориву призначена для пророблення проходів / проломів / проривів, тактики та способів, порядку дій та тим підривному технологіям, які не можуть бути відпрацьовані на іншій навчальній базі.

Навчальна база складається з трьох навчальних місць.

Навчальне місце № 1 являє собою фасад з чотирма секціями по 2 дверей, таким чином у цілому з 8 дверима. Військовослужбовці можуть використовувати механічні, теплові, балістичні та підривні технології по злому дверей при цій позиції. Половина дверей відкривається зовні, друга половина відкривається з середині.

Навчальне місце № 2 являє собою фасад з 4 секціями по 2 вікна кожна, тобто у цілому 8 вікон. Військовослужбовці можуть відпрацьовувати механічні та підривні технології по злому вікон.

Це навчальне місце №3 фасад, який виглядає як стіна будівлі. Фасад має також 3 секції з готових панелей. Ці панелі можуть бути зроблені з бетону, бетонних блоків, каміння, цегли, дерева та інших матеріалів. Вони призначені, щоб відпрацьовувати теплові та вибухові технології злому.

Ця навчальна база дає можливість командирам підрозділів тренувати та оцінювати виконання індивідуальних та групових завдань по проробленню проходів. Склад груп та завдання визначаються переліком основних завдань підрозділу та потребами у підготовці.

Індивідуальні завдання, які підлягають тренуванню: підготовка та здійснення вибуху способом без застосування електрики; пророблення проходів механічним способом; пророблення проходів вибуховим способом; підготовка вибухового пристрою для підривних робіт з детонатором; підготовка та пророблення проходів тепловим способом.

8.5.1.5. При відсутності тактичного учбового поля для підготовки підрозділів або при його значному віддаленні від району дислокації частини. Поблизу підбирається ділянка місцевості, придатна для проведення тактико-стройових і тактичних занять.

Контрольна смуга є складовою частиною тактичного учбового поля для підготовки підрозділів або вона обладнується як самостійний учбовий об'єкт поблизу військового містечка. На ній відпрацьовуються навчальні питання з тактичної підготовки в комплексі з іншими предметами навчання, а також перевіряється якість відпрацювання програми навчання з тактичної підготовки і бойове злагодження (відновлення боєздатності). Кількість учбових місць і їх розташування залежать від розмірів ділянки й характеру місцевості. Контрольна смуга може включати дванадцять і більше учбових місць, що забезпечують

навчання особового складу розташуванню у вихідному районі для наступу, висуванню на рубіж переходу в атаку, атаці переднього краю оборони противника, веденню бою в глибині, знищенню його вогневих засобів, веденню розвідки, бою за населений пункт, закріпленню на захопленому рубежі і відбиттю атаки (контратаки), боротьбі з танками й іншими броньованими машинами, подоланню мінно-вибухових загороджень, завалів, районів руйнувань і пожеж, діям на заражених ділянках місцевості й відпрацюванню інших питань. На контрольній смузі виставляється списана бойова техніка й озброєння (або їх макети), мішені, навчальні посібники, покажчики тощо.

При проведенні заняття на ділянці місцевості поблизу військового містечка для створення мішеневої й імітаційної обстановки може використовуватися комплект мішеневого поля (далі – КМП) або РТК, що дозволяє створювати різну радіокеровану мішеневу й імітаційну обстановку.

При проведенні бойової стрільби відділення, взводу рота мішенева обстановка створюється з частини РТК. Його конструктивні можливості дозволяють створювати різні варіанти мішеневої обстановки (до 86 мішеней) з урахуванням тактики дій позначеного противника, глибини мішеневого поля для бойової стрільби відділення, взводу або роти, а також умов місцевості, пори року й доби. Управління мішеневою обстановкою й імітацією з стаціонарного пункту управління по кабельних лініях керівник бойової стрільби відділення (взводу) здійснює через оператора, що перебуває на пункті управління із засобами зв'язку, при цьому сам він перебуває поруч з командиром відділення (взводу), яке навчають.

Забезпечення занять з тактичної підготовки, максимального наближення обстановки занять до умов бойової дійсності застосовуються імітатори вибухів, заряди вибухових речовин, учбові імітаційні гранати й міни, учбові й холості набої, вибухові пакети, сигнальні й освітлювальні набої, димові гранати, мішені, макети вогневих засобів і різні покажчики для позначення руйнувань, загороджень, ділянок зараженої місцевості, проходів у загородженнях, покажчики для позначення майданчиків проведення часткової спеціальної обробки, а також переносний макет місцевості з набором до нього зменшених у масштабі мішеней, макетів вогневих засобів, бойової техніки, умовних тактичних знаків, орієнтирів (виготовляються в підрозділах) тощо.

Забезпечення імітаційними засобами і боєприпасами здійснюється старшими командирами (начальниками) за заявками керівників занять, виходячи з норм, лімітів і реальної наявності їх у частині та в учбовому центрі. На тактико-стройових і тактичних заняттях позначення вогню, імітація дій противника повинні здійснюватися в тій мірі, в якій це необхідно для вивчення і якісного відпрацювання запланованих питань.

8.5.2. Методика підготовки й проведення тактичних навчань

8.5.2.1. Підготовка навчання включає: планування навчання (розробку оперативно-тактичних та організаційно-методичних документів), підготовку

керівництва та посередницького апарату, підрозділів і району навчання. Підготовка навчання починається завчасно, але не пізніше ніж за 15 діб до його початку.

Підготовка здійснюється за календарним планом, у якому, як правило, передбачаються такі заходи і терміни їх проведення:

розробка документів навчання;

рекогносцировка району його проведення;

підготовка керівництва, посередницького апарату і підрозділів;

створення запасів пального, продовольства, речового майна і медикаментів;

основні роботи щодо підготовки району навчання, обладнання пунктів управління керівництва, розгортання системи зв'язку керівництва і комендантської служби;

проведення огляду готовності підрозділів до навчання.

Календарний план розробляється начальником штабу керівництва, затверджується керівником навчання і доводиться до відповідальних виконавців.

8.5.2.2. Планування навчання починається з усвідомлення, уточнення і визначення керівником вихідних даних для навчання: усвідомлення теми, визначення цілей, етапів і навчальних питань; уточнення складу підрозділів, які залучаються до навчання, часу і району проведення навчання, складу керівництва і посередницького апарату; визначення витрат моторесурсів і матеріальних засобів. Результатом роботи з вихідними даними є розробка замислу навчання у загальному вигляді на папері або карті. Після цього керівник проводить рекогносцировку району навчання з метою прив'язки замислу навчання у загальному вигляді до місцевості, уточнює основні питання плану проведення навчання і віддає вказівки щодо розробки необхідних документів.

Для проведення батальйонного тактичного навчання розробляються такі документи: план проведення навчання; тактичні завдання; часткові плани заступників, помічників керівника навчання та посередників; план позначення дій противника; план імітації; план зв'язку апарату керівництва та посередників і план комендантської служби. Для економічного обґрунтування навчання під час його підготовки розробляється розрахунок вартості навчання.

Для подальшого нарощування обстановки штабом керівництва розробляються бойові документи в обсязі, визначеному керівником навчання, зміст яких доводиться до тих, хто навчається, усно.

Для ротного тактичного навчання обов'язковими документами є план проведення навчання, план імітації та схема мішеневої обстановки.

Тактичні навчання проводяться з метою удосконалення умінь і навичок з організації бойових дій і управління в бою підрозділами і частинами. Навчання проходять на місцевості, як правило, за комплексними темами, що охоплюють декілька видів бойових дій, в умовах, наближених до бойових. Вони можуть бути двосторонніми і односторонніми з позначенням противника. Особливість односторонніх навчань полягає в тому, що на них реально діють і навчаються

підрозділи однієї сторони, а дії протилежної сторони позначаються комплектами мішеного устаткування або виділеними підрозділами. На двосторонніх навчаннях реально діють і навчаються підрозділи обох сторін. На них обидві сторони відпрацьовують самостійні, але взаємно зв'язані теми і діють у відповідності зі своєю організацією і тактикою дій. В ході двосторонніх навчань можуть використовуватись холості набої, лазерна система імітації бою (комплекс MILES), страйкбольна та пейнтбольна зброя.

При визначенні етапів навчання виходять з того, щоб кожний з них містив у собі навчальні питання, що охоплюють за часом і простором визначений закінчений період організації чи ведення бою чи те й інше разом, а також роботу тих, яких навчають, у цих умовах. Найменування етапів на двосторонньому навчанні може збігатися для обох сторін, наприклад: при відпрацьовуванні питань розташування на місці, маршу і зустрічного бою, чи бути різним, наприклад: для однієї сторони – наступ, для іншої – оборона.

Кількість навчальних питань на етапі залежить насамперед від його змісту і тривалості. Практика показує, що перенасичення етапу навчальними питаннями приводить до поверхневого відпрацьовування, тому їхня кількість, як правило, не повинна перевищувати трьох-п'яти.

Район проведення навчання повинний забезпечувати повне і якісне відпрацьовування всіх намічених навчальних питань і досягнення навчальних цілей. Він звичайно включає: район зосередження роти (батальйону) до початку навчання, ділянки місцевості для відпрацьовування навчальних питань кожного етапу і місце (район, пункт) збору роти (батальйону) і підрозділів що діють за противника після відпрацьовування всіх навчальних питань.

Норми витрати моторесурсів, боєприпасів і імітаційних засобів визначаються з обліком установленого на навчальний рік ліміту витрати цих засобів. Особливо ретельно визначаються норми витрати моторесурсів танків, БМП і іншої техніки на гусеничному ході.

8.5.2.3. Можливі різні варіанти проведення навчання, особливо у початковій його частині. Нижче наведені чотири варіанти проведення навчань.

1 варіант. Дій взводу в ході наступу.

Навчальна мета: удосконалити практичні дії командирів підрозділів у прийнятті рішення за різних умов обстановки, удосконалити практичні навички особового складу взводу під час проведення ним наступу у населеному пункті.

Етапи:

зустрічний бій;

увійти та зачистити будівлю.

Підрозділ що діє за противника: має складатись щонайменше з посиленого відділення.

Порядок проведення навчання.

Навчання починаються, коли командир взводу отримує попереднє бойове розпорядження командира роти, закінчуються після того як взвод закріпився на місцевості та перегруповується на призначеному рубежі. Аналіз проведених дій

проводиться після завершення завдання “зреагувати на контакт” та після завершення навчання. При необхідності, етапи навчання повинні відпрацьовуватися доки взвод не виконає їх відповідно до визначених стандартів підготовки. В додатку 15 зображено Графічний план відпрацювання дій взводу в умовах наступу. У таблиці 34 відображено рекомендований порядок проведення навчання і час відведений для кожного навчального завдання.

Таблиця 34

Порядок проведення навчання з визначенням навчальних задач

Навчальні завдання	Зміст навчальних	Час
1	Зайняти район зосередження	1 година
2	Розробити та обговорити план	1 година
3	Здійснити проходження через бойові порядки	1 година
4	Здійснити тактичне пересування	1 година
5	Зреагувати на контакт	30 хвилин
6	Провести проміжний аналіз проведених дій.	30 хвилин
7	Здійснити тактичне пересування	30 хвилин
8	Увійти та зачистити будівлю	1 година
9	Закріпитися на місцевості та перегрупуватись	1 година
10	Провести кінцевий аналіз проведених дій	1 годин

2 варіант. Дій взводу під час оборони населеного пункту.

Навчальна мета: удосконалити практичні дії командирів підрозділів у прийнятті рішення за різних умов обстановки, удосконалити практичні навички особового складу взводу під час проведення ним оборони у населеному пункті.

Етапи:

зустрічний бій;
оборона будівлі.

Підрозділ що діє за противника: має бути чисельністю до взводу.

Порядок проведення навчання.

Відпрацювання дій починається коли взвод отримує бойовий наказ командира роти розпочати рух для закріплення на оборонних позицій. Проведення аналізу проведених дій має бути після того як військовослужбовці що діють за противника увійшли в будівлю та зачистили приміщення, і кінцевий аналіз проведених дій має бути проведений по закінченню навчання. При необхідності, етапи заняття повинні відпрацьовуватися доки взвод не виконає їх на задовільно. В додатку 16 зображено Графічний план відпрацювання дій взводу в умовах оборони. У таблиці 35 відображено рекомендований порядок проведення навчання і час відведений для кожного навчального завдання.

Таблиця 35

Порядок проведення навчання з визначенням навчальних задач

Навчальні завдання	Зміст навчальних	Час
1	Здійснити проходження через бойові порядки	1 година
2	Здійснити тактичне пересування	30 хвилин
3	Зреагувати на контакт	1 година
4	Здійснити тактичне пересування	30 хвилин
5	Увійти та зачистити будівлю	1 година
6	Провести проміжного аналізу проведених дій	30 хвилин
7	Здійснити оборону будівлі / міської забудови	6 годин
8	Провести кінцевого аналізу проведених дій	1 година

3 варіант. Дії роти в наступі.

Навчальна мета: удосконалити штаб батальйону у плануванні, управлінні та контролі бойових дій (бою) в наступі, практичні дії командирів підрозділів у прийнятті рішення за різних умов обстановки, удосконалити практичні навички особового складу роти під час наступу на населений пункт.

Етапи:

зустрічний бій;

наступ на населений пункт;

блокувально-пошукові дії.

Підрозділ що діє за противника: як мінімум взвод.

Порядок проведення навчання.

Навчання розпочинаються з отриманням штабом батальйону бойового наказу командира бригади на проведення наступальні операції. Командир роти отримав бойовий наказ командира батальйону проникнути у тил противника і захопити визначений об'єкт, розташований у місті, закріпитись та бути готовою для проведення блокувально-пошукових дій. В додатку 17 зображено Графічний план відпрацювання дій ротою під час наступу. У таблиці 36 відображено рекомендований порядок проведення навчання і час відведений для кожного навчального завдання.

Таблиця 36

Порядок проведення навчання з визначенням навчальних задач

Навчальні завдання	Зміст навчальних	Час
1	Віддати бойовий наказ роті	4 години
2	Виконати проходження через бойові порядки (рота / взвод)	6 годин
3	Провести перегрупування	3 години
4	Здійснити наступ (БД в умовах міської забудови) Проведення аналізу проведених дій	3 години
5	Закріпитися на місцевості та перегрупуватись (рота / взвод)	3 години
6	Провести блокувально-пошукові дії	6 годин
7	Відбити контратаку / Проведення аналізу проведених дій	3 години

Навчальні завдання	Зміст навчальних	Час
8	Виконати проходження через бойові порядки (рота / взвод)	6 годин
9	Провести перегрупування	3 години
10	Здійснити проходження через бойові порядки	3 години
11	Захопити район зосередження військ	2 години

4 варіант. Дії роти в обороні.

Навчальна мета: удосконалити штаб батальйону у плануванні, управлінні та контролі бойових дій (бою) в обороні, практичні дії командирів підрозділів у прийнятті рішення за різних умов обстановки, удосконалити практичні навички особового складу роти під час оборони в населеному пункті.

Етапи:

тактичний марш;

оборона населеного пункту / будівель;

засідка;

блок-пост / контроль-пропускний пункт;

конвой.

Підрозділ що діє за противника: як мінімум взвод.

Порядок проведення навчання.

Штаб батальйону здійснює планування оборонної операцію в рамках бойових дій бригади. Завдання роти підготувати оборону в міській місцевості. Більшість мирних жителів були евакуйовані з району, але кілька залишилось. Існує загроза тероризму, а також можливий наступ противника до батальйону. Навчання розпочинається з отриманням ротою попереднього бойового розпорядження. В додатку 18 зображено Графічний план відпрацювання дій ротою під час оборони в населеному пункті. У таблиці 37 відображено рекомендований порядок проведення навчання і час відведений для кожного навчального завдання.

Таблиця 37

Порядок проведення навчання з визначенням навчальних задач

Навчальні завдання	Зміст навчальних	Час
1	Відати бойовий наказ роті (штаб батальйону)	4 години
2	Виконати тактичний марш по дорозі	3 години
3	Оборона в умовах міської забудови / будівлі	24 години
4	Виконувати засідку	6 годин
5	Ввстановлення блок-поста / контроль-пропускного пункту Проведення аналізу проведених дій	6 годин
6	Ведення тактичного маршу	3 години
7	Виконання проходження зіткнення ліній (бойових порядків)	2 години
8	Зайняти район збору	3 години
9	Робота на контрольно-пропускному пункті Недопущення контрабанди в місто	3 години

Навчальні завдання	Зміст навчальних	Час
10	Конвой	3 години
11	Проведення аналізу проведених дій	1 година

8.5.3. Аналіз проведених дій

Командири підрозділів проводять аналіз проведених дій після кожного заняття, етапу навчання, щоб допомогти військовослужбовцям, молодшим командирам та підрозділам вдосконалити свої навички, відразу аналізуючи дії. Аналіз проведених дій посилює користь підготовки, дозволяючи командирам підрозділів та військовослужбовцям працювати разом для аналізу виконання кожного завдання. Залучення до цього аналізу військовослужбовців що навчаються, покращує здатність командирів всіх ступенів та військовослужбовців навчатись і засвоювати інформацію.

Він складається з:

аналізу того, що та як відбувалось;

аналізу того, що досягнуто, чого не вдалось досягти, причини;

рекомендацій (завдань), що необхідно врахувати для удосконалення (покращення) підготовки.

Аналіз проведених дій також базується на висновках отриманих з доповідей керівників навчальних груп, а також може включати оцінку навчальної аудиторії.

За результатами Аналізу проведених дій командир підрозділу робить висновки та визначає рекомендації, коригувальні дії, які можуть бути прийняті та враховані під час наступного етапу навчання.

Додаток 1
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 4.6.2)

Рисунок Д1 – варіант екіпіровки.

Додаток 2
до Керівництва “Дії в урбанізованій місцевості”
(підпункт 4.6.2)

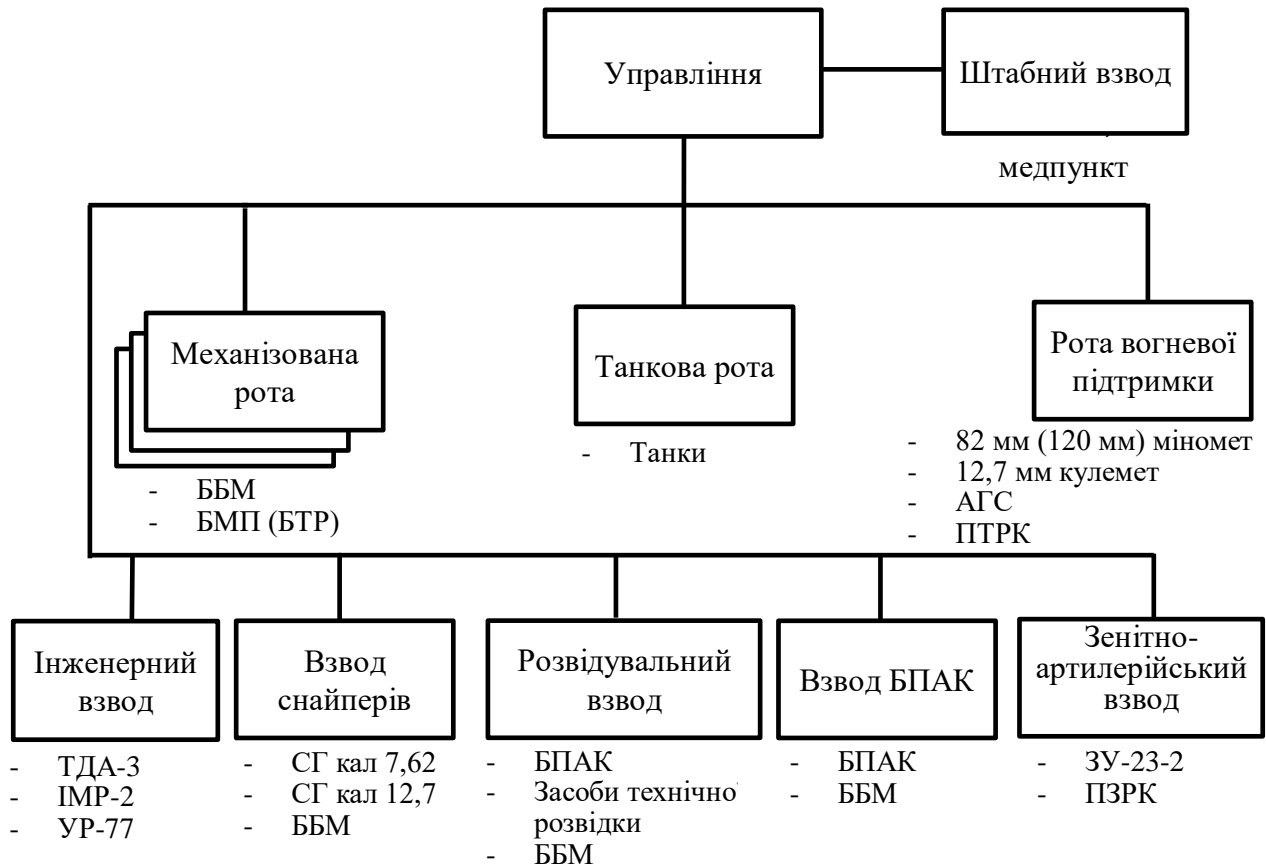

Рисунок Д2 – організаційно-штатна структура штурмового загону (варіант).

Таблиця Д1

Організаційно-штатна структура штурмової групи (варіант)

№ з/п	Посада	Озброєння
1	Командир групи	5,45 (7,62) мм, АК-74
2	Стрілець	5,45 (7,62) мм, АК-74
3	Стрілець	5,45 (7,62) мм, АК-74
4	Стрілець з підствольним гранатометом	5.45 (7,62) мм, АК-74 40 мм, ГП-25
5	Кулеметник	5,45 мм, РПК-74
6	Стрілець	5,45 (7,62) мм, АК-74
7	Стрілець (пом. кулеметника)	5,45 мм, АК-74
8	Кулеметник	7,62 мм, ПКМ
9	Снайпер (стрілець)	7,62 мм, СВД (5,45 мм, АК-74)

Додаток 3
до Керівництва “Дії в урбанізованій
міщевості”
(підпункт 5.1.2)

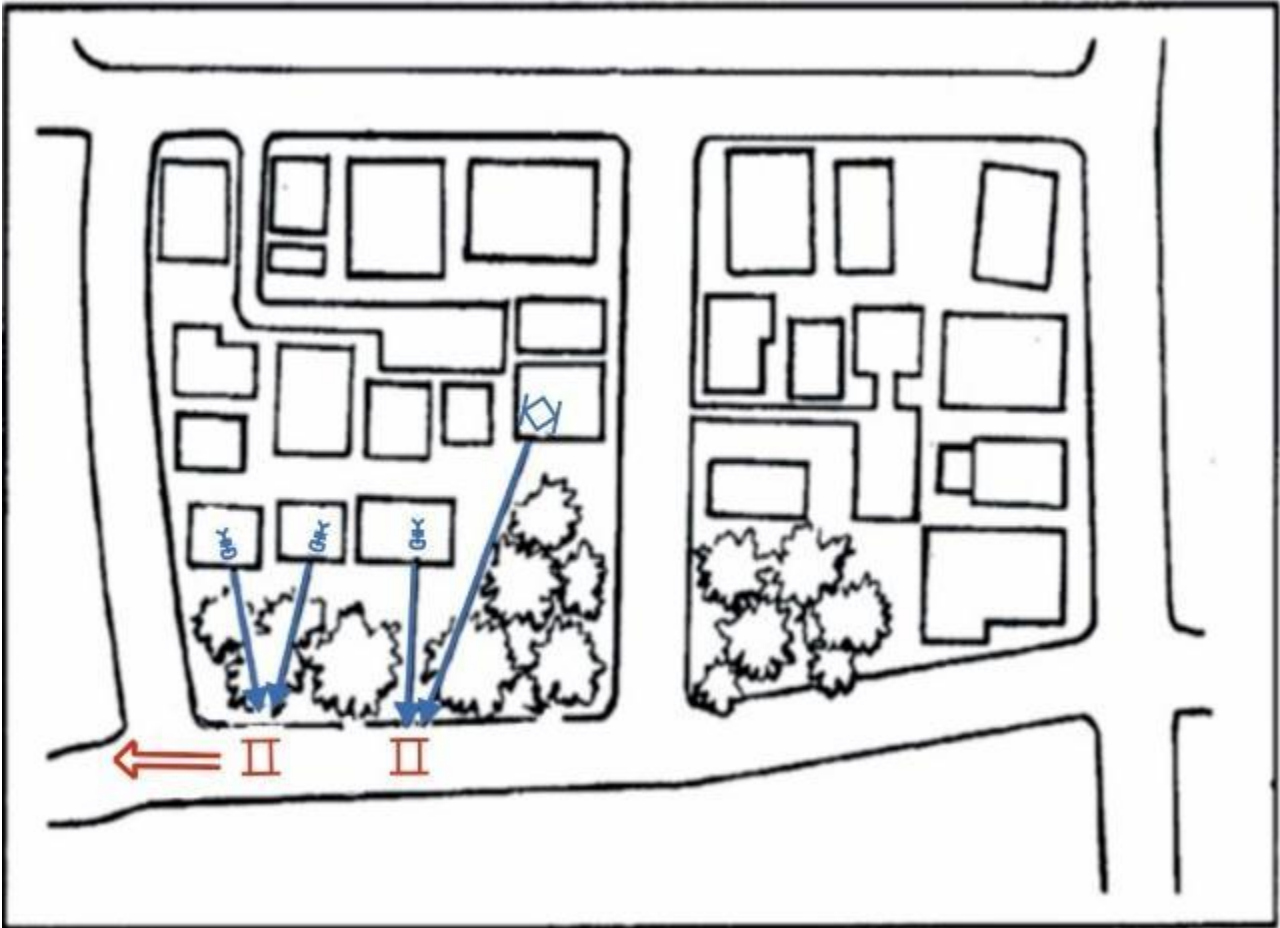

Рисунок ДЗ – протитанкова оборона (варіант)

Додаток 4
до Керівництва “Дії в урбанізованій
міщевості”
(підпункт 5.1.2.2)

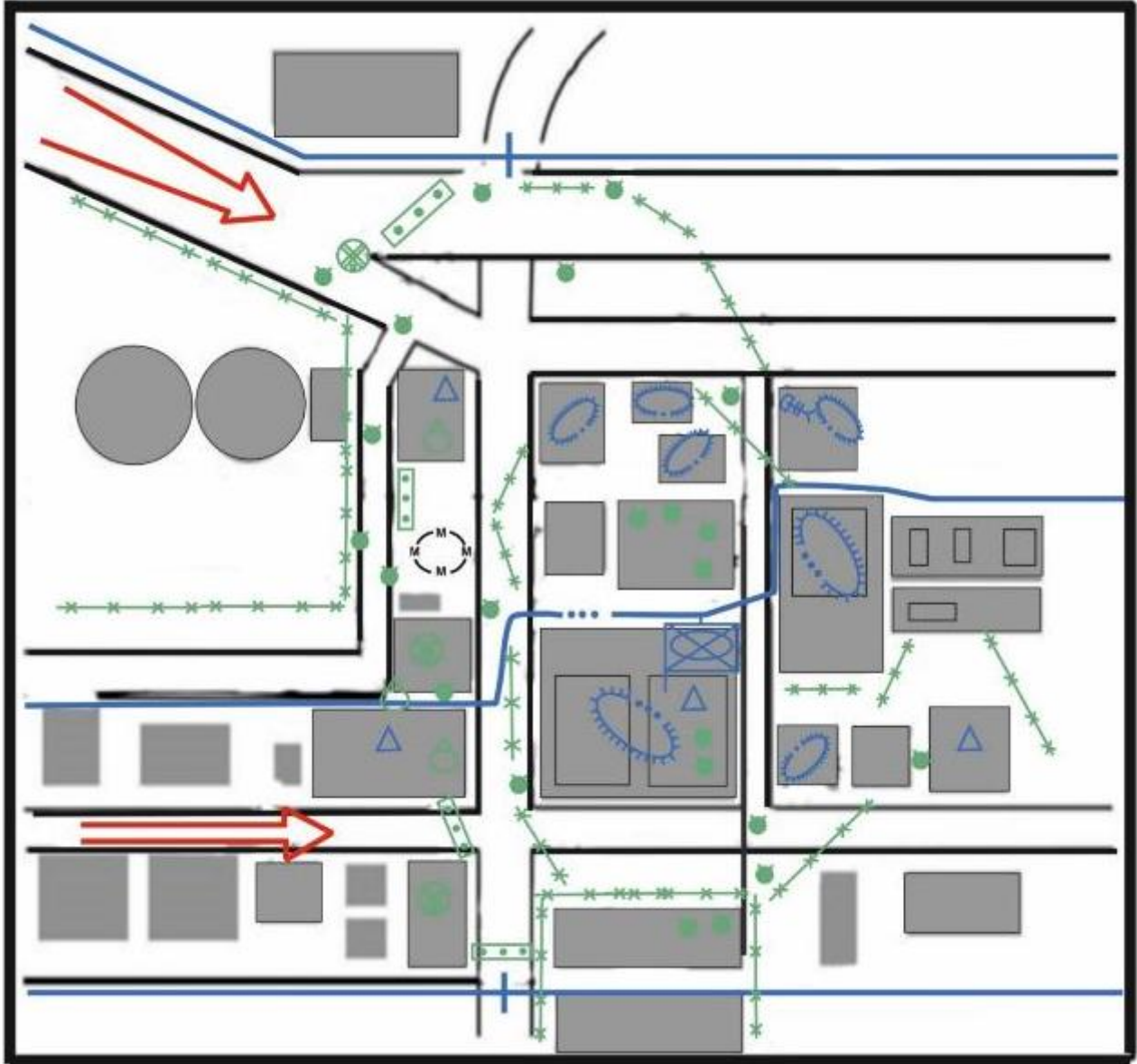

Рисунок Д4 – побудова ротного опорного пункт (варіант)

Додаток 5
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 5.2.1.2)

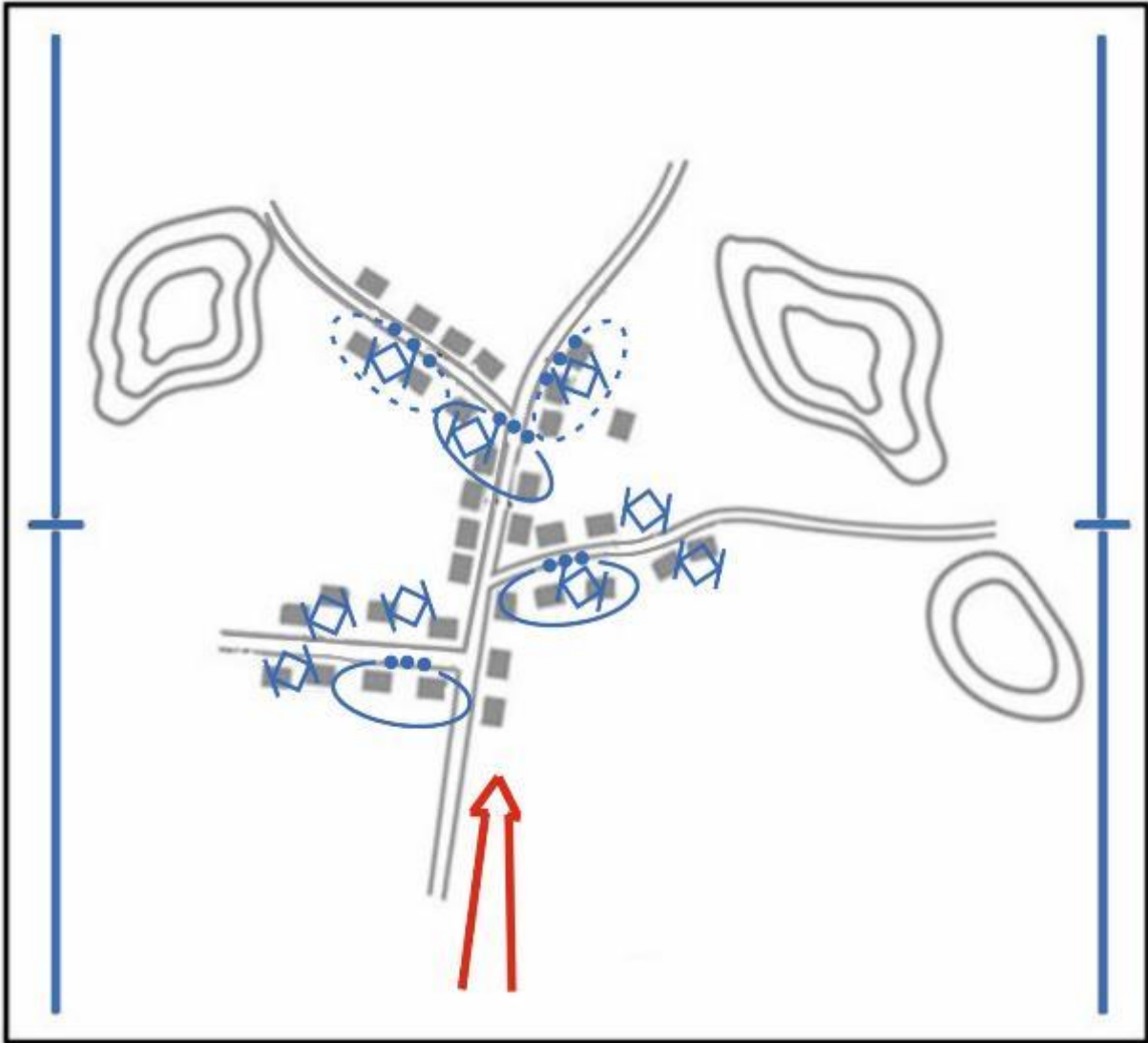

Рисунок Д5 – рота в обороні села (населеного пункту)

Додаток 6
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 5.3.3)

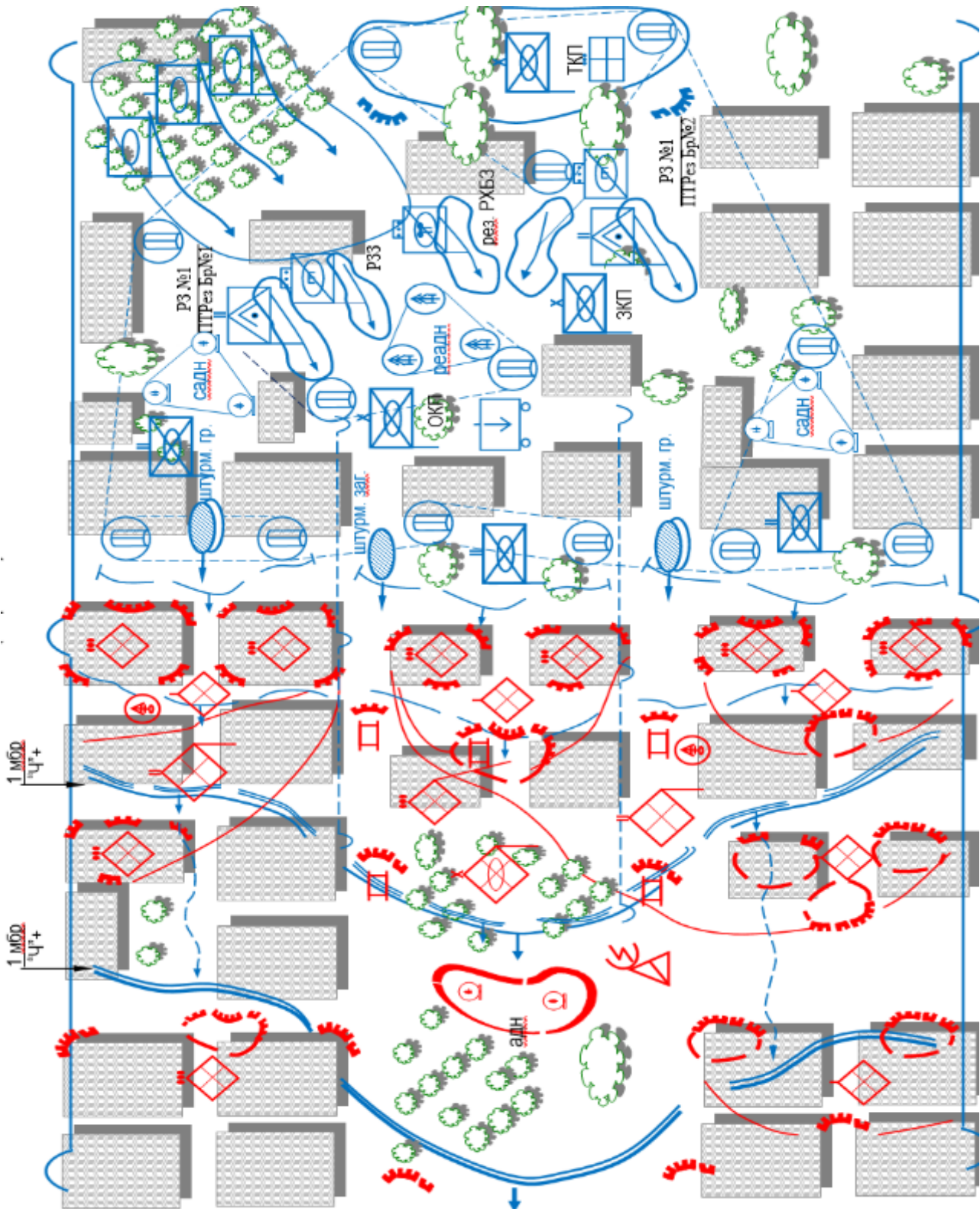

Рисунок Д6 – бойовий порядок та бойові завдання мбр в наступі
у місті (варіант)

Додаток 7
до Керівництва “Дії в урбанізованій місцевості”
(підпункт 5.3.4)

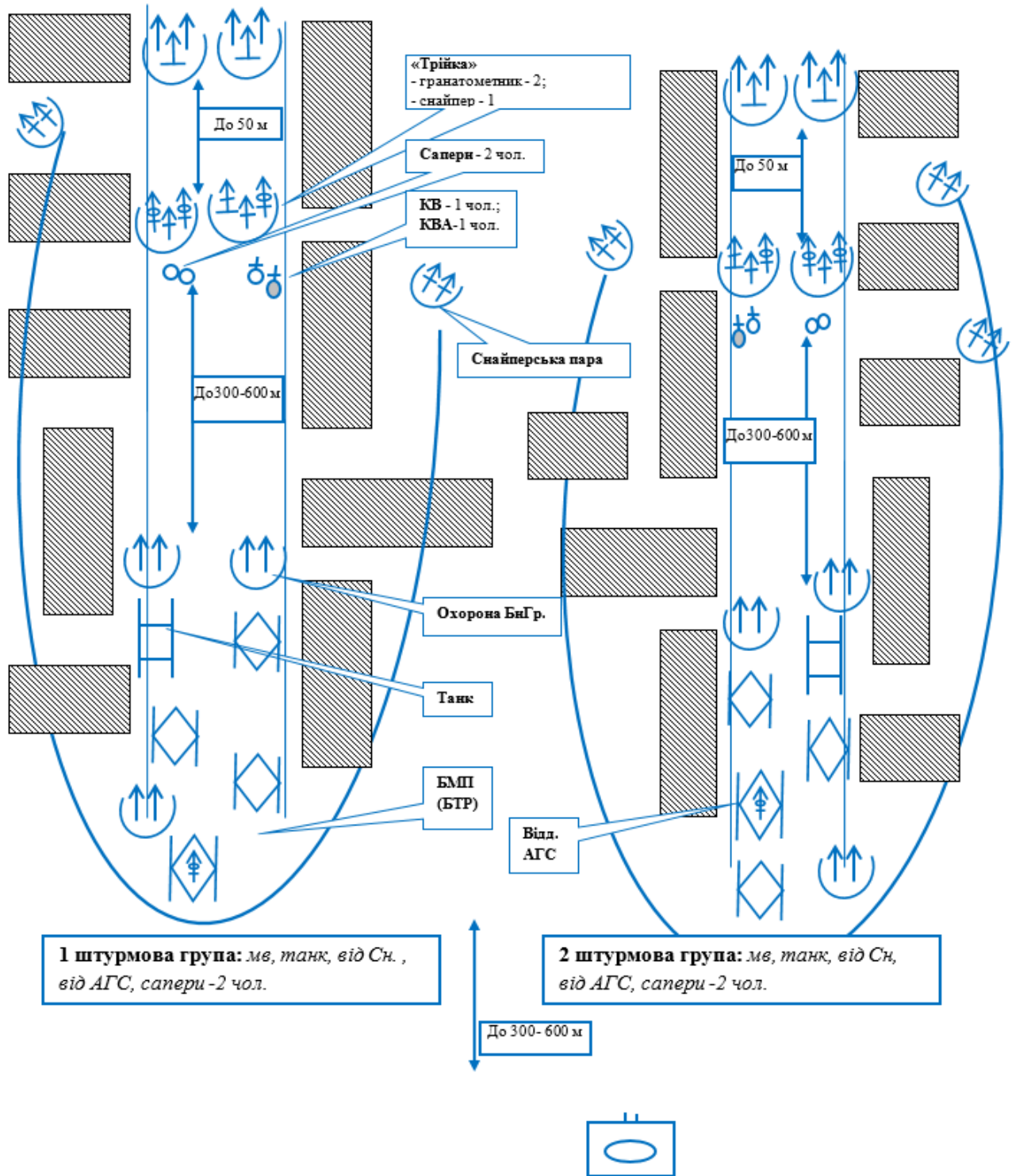
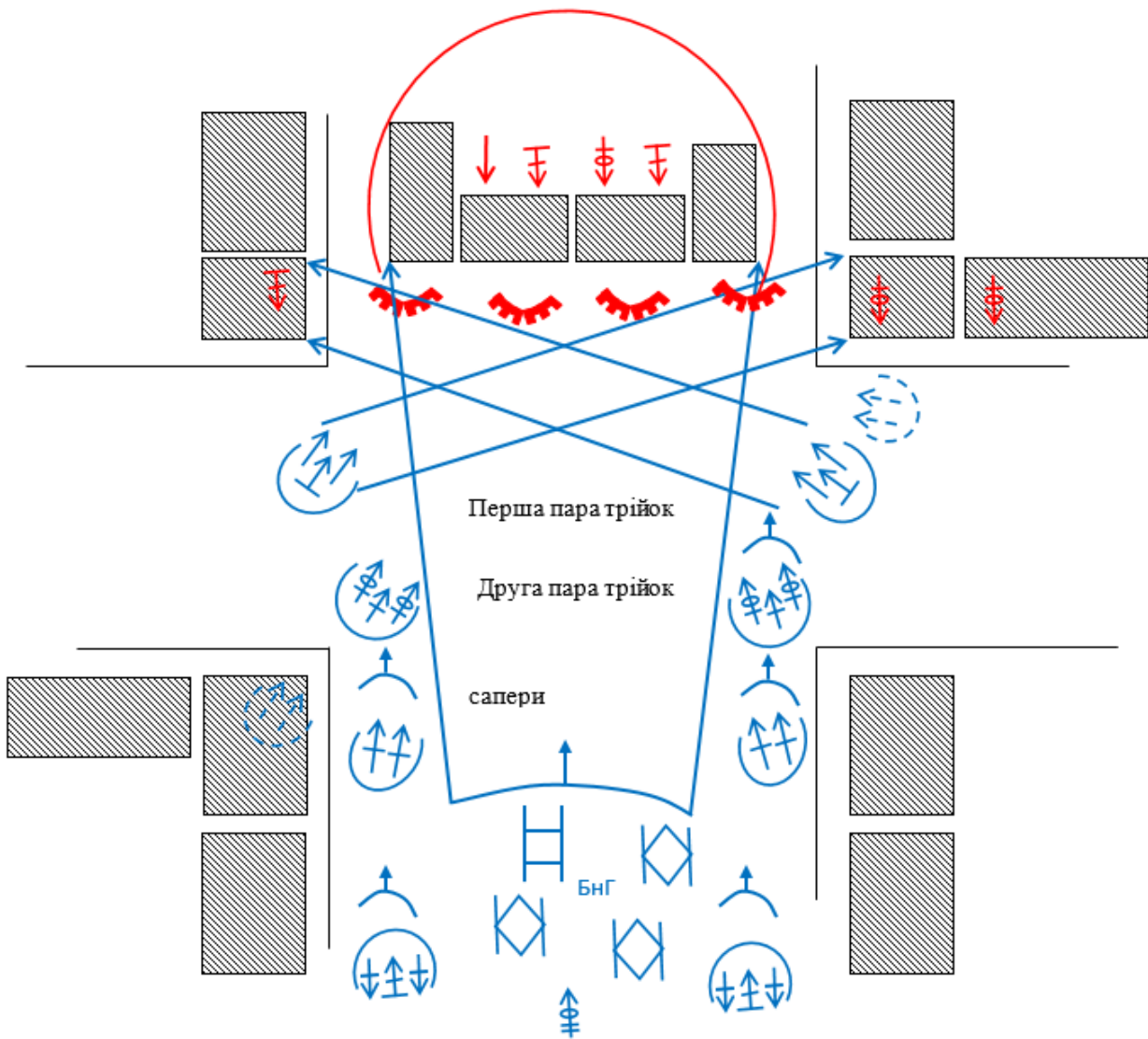

Рисунок Д7.1 – схема дій штурмового загону (варіант 1)

Штурмовий загін (варіант)

- мв з танком, розрахунком АГС-17,
- ісвідд
- відд снайперів

Рисунок Д7.2 – схема дій штурмового загону (варіант 2)

Додаток 8
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 5.4.2)

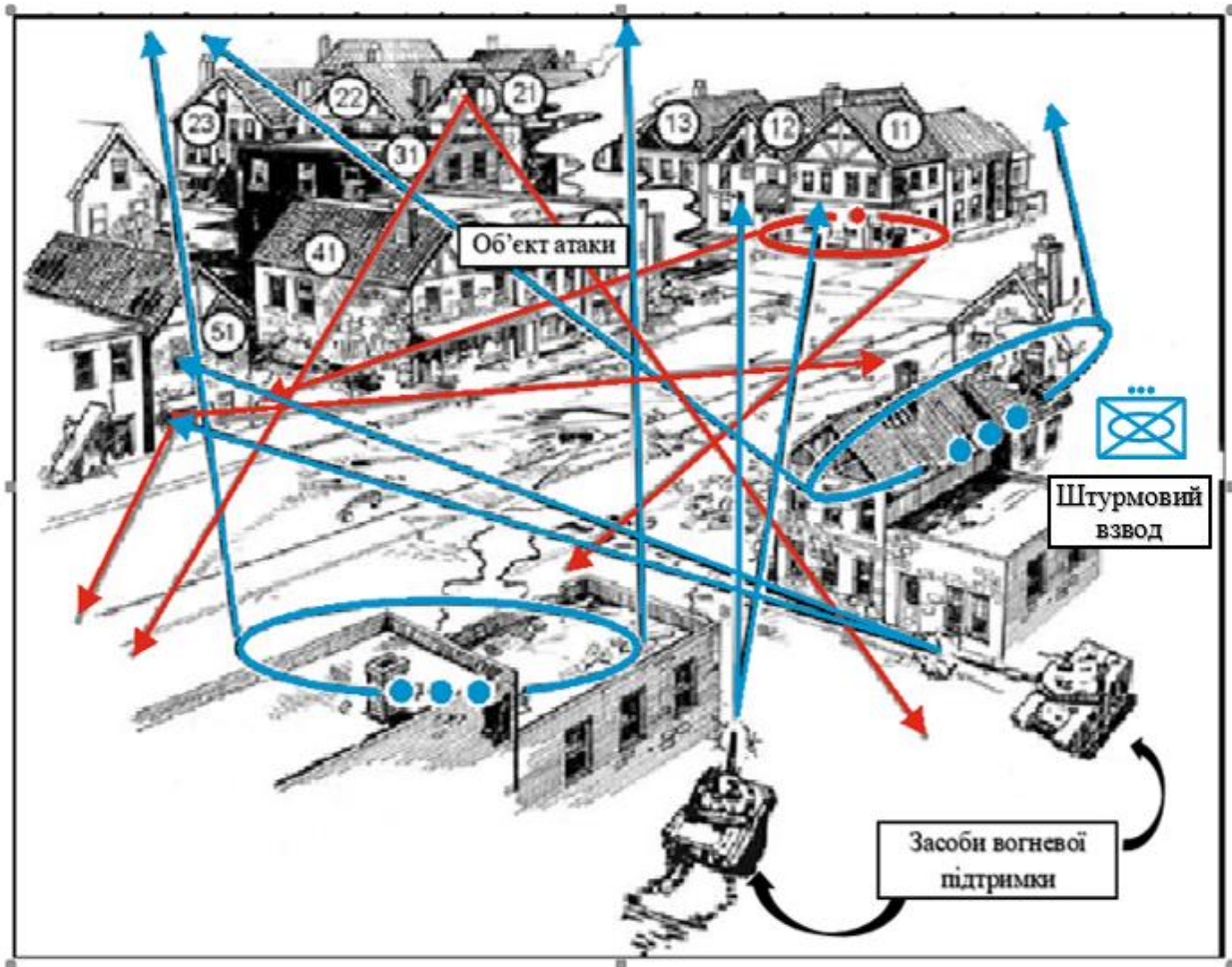

Рисунок Д8 – штурм будівлі *mp* підсиленою танками (варіант)

Додаток 9
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.1.4)

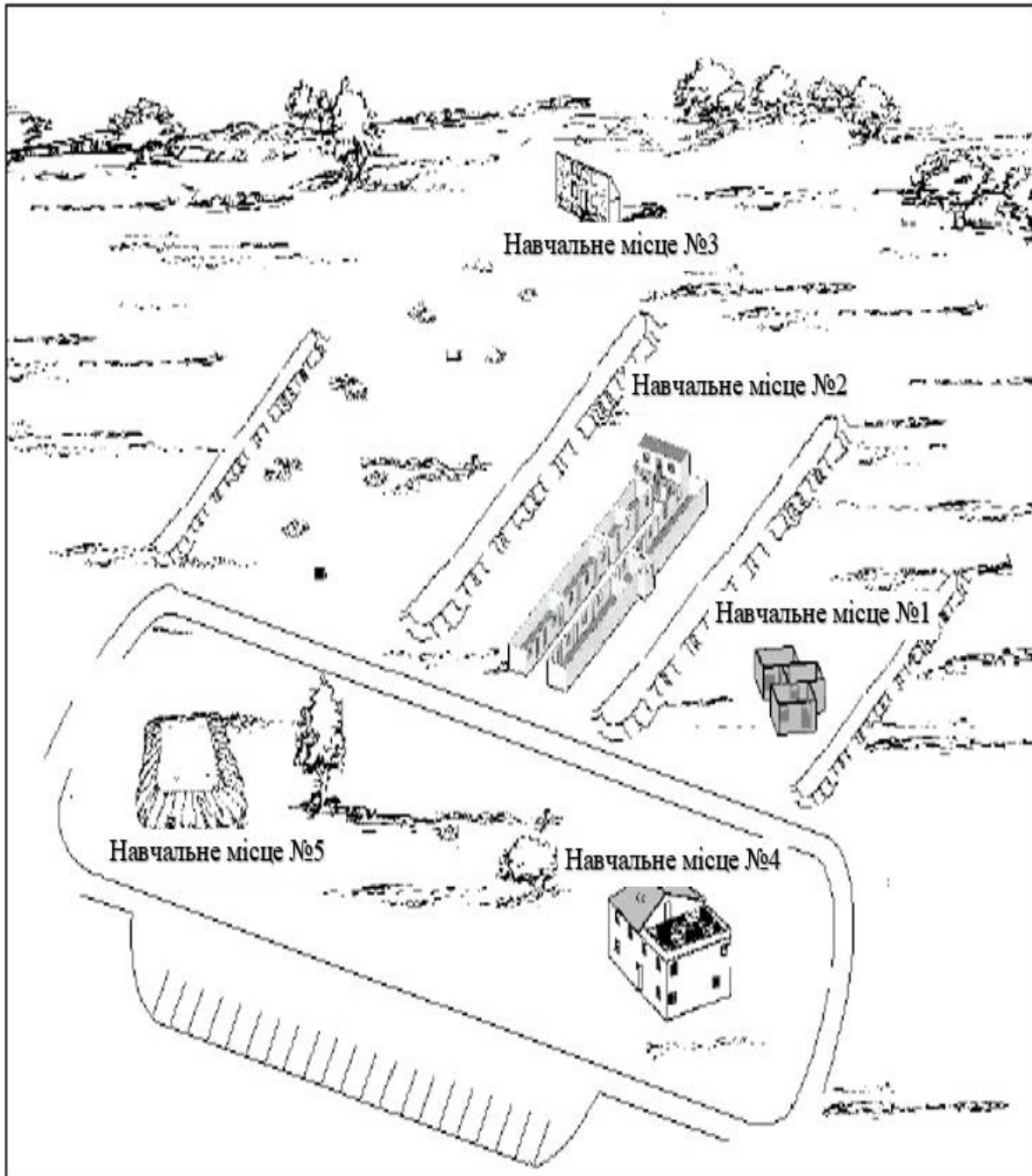

Рисунок Д9 – смуга перешкод в умовах міста

Додаток 10
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.1.4)

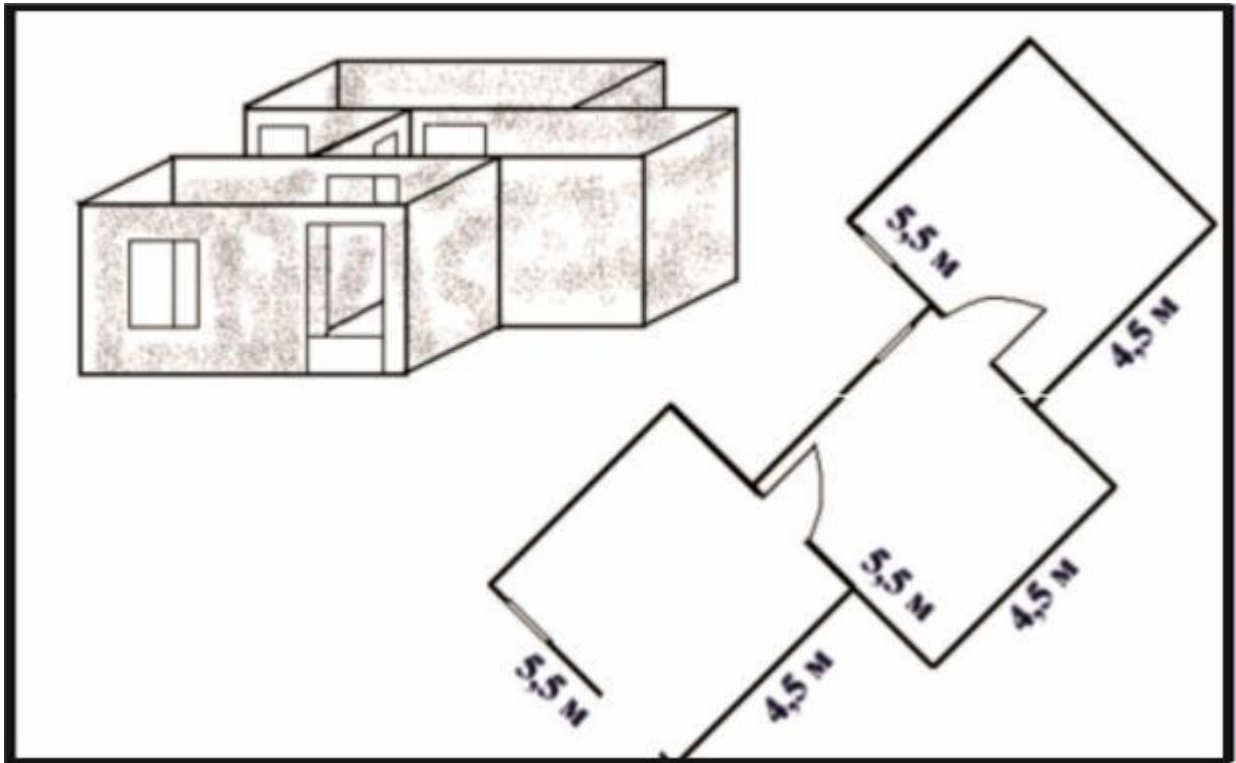

Рисунок Д10 – Тренажер для відпрацювання техніки проведення індивідуальних дій та дій бойових груп в складі “двійок”, “трійок”.

Додаток 11
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.1.4)

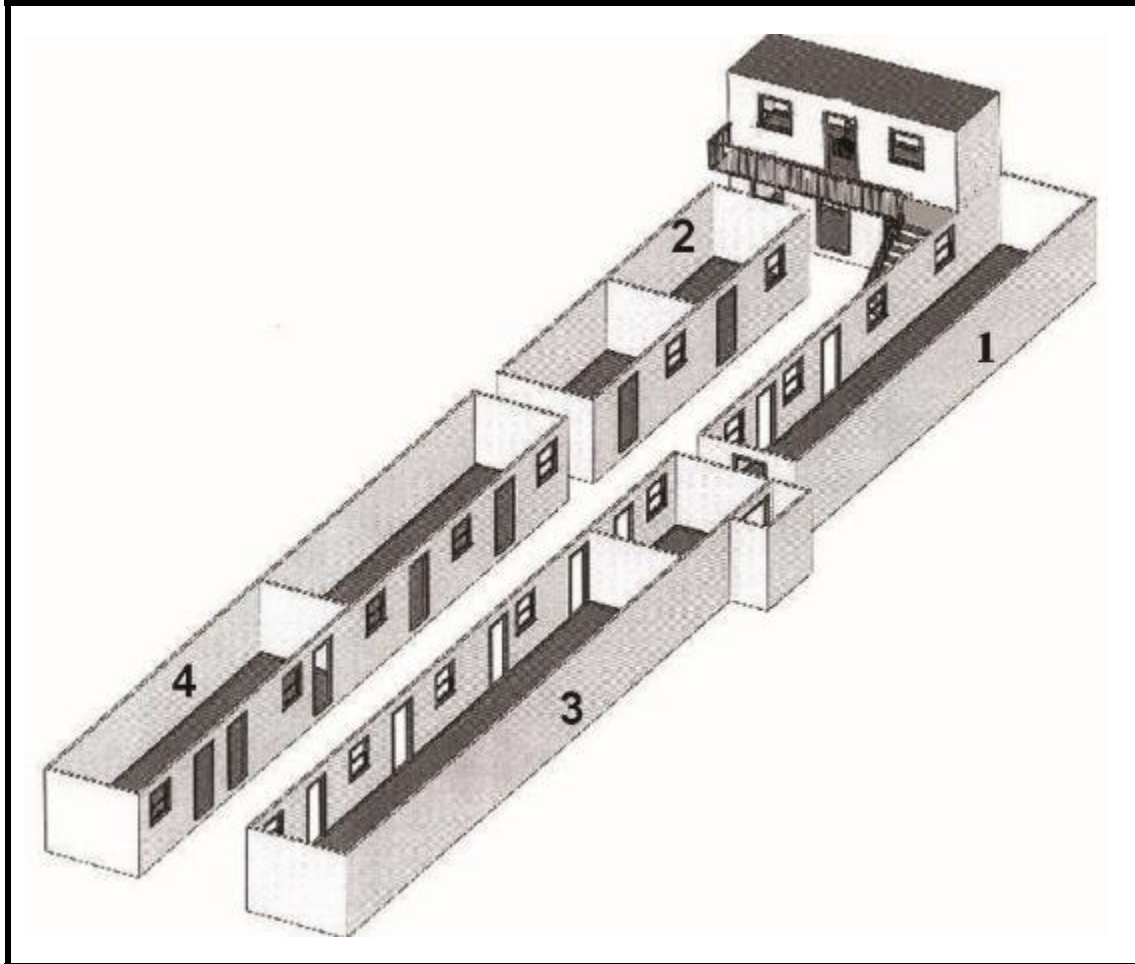

Рисунок Д11 – чотирисекційний багатокімнатний макет.

Додаток 12
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.1.4)

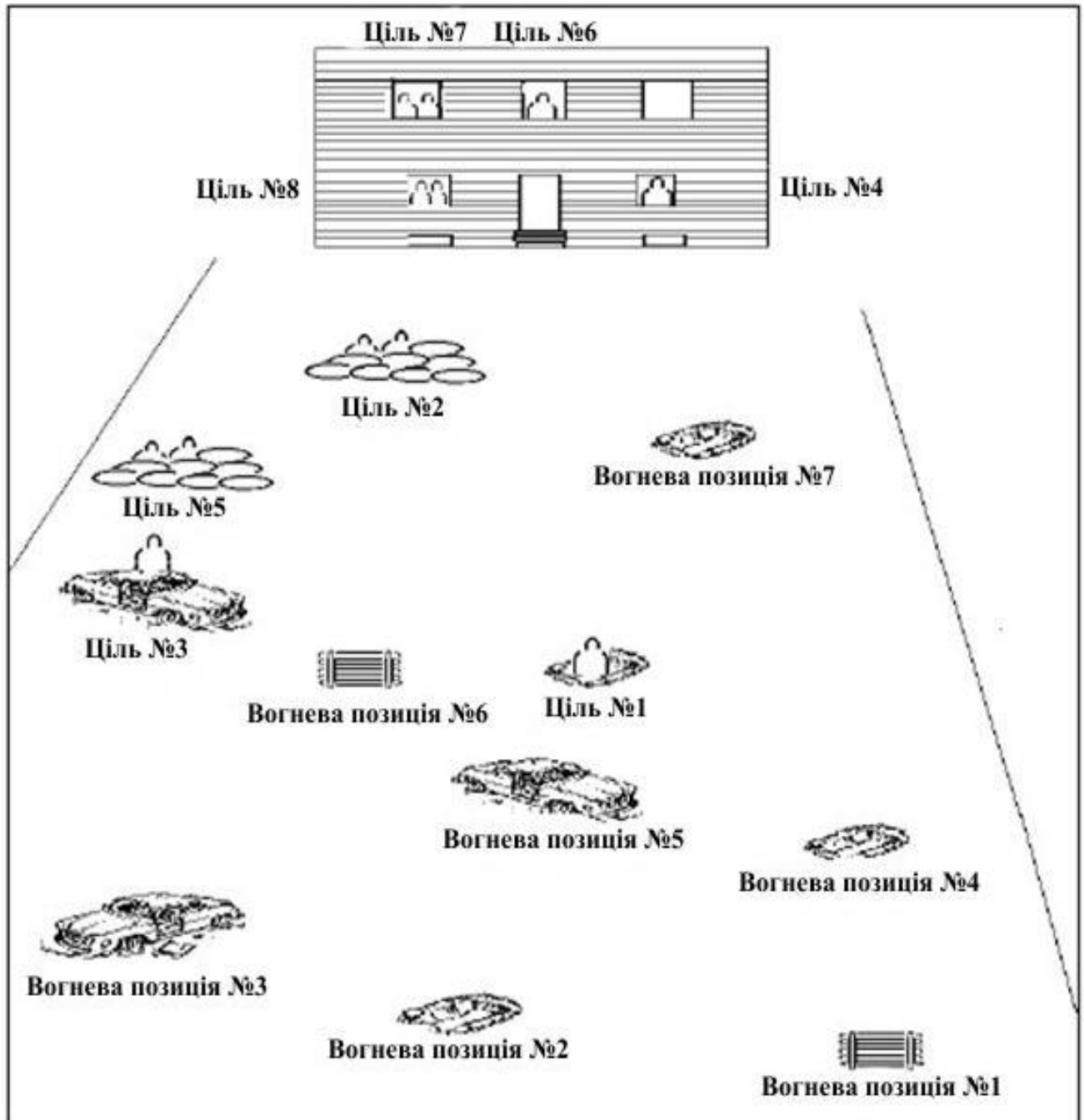

Рисунок Д12 – тренажер для відпрацювання навичок стрільби з гранатомету.

Додаток 13
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.1.4)

Рисунок Д13 – навчальне місце з відпрацювання техніки наступу та оборони міських будівель.

Додаток 14
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.1.4)

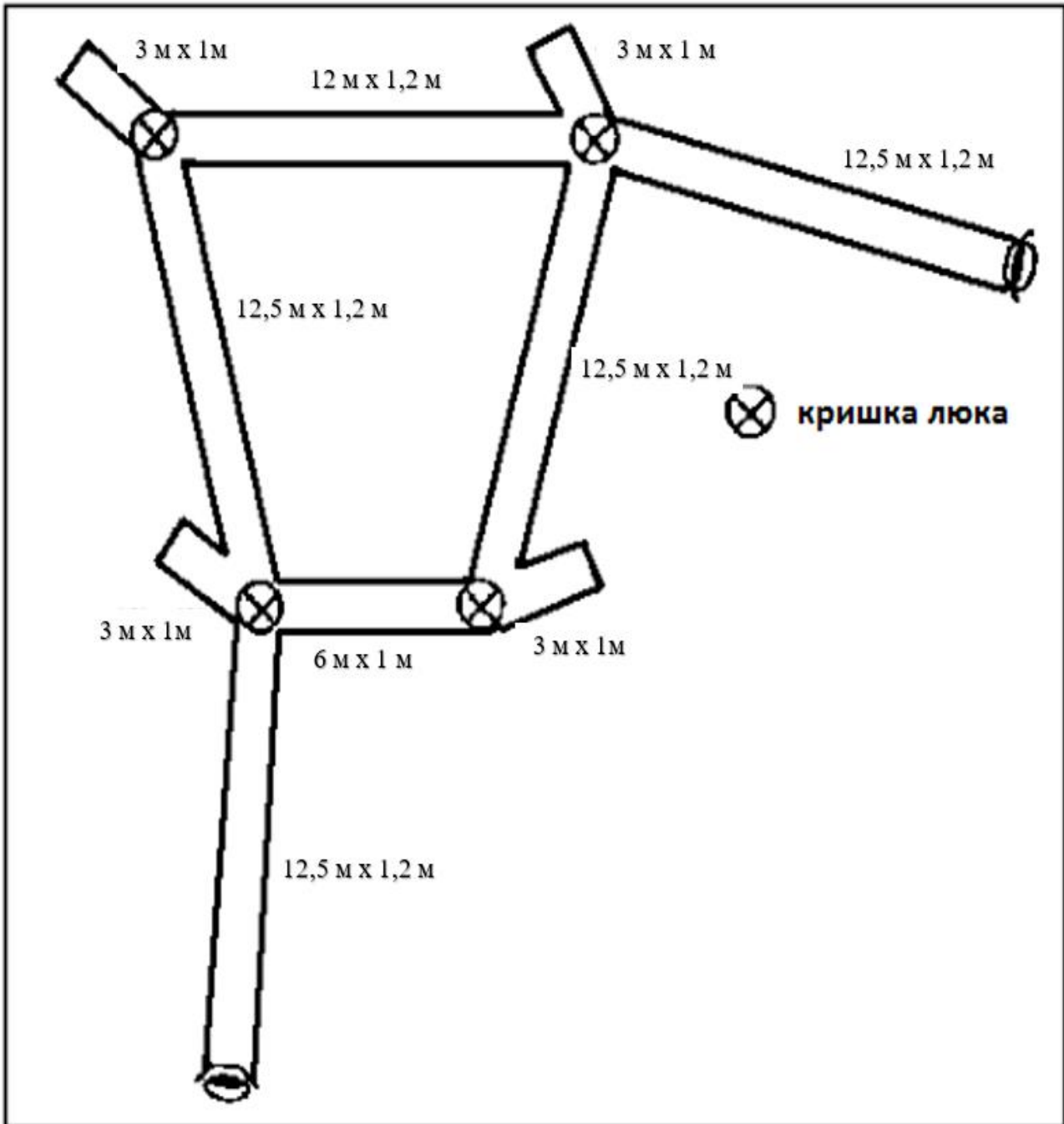

Рисунок Д14 – навчальне місце з відпрацювання дій в підземних комунікаціях.

Додаток 15
до Керівництва “Дії в урбанізованій місцевості”
(підпункт 8.5.2.3)

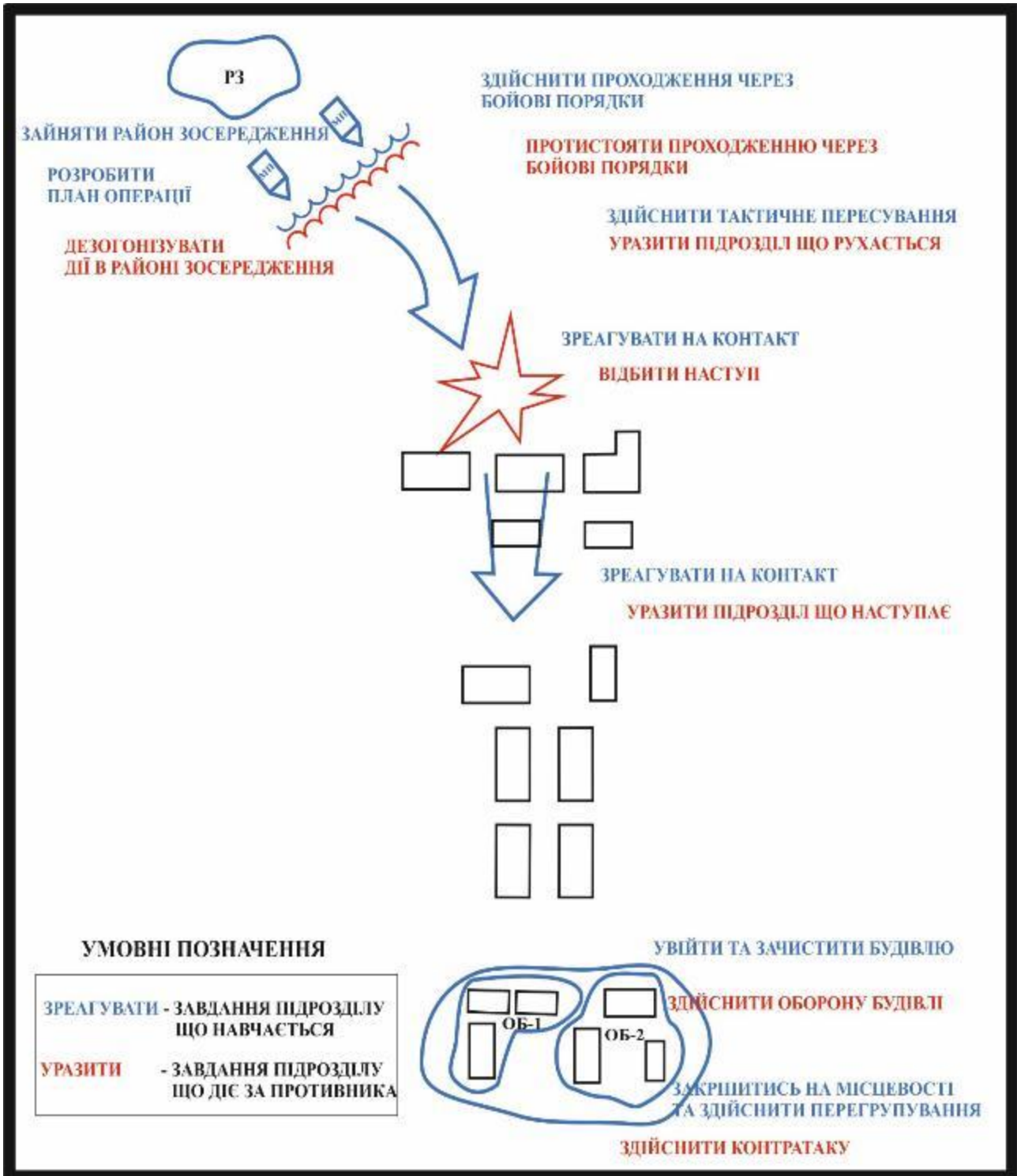

Рисунок Д15 – графічний план відпрацювання дій взводу в умовах наступу

Додаток 16
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.2.3)

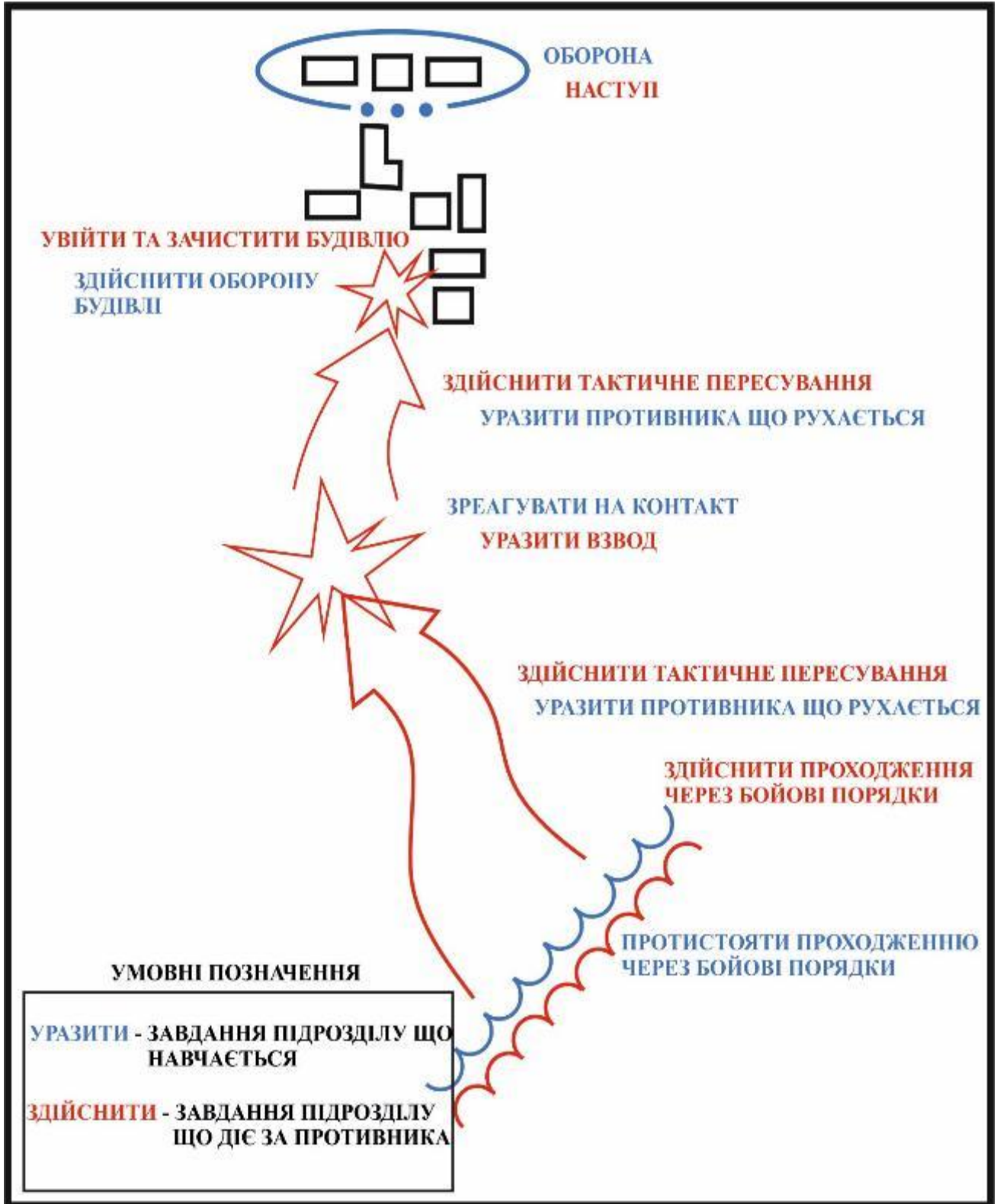

Рисунок Д16 – графічний план відпрацювання дій взводу в умовах оборони

Додаток 17
до Керівництва “Дії в урбанізованій
місцевості”
(підпункт 8.5.2.3)

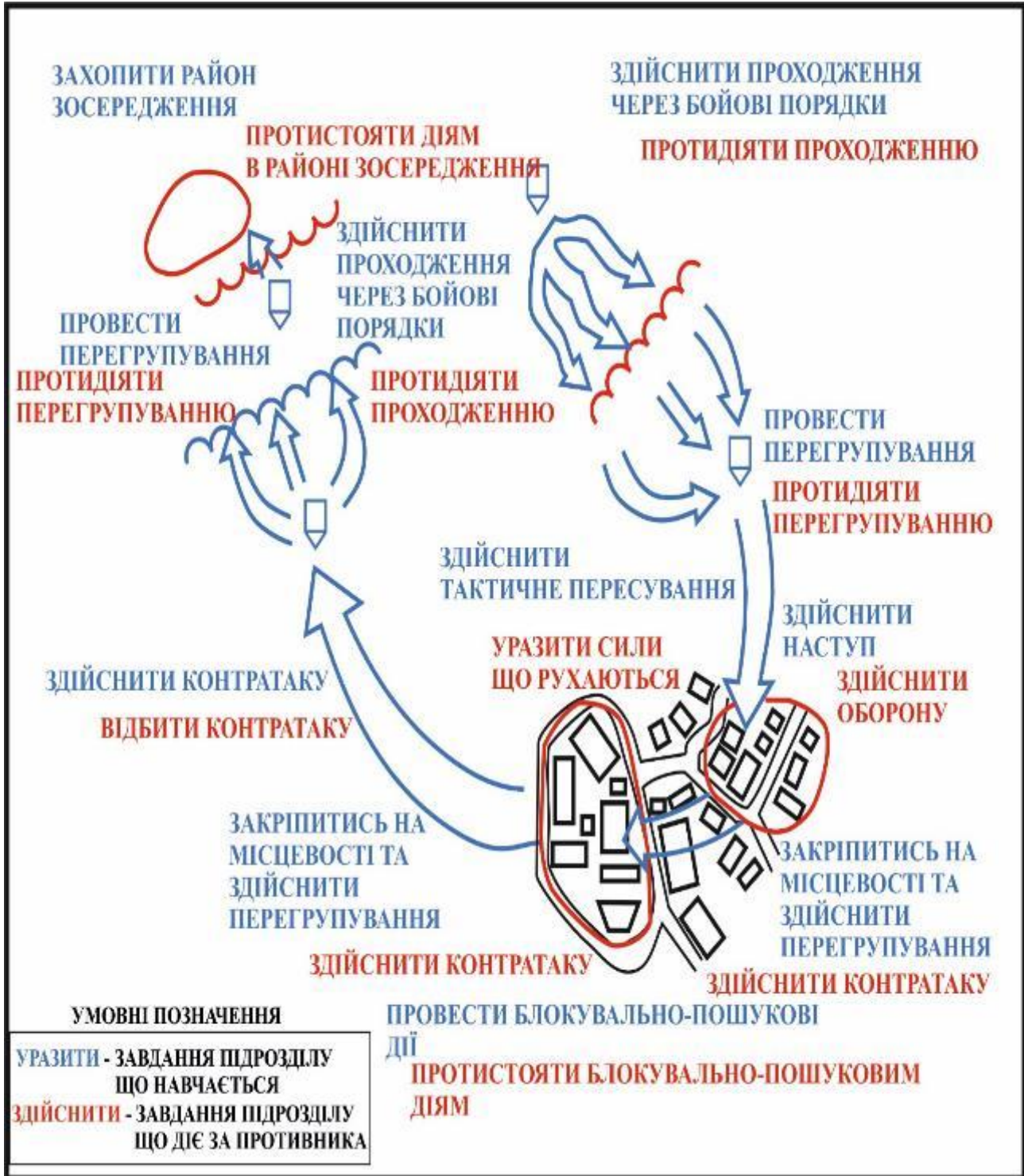

Рисунок Д17 – графічний план відпрацювання дій роти в наступі.

Додаток 18
до Керівництва “Дії в урбанізованій місцевості”
(підпункт 8.5.2.3)

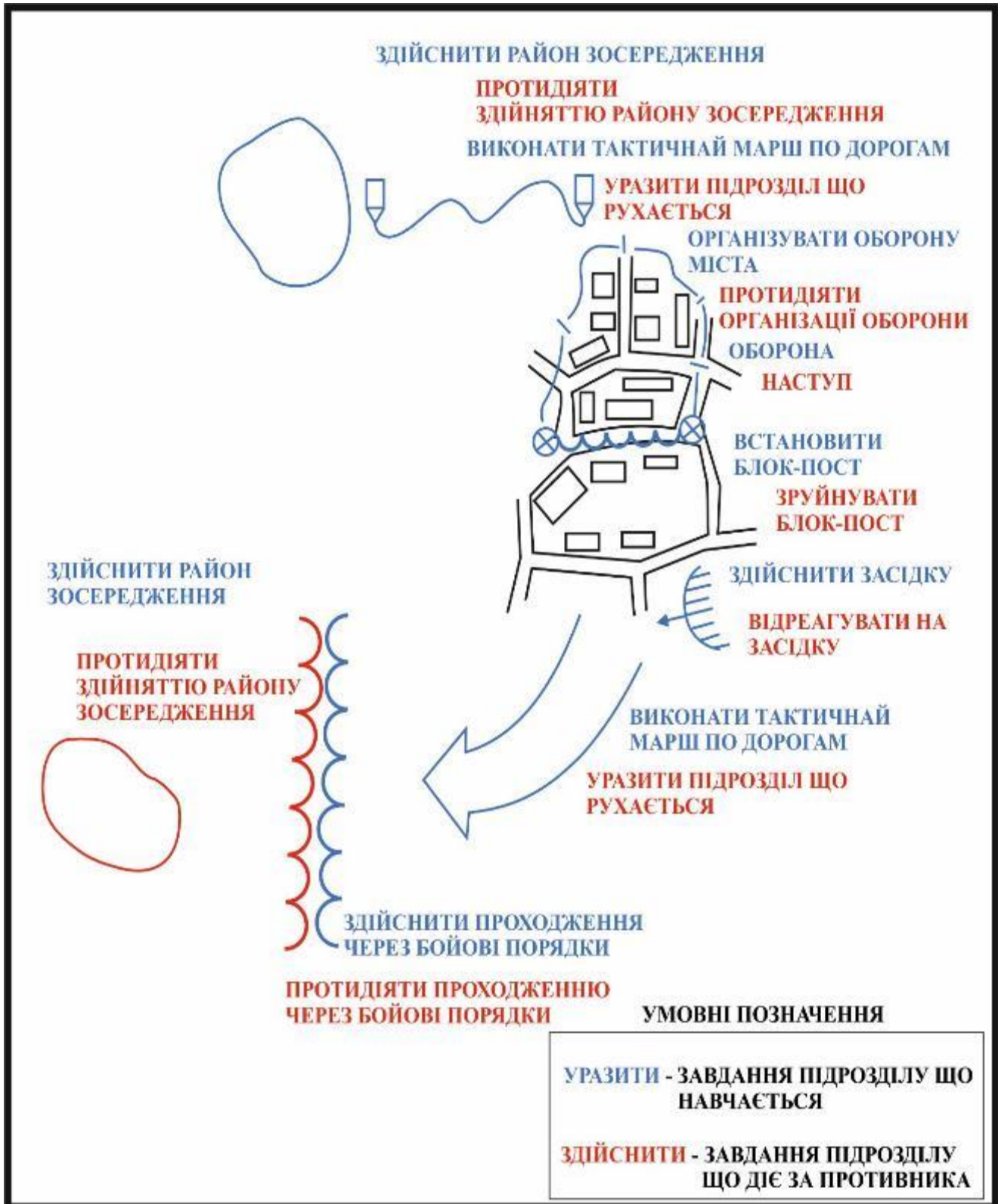

Рисунок Д18 – графічний план відпрацювання дій роти в обороні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Тимчасовий Бойовий статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина II (батальйон, рота), затверджений наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України №167 від 01 квітня 2016 року;
2. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина III (взвод, відділення, екіпаж), затверджений наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України №238 від 25 травня 2016 року;
3. Бойовий статут військ Протиповітряної оборони Сухопутних військ Збройних Сил України, частина III (взвод, відділення, обслуга), затверджений наказом командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 248 від 26 травня 2016 року;
4. Бойовий статут артилерії Збройних Сил України, частина II (дивізіон, батарея, взвод, гармата), затверджений наказом Генерального штабу Збройних Сил України №18 від 23 січня 2017 року;
5. Операції на урбанізованій території. Польовий статут армії США. FM 3.06 (FM 90-10) Urban Operations. June 2003. Chapter 3. Urban Threat;
6. Навчання з ведення бойових дій в місті. Інструкція з бойової підготовки. TC 90-1. Вашингтон. Департамент сухопутних військ армії США, 19 травня 2008 року;
7. Процес ведення операцій, часть 2. Польовий статут армії США. FM 5.0. Головне управління сухопутних військ армії США, березень 2010 року;
8. Підручник рейнджера Армії США, “Не для слабких або легкодухих”, SH 21-76 Ranger Handbook, Піхотна школа Армії США Форт Беннінг, Джорджія січень, 2000 року.

